

**Міністерство освіти і науки України
Білоцерківський національний аграрний університет
Дебреценський університет (Угорщина)
Європейський інститут ім. М.Коперніка Університету економіки в Бидгощі (Польща)
Інститут Конфуція Київського національного лінгвістичного університету
Університет Савуа-Мон Блан (Франція)
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Національний університет харчових технологій
Рівненський державний гуманітарний університет
Маріупольський державний університет
Криворізький державний педагогічний університет
Міжнародна перекладацька компанія Translatel
Федерація обмінів «Франція-Україна»
Бюро перекладів «АДМІРАЛ»**

З Б І Р Н И К М А Т Е Р І А Л І В

IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ

**«Актуальні питання інтернаціоналізації
вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий
та психолого-педагогічний аспекти»
(електронне видання)**

23-24 березня 2023 року

Біла Церква –2023

Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Біла Церква, 23-24 березня 2023 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2023. – 176 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р. екон. наук, професор, ректор БНАУ.

Варченко О.М., д-р. екон. наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності БНАУ.

Димань Т.М., д-р. с.-г. наук, професор, проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності БНАУ.

Зубченко В.В., канд. екон. наук, начальник відділу навчально-методичної та виховної роботи БНАУ.

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук, декан соціально-гуманітарного факультету БНАУ.

Ігнатенко В.Д., канд. пед. наук, доцент, зав. кафедри романо-германської філології та перекладу БНАУ.

Цвид-Гром О.П., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедри іноземних мов БНАУ.

Боньковський О.А., начальник відділу зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності БНАУ.

Любимова Ю.С., канд. філол. наук, доцент, директор Інституту Конфуція КНЛУ.

Олешко О.Г., канд. с.-г. наук, начальник редакційно-видавничого відділу БНАУ.

Збірник містить матеріали учасників IV Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти», що присвячені висвітленню широкого кола питань, які стосуються інтернаціоналізації вищої освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність фактів, цитат, посилань на літературні джерела та вживання власних імен.

<https://science.btsau.edu.ua/taxonomy/term/27>

ЗМІСТ

Секція 1. Сучасні вектори розвитку перекладацької діяльності в умовах інтернаціоналізації вищої освіти

Ігнатенко В.Д. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ ПЕРЕКЛАДУ.....	7
Михайленко О.О. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ НАПРЯМ	9
Тарасюк А.М. RENDERING STYLISTIC PECULIARITIES OF SYNTACTIC CONSTRUCTIONS IN JANE AUSTEN'S PROSE IN UKRAINIAN TRANSLATIONS.....	11
Береговенко Н.С. СУБ'ЄКТИВНЕ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В СЕРЕДНЬО-АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ «КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИХ ОПОВІДЕЙ» ДЖЕФФРІ ЧОСЕРА).....	15
Глінкін А.С., Федоряка Л.Д. ВІДТВОРЕННЯ МЕТАФОР В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ».....	18
Пилипенко І.О. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО СЛЕНГУ.....	21
Гулісва Д. О., Байдалова Д. О. ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНІ І ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНІ ОДИНИЦІ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	23
Sovhar O.M. ON SPECIFICS OF MILITARY INTERPRETERS/TRANSLATORS TRAINING.....	27
Демченко Н.С. НЕОЛОГІЗМИ: ВПЛИВ НОВИХ СЛІВ НА МОВУ.....	30
Чернищук Ю.І. ФРАЗЕОЛОГІЗМ У СУЧАСНОМУ МОВЛЕННЄВМУ ПРОСТОРІ.....	33
Захарова Н.О. МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ В АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	35
Філінський В.Ю. НЕОЛОГІЗМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	38

Секція 2. Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов і культур в умовах міжнародної академічної мобільності: педагогічні та психологічні аспекти

Цвид-Гром О.П. МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ....	41
Sovhar H. THE IMPORTANCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION FOR GLOBALIZATION OF EDUCATION.....	43
Мельник Л.М., Грек І.М. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ФІЛОСОФІЯ».....	45
Ордіна Л.Л. СОЦІОКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА-ПЕРЕКЛАДАЧА ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	47
Мельченко О. В. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	49
Gronier T. L'ENSEIGNEMENT D'UNE LANGUE VIVANTE : APPROCHE INTERDISCIPLINAIRE.....	52
Майєр Н.В. ШЛЯХИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ.....	55
Марчук В.В., Хом'як О. А. СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ ВИДІВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ.....	57

Рєзнік В.Г., Носенко М.М. КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	59
Перова О.С., Гулієва Д.О. ПОЛІЛІНГВІЗМ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....	61
Duchenko A.V. PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE ACADEMIC GROUP REGARDING THE FORMATION OF PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE ENGLISH TEACHERS.....	63
Рейда О.А. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	65
Столбецька С.Б. КОНТЕКСТНО-ОРІЄНТОВАНЕ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	68
Саливоненко А. О. КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА В КИТАЇ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	70
Біліченко А.М. ВИВЧЕННЯ АГРАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	72
Врубель Г.Ф. ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ПІДХОДІВ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	75
Камінська С.В. КОГНІТИВНО-ГНОСТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ....	78
Бойко Г.А. РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ЧИТАННІ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	80
Хомчук О.П. ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	81
Духняк І. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....	83
Грищенко І.В., Арістова Н.О. УВЕДЕННЯ МІЛІТАРНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО.....	87

Секція 3. Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної у контексті інтернаціоналізації вищої освіти

Молошна М.С., Гулієва Д.О. ДІАЛЕКТИЗМ ЯК АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМЦЯМИ.....	89
Карпенко С.Д. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КАЗКОЗНАВСТВА.....	91
Линчак І.М. МОВА-ПОСЕРЕДНИК ТА ЇЇ РОЛЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ УМІ.....	93

Секція 4. Проблеми правового регулювання питань інтернаціоналізації вищої освіти в Україні

Ковальчук І.В. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВИВЧЕННЯ КУРСУ ІТ ПРАВА.....	96
Бровко Н.І. ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	98

Нікітенко О. І. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕАГУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	101
Сидоренко В.В. ІНДЕКСИ ЦИТУВАННЯ У ВИЗНАЧЕННІ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	103
Поляруш-Сафроненко С.О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ІНТЕР-НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	106
Пахомова А.О. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ПРАВНИКІВ В УМОВАХ РОБОТИ ДИСТАНЦІЙНИХ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК.....	110
Макарчук В.В. ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН СТОСОВНО СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	112
Сокиринська О.А. ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	114
Малишко І.В. РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	116
Аргат Я.П. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	118
Мельник В.О. ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	120
Росавіцький О.О. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО ДОСВІДУ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.....	121
Терещук М.М. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОСВІТУ УКРАЇНИ, ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ЄС.....	123
Тимошук О.Г. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МАГІСТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗВО: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ.....	125
Обіюх Н.М. ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ.....	128

Секція 5. Дистанційна освіта: виклики сьогодення

Терепищій С.О. ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	131
Данилейчук І. М. ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	133
Любимова Ю.С. ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ІНСТИТУТУ КОНФУЦІЯ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ).....	135
Клочко А.О., Скуловатова О.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	137
Сімакова С.І. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	139
Гулієва Д. О., Баканова Д. С. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	141
Нежива О.М. INSTAGRAM ЯК ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	144
Майбородіна Н.В., Герасименко В.П. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ GOOGLE	146
Сидоренко Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	149

Боньковський О.А. СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	152
Жукова Г. В., Булгакова Т. М. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ.....	154
Пономаренко Т. І. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	155
Білоус С.М. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	158
Велика К.І. ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	160
Краснопольська М.І. НЕДОЛІКИ ТА НЕГАТИВНІ ВПЛИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	163
Мержева Л.Ф. ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ З ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	165
Самойлович А. А. СУЧАСНЕ ТА МАЙБУТНЄ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	167
Diahyleva O., Svirida V., Bohdanova A., Yurzhenko A. DIGITAL TECHNOLOGIES IN MARITIME EDUCATION AND TRAINING IN TERMS OF MARTIAL LAW.....	169
Сазонова Ю. О. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ВИКЛИКІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	171
Вуколова К.В. ОНЛАЙН - КУРСИ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	174

Секція 1

Сучасні вектори розвитку перекладацької діяльності в умовах інтернаціоналізації вищої освіти

УДК378.147:81'25

ІГНАТЕНКО В.Д., канд.пед. наук, доц., завідувач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ ПЕРЕКЛАДУ

Тези присвячено короткому огляду основних позицій щодо дефініції стратегії перекладу, проблем ототожнення стратегії та методу перекладу. Також розглянуто основні відмінності між стратегіями, які були запропоновані науковцями.

Ключові слова: стратегія перекладу, метод перекладу, одомашнення, форенізація, адекватність перекладу, реципієнт.

Поняття «стратегія перекладу» не є новим та досить давно досліджується у контексті перекладознавства. При цьому складність полягала у хибному ототоженні цього поняття з поняттям «метод перекладу», що пов'язано з тим, що обидва поняття є досить близькими за своєю сутністю. Так, Ф. Шлейхермахер у відомій доповіді «Про різні методи перекладу» замінює поняття стратегії перекладу поняттям методу перекладу, Л. Венуті зазначає, що стратегії перекладу включають в себе основні завдання з підбору тексту на переклад, та розробки методу перекладу цього тексту. Проте, попри зацікавленість науковців, однотайності в інтерпретації поняття «стратегія перекладу» досі не досягнуто.

У перекладознавстві стратегію перекладу тлумачать як потенційно свідомий план або дії перекладача щодо вирішення конкретних перекладацьких проблем в межах перекладацького завдання, як в перекладеному тексті загалом, так і в будь-якому його сегменті зокрема. При цьому, особливість стратегії полягає у тому, що вона відрізняється саме усвідомленістю дій перекладача від інших явищ (процесів, процедур, методів), перекладацькі стратегії, слідом за О. М. Михайленко, визначаємо як алгоритми свідомо обраних перекладацьких дій (етапи й способи діяльності перекладача), спрямованих на розв'язання локальних та глобальних проблем перекладу тексту задля досягнення певних перекладацьких цілей, а саме: створення тексту перекладу, адекватного в комунікативно-прагматичному плані тексту оригіналу.

Зважаючи на той факт, що переклад є водночас процесом і продуктом, Яаскелайнен також поділяє перекладацькі стратегії на дві основні категорії: одні стратегії пов'язані з тим, що відбувається з текстами, тоді як інші стратегії пов'язані з тим, що відбувається в процесі перекладу.

Стратегії, пов'язані з перекладом як продуктом, включають основні завдання вибору тексту перекладу та розробки методу його перекладу. При цьому, пов'язані з процесом стратегії є набором (вільно сформульованих) правил або принципів, які використовує перекладач для досягнення цілей, визначених ситуацією перекладу. Відтак, Яаскелайнен також виділяє два види стратегій, а саме глобальні стратегії та локальні стратегії: «глобальні стратегії стосуються загальних принципів і способів дії, а локальні стратегії стосуються конкретних дій, пов'язаних із вирішенням проблем перекладачем і прийняттям рішень». Глобальні стратегії можуть бути задалегідь визначеними чи заданими, тоді як локальні стратегії залежать від перекладача. Крім того, локальні стратегії розроблені для вирішення конкретних проблем і повинні узгоджуватися з обраною глобальною стратегією. Яаскелайнен виявив, що професійні перекладачі використовують глобальні стратегії набагато частіше та послідовно, ніж непрофесіонали.

З точки зору Яаскелайнена, стратегії дослівного та вільного перекладу є глобальними стратегіями, оскільки перекладач має думати про мету перекладу та про те, як цільовий текст має вплинути на читачів. Обрана глобальна стратегія вплине на процес перекладу. Оскільки за локальними стратегіями безпосередньо слідують специфічні прийоми, які впливають на результат перекладу та мікроодиниці тексту, і класифікуються шляхом порівняння з вихідним текстом, локальні стратегії це в основному техніки перекладу. Зі зростанням рівня компетентності перекладачі швидше та простіше будуть долати різні перекладацькі труднощі, при цьому деякі з їхніх локальних стратегій стають напівсвідомими або несвідомими, а використання певних технік для вирішення певних проблем автоматизовано.

Ще одним способом класифікації стратегій перекладу є одомашнення та форенізація. Така класифікація у сфері перекладу вперше була запропонована американським ученим Л.Венуті у його книзі «Невидимість перекладача» в 1995 році. Переклад, орієнтований на вихідну культуру, який прагне перекласти вихідну мову та культуру на цільову, щоб зберегти свого роду екзотичний смак. Визначено форенізацію як термін, використаний Венуті для представлення типу перекладу, у якому створюється текст, який навмисно відхиляється від цільових конвенцій, зберігаючи щось від «іноземності» оригіналу. У той час як одомашнення стосується перекладу, який орієнтований на цільову культуру і в якому незвичні для цільової культури вирази трансмутовані та змінені на деякі звичні, щоб зробити перекладений текст легким для розуміння цільовими читачами. Одомашнення як термін, прийнятий Венуті, використовується для опису стратегії перекладу, в якій використовується зрозумілий, вільний стиль, щоб мінімізувати чужорідність іноземного тексту для читачів мови.

Більшість бачать лише протиріччя та опозицію між форенізацією і одомашненням, наголошуючи на їхній несумісності. Вони нехтують єдністю протилежностей та сумісністю двох. У процесі перекладу вибір в даному випадку не є фіксованим і має вирішуватися відповідно до реальних ситуацій, контексту та інших умов здійснення перекладу. Ці два методи повинні доповнювати один одного.

Відтак, основною думкою щодо поділу і диференціації стратегій перекладу є те, що вони мають слугувати основній цілі – це адекватності перекладу та відповідності заданим умовам та очікуванням реципієнтів.

Список використаних джерел

1. Михайленко О. А. Технологія формування стратегічної компетенції майбутніх перекладачів. Наукові записки Київського національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. Київ, 2015. Вип. 122. С. 142–150.
2. Jaaskelainen, R., (2005). Tapping the process: an explorative study of cognitive and effective factors involved in translating. Joensuu: University of Joensuu Publications in Humanities.
3. Loescher, W. Translation performance, translation process and translation strategies. Tuebingen: GutenNarr, 1991. P. 8.
4. Venuti L. Strategies of translation. L. Routledge Encyclopedia of translation studies, N.Y. 2001. P. 240-244.
5. Zhu, Jianping. (2002). Domestication and Foreignization: Shift of Researching Point. Journal of PLA University of Foreign Languages, 2. P. 78-82.

УДК 81'25

МИХАЙЛЕНКО О.О., канд. філол. наук, доц., доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет ,м.Біла Церква, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ НАПРЯМ

Проаналізовано сучасні підходи до вивчення перекладу, зокрема перехід від лінгвістичних підходів до функціонально орієнтованих концепцій перекладу. Розглянуто можливість застосування функціональних підходів до дослідження перекладу спеціальних, зокрема наукових текстів.

Ключові слова: сучасні підходи до дослідження перекладу, лінгвістичні підходи, функціональні підходи, науковий переклад.

Перекладознавство сьогодні стає дедалі більше функціонально орієнтованим – у наукових розвідках спостерігається поступовий перехід від мовоцентризму до антропоцентризму. Переклад досліджується у межах нових напрямів, що розкривають роль людини, яка здійснює переклад. Зокрема це стосується перекладу нехудожніх текстів, де суб'єкт перекладу традиційно залишався в тіні. Проте у нинішніх перекладознавчих дослідженнях спеціальних текстів особистість перекладача постає в центрі дослідницької уваги. Метою нашої розвідки є проаналізувати сучасні підходи до дослідження перекладу, з акцентом на функціональному підході, розглянувши можливість його застосування до вивчення спеціального, зокрема наукового перекладу.

Від самого початку у перекладознавчих дослідженнях домінували лінгвістичні підходи, які слід розуміти як (а) теоретичні моделі, що репрезентують переклад як головно лінгвістичний процес і тому спираються переважно на дані лінгвістичної

теорії, та (б) широкий спектр досліджень, в яких здобутки, поняття та методи лінгвістики використовуються на спеціальній основі для пояснення окремих аспектів феномена перекладу [3, с.148]. Лінгвістичні підходи до перекладу виявилися надзвичайно важливими у розвитку перекладознавчих досліджень, оскільки вони забезпечили “відхід від теорій неперекладності, розв’язання низки важливих завдань щодо перекладацьких трансформацій, лінгвальних особливостей і технік усного й письмового різножанрового перекладу тощо” [2, с.65]. Проте дослідження перекладацької діяльності сьогодні виходить за межі предмета лінгвістичних студій – лише мовознавчого підходу уже недостатньо для розв’язання основних проблем сучасного перекладознавства.

В останні десятиліття XX століття відбувався парадигмальний перехід від переважно лінгвістичних підходів та формальних теорій перекладу, що мають міцні позиції в межах прикладної та компаративної лінгвістики, до більш функціонально та соціокультурно орієнтованих концепцій перекладу. У широкому розумінні, в межах функціональних підходів переклад розглядається як акт комунікації, а смисл визначається з позицій функції в контексті [4, с.115]. У вузьких термінах, функціональні підходи окреслюють переклад як цілеспрямовану транскультурну діяльність, де лінгвістична форма цільового тексту визначається його метою (теорії скопосу Г.Фермеєра (1978, 1996), загальна теорія перекладу Г.Фермеєра та К.Райс (1984, 1991), теорія трансляції як експертної дії Ю.Хольц-Менттері(1984) та ін.[4, с.115].

Таким чином, зміщення фокусу досліджень від відтворення джерельного тексту до більш незалежних задач створення цільового тексту для міжкультурної взаємодії привнесло у теорію перекладу важливий елемент новизни. Оскільки дослідницька увага звернулася до функціональних аспектів перекладу та пояснення перекладацьких рішень, на перший план виходить компетентність та етична відповідальність перекладача. Перекладач тепер розглядається як автор цільового тексту та компетентний експерт у трансляційній дії, і ці новації знімають обмеження у перекладацькій діяльності та звільняють перекладача від слідування вузько визначеному поняттю вірності лише вихідному тексту [4, с.121].

Функціональний підхід до перекладу займає проміжну ланку між об’єктоцентричністю та суб’єктоцентричністю перекладу – зосередженістю дослідницької уваги або на об’єкті перекладу – вихідному тексті, або на суб’єкті перекладацької діяльності – перекладачеві. Функціональність у розумінні трансляційної діяльності поряд з перекладом художніх творів все частіше враховує інший вид текстів, які утворюють об’єкти перекладу – спеціальні тексти [1, с.91], у нашому дослідженні – наукові тексти.

У теоретиків та практиків перекладу загальноприйнятим є розуміння придатності функціональних підходів до перекладу прагматичних (наукових, технічних та ін.) текстів, де акцент робиться на змісті повідомлення, який повинен бути відтворено максимально ефективно та точно, на відміну від художніх текстів в їхній естетичній функції. Ключовим у науковому перекладі є розуміння перекладачем

функції наукового тексту, що й зумовлює вибір перекладацьких рішень. Теоретичні підходи функціональної школи перекладознавства видаються нам особливо придатними для дослідження наукового перекладу – вони допоможуть краще зрозуміти природу наукового перекладу та можуть бути ефективними у вирішенні традиційних проблем перекладу наукових текстів, зокрема проблеми оцінки його якості. Теоретичних робіт, що підтверджують застосовність функціональних підходів до дослідження наукових текстів, наразі немає, що зумовлює актуальність наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Дорофеева М.С. Синергетика перекладу спеціальних текстів (німецько-український напрямок): дис. д-ра філол. наук: 10.02.16/ КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 583 с.
2. Засєкін С. Підходи до перекладу в контексті теорії мовленнєвої діяльності. *Psycholinguistics*. 2018. Вип. 24, № 2. С. 63-77.
3. Saldanha, G. Linguistic Approaches. M. Baker –G. Saldanha (eds.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London–New-York: Routledge, 2008. P. 148-152.
4. Schäffner, Ch. Functionalist Approaches. M. Baker – G. Saldanha (eds.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London–New-York: Routledge, 2008. P. 115-121.

УДК811.161.2'25:821.111-3J.Austen's

ТАРАСІЮК А.М., ст. викладач кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

RENDERING STYLISTIC PECULIARITIES OF SYNTACTIC CONSTRUCTIONS IN JANE AUSTEN'S PROSE IN UKRAINIAN TRANSLATIONS

This article has defined characteristic features of syntactic constructions in Jane Austen's prose and analyse ways of rendering them in Ukrainian translation taking into account divergent and convergent features of syntactic constructions in English and Ukrainian languages.

Key words: complex-compound sentence, compound sentence, complex sentence, simple sentence, stylistic devices, expressive means, syntactical structure.

In the present research paper there has been made an attempt to define characteristic features of syntactic constructions in Jane Austen's prose and the ways of rendering them in Ukrainian translation taking into account divergent and convergent features of syntactic constructions in English and Ukrainian languages.

All the various and complicated definitions of style boil down to the basic understanding of the phenomenon as the best words in the best order used by a writer to express his feelings, emotions and individuality. The notion of the individual style is a further detalization of the general term with the emphasis on the creativity and individuality, the unique combination of language units, expressive means and stylistic devices which make the writer's works or even utterances easily recognizable.

Jane Austen's manner of writing is noted for a combination of superb characterization, sophisticated plotting, a dry and ironic wit, comic satire, and romance in a

formula that has proven both durable and highly successful. Her intricate detail outlines human behavior precisely and accurately.

Syntax plays a major role in the uniqueness of J. Austen's style. It is here that her stylistic "handwriting" is easily spotted. Austen is most renowned for her development of free indirect speech where the thoughts and speech of the characters mix with the voice of the narrator. Austen uses it to provide summaries of conversations or to compress, dramatically or ironically, a character's speech and thoughts. A special feature of her style is the usage of long **complex-compound**, **compound**, and **complex sentences** to describe images of her characters, their feelings, relations, their behaviour or events which happen with her heroes. Another facet of the author's individual style is the usage of **short simple sentences**, questions and answer pairs, and rapid exchanges between characters in their conversations.

We have found out that in the two analyzed novels **complex-compound** sentences constitute 45% of all the sentences, **compound** sentences - 22% and **complex sentences** - 18% with only 15% left for **simple** sentences (See Appendix, diagram 1.)

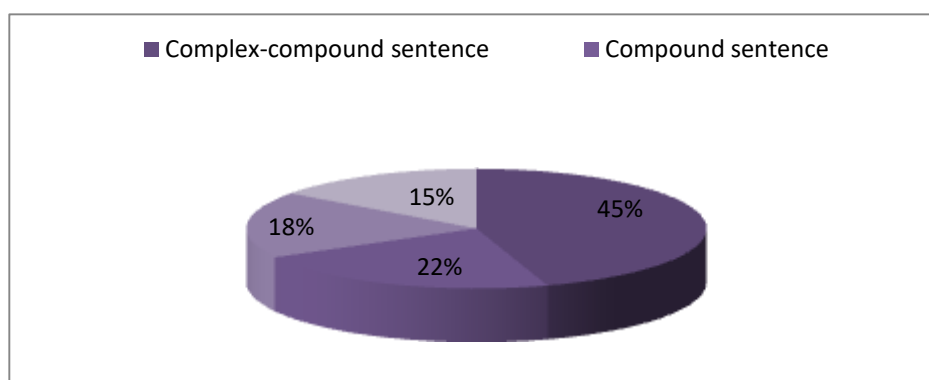

Diagram 1. Proportion between composite and simple sentences in Jane Austen's prose

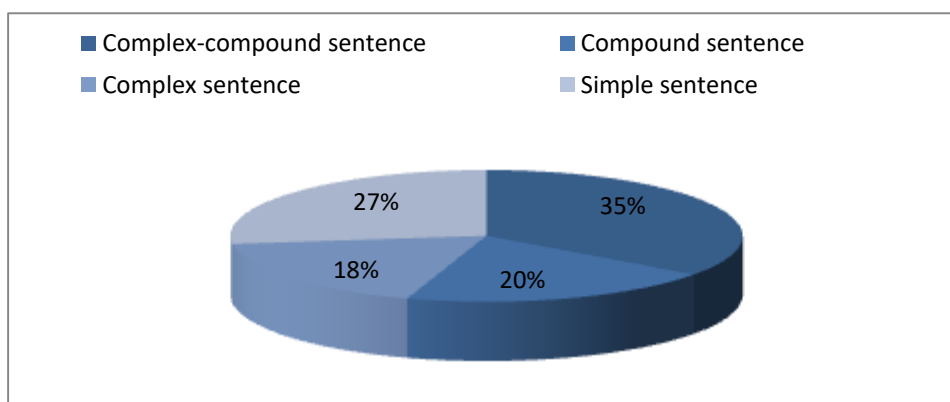

Diagram 2. Proportion of rendering in Ukrainian translation composite and simple sentences

Long sentences have proved to be the most appropriate venue for an exquisite use of expressive means and stylistic devices, which add to the characteristic features of her style. The most often used expressive means those SEM based on the **redundancy** of the syntactical pattern that results from the addition of some sentence elements or their

deliberate repetition. According to our calculation they constitute 63% of all SEM. SEM based on the **reduction** of the syntactical pattern that results from the deliberate omission of some of obligatory element the sentence structure amount to 27% and those based on the **violation** of the grammatically fixed word order within a sentence or a deliberate isolation of some parts of the sentence – 10% (see diagram 3, 4)

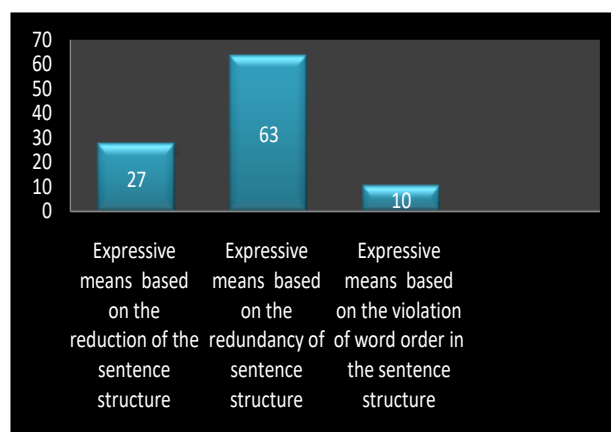

Diagram 3. Proportion between different types of expressive means in Jane Austen's prose

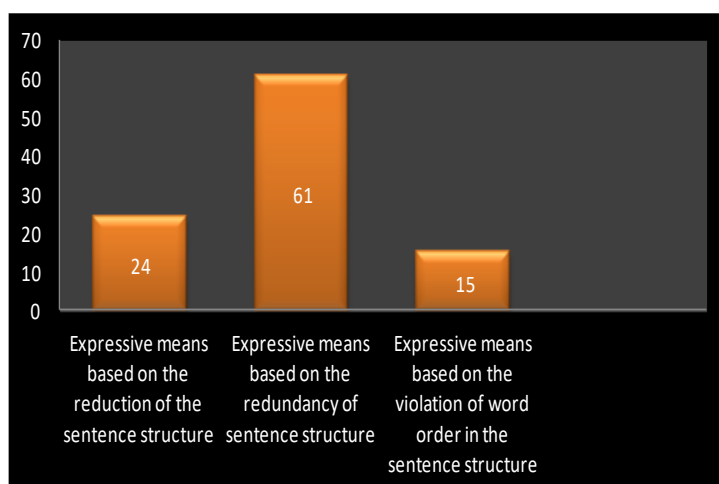

Diagram 4. Proportion of rendering in Ukrainian translation different types of expressive means in Jane Austen's prose

As far as the use of different stylistic devices is concerned the proportions are the following. SD based on the peculiar formal and semantic interaction of syntactical constructions within a sentential or suprasentential context – 50%; SD based on the transposition of the syntactical meaning in context – 38%; SD based on the transformation of the types and means of connection within or between sentences – 13% (see diagram 5, 6).

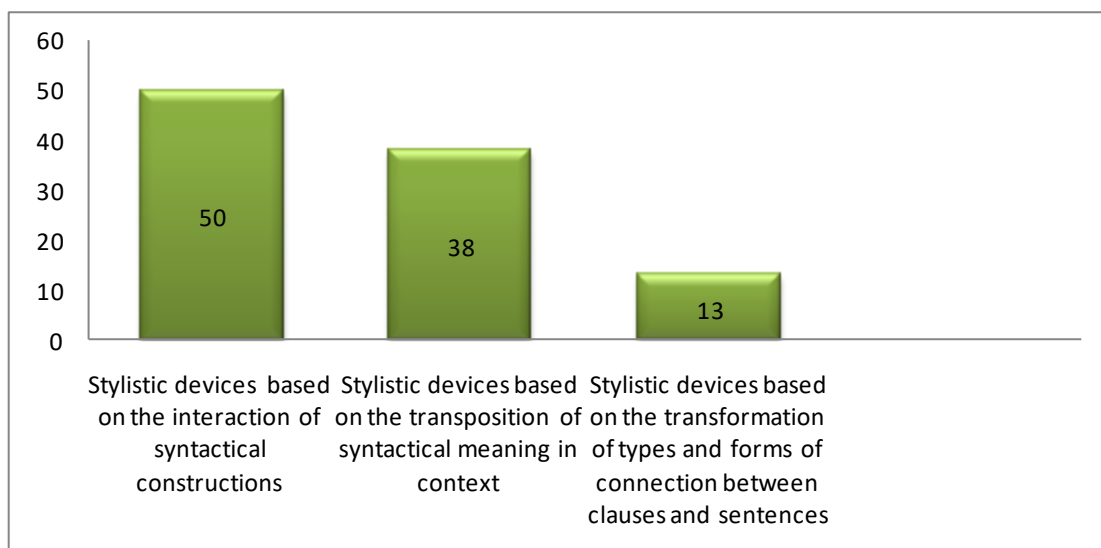

Diagram 5. Proportion between different types of stylistic devices in Jane Austen's prose

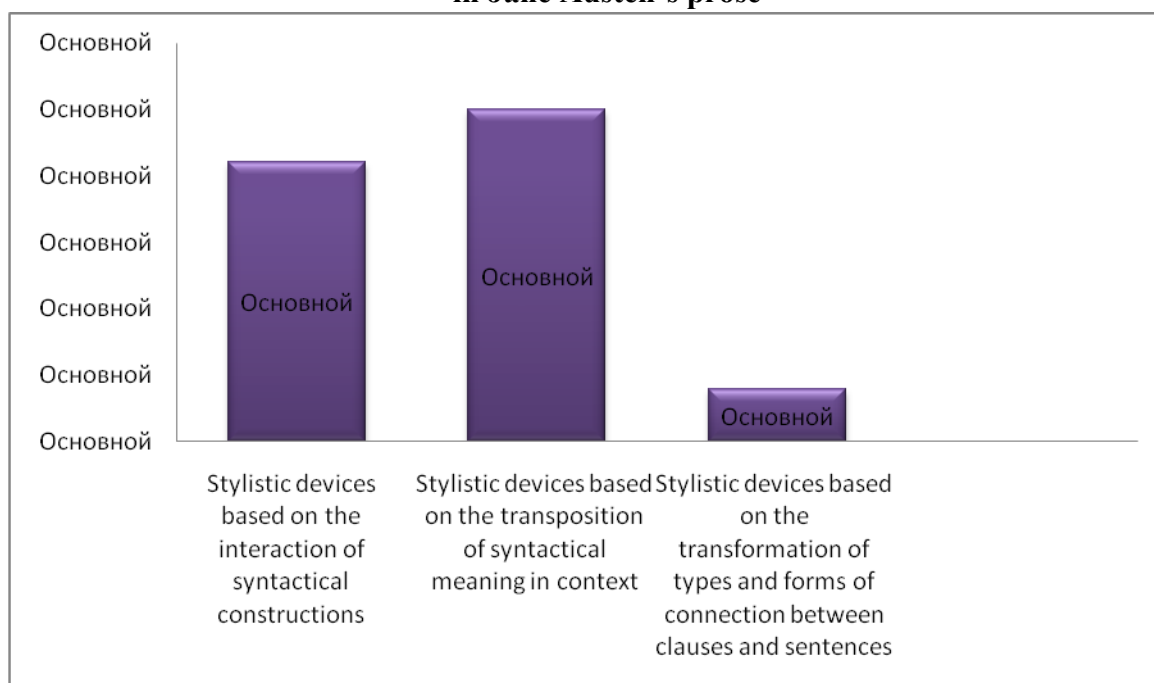

Diagram 6. Proportion of rendering in Ukrainian translation different types of stylistic devices in Jane Austen's prose

We have found out that the proportion of rendered composite and simple sentences in the Ukrainian translations are the following: 35% of complex-compound sentences, 20% of compound sentences, 18% of complex sentences and 27% of simple sentences (see diagram 2).

The dramatic difference in the statistics of complex-compound sentences in J. Austen's novels and their Ukrainian translations alone may not testify to the successful or faulty translations but it certainly shows the tendency – parcellation of compound-complex constructions into the simpler ones.

The closer analysis of this parcellation has made it possible to ascertain that in the overwhelming majority of examples the latter is detrimental to the expressiveness and stylistic faithfulness of the target text. The change of the sentence structure in the translation often leads, among other things, to changes in tempo and rhythm of the source text. This deviation in the syntactical structure is all the more strange if one takes into consideration the isomorphism of the compound-complex constructions in English and Ukrainian.

On the other hand, the rendering of simple sentences in the Ukrainian translations is characterized by a very high degree of stylistic approximation.

In the result of the investigation we have come to the conclusion that the functions of most of SEM and SD are rendered in the translations provided they are translated with the help of the same or similar SEM and SD.

References

1. Джейн Остін Гідність і гонор / Джейн Остін, переклад з англійського Т. Некряч – К.: Країна мрій, 2011 – 368с.
2. Джейн Остін Доводи розсудку / Джейн Остін, переклад з англійського Т. О. Шевченко – Харків: Фоліо, 2009. – 318с.
3. JaneAustenPrideandPrejudice / JaneAusten – СПб.: КАРО, 2010. – 480с.
4. JaneAustenPersuasion / JaneAusten – Електронний ресурс
<https://www.yakaboo.ua/ua/persuasion-2156444.html>

УДК 81-11(477)''19''

БЕРЕГОВЕНКО Н.С., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СУБ'ЄКТИВНЕ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ «КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИХ ОПОВІДЕЙ» ДЖЕФФРІ ЧОСЕРА)

Дана наукова розвідка має на меті визначити та описати засоби вираження категорії оцінки в середньоанглійській мові на матеріалі твору Джеффрі Чосера «Кентерберійські оповіді». Наукова новизна праці полягає в тому, що через абстрактність категорії оцінки та відсутність єдиної класифікації вираження оцінних суджень дана проблема лишається актуальною і в наш час, адже засоби вираження категорії оцінки виділяються на усіх мовленнєвих рівнях, а саме: фонологічному, морфологічному, лексичному, семантичному та синтаксичному. Відповідно, категорія оцінки пронизує всі аспекти мови. Новим також є матеріал дослідження – твір Джеффрі Чосера «Кентерберійські оповіді», який є одним із найяскравіших художніх творів середньоанглійського періоду.

Ключові слова: категорія оцінки, оцінна лексика, прагматика, мовна картина світу, мовна норма, художній твір

Звернення до теми людського фактору в мові та мовного фактору в людині визначило новий ракурс досліджень у зв'язку з вивченням мовної картини світу. В другій половині XX століття відбулася зміна базисної наукової парадигми – від «іманентної» лінгвістики, яка направлена на вивчення системи мови, до

антропологічної, згідно якої мова розглядається як конститутивна якість людини в контексті загальнолюдського та індивідуального буття. Загальновідомим є той факт, що всі явища, які людина сприймає в нашій свідомості мають певну цінність, тобто їх можна оцінити. В лінгвістиці оцінка розуміється як універсальна мовна категорія, сутність якої – відображення в мові ціннісного відношення суб'єкта, що пізнає світ до об'єктивної дійсності. Розглядаючи природу оцінки в її мовному вираженні багато дослідників безпосередньо пов'язують категорію оцінки з основними функціями мови. Отже, слідуючи такій точці зору, категорія оцінки властива будь-якому висловлюванню, тобто будь-яка інформація, яка передається від одного мовця до іншого, має не тільки констатацію фактів, але і суб'єктивну оцінку цих фактів. Таким чином, відображення об'єктивної дійсності людською свідомістю завжди показує відношення суб'єкта, що пізнає до об'єктів навколишнього світу, що і є по своїй природі оціночним відношенням. Як зазначає О. Шуменко, новітні лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення різних типів дискурсу та категорії оцінки з комунікативно-прагматичної точки зору, що передбачає вивчення мови не лише як засобу спілкування, але й як механізму впливу на формування та заміну поглядів на ситуацію, що у свою чергу, визначає поведінку соціуму [3, с.76] .

В лінгвістиці оцінка розуміється як універсальна мовна категорія, сутність якої – відображення в мові ціннісного відношення суб'єкта, що пізнає світ до об'єктивної дійсності. Розглядаючи природу оцінки в її мовному вираженні багато дослідників безпосередньо пов'язують категорію оцінки з основними функціями мови. Отже, слідуючи такій точці зору, категорія оцінки властива будь-якому висловлюванню, тобто будь-яка інформація, яка передається від одного мовця до іншого, має не тільки констатацію фактів, але і суб'єктивну оцінку цих фактів. Таким чином, відображення об'єктивної дійсності людською свідомістю завжди показує відношення суб'єкта, що пізнає до об'єктів навколишнього світу, що і є по своїй природі оціночним відношенням. Як зазначає О. Шуменко, новітні лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення різних типів дискурсу та категорії оцінки з комунікативно-прагматичної точки зору, що передбачає вивчення мови не лише як засобу спілкування, але й як механізму впливу на формування та заміну поглядів на ситуацію, що у свою чергу, визначає поведінку соціуму [3, с.76] .

Найбільш широке розмаїття способів вираження оцінних суджень представляє лексичний рівень мови, як було зазначено вище. Ми небезпідставно можемо визнати прикметник основною частиною мови, що виражає оцінку частіше за інших [2]. За ступенем вживаності тут особливо виділяється діада «хороший /поганий» і її семантичні синоніми, а також всі прикметники, що включають так чи інакше компонент оцінки в своєму складі. Не існує також і єдиної класифікації оціночних прикметників, тому що їх різні види можуть мати різні підстави і утворювати різні шкали: естетичні (*briliant / awful*), утилітарні (*fit / unsuitable*), сенсорні (*tasty / tasteless*), емоційні (*nice / unpleasant*) та інші. Слід зазначити, однак, що кожна з подібних класифікацій характеризується високим ступенем абстрактності, а також індивідуальна. Остання властивість пов'язане з тим, що будь-яка об'єктивна ознака

предмета може пересуватися за оціночною шкалою в залежності від суб'єкта оцінки [2].

Прикметники можуть бути класифіковані як в залежності від підстави, так і від об'єкта оцінки. У більшості випадків це буває особа, рідше – предмет або явище. Існує кілька класифікацій суб'єктивних прикметників, які характеризують особи: особливо серед них виділяються група оцінки (*terrible, amiss, primely*), група властивостей, що виявляються по відношенню до іншої особи (*polite, kind, rude*), і група оцінки особи, володіє ознакою з точки зору ставлення даної особи до іншої особи [1, с. 153].

Наприклад, в пролозі до оповіді Мажордома, останній вислухав оповідь Мельника про те, як був обманутий тесляр, підмічає: *This drunken Miller hath y-told us heer how that beguiled was a carpenter* [4, с. 59–60]. – *Цей п'яниця-мельник розповів нам тут про те, як обманули того теслю* [Переклад мій - Н. Б.]. Тобто, Мажордом показує цим своє негативне відношення до Мельника і історії, яку він розповів, використавши описовий прикметник *drunken* (п'яниця, п'янчуга). Вкінці прологу, перш ніж розпочати свою оповідь, Мажордом говорить: *Right in his cherles termes wol I speke. I pray to God his necke mot tobreke – he can well in mine eye seen a stalke, but in his own he can not seen a balke* [4, с. 63–66]. – *Я буду розповідати по-простому (поселянськи), як і він (Мельник). Прошу у Господа, нехай зламає він свою шию – у чужім оці скінку бачить, а в своїм дрючка недобачає* [Переклад мій - Н. Б.]. В даному пролозі Мажордом показує зневажливе ставлення до Мельника, порівнюючи його мову з простою селянською, а побажавши йому зламати шию і використавши фразеологізм, підкреслив настільки йому не сподобалась оповідь Мельника, так як той висміяв в своїй оповіді теслю, яким колись можливо і був Мажордом.

В іншому випадку в пролозі до оповіді Мельника, прослухавши оповідь Лицаря, хазяїн шинка, де зібралися прочани, вигукує: *So mote I goon, this goth aright! Unbuckeled is the male! Let see now who shall tell another tale? For trewely the game is well begunne!* [4, с. 5-8]. – *Я мушу сказати, гарно розказано! Сумка відкрита!* (метафора – тобто змагання на найкращу оповідь серед присутніх розпочалося). *Давайте ж подивимось, хто розповість наступну історію? І дійсно наше змагання гарно почалося!* [Переклад мій - Н. Б.]. Поданий приклад слугує зразком прямої позитивної оцінки мовцем (хазяїном шинка) не тільки цікавою історією, але і ситуацією в цілому – мовець задоволений, як все почалося і сподівається на не менш цікаве продовження. Отже, суб'єктивний фактор є основним в оцінюванні предметів та подій об'єктивної реальності, оскільки, перш ніж оцінити той чи інший предмет чи подію, який має місце в об'єктивному світі, людина пропускає їх через себе, формуючи таким чином, власне відношення до дійсності, що залежить від певної картини світу. Разом з тим, не варто категорично відкидати той факт, що явища та предмети об'єктивної реальності дійсно мають певні, існуючі поза свідомістю людей, характеристики, які впливають в кінцевому результаті на формування думок та оцінок суб'єкта (наприклад, загальновідомі стандарти та стереотипні уявлення).

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Видавничий центр Академія, 2004. 244 с.
2. Воробйова М. В. Алюзивні засоби у текстах полемічного дискурсу як спосіб впливу на читача. URL :[http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11\(95\)1/1_Vorob'eva.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11(95)1/1_Vorob'eva.pdf) (дата звернення: 28.12.2022).
3. Шуменко О., Шишкін М. Лексико-семантичний рівень категорії оцінки в англійській мові. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали VII всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників, м. Суми, 18–19 квітня, 2019 р. / СумДУ, 2019. С. 75–78.
4. Chaucer J. The Canterbury Tales // The Complete works of G. Chaucer. Oxford: Clarendon Press, 1894. 645 p.

УДК 811.161.2'373.612.2:[81'255.4:811.111=811.161.2]

ГЛІНКІН А.С., магістрант

ФЕДОРЯКА Л.Д. канд. філол. наук, доцент

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ВІДТВОРЕННЯ МЕТАФОР В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

Темою цієї розвідки є аналіз відтворення метафор в україномовному перекладі тексту роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», виконаному М. Пінчевським.

Ключові слова: Ф.С. Фіцджеральд, «Великий Гетсбі», метафора, оригінал, переклад, перекладацький аналіз.

Френсіс Скотт Фіцджеральд (1896-1940) – американський письменник, автор романів і оповідань про покоління «епохи джазу», яскравий представник «втраченого покоління». Творами Фіцджеральда, які принесли йому славу і популярність, є «По цей бік раю» (“This Side of Paradise”, 1920), «Прекрасні й приречені» (“The Beautiful and Damned”, 1922), «Ніч лагідна» (“Tender Is the Night”, 1934), «Останній магнат» (“The Last Tycoon”, 1941).

Найвідомішим твором письменника і водночас одним із найрепрезентативніших американських романів ХХ століття є «Великий Гетсбі» (“The Great Gatsby”, 1925) – роман, у якому розповідається про історію мільйонера Джея Гетсбі і його нездійсненне кохання до молодої жінки. Перший україномовний переклад роману, виконаний Маром Пінчевським, вийшов у 1982 р. Наступні переклади були зроблені Андрієм Пехником та Олександром Мокровольським у 2014 та 2016 рр. відповідно.

Метою цієї роботи є визначення специфіки відтворення метафор у перекладі роману Фіцджеральда М. Пінчевським. Для досягнення цієї мети треба чітко розуміти, передусім, особливості авторського стилю Ф. С. Фіцджеральда. Він являє собою неперевершену мозаїку різних стилістичних прийомів і засобів виразності, з-поміж яких письменник найчастіше використовує метафори, епітети і порівняння.

Фіцджеральд активно долучає ці засоби не лише для створення описових характеристик персонажей, але і для структурування емоційного тла і відтворення атмосфери, необхідної для реалізації художнього задуму. Використання цих засобів дозволяє авторові сформулювати так званий витончений і елегантний стиль, який вирізняє його на тлі тогочасних колег по перу і є його візитною карткою. Більше того, Фіцджеральд досягає творчого успіху завдяки майстерному поєднанню глибини характерів з легкістю зовнішніх описів, виконаних за допомогою згаданих стилістичних засобів. Такий оригінальний художній симбіоз робить його твори привабливими і зрозумілими читацькому загалу з різних країн і культурних осередків.

Тож у цій роботі звернемо увагу на україномовні лексичні відповідники, які використовує перекладач для відтворення метафор із роману Ф. Фіцджеральда «Великий Гетсбі». Цей аспект перекладу вже поставав центром уваги вчених (О.Б.Борисової, А. В. Чалик, І. Г. Шахновської та ін.), але деякі проблеми ідіостилю американського письменника все ще знаходяться на периферії дослідницької уваги.

1) It was a rich cream color, bright with nickel, swollen here and there in its monstrous length with triumphant hatboxes and supper-boxes and tool-boxes, and terraced with a labyrinth of windshields that mirrored a dozen suns. Sitting down behind many layers of glass in a sort of green leather conservatory we started to town [2].

Вона була кремового кольору, вся сяяла нікелем, з її фантастично видовженого корпусу тут і там пихато випиналися відділення для капелюхів, відділення для харчів, відділення для інструментів, а численні *шибки* утворювали справжній *лабіринт*, у якому сонце віддзеркалювалося десятком разів. Умостившись за кількома шарами скла в такій собі *теплиці із зеленої шкіри*, ми рушили до міста [1].

Цей уривок є яскравою ілюстрацією розкішних умов життя Гетсбі. Фіцджеральд навмисне в деталях описує його автомобіль як невід'ємний атрибут багатства та високого соціального статусу представника американського соціуму 1920-х рр. І метафорою *a labyrinth of windshields* автор теж порушує тему багатства. М. Пінчевський перекладає *windshields* ... як «шибки», тобто «плоске скло в рамі» замість дослівного перекладу «лобове скло». Численні шибки нагадують лабіринт, і цією метафорою автор підкреслює розмір і ціну такого помпезного автомобілю. Про обшивку і зручності у салоні дорогого автомобілю свідчить метафора *layers of glass in a sort of green leather*, під час відтворення якої Пінчевський використовує смисловий розвиток, отримує «теплицю із зеленої шкіри» і зберігає смисл, закладений Фіцджеральдом.

2) A new world, material without being real, where poor ghosts, *breathing dreams* like air, drifted fortuitously about ... like that ashen, fantastic figure gliding toward him through the amorphous trees [2].

То був новий світ, відчутний на дотик, але нереальний, світ, у якому снувалися без мети жалюгідні привиди, що *дихали мріями*, як повітрям... як ота жужільно-сіра, маревна постать, що скрадалася до нього з-поміж безформних дерев [1].

Загальний сенс цитати – це смерть і невдача у досягненні американської мрії. Люди тут порівнюються з жалюгідними привидами, які дихали ілюзорними мріями

про успіх у реалізації американської мети. Смысл метафори ***breathing dreams*** означає, що мрії людей такі ж важливі, як і повітря, яким вони дихають. Не мати мрій – і не жити взагалі. Буквальний переклад метафори звучить природно.

3) “Perhaps you know that lady.” Gatsby indicated a gorgeous, *scarcely human orchid of a woman* who sat in state under a white-plum tree. Tom and Daisy stared, with that peculiarly unreal feeling that accompanies the recognition of a hitherto ghostly celebrity of the movies [2].

– Гадаю, цієї дами ви не можете не знати. – Гетсбі показав на сліпучу красуню, *схожу більше на орхідею, аніж на жінку*, що сиділа у величній позі під розлогою сливою. Том і Дейзі втупилися в неї очима, охоплені, мабуть, тим особливим відчуттям нереальності, яке виникає щоразу, коли в живій людині впізнаєш зіткану з тіней зірку екрану [1].

Метафора ***scarcely human orchid of a woman*** влучно адаптована М. Пінчевським як *схожа більше на орхідею, аніж на жінку* і означає, що та жінка дуже витончена, елегантна і вродлива, як орхідея.

4)...a figure had emerged from the shadow of my neighbour’s mansion and was standing with his hands in his pockets regarding the *silver pepper of the stars* [2].

... кроків за п’ятдесят від мене, відокремившись від тіні сусіднього будинку, стояв якийсь чоловік; встромивши руки в кишені, він дивився на срібний ***розсип зірок*** [1].

Коли Нік Каррауей вперше побачив Джея Гетсбі, то він нагадував йому магічний образ мрійника. Метафора ***pepper of the stars*** перекладена аналогом у цільовій мові і використана в мові оригіналу і перекладу з метою структурування атмосфери, в якій відбувається дія (в обох випадках зірки нагадують дорогоцінний метал).

5) So we beat on, *boats against the current*, borne back ceaselessly into the past [2].

Отак ми й намагаємося плисти вперед, *долаючи течію*, а вона безнастанно зносить наші суденця назад, у минуле [1].

Це заключне речення роману. Смысл метафори ***boats against the current*** полягає у тому, що життя швидкоплинне і цим нагадує річку. Люди, як маленькі суденця, безуспішно плывуть проти сильної течії у майбутнє. Але це неможливо, тому що течія, тобто їхні спогади про минуле, дуже стійкі і заважають їм плисти вперед. ***Boat against the current*** перекладено дієприслівниковим зворотом «*долаючи течію*». Зміст і концептуальне навантаження метафоричного пасажу Фіцджеральда передані точно.

Аналіз україномовних перекладів метафор із роману американського письменника дозволяє зробити висновок про те, що перекладач застосовує еквівалентні лексичні відповідники, які допомагають зберегти смисл і концепцію англomовного твору та ідіостиль його автора. Переклад «Великого Гетсбі», виконаний М. Пінчевським, був високо оцінений критиками саме за літературну якість і точність передачі вишуканої манери письма Ф. С. Фіцджеральда.

Список використаних джерел

1. Фіцджеральд Ф. С. Великий Гетсбі (переклад М.Пінчевського) / Френсіс Скотт Фіцджеральд. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1164> – (дата звернення: 3.03.2023).
2. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby / Francis Scott Fitzgerald URL: <http://gutenberg.net.au/ebooks02/0200041h.html> – (дата звернення: 9.03.2023).

УДК:81'25:81'276.6:327

ПИЛИПЕНКО І.О., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО СЛЕНГУ

У даній роботі автор концентрує основну увагу на дослідженні особливостей перекладу та найбільш доцільних методах передачі політичного сленгу з англійської на українську мову та навпаки.

Ключові слова: політичний сленг, транскрибування, транслітерація, калькування, лексико-семантичні заміни.

Проблема сленгової лексики не є новою для мовознавства. Адже сленг – це загальноживана лексична одиниця як в англійській, так і в українській мовах, що тісно пов'язана з іншими соціальними діалектами [1, с. 12]. Однак і в наш час сленг став причиною суперечок і дискусій серед багатьох видатних дослідників мови.

Головною проблемою перекладу політичного сленгу є саме складність підбору відповідника, оскільки вибір виразу мовою перекладу напряму залежить від уточнення значення слова в конкретному контексті. Остаточний варіант перекладу повинен не тільки передавати точне значення сленгового терміна, а й відображати його експресивно-стилістичний підтекст. Через семантичні відтінки українського та англійського сленгу неможливо отримати повний перекладний еквівалент, оскільки лексика однієї мови ніколи не буде повністю покрита лексикою іншої.

Уважне вивчення статей політичного змісту з інтернет-джерел, газет, виступів різних політиків у програмах на радіо та телебаченні дозволило нам дійти висновку, що велика кількість політичних сленгових слів, ймовірно, вперше вживається в політиці та не зафіксовані відповідними словниками. Тому рекомендується всебічне дослідження найбільш релевантних способів передачі значення політичного сленгу та аналіз доцільності використання перекладацьких трансформацій у конкретних ситуаціях.

До основних типів лексичних трансформацій належать: перекладацьке транскрибування і транслітерація, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію тощо). До складних лексико-граматичних трансформацій належать: антонімічний переклад, експлікацію (описовий переклад) та метод компенсації.

У багатьох випадках *прийом експлікації*, тобто описовий переклад виявився доречним під час перекладу політичного сленгу. Це лексико-граматична

трансформація, під час якої лексичні одиниці мови оригіналу замінюються фразами, що пояснюють їх значення, але недоліком описового перекладу є багатослівність.

Яскравим прикладом є сленг, який останнім часом з'явився в політичних промовах. Наприклад, слово Grexit використовується в такому контексті: «*Grexit: three reasons it should not be treated lightly*» [6].

Цей політичний сленгізм є результатом словотворення, під час якого повна основа одного слова зливається зі скороченою основою іншого слова, утворюючи нове слово. Grexit походить від об'єднання коренів слів «Greek» та «exit». З контексту ми розуміємо, що цей політичний сленг стосується раптового виходу Греції з єврозони.

Доволі актуальними в українській політиці є сленгізми «кидала» та «кидалово». Слово «кинути» у тлумачному словнику сучасного сленгу має таке значення – *навмисно не виплатити обіцяну винагороду*[2]. Звичайно, можна перекласти дану лексичну одиницю як «throw» або «fling» але професійний перекладач не зможе цього зробити, оскільки такий переклад не матиме відповідного змісту для носія англійської мови, тому правильний переклад буде щось на кшталт: *purposely not paying reward*. Таким чином, наступні дві одиниці сленгу матимуть такі значення англійською мовою: «кидала» - *person who purposely don't pay reward*, «кидалово» - *purposely not paying reward*.

Перекладачі також можуть вдаватися до компенсації або *генералізації*, якщо в цільовій мові немає функціональних аналогів або відповідників-синонімів. Суть компенсації полягає в перенесенні елементів змісту певної одиниці оригінального тексту, які були втрачені під час процесу перекладу, у цільовий текст іншим способом, не обов'язково в тому самому тексті чи частині речення, що й оригінальний текст.

В українській політиці є сленговий термін «дерибан». *Дерибан* - *незаконний розподіл влади або розкрадання майна, коштовностей, грошей тощо* [2]. У англійських словниках нелітературних слів можна знайти кілька сленгових слів із приблизно схожими значеннями: *carveup, cutup, pieceup, whackup*.

У тих випадках, коли спосібексплікації, компенсації або генералізації з ряду причин не має значення, єдиним виходом є введення нового слова. Це одне з найскладніших завдань для перекладача, тому що в цьому випадку він стає творцем нової лексеми рідною мовою і бере на себе велику відповідальність, оскільки вводить слово, відповідно, найдоцільніше використовувати транслітерацію. Також слід зазначити, що в цьому випадку перекладач повинен пояснити свій переклад: або в дужках після перекладу, або у вигляді примітки в тексті перекладу.

Політичні терміни передаються за допомогою транскрипції та транслітерації, які часто є новими поняттями в мові перекладу (прийоми калькування).

Прикладом сленгуз калькування є «*Certainly the Greek bailout is back on track, and the immediate prospect of Eurogeddon has receded*» [7]. Сленговий термін Eurogeddon, використаний у наведеному вище виразі, є поєднанням слів «Europe» та «Armageddon». Згідно з контексту це слово означає досить небезпечну економічну,

політичну чи військову кризу в Європі. Враховуючи специфіку способу казування, переклад матиме такий вигляд: *Eurogeddon - Єврогедон*.

Отже, нами були дослідженні одиниці політичного сленгу та проаналізовані перекладацькі трансформації, які найчастіше використовуються для перекладу політичного сленгу. Найбільш актуальними є методи компенсації, генералізації, описовий переклад та методи транскрибування та транскрипції.

Список використаних джерел

1. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу. К.: ЛОГОС, 2002. С. 145-162.
2. Словник сучасного українського сленгу. упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.
3. Flexner S.B. Preface to the Dictionary of American Slang. New Dictionary of American Slang. S.B. Flexner. Comp.by R. Chapman. New York: Harper and Row, 1986. P. 18-28.
4. Barrett G. The Oxford Dictionary of American Political Slang. G. Barrett. Oxford: Oxford University Press, 2006. 322 p.
5. Slang to Standard: How Casual Language Can Become Acceptable. 2015. URL:<https://www.grammarly.com/blog/slang-to-standard-how-casual-language-can-become-acceptable/>
6. The guardian news. URL:<https://www.theguardian.com/world/nils-pratley-on-finance/2015/jan/05/greek-eu-exit-grexit-analysis-nils-pratley>
7. The guardian news. URL: <https://www.theguardian.com/business/2012/nov/30/eurozone-crisis-german-parliament-greece-unemployment>

УДК 811.111.42

ГУЛІЄВА Д. О., канд. філол. наук, доцент

БАЙДАЛОВА Д. О., здобувачка

*Національний технічний університет Харківський політехнічний інститут,
м. Харків, Україна*

ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНІ І ГЕНДЕРНО-НЕЙТРАЛЬНІ ОДИНИЦІ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Акцентовано увагу на гендерно-маркованих та гендерно-нейтральних одиницях у перекладознавстві. Окреслено складнощі, особливості та значення таких одиниць у роботі з перекладом

Ключові слова: гендер, гендерно-нейтральна лексика, гендерно-маркована лексика, сексизм, перекладознавство.

Термін «гендер» виник у суспільних науках для позначення нових стратегій світового регулювання соціостатевих відносин. З часом гендерні підходи розвинулись майже в усіх гуманітарних і соціальних галузях вітчизняних наук: від соціології, психології, педагогіки, історії, філософії, релігієзнавства, літературознавства та мистецтвознавства до політичних наук, права, наук про державне управління, економіки й статистики[4].

У лінгвістику термін “гендер” прийшов з антропології на початку 70-х років ХХ століття. Його вперше було визначено Г. Рубіном як “комплекс конвенцій, що спричиняють регулятивний вплив на біологічну стать як предмет суспільної діяльності”[10].

Гендер не є суто лінгвістичною категорією, але аналіз структур мови дозволяє отримати інформацію про те, яку роль відіграє гендер у тій чи тій культурі, які поведінкові норми для чоловіків і жінок фіксуються в текстах різного типу, як змінюється уявлення про гендерні норми, які стильові особливості можуть бути віднесені до переважно жіночих або чоловічих, як усвідомлюється чоловічість і жіночість у різних мовах і культурах, як гендерна належність впливає на засвоєння мови, з якими фрагментами мовної картини світу вона пов’язана [9].

Гендерний аспект насамперед стосується граматичної категорії роду. Ця категорія є характерною рисою граматичної структури індоєвропейських мов. Однак, як відомо, розвиток аналітизму в англійській мові призвів до руйнації словозміни і, як наслідок, до втрати родових протиставлень у граматичній системі англійського іменника. Родові відмінності іменника виявляються через особові займенники *he, she, it* і маркуються здебільшого лексичним значенням слів. Назви осіб чоловічої статі (*husband, father, son etc.*) належать до чоловічого роду і позначаються особовим займенником *he*, а особи жіночої статі (*woman, mother, daughter etc.*) належать до жіночого роду й позначаються займенником *she* [8].

На морфо-семантичному рівні концепт ЖІНКА репрезентується додаванням морфемних маркерів (*-ess, -trix, -ette, -euse, -ine etc.*) до загальнородових номінацій, наприклад *countess, bachelorette*. Суфікс жіночого роду, маркуючи загальнородову номінацію особи, переводить її в розряд винятків із загального правила і тим самим акцентує увагу на екзистенціальних відмінностях жінки від типового представника категорії, позначеного загальнородовою номінацією, тобто чоловіка. У результаті жінка постає як нетиповий, маргінальний член цієї категорії. Тим самим маркована номінація жіночого роду може легко актуалізувати негативний асоціативний потенціал патріархального гендерного стереотипу, в межах якого всі соціально вагомі ролі належать чоловіку, а жінці виділено роль помічниці, що забезпечує його життєдіяльність [3].

Тенденція переважного вживання чоловічого роду в публіцистиці викликає негативне ставлення окремих лінгвістів, котрі виступають за перегляд гендерної ознаки в сучасній англійській мові. Явна преференція вживання займенників чоловічого роду стосовно осіб обох статей призвела до рекомендації лінгвістів уникати сексизму в мові. Термін «сексизм» означає стереотипізацію чоловіків і жінок відповідно до традиційно відведених їм соціальних позицій [8].

На сьогодні можемо побачити часте вживання займенників чоловічого роду (*he, his, him*) до слів, здавалося б, абсолютно нейтральних. Прикладами таких слів можуть бути: *reader, listener, worker, citizen, human, player, teacher, student* та багато інших. До кожного з цих слів традиція диктує нам вживати займенник чоловічого роду. Наприклад: *Every human living on Earth should remember his responsibilities* або

Each player here was following his childhood dream. Таким чином нейтральні слова стають апріорі гендерно маркованими. Задля уникнення такої ситуації використовуються подвійне he/she, his/her або ж they/their .

Також марковані чоловічим родом займенники, які ми можемо зустріти у звертаннях somebody, anybody, nobody, someone, anyone, everyone слід докорінно змінювати чи уточнювати стать. Часто такі займенники замінюються словом person чи individual. До прикладу: Somebody was knocking furiously on the door – An unknown man was knocking furiously on the door. До гендерно маркованих слів також відносимо складні номінації з компонентом -man-. Частотність таких слів з -man- на початку слова спадає останнім часом як в американському, так і в британському медіа дискурсах, однак номінації з компонентом -man- наприкінці слова характеризуються коливанням частотності вживання [6]. Проте їх кількість все одно вражає та говорить про сильно вкорінену традицію провідної ролі чоловіка в суспільстві, сім'ї і т.д. (mankind, manpower, workman, policeman, businessman, fireman etc.).

Серед великого масиву лексичних одиниць необхідно виокремити також гендерно нейтральну лексику. Так, нейтральною у цьому випадку можна назвати більшу частину лексики, проте приділено увагу саме такі гендерно нейтральні слова та вирази, на місцях яких могли б опинитися гендерно марковані одиниці.

На сьогодні існує тенденція уникнення маскуліноцентричної мови, тобто тієї, що має відношення до чоловічої статі та вимагає займенників чоловічого роду навколо себе. Саме через таку тенденцію і з'явилась гендерно-нейтральна лексика.

Недискримінаційна або несексистська, гендерно нейтральна мова визнає відмінності між статями, але ставиться до обох з позиції рівності.

Несексистська мова уникає хибних стереотипів щодо природи та ролі жінок та чоловіків у суспільстві.

Гендерно-марковані man, mankind витісняються тепер нейтральними person, people, human, human being, individual, humanity, humans, humankind, men and women. Слово manpower замінюється personnel, workforce, workers, staff, human resources, workmanlike – skillful, efficient, a man-made – artificial, constructed, fabricated, handmade.

Гендерно нейтральні терміни починають усе частіше вживатися із усіма видами професій. Наприклад, такі частовживані у публіцистиці назви професій, як spokesman та businessman усе більше замінюються тепер spokesperson, speaker, principal advocate, official, representative та business person, business executive і entrepreneur відповідно.

Можна відслідкувати також тенденцію до уникнення вищезазначених гендерно маркованих суфіксів жіночого роду -ess, -ette, -trix, -anne та слова woman, адже такі форми несуть зневажливу конотацію та показують, що жінка є лише похідним явищем від чоловіка. Таким чином неправильним рішенням буде зумисно сказати businesswoman для підкреслення жіночого роду, а отже необхідно знову використовувати словосполучення business person.

Проблема гендеру має величезне значення як перекладознавчий аспект, у той самий час цьому явищу у приділяється недостатня увага, що, у свою чергу, зумовлює

помилки при перекладі текстів різноманітних жанрів, зокрема текстів офіційно-ділового стилю [1].

Не викликає жодних сумнівів той факт, що гендер є потужним чинником перекладу, який проявляє себе через постать автора, систему персонажів і, не в останню чергу, через особистість перекладача. Академік В. Виноградов свого часу запропонував здійснювати філологічний аналіз художніх текстів на основі категорії образу автора, яка має функціональний характер і втілюється за рахунок відбору та актуалізації в тексті відповідних мовних засобів. Продовжуючи лінію міркувань дослідника, логічно було би запропонувати аналогічну категорію образу перекладача, яка би втілювалася в тих стратегіях та прийомах, які перекладач обирає для іншомовного перевтілення вихідного тексту, та відповідних мовних засобів їх реалізації. Оскільки гендерний чинник безпосередньо впливає на вибір мовних засобів перекладачем, його прискіпливе вивчення потенційно сприятиме покращенню якості перекладу – як художнього, так і інформативного.

Гендерна ідентичність перекладача проявляється у виборі граматичних форм, лексичних одиниць, емоційному забарвленні мови тощо[2]. Вивчаючи й порівнюючи стиль перекладачів-жінок і перекладачів-

чоловіків на лексичному рівні, О. Паненко робить цікаві спостереження. [5] Перекладачі-чоловік частіше за все, відтворюючи емоційний стан героя, використовують слова з найменшою емоційною індексацією, натомість перекладачі-жінки більш невимушені у використанні висловлень або вигуків із багатим емоційним забарвленням, надають перевагу експресивним, особливо стилістично-зниженим словам та зворотам, ніби навмисно згрублюють стиль викладу. Помітним також виступає те, що чоловіки-перекладачі вдаються до вставних слів, але до таких, що мають значення констатації, на противагу перекладачкам, котрі зловживають вставними словами, різноманітними означеннями, обставинами, а також модальними конструкціями, що виражають різний ступінь невпевненості, невизначеності або приблизності, окрім того, вони демонструють схильність до використання «престижних», стилістично підвищених форм, кліше, книжкової лексики.

Переклад є своєрідною співпрацею перекладача з автором, у якій перекладач здійснює інтерпретацію художнього твору, реконструюючи зміст цільової мови, наближений баченню автора твору, проте той, який не буде цілком тотожним йому. У цьому контексті слушно видається така думка О. Ребрія: «Оскільки збереження структурної та семантичної близькості між вихідним та цільовим текстами може бути несумісним із забезпеченням їхньої функціональності тотожності, переклад неминуче супроводжується компенсаційними семантико-стилістичними трансформаціями, а головним творчим завданням перекладача є визначення міри доцільності трансформацій» [7,5]. Таким чином, розуміємо, що гендерно-марковану лексику у перекладі треба передавати у найменш секситський спосіб, а саме спробою відтворити гендерно-нейтральною лексикою.

Якщо автор цілеспрямовано використовує гендерно-специфічну мову, перекладач має поважати цей намір. Саме це зумовлює важливість для мовця або

автора цілком і повністю усвідомлювати принципи такої мови. Що стосується усного перекладу, сучасні міжнародні організації повністю віддані ідеї використання гендерно-нейтральної мови та пов'язаним із нею принципам недопущення дискримінації, визнання прав статей та їхньої рівності.

Список використаних джерел

1. Васильєва Е. В. Значення гендерних маркерів при перекладі офіційно-ділових промов. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2010. No3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/znachennya-gendernih-markeriv-pri-perekladi-ofitsiyno-dilovih-promov>
2. Комов О.В. Гендерний аспект перекладу. Актуальні проблеми слов'янської філології. 2011. Випуск XXIV. Частина 1. С. 409–417.
3. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. – Харків: Константа, 2004. – 292 с.
4. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 536 с.
5. Паненко О. Гендерні особливості перекладу. URL: <https://docplayer.ru/42238568-Gendernye-osobennosti-perevoda.html>
6. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. – М.: Реал-бук, К.: Ваклер, 2001. – 656 с.
7. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія] / О. В. Ребрій. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
8. Рогатюк А. Є. Гендерні аспекти перекладу / Рогатюк А. Є. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – с. 306- 309
9. Чуєшкова О. В. Становлення терміносистеми гендерної лінгвістики / О. В. Чуєшкова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Проблеми української термінології. – 2016. – No 842. – С. 161–164.
10. Rubin G. The Traffic in Women: Notes on the "Political Economy" of Sex / G. Rubin // *Toward an Anthropology of Women* [Rayna R. Reiter (ed.)]. – New York : Monthly Review Press, 1975. – P. 157–210.

UDC 378.014.25:303.424

SOVHAR O.M. PhD, Assoc.Prof., Associate professor of the Foreign Languages and Military Translation Department
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy, Lviv, Ukraine

ON SPECIFICS OF MILITARY INTERPRETERS/TRANSLATORS TRAINING

The use of modern information technologies, which has become a prerequisite for training and education of competent professionals in military translation, has been tackled. It has been found that employing online resources when practicing translation/interpretation fosters practical application of the acquired knowledge and development of skills required for written and oral translation, expanding background knowledge, and professional expertise.

Keywords: military translators/interpreters, training, language competence, online educational resources, language skills.

The importance of modern training of future military translators/interpreters cannot be overestimated, as foreign educational resources contain an extremely powerful potential and open up unique opportunities for the development of the necessary language and translation skills. Diagnosing the aptitude of future professionals in the field of translation, their level of language proficiency, inclinations and preferences, and the development of professional skills create the basis for the formation of foreign language competence of students who have to be able to meet the requirements of the modern society. Since the start of a full scale invasion translation of military documents, technical data and providing interpretation services to military subject matter experts has become even more vital. As Y. Boiko and Y. Dolynskiy point out, “military translation is a very specific discipline. It sometimes requires a detailed knowledge of military science and even hierarchical structures in the army. Military translation is one of the types of special translation with a pronounced military communication function. A distinctive feature of military translation is its extensive terminology and precise and clear presentation of the material with a relative lack of emotional expressive means” [1, p.17]. The war has made it necessary to provide linguistic support to the troops during and acquisition and familiarization with weapon systems and equipment procured to Ukraine by partner countries and training Ukrainian soldiers undertake abroad.

Teachers apply a wide array of effective advanced methods to train of military translators/interpreters, among which is using video materials, materials from news sites, Internet resources. Video materials contribute to learning grammar, expanding vocabulary, improving pronunciation, and gaining linguistic and cultural knowledge of the English speaking countries. Videos from You Tube are especially suitable for developing visual and audio comprehension. The semantic and contextual aspect of using YouTube videos, where the message in a foreign language is accompanied by situational and social context and paralinguistic factors, fosters understanding. Additional visual information can activate the brain cognitive activity and enables comprehension of the language on a subconscious level. When using video materials, learners are also exposed to oral communication of native speakers with different accents and pronunciation, dialects, and idioms. In addition to that, YouTube videos possess motivating function as they are immensely popular among teenagers and young people. The effectiveness of using YouTube videos is enhanced through simulated real-life communication situations that can also happen to a foreign language learner in real life abroad or in a foreign language environment. Working on language structures at the receptive level contributes to productive use of the language in different communicative situations.

With the extensive integration of information and communication technologies in the process of foreign language training of future translation or interpretation professionals, the Internet has become increasingly popular as it offers unlimited opportunities for classroom education and self-education. The use of modern information technologies is now a prerequisite for training and education of competent subject matter experts in any field, translation in particular, and for their future adaptation to the conditions of work in modern society. Since the higher education institutions are tasked with training a professional,

capable of self-development, self-education and innovation, any educational institution tries to organize the educational process in such a way as to provide students with the fullest possible access to educational resources and various media. The use of information resources from the Internet in foreign language and translation classes contributes to:

- 1) practical application of the acquired knowledge and improvement of skills and abilities in the field of written and oral translation, expanding background knowledge and general cultural outlook;
- 2) developing reading skills by incorporating online materials of graded levels;
- 3) improving listening skills based on authentic audio discourse;
- 4) enhancing speaking skills based on problem-based discussion of online materials presented by the teacher or students;
- 5) developing writing skills;
- 6) replenishment of one's own vocabulary, reflecting a certain stage of development of the people's culture, social and political system of society;
- 7) getting acquainted with linguistic and country-specific realia that include language etiquette, peculiarities of linguistic behavior of different peoples, peculiarities of culture, traditions of the language in a studied country;
- 8) boosting motivation through the systematic use of interesting materials;
- 9) discussing both professional and every day topics;
- 10) diagnosing the level of language competence in accordance with the European Recommendations on Language Education and internationally recognized certification levels.

The use of modern educational Internet resources helps to implement a personality-oriented approach in teaching, enables its individualization and differentiation, taking into account the capabilities of future specialists and their level of training. The use of online resources in the process of training of future specialists in the field of translation and foreign language allows creating a favorable environment for effective assimilation of educational information, development of language skills and upgrading skills required in the field of translation. Since communicative competence is one of the main requirements for future specialists in the field of translation, the purpose of their foreign language training is to develop the ability to navigate in a foreign language environment and communicate adequately in different situations to effectively perform the assigned tasks. The ability of higher education students to communicate is developed by involving them in accomplishing realistic, meaningful tasks, which stimulates the creation of original statements, increases their self-confidence, makes them more independent and responsible for their learning and its outcomes.

In this aspect, subject-subject interaction and partnerships between the teacher and students, based on the access of higher education students to necessary information for self-education; participation in international projects (improving language proficiency, developing a general outlook, obtaining special skills necessary for a particular translation project). Future translation professionals can attend virtual classes, work with electronic textbooks and manuals to improve their knowledge in a particular field or acquire new

information, use test programs to check their progress, work with video and audio materials, materials from modern information sources, practice their annotation, abstracting, translation and interpretation. At the same time working with online resources requires certain caution involving the need to assess the reliability of information presented. The appearance the site, the nature of the information presentation and its organization allow only a rough assessment of the quality of the material and could create some difficulties in differentiating important data for translation students. Moreover, training of military translators/interpreters under martial law requires mastering theoretical and practical mastery of the main components of language and translation competencies to form phonetic, and lexical competencies. Various methods of training military translators/interpreters are based on creating productive learning and an atmosphere of success based on the subject-subject "teacher-student" and "student-student" relationships through the activation of cognitive activity and the ability to make independent decisions; formation of information culture; opportunities for research and analytical activities; ensuring language communication between the parties involved in multinational projects, etc. Numerous advantages of working with online resources in the practice of teaching and learning a foreign language and translation enable teachers to accomplish a number of didactic and methodological tasks, especially if the integration of modern information technologies is efficiently planned and practiced.

Список використаних джерел

1. Бойко Ю., Долинський Є. Особливості перекладу англійської військової термінології. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 2020. № 20, С. 17-21.
2. Сніца Т. Особливості підготовки перекладачів у вищих військових навчальних закладах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2018, № 4 (63), грудень С.154-157.
3. O'Hagan M. *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. Routledge, 2019.135 p.

УДК 811.111`373.43

ДЕМЧЕНКО Н.С., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

НЕОЛОГІЗМИ: ВПЛИВ НОВИХ СЛІВ НА МОВУ

У дослідженні розглянуто особливості функціонування неологізмів в різних сферах життя суспільства.

Ключові слова: неологізм, семантика, функціонування, англійська мова, тенденції.

Мова як "живий організм" тісно взаємодіє з усіма сферами життя. Словниковий склад англійської мови постійно поповнюється новими лексичними одиницями, які залежать від стрімких змін у суспільстві, нововведень у соціальній, політичній, економічній та науково-технічній сфері. Відомо, що нові слова в словниковому складі з'являються під впливом як мовних, так і суспільних чинників. Останні зміни в будь-

якій сфері життя дзеркально відображаються у мові через появу нових слів. Такі новоутворення в лінгвістиці називаються неологізмами, а особливість їх виникнення, логіка словотворення та сама суть нових виразів – це, безумовно, окрема тема для розгляду та вивчення. Такі новоутворення далеко не відразу потрапляють до словників, що ускладнює їх розуміння та використання [1, с.219].

У ході нашого дослідження було проведено лексико-семантичний аналіз на основі відібраного матеріалу для виявлення поточних тенденцій неологізмів у межах економічного дискурсу сучасної англійської мови. Наше дослідження дозволило виділити наступні тематичні категорії.

Політичні та соціальні тенденції 2022 року породили нові слова, які описують стан справ у різних країнах. До першої категорії належать такі слова, як **Partygate** – скандал зі світськими вечірками на Даунінг-стріт під час пандемії всупереч обмеженням у сфері охорони здоров'я, що існували на той час. **Permacrisis** – тривалий період нестабільності та незахищеності, особливо в результаті низки катастрофічних подій.

Виникнення потреби слідувати за своїми грошима призвела до появи нових слів, які описують ощадливість. До другої категорії належать такі слова, як **frugaller** і **thriftifarian**. **Frugaller** – людина, яка дуже старається не витратити даремно їжу чи інші ресурси та витрачає якомога менше грошей. **Thriftifarian** – людина, яка добре забезпечена, але вдає, що їй доводиться витратити менше грошей і не купувати певні речі, щоб здавалося, що вона перебуває в такому ж становищі, як і більшість інших людей.

Розвиток технологій призвів до появи нових слів, які описують способи взаємодії людей зі своїми пристроями. До третьої категорії належать такі слова, як **screenome**, **tappigraphy**, **tattleware** і **fexting**. **Screenome** – дуже детальний запис чисієсь активності на смартфоні або планшеті. **Tappigraphy** – це дослідження того, як часто і за якими схемами хтось натискає клавіші на своєму мобільному телефоні. **Tattleware** – це програмне забезпечення, яке дозволяє роботодавцю стежити за діяльністю працівників, які працюють вдома. **Fexting** – це суперечка з кимось через обмін текстовими повідомленнями, а не розмови особисто.

Змішаний спосіб життя 2022 року породив нові форми зайнятості, що призвели до появи нових слів, які їх описують. До четвертої категорії належать такі слова, як **dial artist**, **disco nanny**, **silvfluencer** та **luxury detective**. **Dial artist** – це людина, якій платять за те, що вона покращує вигляд годинника, розмальовує його, гравірує тощо, надаючи йому унікальний дизайн. **Disco nanny** – людина, яка доглядає за дітьми сім'ї вночі, поки батьки відпочивають. **Silvfluencer** – людина середнього або похилого віку, якій компанії платять за те, що вона заохочує людей купувати такі товари, як одяг і косметика, рекомендуючи їх у соціальних мережах. **Luxury detective** – людина, яка знаходить рідкісні та дуже дорогі сумочки, годинники, ювелірні прикраси тощо, щоб інші люди могли їх купити.

Зміна соціальних трендів призвела до появи нових підходів до сприйняття робочого дня. До п'ятої категорії належать такі слова, як **quiet quitting** та **tang ping**.

Quiet quitting означає виконання мінімального обсягу роботи, необхідного для збереження робочого місця, але без ентузіазму та відданості справі. **Tang ping** – це тенденція, коли люди відмовляються від необхідності працювати понаднормово на стресовій роботі і натомість обирають більш розслаблений спосіб життя.

Захоплення рекреаційним спортом призвело до появи нових видів спорту. До шостої категорії належать такі слова, як wallball, earthing та drone soccer. **Wallball** – вид спорту, схожий на сквош, в якому гравці б'ють м'яч об стіну руками, а не ракеткою. **Earthing** – вид спорту, що поєднує біг і плавання, в якому учасник пірнає з кінця бігової доріжки в басейн. **Drone soccer** – командна гра між двома командами до п'яти осіб, в якій кожна команда намагається перемогти, запустивши дрон у ворота іншої команди.

Наступна категорія описує туристичні неологізми. Ці слова використовуються для опису нових тенденцій і явищ в індустрії подорожей. Вони часто відображають зміну поглядів і цінностей мандрівників. **Ghost flight** – комерційний літак, який летить до місця призначення з дуже малою кількістю пасажирів або взагалі без пасажирів через закон, згідно з яким авіакомпанія втрачає право приземлятися в цьому аеропорту і злітати з нього. **Hometel** – готель, який створений для того, щоб гості відчували себе так, ніби вони живуть у комфортному будинку. **Splooting** – лежання на животі з витягнутими ногами (як спосіб протистояти незвично високій температурі).

Також була виділена категорія до якої відносяться загальні неологізми. **Wearapy** – носіння певного одягу як форма терапії, причому одяг підбирається так, щоб власник відчував себе щасливим або заспокоєним. **Spiritual bath** – ритуал, який передбачає прийняття ванни для покращення самопочуття, з додаванням у воду олій, трав, квітів.

Окрему категорію складають аббревіатури. Наприклад, **HOGO**: аббревіатура від "hassle of going out" – синдром, при якому люди вважають за краще залишатися вдома, ніж відвідувати соціальні заходи. **FONO**: аббревіатура від "fear of normal" – тривожне відчуття щодо повернення до звичного життя та діяльності після обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19. **FORO**: аббревіатура від "fear of running out" – тривожне відчуття, що у вас може закінчитися продукт або запас чогось.

Отже, проаналізовані неологізми представляють лінгвістичну креативність англомовних людей з усього світу. Ці слова часто з'являються під впливом культурних, технологічних і соціальних змін. Наведені вище категорії, включаючи урядові та політичні скандали, нові форми зайнятості, технологічний прогрес, рекреаційні види спорту, подорожі показують, як мова змінюється разом із суспільством. Нові аббревіатури HOGO, FONO і FORO показують, як технології вплинули на нашу мову і створили нові скорочення для опису нового досвіду.

Список використаних джерел

1. Капустіна О.В., Сініцина Н.М. Деякі аспекти перекладу неологізмів у сучасному економічному дискурсі. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15 березня 2018 р. Київ, 2018. С. 218-221. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25078/zb_2018.pdf;jsessionid=06A91B1FCD9BC03C84652F196D84AC1E?sequence=1
2. Cambridge Dictionary. About words. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org>.

ЧЕРНИЩУК Ю.І., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ФРАЗЕОЛОГІЗМ У СУЧАСНОМУ МОВЛЕННЄВОМУ ПРОСТОРІ

Стаття присвячена дослідженню фразеологічних одиниць, а також способам їх перекладу українською мовою. Розглянуто основні методи та способи перекладу фразеологізмів. Було зроблено спробу визначити: наскільки передача змісту фразеологізмів при перекладі є важким завданням. Способи перекладу залежать від особливостей самих фразеологічних одиниць, які перекладач має розпізнати та вміти передати їх значення, яскравість та настрій.

Ключові слова: фразеологізми, фразеологічний зворот, фразеологічний аналог, контекстуальна заміна, фразеологічний еквівалент, калькування фразеологічних одиниць

Проблему перекладу фразеологізмів активно досліджувало багато науковців.

Якими неодноразово зазначалося, що їх недоречне або неправильне використання робить мову не тільки убогою, але й стилістично неграмотною. Доречно зазначити, що саме фразеологізми оживляють і прикрашають як усне мовлення, так і літературні твори.

Фразеологізм або фразеологічний зворот – це стійке поєднання слів, яке виконують роль єдиної лексичної одиниці та можна легко замінити одним словом. Слова з яких складається той чи інший фразеологізм часто втрачають своє пряме лексичне значення – повністю або частково. І як наслідок цього – значення фразеологічного обороту не є сумою значень що входять до його складу слів.

Основні способи перекладу фразеологічних одиниць – це фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий переклад, контекстуальна заміна.

Фразеологічний еквівалент, тобто передача фразеологізма фразеологізмом, – є найкращим способом. Він можливий тоді, коли англійська та українська мови запозичили фразеологічний зворот з інших мов (найчастіше класичних): *Strike while the iron is hot.* – Куй залізо, поки гаряче.

Науковці виділяють два основні шляхи перекладу стійких словосполучень: фразеологічний та нефразеологічний. Фразеологічний прийом включає в себе переклад за допомогою еквівалента та переклад за допомогою аналога. Серед нефразеологічних прийомів перекладу розповсюдженими є калькування, описовий переклад та контекстуальна заміна.

Виділяють такі основні способи перекладу фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічний еквівалент. Такі образні фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають по змісту якому-небудь англійському фразеологізму і які базуються на одному з ним образі перекладаються за допомогою еквівалентів (інтернаціональні вирази, які несуть біблійно-міфологічний чи літературний характер): *An old dog will learn no new tricks.* – Старого пса новим фокусам не навчипш.

2. Фразеологічні аналоги. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають по змісту та образності в англійській та рідній мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві треба використовувати український фразеологізм, аналогічний по змісту англійському, але, який базується на іншому образі, як наприклад: *Absence makes the heart grow fonder* – Відстань посилює почуття. *A friend in need is a friend in deed* – Пригорітав лиху годину пізнаєш вірного людину.

3. Дослівний переклад (калькування) фразеологічних одиниць. Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу в іноземній фразеології. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Іноді при дослівному перекладі англійського фразеологізму використовують вставні слова: як говориться, як кажуть; ніби підкреслюючи цим, що іноземна мова приведена дослівно. Дослівний переклад не є фразеологічним перекладом, бо він не використовує готові фразеологічні одиниці, які є у мові перекладу, а кожного разу створює новий образний зворот, чужий рідній мові, хоча зрозумілий: *What is sauce for the goose is the sauce for the gander*. – Що для гуски приправа, те й до гусака приправа.

4. Описовий переклад. Якщо англійський фразеологізм не має в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквализму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів: *One man's meat is another man's poison*. – Про смаки не сперечаються.

5. Контекстуальні заміни при перекладі полягають в тому, що перекладач намагається знайти таку українську ФО, яка хоча і не відповідає по значенню англійському еквіваленту, але з достатньою точністю передає його зміст у даному конкретному контексті: *You can take a horse to the water, but you cannot make him drink*. – Силою не будеш милою. // Силою колодязь копати – води не пити. *Ask no questions and you will be told no lies* – Багатознати будеш, швидко постарієш.

Передача при перекладі фразеологічних одиниць є дуже важливим та важким завданням. Без знання фразеології не можна оцінити яскравість та виразність мови, не можна зрозуміти побут народу іншої країни та їхні настрої і саму культуру. При невірному розумінні фразеологічної одиниці при перекладі можна цілком змінити сенс написаного та не передати гру слів чи жарт написаного.

Спираючись на дослідження можна зробити такі висновки, що існує два основні шляхи перекладу стійких словосполучень: фразеологічний та нефразеологічний. Фразеологічний прийом включає в себе переклад з допомогою еквівалентів чи аналогів. Отже, існують такі способи перекладу фразеологічних одиниць як: фразеологічний еквівалент, аналог, описовий переклад, контекстуальна заміна та калькування. Отож, вибір того чи іншого перекладу залежить від

особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач має розпізнати, зрозуміти та передати їх настрій, яскравість та значення.

Список використаних джерел

1. Зорівчак, Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою) [Текст] / Р. П. Зорівчак. – Л. : Вид-во Львів. 1989. – 216 с.
2. Личук, М. І., Шинкарук, В.Д., Ступені фразеологізації речень [Текст]: (монографія) / М. І. Личук, В.Д. Шинкарук. – Чернівці: “Рута”, 2001. – 135 с.
3. Основні шляхи перекладу англійських фразеологізмів. [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://int-konf.org/konf052013/322-gomzyakova-o-yu-osnovn-shlyahi-perekladu-anglyskih-frazeologzmv.html>
4. Фразеологізми. [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://verano.rv.ua/navchannya/frazeologizmi-shho-take-frazeologizmi/>.

УДК 81’373.423:[811.111:811.131.1]’25

ЗАХАРОВА Н.О. канд. філол. наук, ст. викладач кафедри перекладу та слов’янської філології

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ В АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Розглянуто проблему міжмовної омонімії при перекладі з англійської мови на французьку. Проаналізовано причини виникнення міжмовних омонімів, їхні види та відмінності.

Ключові слова: міжмовна омонімія, інтернаціональні слова, псевдоінтернаціоналізми, «фальшиві друзі» перекладача, англо-французький переклад.

У сучасному світі в умовах інтернаціоналізації і глобалізації перед перекладачами постають нові виклики. Зокрема виникає потреба у спеціалістах, які вільно володіли б не лише українською та англійською мовами, а ще однією європейською мовою, і могли би виконувати переклади в мовній парі, де представлено англійську та іншу європейську мову.

У даній роботі увагу зосереджено на проблемі англо-французького перекладу, а саме: явищі міжмовної омонімії, що часто стає причиною перекладацьких помилок. Міжмовними омонімами вважаються ті одиниці, що повністю збігаються або є подібними за формою вираження, але мають відмінні сигніфікати [4]. Основна (і найважливіша) частина міжмовної омонімії існує на лексичному рівні – у категорії міжмовних лексичних омонімів.

Виділяють два способи пояснення причин появи міжмовних омонімів: okazionalnyi zbit zvuchannya v movakh, yakі ne kontaktuyut; nevipadkovі zbitи, zumovlenі змінами в семантиці генетично близьких однокореневих слів. Природно, що між спорідненими та близькоспорідненими мовами міжмовних омонімів більше, ніж у мовах з віддаленою спорідненістю [4].

Серед причин, що обумовлюють подібність значної кількості англійських і французьких лексичних одиниць, варто також назвати постійну взаємодію і взаємовплив цих двох мов протягом століть. Так, внаслідок норманського завоювання (1066 р.) французька мова (точніше її норманський варіант) протягом більш як трьох століть була основною мовою спілкування англійської аристократії. Подібна ситуація мала значний вплив на лексичну систему англійської мови. За підрахунками науковців, присутність французьких слів зросла до 100 тис. одиниць, при цьому багато з них закріпились у середньовічній англійській (MiddleEnglish), наприклад: *authority, accuse, abbey, art, action, advise*. Окрім запозичення слів, відбувалось і запозичення твірних афіксів: *con-, trans-, pre-, -ance, -tion, -ment*. Це одна із причин подібності лексики англійської і французької мов [5, с. 5].

Проте часто подібність у плані вираження не забезпечує спільність значень (змісту), що може слугувати причиною перекладацьких помилок. У зв'язку з цим необхідно розрізняти інтернаціональну лексику і міжмовні омоніми, які також часто називають псевдоінтернаціоналізмами.

Під інтернаціоналізмами розуміють слова загального походження, що існують у багатьох мовах з одним і тим же значенням, але оформляються відповідно до фонетичних та морфологічних норм даної мови. Частіше це терміни, запозичені із мовного фонду латинської, грецької та інших мов. Інтернаціональне слово може виникнути не тільки шляхом запозичення його з іншої мови, а й внаслідок того, що обидві ці мови запозичили дане слово з іншої, третьої мови. У такому випадку переклад таких слів може становити певні труднощі, оскільки їхні значення можуть бути зовсім різними.

Залежно від віддаленості подібних лексичних одиниць від етимона розрізняють: 1) повні (справжні) інтернаціоналізми, тобто слова, що повністю збігаються в усіх значеннях в обох мовах, тобто мають однакову лінгвістичну форму та лексичне значення: *music – musique, sport – sport, an apartment – un appartement*. Для цих слів у мові перекладу існують еквіваленти; 2) псевдоінтернаціоналізми – слова двох мов, які значною мірою збігаються за графічною і / або звуковою формою, але не мають подібних значень: *actuellement – currently not actually, une librairie – a bookshop not a library*.

Як зазначалось вище, саме псевдоінтернаціоналізми найчастіше становлять проблему для перекладача. Їх часто називають «фальшивими (хибними) друзями перекладача» (англ. *misleading words*, франц. *faux amis*) (це поняття було виокремлено М. Кеслером і Ж. Дероквіні) через те, що перекладач може хибно сприйняти подібність форм певних двох слів за подібність їхніх значень. Аналіз наукових праць свідчить, що існують різні класифікації «хибних друзів перекладача» (детальніше див. 2; 3). Найбільш поширеною точкою зору є розподіл цієї лексики на 2 групи: повні псевдоінтернаціоналізми та часткові псевдоінтернаціоналізми (або часткові інтернаціоналізми) [1; 2; 3; 5]. До першої групи відносяться випадки, коли значення слів зовсім не збігаються: *actuel – present; actual – réel; éventuellement – if need be; eventually – par la suite*; а до другої – слова, які крім одного чи кількох спільних

значень у кожній мові мають ще низку неінтернаціональних значень. У цьому випадку в мові перекладу вони можуть мати вужче або ширше значення. Аналіз літератури з теми дослідження свідчить, що часткові псевдоінтернаціоналізми є більш численними порівняно з повними. Розглянемо кілька прикладів [6]:

1) important / important:

– important (sens qualitatif) = capital, essentiel: *Cette question est trop importante pour qu'on la reporte à la réunion suivante.* – *This question is too important to be postponed until the next meeting;*

– important (sens quantitatif) = grand: *Ils ont dû payer une somme importante pour récupérer le tableau.* – *They had to pay a large/considerable sum of money to get the picture back;*

2) ignorer / ignore:

– ignorer = ne pas connaître, ne pas savoir: *Le gouvernement a dit qu'il ignorait ce qui s'était passé avec les otages.* – *The government said that they didn't know/were ignorant of/were unaware of what had happened to the hostages;*

– ignorer = traiter qqn comme si sa personne ne méritait aucune considération: *Il m'a ignorée pendant toute la soirée. Il ne m'a même pas dit bonjour.* – *He ignored me all evening. He didn't even say «hello»;*

3) héritage / heritage

– héritage = bien transmis par voie de succession: *Il a dilapidé tout son héritage en moins d'un an.* – *He squandered all his inheritance in less than a year;*

– héritage = ce qui est transmis comme par succession: *Nous avons le devoir de sauvegarder cet héritage spirituel et culturel.* – *It is our duty to preserve this spiritual and cultural heritage* [6, c.110].

Підводячи підсумки, варто наголосити, що описані випадки є досить численними, а тому щоб випадково не стати «жертвою» «хибних друзів перекладача» під час роботи з мовною парою англійська – французька доцільно використовувати словники і довідники (наприклад, словник Van Roey J., Granger S., Swallow H. *Dictionnaire des faux amis français-anglais*) задля уточнення перекладу подібних слів.

Список використаних джерел

1. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця : Нова Книга, 2003. 608 с.
2. Кияк Т. «Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Філологічні науки.* 2010. Вип. 89 (1). С. 17–20.
3. Триндяк І.М. «Хибні друзі перекладача» в текстах газетно-публіцистичного стилю. *Закарпатські філологічні студії.* 2019. Вип.9. Т.2. С. 69–74.
4. Юзвяк І. Лексична міжмовна омонімія на матеріалі української та турецької мов. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології».* 2010. № 676. С. 125–128. URL: <https://science.lpnu.ua/terminology/all-volumes-and-issues/visnik-no-676-2010/leksichna-mizhmovna-omonimiya-na-materiali>
5. GagneC., Wilton-GodberffordeE. English-Frenchtranslation. A practical manual. 2020. URL: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/s3-euw1-ap-pe-ws4-cws-documents.ri-prod/translationstudies/sample-docs/9781138841956-sample.pdf>

6. Granger S., Swallow H. False friends: a kaleidoscope of translation difficulties. *Langage et l'Homme*. 1988. Vol. 23. P. 108–120.

7. Van Roey J., Granger S., Swallow H. Dictionnaire des faux amis français-anglais. 1998. URL: https://www.researchgate.net/publication/338824124_Van_Roey_Granger_Swallow_1998_Dictionnaire_des_Faux_Amis_francais-anglais_whole_book

УДК 81'373.423:[811.111:811.131.1]'25

ФІЛІНСЬКИЙ В.Ю., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

НЕОЛОГІЗМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Розглянуто проблему неологізмів в українській мові, способу їх перекладів, та особливостей розуміння в українській мові. Досліджено витoki неологізмів а також способи їх творення в англійській мові.

Ключові слова: неологізми, медіапотоки, мовні маркери, англомовний дискурс, особливості перекладу

Друга половина XX – початок XXI століття характеризуються стрімким зростанням масової комунікації та нових інформаційних технологій. Динамічний розвиток традиційних ЗМІ та поширення впливу мережі Інтернет сприяли утворенню єдиного інформаційного простору, зітканого сукупністю багатьох медіапотоків.

Становлення та розвиток медіалінгвістики як напряму сучасного мовознавства обумовлено як мовними чинниками, так й інформаційно-технологічними та соціокультурними сферами суспільного життя.

Неологізми завжди притягують велику кількість уваги з боку лінгвістів усього світу, а саме, неологізми мають пряме відношення до науково-технічної сфери, це дуже просто пояснити, адже в останні пару десятиліть прогрес в сфері наукових технологій йде стрімкими семиметровими кроками.

Світ не завмер на місці, глобалізація, науково-технічний прогрес крокують по всіх куточках планети, міцно ґрунтуючись на кожному будинку, підприємстві, в повсякденному і робочому житті людини. Розробляється і випускається величезна кількість нових, раніше не досліджених і не відкритих девайсів і технологій, які в свою чергу вимагають особливого позначення, особливої термінології, як в англійській, так і в українській мовах.

На жаль, знайти повну збірку словників-неологізмів навіть під час, здавалося б, всемогутнього технічного прогресу не представляється можливості зважаючи на їх відсутність. Вчені-лінгвісти з усього світу активно працюють останні пару років над їх створенням, але неологізми немов зірки в небі виникають зі швидкістю світла і так само, як зірки, переходять з розряду «нових» слів в ряд цілком звичних і звичайних частин мови, які в свою чергу вбираються в нашу мову, як вода в губку. Саме брак інформації та відсутність словників спонукало нас провести дане дослідження для виявлення технічно-інформаційних неологізмів і словосполучень.

Мова як живий і динамічний організм завжди однією з перших реагує на різкі зміни в суспільстві. Будь-які військово-політичні конфлікти, протести, кризи, різного роду соціальні негаразди відразу відображаються в мові, зокрема через неологічні утворення.

Під неологізмом розуміються мовні маркери соціальних трансформацій, характерних для суспільства в умовах глобалізованого світу. Неологізація лексики відбувається через засвоєння іншомовних слів, переважно англіцизмів, термінів інтернаціонального характеру, які поповнюють термінологічні підсистеми, зокрема медичну, адміністративну тощо; шляхом словотворення з використанням запозичених дериваційних засобів; завдяки активізації процесів розширення семантичного обсягу давно відомих слів.

Питання мовної інновації перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних мовознавців.

Пандемія COVID-19 буквально сколихнула світ, що неминуче вплинуло на лексичні ресурси мов світу, тому найактуальнішим неологічним кластером на сьогодні є коронавірусна лексика, яка представлена словами та виразами, які з'явилися внаслідок пандемії у лютому 2020 року.

Говорячи про загальні способи перекладу неологізмів, ми будемо дотримуватися класифікації, запропонованої В.Н. Комісаровим, який виділяє такі прийоми перекладу неологізмів [1, с.56]:

Транскрипція (фонетичний спосіб) - це таке запозичення лексичної одиниці, при якому зберігається її звукова форма, іноді видозмінена, наприклад, *regime*.

Транслітерація - це спосіб запозичення, при якому відбувається запозичення написання іноземного слова: літери запозиченого слова замінюються буквами рідної мови.

Калькування – запозичення асоціативного значення і структурної моделі іноземного слова або словосполучення. Кальками називаються запозичення у вигляді буквального перекладу слова або виразу і точного відтворення його засобами мови-реципієнта зі збереженням його морфологічної структури.

Експлікація або *описовий переклад* – лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця замінюється словосполученням, експлікується її значення, тобто що дає більш-менш повне пояснення або визначення цього значення на мову перекладу [2, с.115].

Перекладацький спосіб прямого включення, «який полягає у вживанні англійського слова в його оригінальній формі в українському тексті» [3, с. 135], останнім часом набула значного поширення.

В результаті отриманих даних, можливо, виділити деякі класифікації неологізмів: вид мовної одиниці, ступінь новизни, спосіб утворення. Цифрові неологізми несуть в собі ряд функцій, ці функції так само можна розділити на рівні мови.

Англомовний дискурс COVID-19 є продуктом комунікативно-пізнавальної діяльності індивідів, що сформувалася на тлі пандемії коронавірусу, що розпочалася у

2019 році і продовжує розгортатися до цього дня. До його тематичних особливостей ми пропонуємо включити актуальні комунікації двох типів: галузеві – у сфері епідеміології, економіки та політики та соціальні, що стосуються організації життєдіяльності людей за умов самоізоляції.

Список використаних джерел

1. Комиссаров, В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. — М.: Р. Валент, 2011.
2. Князев Н.А. Англійські лексичні новоутворення в сфері комп'ютерних технологій. Автореферат дис. канд. філол. наук. П'ятигорськ: П'ятигорський держ. лингв. ун-т, 2006. 18 с.
3. Соколова І. Моделі утворення комп'ютерних термінів англійської мови та їх переклад українською. Дні науки : матеріали II Міжнар. науково-практ. конф., 17-28 квітня 2006 р. Дніпропетровськ, 2006. Т. 18. С. 44

Секція 2
Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов і культур
в умовах міжнародної академічної мобільності:
педагогічні та психологічні аспекти

УДК 378.147:355.48

ЦВИД-ГРОМ О.П., канд. філол. наук, доц., завідувач кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Акцентовано увагу на врегулюванні питань академічної мобільності в умовах війни. Одним із завдань, відповідно до Стратегії вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, є підтримка національної та міжнародної академічної мобільності студентів, направлення на навчання до іноземних університетів. Реалізація ЗВО цих завдань допоможе уникнути освітніх втрат та забезпечить стійкість української освіти у нелегкий для країни час.

Ключові слова: вища освіта, академічна мобільність, міжнародні програми, онлайн-стажування, міжнародні співпраця, академічні обміни.

Відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки[1], визначено основні пріоритети системи вищої освіти, стратегічні цілі та ключові завдання. Також МОН України презентовано проєктні пропозиції для вирішення нагальних проблем української освіти у воєнний та післявоєнний періоди. Незмінними пріоритетами залишаються: забезпечення сталості та безперервності освіти; створення безпечних умов для навчання та викладання; психологічна підтримка учасників освітнього процесу; відновлення освітньої інфраструктури в найближчому майбутньому; продовження реформ та якісних трансформацій на всіх рівнях освіти [4]. Реалізація ЗВО цих завдань допоможе уникнути освітніх втрат та забезпечить стійкість української освіти у нелегкий для країни час.

Одним із завдань, відповідно до Стратегії, є підтримка національної та міжнародної академічної мобільності студентів, направлення на навчання до іноземних університетів.

Урядом України схвалено постанову щодо врегулювання питань академічної мобільності в умовах війни. Акт, зокрема, визначає процедуру реалізації права на академічну мобільність, порядок проходження, визнання та зарахування результатів академічної мобільності для українських учасників в межах міжнародної співпраці в галузі освіти, науки, інновацій.

Імплементація зазначеної процедури в умовах воєнного стану дасть змогу гарантувати право на безпечну освіту студентів, які вимушено покинули місце свого постійного перебування або Україну, в більш безпечних регіонах України або за кордоном, сприяти їхньому поверненню в Україну після завершення або припинення

воєнного стану, адже офіційно дозволить зарахувати результати такого навчання після повернення до свого закладу постійного місця навчання. Також реалізація процедури гарантуватиме право на безпечні умови праці наукових та науково-педагогічних працівників, що підтримає інтелектуальний потенціал України, оскільки забезпечить збереження посади за основним місцем роботи до двох років.

Передбачено усі етапи реалізації академічних обмінів: підготовка до участі у програмах академічної мобільності, реалізація такої програми, заходи після завершення програми, визнання результатів участі у програмах академічної мобільності. Таким чином для українських здобувачів, здобувачів наукового ступеню, педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників будуть створені сприятливі умови для проведення наукових досліджень у найкращих світових лабораторіях та дослідницьких центрах, підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки, професійної майстерності учасників академічної мобільності тощо.

Європейські університети максимально спростили умови участі українських студентів в академічній мобільності. Європейська Комісія в межах Програми Еразмус+ з березня 2022 р. запровадила гнучкі процедури та виняткові заходи щодо отримання грантів на навчальну і академічну (кредитну) мобільність для підтримки українців. Така підтримка дає можливість для короткотермінового навчання/ практики чи стажування/ викладання, участі у тренінгах та волонтерських ініціативах за кордоном.

Додаткові можливості конкурсу Жан Моне дозволили додатково подати проекти тим закладам вищої освіти, які не змогли то зробити на початку війни. Альянси Європейських університетів отримали можливість долучити українські університети як асоційованих партнерів.

Для підтримки української академічної спільноти програма ЄС Еразмус+ запровадила додаткові можливості для підтримки та захисту працівників та студентів українських університетів під час війни Росії проти України.

Щодо нових можливостей і особливостей впровадження проєктів мобільності в умовах воєнного стану, то на додачу до існуючих партнерських міжінституціональних договорів про академічну мобільність студенти і освітяни можуть самі шукати можливості навчання, викладання, стажування в європейських університетах через спеціально створені ресурси.

Еразмус+ під час воєнного стану в Україні (корисні матеріали та посилання) <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/erazmus-pid-chas-voyennogo-stanu-v-ukrayini> <https://ukraine.dev.uni-foundation.eu/>; <https://erudera.com/resources/list-of-universities-helping-ukrainian-students/>; <https://education.ec.europa.eu/study-in-europe/countries>; <https://www.studyineurope.eu/>. Всю інформацію про підтримку ЄС у сфері освіти і молоді в період воєнного стану можна знайти на сайті НЕО в Україні: <https://erasmusplus.org.ua/novyny/4148-pidtrymka-u-sferi-osvity-ukrainy-yevropeiskym-soiuzom.html>.

Отже, реалізація міжнародної академічної мобільності сьогодні у надскладних обставинах потребує зменшення бюрократії в конкурсних та інших процедурах в українських університетах, всебічне сприяння мобільності, зокрема і ініціативній мобільності (якщо студенти і освітяни знаходять можливості самостійно) з метою створення сприятливих поточних умов та сприяння подальшого повернення в Україну, а також спрощення візових вимог з боку країн ЄС. Окрім того, цифрові технології допомагають здійснювати безпечну, ефективну міжнародну академічну мобільність в умовах війни в онлайн-форматі. Зокрема – участь у міжнародних онлайн-конференціях, стажуваннях, конкурсах, взаємообмін викладачами у реалізації освітнього процесу (лекції, вебінари, семінари), спільна наукова діяльність тощо. Підтримка національної та міжнародної академічної мобільності у ЗВО є надважливою сьогодні, оскільки це мотивує до отримання наукових результатів та наукових публікацій високого рівня, інтегрує до світового наукового простору.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення: 01.03.2023)
2. Відкритий круглий стіл «Академічна мобільність в умовах війни» : веб-сайт.
URL: <https://erasmusplus.org.ua/news/vidkrytyj-kruglyj-stil-akademichna-mobilnist-v-umovah-vijny-09-02-2023-r-onlajn/> (дата звернення: 02.03.2023)
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання питань академічної мобільності : постанова кабінету міністрів від 13 травня 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-shchodo-vregulyuvannya-pitan-akademichnoyi-mobilnosti-599-130522> (дата звернення: 01.03.2023).
4. Цвид-Гром О.П. Державне регулювання у сфері міжнародної академічної мобільності у вищій школі: стан, проблеми, перспективи / О.П. Цвид-Гром // Удосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки в умовах євроінтеграції: тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції (Білоцерківський інститут економіки та управління Університету „Україна”, 21-23 березня 2019 р.). - Біла Церква, 2019. - С. 78-80. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/2613/1/Derzhavne_rehulyuvannya.pdf.

UDC 316.77: 331.54

SOVHAR H., teacher at the Department of Foreign Languages and Military Translation
Hetman Petro Sahaidahnyi National Army Academy, Lviv, Ukraine

THE IMPORTANCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION FOR GLOBALIZATION OF EDUCATION

The concepts of «communication», «intercultural communication», and «speech etiquette» are analysed, the problem of forming the ability to maintain effective intercultural communication understanding mental peculiarities of different cultures, which guarantees effective dialogue between cultures in the modern world is tackled.

Keywords: communication, intercultural communication, speech etiquette, culture, professional communicative competence.

One of the important features of our time is the increasing number of people who are in contact with cultures different from their own. Worldwide globalization contributes to perceiving communication between different cultures as an essential element of the modern world realia. Processes related to the phenomenon of globalization involve regular contacts between representatives of different cultures in various spheres. Such situation requires certain cultural adaptation of individuals of one culture in the context of the existence of another cultural community. With the purpose of ensuring higher education quality intercultural communication which contributes to the formation of professional communicative competence of future specialists, particularly in military domain, is of paramount importance.

Most of the proposed definitions of the term state that intercultural communication takes place when the creator of the message is a representative one culture, and the recipient of the message – another [1-3]; intercultural communication is «adequate mutual understanding between two participants of a communicative act, who belong to different cultures» [2, 4]. The analysis of studies leads to conclusion that at the present stage exists a plethora of approaches to defining the concept of intercultural communication. So, researcher F. Batsevych believes «intercultural communication» to be a field that studies interaction of parties with different experience; a type of communication, in which the one who sends and the one who receives the message belong to different cultures; the process of communication (verbal and non-verbal) between communicators who are carriers of different cultures and languages, or a set of specific interaction processes which occur between people belonging to different cultures and languages [1].

Intercultural communication, in which cultures and languages interact through speech, is based on two types of behaviour: universal and specific. Universal behaviour, based on the biological heredity of a person, which is transmitted from generation to generation, is common to all cultures. On the other hand, different ethnic groups have a specific behaviour that is formed under the influence of the social and physical environment. Specific patterns of behaviour form a specific, identifiable culture as a mentality (a system of values, ideas, customs), that is, a set of conventions that manage social relations [5].

Communication is one of the priority components of the professional culture of specialists. It synthesizes a complex of knowledge, values, patterns of behaviour characteristic for situations of business communication, as well as the ability to flexibly implement them in order to ensure the effectiveness of joint activities [6]. The culture of professional communication is characterized by the level of communicative knowledge and skills development and allows for intersubjective interaction, aimed at effective performance of professional duties [5]. Compliance with the rules of speech (language) etiquette will contribute to the improvement of the culture of professional communication of specialists. It is worth emphasizing that speech etiquette permeates all spheres of human life and is seen as a set of cultural, national, and social rules of linguistic and communicative behaviour inherent in certain nations and national communities. Such culturally determined scenarios consist of stable formulas of behaviour that determine the rules for establishing

speech contact between partners or choosing correct communication style according to speakers' social roles and situational positions. It should be taken into account that communication includes as a verbal component (certain speech formulas, selection of proper vocabulary and grammatical structures, intonation characteristics of the language, etc.), and non-verbal component (facial expressions, gestures, postures, distance between interlocutors).

It can be concluded that successful intercultural communication entails positive attitude aimed at constructive interaction. One of the main tasks of modern education being personality upbringing, all participants of the pedagogical process should realize the significance of acquiring communicative competence and intercultural dialogue.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с.
2. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ, 2012. 288 с.
3. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація». *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2006. № 8. С. 108–113.
4. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? *Intercultural Communication*. 2003-2004. № 6. URL:<http://www.immi.se/intercultural/nr6/lin.htm>
5. Byram M. Assessing Intercultural Competence in Language Teaching. *Sprogforum*. 2004. №18, Vol. 6. P. 8–13.
6. Brännemann K. The Strategic Importance of Intercultural Competency for Project Managers in the 21st Century. *Working Paper Series*. 2013. No.79. P. 76-81.

УДК 372.894

МЕЛЬНИК Л.М., канд. політ. наук, доц., завідувачка кафедри філософських та політичних наук

ГРЕК І.М., асистент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ФІЛОСОФІЯ»

Акцентується увага на можливостях викладача розвивати критичне мислення здобувачів під час опанування ОК «Філософія».

Ключові слова: критичне мислення, здобувач, філософія, ЗВО, викладач

На сучасному етапі компетентнісний підхід до навчання визнано основним напрямком модернізації вищої освіти. Тобто ЗВО покликане не просто дати здобувачеві суму знань у відповідній спеціальності, а сформувати у нього компетентність як здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях. Відповідно до Стандарту вищої освіти (освітній рівень бакалавр) серед компетентностей для філологів передбачено здатність генерувати нові ідеї (креативність) та визначено результат навчання, як оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і

непередбачуваних умовах. Критичне мислення, яке проявляється здатністю оцінювати інформацію, аналізувати її, надавати оцінку, обирати рішення тощо, є важливим у професійній діяльності перекладача, оскільки на сучасному ринку праці затребуваний спеціаліст із здатністю критично мислити.

Якщо розглядати з філософської точки зору поняття критичне мислення, то варто звернутися до визначення, яке було представлено на VIII-й щорічній Міжнародній конференції з критичного мислення та реформи освіти 1987 року М. Скрайвені Р. Полом: «Критичне мислення — це інтелектуально дисциплінований процес активного і вмілого осмислення, застосування, аналізу, синтезу або оцінки інформації, зібраної або згенерованої за допомогою спостереження, досвіду, роздумів, міркувань або спілкування, як керівництва до переконань і дій. У своїй зразковій формі воно ґрунтується на універсальних інтелектуальних цінностях, які виходять за рамки предметних розділів: ясність, акуратність, точність, послідовність, актуальність, переконливість доказів, вагомість причин, глибина, широта і справедливість» [1]. Філософи тут влучно підкреслюють універсальність критичного мислення, його актуальність для фахівців різноманітних галузей.

Відомий філософ Д. Дьюї під критичним способом мислення розуміє «здоровий скептицизм», тобто, зважений, обґрунтований підхід до проблеми.

На сторінці відомої організації із вивчення і популяризації критичного мислення The Foundation for Critical Thinking перераховуються риси людини з розвиненим критичним мисленням:

1. Піднімає життєві питання і проблеми, чітко їх формулюючи.
2. Збирає й оцінює відповідну інформацію, ефективно, абстрактно її інтерпретує.
3. Доходить обґрунтованих висновків і рішень, перевіряючи їх відповідно до належних критеріїв та стандартів.
4. Підходить до альтернативних поглядів з відкритим розумом, належно встановлює і оцінює припущення на які спираються ці погляди, а також висновки і практичні наслідки, які з них випливають.
5. Плідно взаємодіє з іншими, знаходячи рішення складних проблем [2].

Зазвичай освітній процес у ЗВО – це активна участь викладача та дещо пасивна участь студентів. Проте, для того, щоб розвинути критичне мислення, викладач, навпаки, повинен творчо співробітничати зі студентом. Якщо ж на практичних заняттях відбувається лише відтворення матеріалів лекції – це лише запам'ятовування та розуміння матеріалу. Відомо, що такі види розумової діяльності, як запам'ятовування та розуміння не є критичним мисленням. Тому, викладач має приймати думки студентів, ставити питання. Якщо ж студент намагається зрозуміти чужу ідею, то власне мислення на першому етапі пасивне: людина лише сприймає те, що створив хтось інший, а критичне мислення відбувається тоді, коли нові, уже зрозумілі ідеї перевіряються, оцінюються, розвиваються й застосовуються.

Тому під час занять з філософії велике значення повинно надаватися саме дискусіям та іншим інтерактивним методикам після ознайомлення з певними працями

мислителів. Так, під час дискусії думки не тільки піддаються критиці, а й генеруються, активізуючи при цьому творче або інтуїтивне мислення, яке спрямоване на відкриття принципово нового та вдосконаленого бачення або вирішення певної проблеми. Викладач повинен правильно ставити проблемне питання, спонукаючи студента до пошуку і розв'язання проблеми. До прикладу, під час вивчення теми «Діалектика» здобувачам пропонується висловлювання німецького філософа Г. Лейбніца: «Хто не пробував гірких речей, той не заслуговує солодких і навіть не оцінить їх; хто не страждав і не пережив жаху, той не оцінить щастя і не зможе повністю насолодитися радістю... Зло – необхідна ступінь на шляху до добра і осуджується лише тому, що ми не пізнали його дійсної ролі, не зрозуміли, що світ, звільнений від зла, не був би здатним до подальшого вдосконалення». І, відповідно викладач ставить питання чи погоджується здобувач із думками мислителя та який прояв закону діалектики можна простежити у даній цитаті.

Можливості ЗВО у розвитку критичного мислення достатньо високі, зважаючи на те, щонавчання припадає на період юнацтва, тобто той час коли продовжується активний «пошук себе», формується нова система ставлення до дійсності, відбувається рефлексія та заглиблення у власні переживання. Це вік переоцінки багатьох явищ та надання їм нового значення.

Отже, під час здійснення освітнього процесу необхідно вдаватися до різноманітних педагогічних прийомів, які спонукатимуть студентів до аналітичної, креативної, дослідницької активності.

Список використаних джерел

1. Scriven M., Paul R. Critical thinking defined. Handout given at Critical Thinking Conference. Atlanta: GA, 1992
2. Critical Thinking: Where to Begin // [criticalthinking.org](https://www.criticalthinking.org). – Available at: https://www.criticalthinking.org/template.php?pages_id=796

УДК 378.374:008

ОРДІНА Л.Л., канд. пед. наук, доцент кафедри філософських та політичних наук
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СОЦІОКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА-ПЕРЕКЛАДАЧА ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Організаційно-педагогічні умови соціокультурної підготовки майбутнього філолога-перекладача реалізуються з використанням засобів народної педагогіки та сприяють засвоєнню майбутнім фахівцем соціокультурних знань, їх конкретизації, перетворенню та збагаченню соціокультурного досвіду в культуротворчій діяльності.

Ключові слова: соціокультурна підготовка, народна педагогіка, культуротворчість, філолог-перекладач, педагогічний процес.

Важливими завданнями сучасної вищої освіти в Україні є збереження і трансляція національної культури, інтеграція особистості в європейський освітній простір.

Рішення цих завдань вимагає зміцнення соціокультурного аспекту підготовки майбутнього спеціаліста- філолога-перекладача, який є транслятором національних цінностей та соціальних норм нашого народу. У зв'язку з цим, соціокультурна підготовка в університеті набуває важливого професійного значення, а народна педагогіка, як джерело зберігання та поширення духовної спадщини, діє як засіб, що сприяє такій підготовці. Це актуалізує проблему пошуку способів та умов соціокультурної підготовки майбутніх фахівців перекладацької діяльності за допомогою народної педагогіки.

Соціокультурна підготовка майбутнього філолога-перекладача виявляється у професійно орієнтованому педагогічному процесі, який спрямований на формування культуротворчості особистості, забезпечення розвитку та трансформації соціокультурних знань і досвіду, необхідних для вирішення проблем когнітивного, практичного характеру в галузі майбутньої професійної діяльності. Включення майбутнього філолога-перекладача до освітньої та дослідницької діяльності засобами народної педагогіки дозволяє конкретизувати соціокультурні знання, засвоювати і перетворювати соціокультурний досвід, що відображає процеси культуротворчості, а також організує інтерактивну підготовку з використанням української усної народної творчості, що сприяє розвитку та збагаченню досвіду комунікативної діяльності студентів.

Українська усна народна творчість відображає національний культурний та історичний досвід людей, влучно і образно виражає сенс народної педагогіки, має повчальний, дидактичний характер, підтримує соціальні норми та духовні цінності українського суспільства[1]. Це - соціокультурний потенціал, виражений впливом імпліцитних знань на соціокультурну готовність майбутнього філолога-перекладача.

Процес перекладацької діяльності тісно пов'язаний з лінгвофольклористикою. Фольклор - явище історичне, тому вимагає стадіального вивчення з урахуванням історичних факторів, рис та подій кожної конкретної епохи. Завдання дослідження усної народної творчості полягає також у тому, щоб виявити, як нові історичні умови чи їх зміна впливають на фольклор, що саме зумовлює появу нових жанрів, а також у виявленні проблеми історичної відповідності фольклорних жанрів, зіставлення текстів з реальними подіями, історизм окремих творів. Крім того, фольклор часто сам може бути історичним джерелом[2].

Народна педагогіка в освітньому процесі відіграє важливу роль, а саме: відбувається передача знань і досвіду між поколіннями; за допомогою усної народної творчості формуються духовно-моральні ідеали особистості; будується цілісна картина світосприйняття.

Визначення культуротворчості особистості відображає готовність суб'єкта, що базується на ціннісних орієнтаціях до усвідомлення особистісної діяльності, спрямованої на досягнення гуманістичних відносин між людьми, що мають різний світогляд, різні ціннісні орієнтації, стереотипи поведінки, на розширення власного досвіду шляхом залучення до інших культур та поглядів[3]. Доцільність характеристики соціокультурної підготовки майбутнього філолога-перекладача у процесі здобуття вищої освіти відбувається через духовно-моральний, інтерактивний та творчий показники.

Духовно-моральний показник соціокультурної підготовки майбутніх фахівців відображає орієнтацію на доброзичливість, відповідальність, що відповідає загальнокультурним цінностям особистості; інтерактивний показник характеризується здатністю особистості до координації та саморегуляції у професійній діяльності, використанням інформаційного обміну та взаємодії з іншими суб'єктами; творчий показник відображає гнучкість та нестандартність мислення, прагнення до створення нового, що спонукає особистість до культуротворчої діяльності. У результаті практично всі студенти мають можливість розуміти та рефлексувати з приводу того, що знають і думають, тобто вони виявляються залученими до культуротворчості.

Отже, соціокультурна підготовка майбутнього філолога-перекладача засобами народної педагогіки розглядається як важливий компонент професійної підготовки, як фундамент формування та розвитку професійної компетентності, основні функції якої спрямовані на розширення потреб у культуротворчості, соціокультурного сприйняття світу як ключового елемента виконання професійної діяльності. У контексті соціалізації особистості важливу роль відіграє сутність народної педагогіки та її місце у системі соціокультурної підготовки майбутнього філолога-перекладача.

Список використаних джерел

1. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість: підручник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик – К.: Знання-Прес, 2006. – 591 с.
2. Данилюк Н. Лінгвофольклористичні студії у другій половині XX – на початку XXI ст. / Н. Данилюк // Народна творчість та етнографія. 2007. №3–4. – С. 6-15.
3. Ордіна Л. Л. Культуротворчість особистості студента як педагогічний феномен / Л. Л. Ордіна// Трансформація сучасного освітнього простору: кол. монографія. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2020. - С. 164-170.

УДК 378.147:81'27

МЕЛЬЧЕНКО О. В., викладач іноземної мови (англійської) та іноземної мови (англійської) за професійним спрямуванням, спеціаліст I кваліфікаційної категорії
Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В.І. Литвиненка, м. Кременчук, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Акцентовано увагу на використанні методу проєктів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням з метою формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетенція, сучасні освітні технології, метод проєктів, інформаційні проєкти, короткострокові проєкти.

Українське суспільство орієнтоване на європейську інтеграцію. Наше суспільство потребує кваліфікованих медичних фахівців. Студенти Кременчуцького медичного фахового коледжу ім. В. І. Литвиненка вивчають іноземну

мову(англійську) та іноземну мову(англійську) за професійним спрямуванням. Метою вивчення є формування іншомовної комунікативної компетенції у майбутніх медичних працівників як у побутовій, так і у професійній сферах. Саме тому ми використовуємо широкий спектр сучасних методів навчання іноземної мови, зокрема і метод проєктів. Метод проєктів - це спосіб організації педагогічного процесу, основою якого є взаємодія педагога й вихованця між собою із навколишнім середовищем[3; с.15]. Набуття іншомовної професійно спрямованої компетентності дозволить фахівцеві самостійно виконувати різні види робіт з оригінальною літературою зі спеціальності, розуміти зміст, перекласти або реферувати необхідний матеріал; мати навички діалогічного та монологічного мовлення на рівні як самостійно підготовленого, так і непідготовленого висловлювання, розуміти діалогічне та монологічне мовлення в межах вивченого матеріалу; володіти навичками як усного, так і письмового перекладу з іноземної мови на рідну та навпаки; знати основи ведення ділової документації іноземною мовою, вести ділове листування, переговори тощо; вміти використовувати засоби сучасних інформаційних технологій під час спілкування та передачі інформації [4; с.2]. Для формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції у професійній сфері, необхідно якнайчастіше застосовувати теоретичні знання на практиці [1; с.15]. Під час викладання іноземної мови(англійської) за професійним спрямуванням періодично використовую проєктну методику, обираючи за домінуючим видом проєктної діяльності – інформаційні проєкти, за кількістю учасників – групові, за тривалістю – короткострокові (до 6 годин)[2; с.38]. Спочатку разом зі студентами ми плануємо проєкт, визначаємо мету дослідження, формулюємо гіпотезу, підбираємо та вивчаємо необхідну лексику з теми та опрацьовуємо граматику. Потім ми опрацьовуємо автентичну медичну літературу англійською мовою, аналізуємо, узагальнюємо інформацію, співставляємо її з нашою гіпотезою та робимо висновки. Після проведення передпроєктної підготовки та дослідницького етапу відбувається представлення отриманих результатів. Кожен зі студентів виконує певну роботу, працюючи в групах, а також представляє результати іноземною мовою, засвоюючи необхідну лексику та використовуючи на практиці знання з граматики та фонетики. Розширенню словникового запасу сприяє використання автентичних неадаптованих літературних джерел професійного характеру. У якості прикладу може бути наведений фрагмент сценарію представлення результатів проєктної роботи студентів Кременчуцького фахового медичного коледжу ім. В. І. Литвиненка з теми «Серцево-судинна система. Складкові, серце, судини».

Student 1: Good morning! We are the students of Kremenchuk Medical Professional College named after V. I. Lytvynenko. Group: 3-A Nursing Affair Department. We decided to investigate the human circulatory system.

The aim of our investigation is to acquaint you with anatomy and functions of the heart, different types of blood cells and blood vessels. The object of investigation is: anatomy and functions of human circulatory system. The goals of search work are: to investigate anatomy and functions of human circulatory system; to acquaint with medical

terms; to collect and analyze the information about human heart, different types of blood cells and blood vessels; to show the results of research; to come to the conclusion; to acquaint students and teachers with the results of investigation; to promote the learning of professional English at our college. The hypothesis of investigation is: human circulatory system is a complex union of the heart, blood vessels and blood cells.

Student 2: Keywords: circulatory, [arteries](#), arterioles, [capillaries](#), venules, [veins](#), [blood](#), substance, oxygen, haemoglobin, platelets, clotting, wasteproducts, carbondioxide, pulmonary, coronary, chamber, septum, atrium, ventricle, contraction, valve.

Student 3: Now we'll answer the questions about human circulatory system. The first question is: **What is the Human Circulatory System?**- The main organ of the circulatory system is the [human heart](#). The other main parts of the circulatory system include the [arteries](#), arterioles, [capillaries](#), venules, [veins](#) and [blood](#). The [lungs](#) also play a major part in the [pulmonary circulation system](#).

Student 4: What kinds of blood cells do you know? - About half of blood volume is composed of blood cells: red blood cells (erythrocytes), which carry oxygen to the tissues; white blood cells (leukocytes), which fight infections; platelets, smaller cells that help blood to clot.

Student 6: How does the circulatory system work? - There are three circulatory processes within the body. Firstly systemic circulation carries blood around the body, pulmonary circulation carries blood to the lungs and coronary circulation provides the heart with its own supply of blood.

Student 7: What is the anatomy of a human heart? - The heart consists of four chambers and is divided into left and right by a wall of muscle called the septum. The right side of the heart consists of an atrium which receives blood returning from the body, and the right ventricle, which then pumps blood out to the lungs, via the pulmonary artery. The left side again contains an atrium and a ventricle. The left atrium receives the oxygenated blood returning from the lungs and the ventricle then pumps this blood around the body. The atria and ventricles are separated by valves known as Atrioventricular, or AV valves. The purpose of these valves is to prevent blood from flowing in the wrong direction.

Student 8: We came to the conclusion that the results of investigation coincided with the hypothesis. So, human circulatory system is a complex union of the heart, blood vessels and blood cells. The circulatory system's function is to move blood throughout the body. Blood circulation keeps organs, muscles and tissues healthy and working to keep you alive. Circulatory system functions with the help of blood vessels that include arteries, veins and capillaries. [Blood vessels](#) work with your heart and [lungs](#) to continuously circulate blood through your body.

Student 9: The heart's bottom right pumping chamber (right ventricle) sends blood that's low in oxygen (oxygen-poor blood) to the lungs. Blood travels through the pulmonary trunk (the main pulmonary artery). Blood cells pick up oxygen in the lungs. Pulmonary veins carry the oxygenated blood from the lungs to the heart's left atrium (upper heart chamber). The left atrium sends the oxygenated blood into the left ventricle (lower chamber). This muscular part of the heart pumps blood out to the body through the

arteries. As it moves through your body and organs, blood collects and drops off nutrients, hormones and waste products. The veins carry deoxygenated blood and carbon dioxide back to the heart, which sends the blood to the lungs. Your lungs get rid of the carbon dioxide when you exhale. Thank you for your kind attention!

Отже, метод проєктів допомагає з точки зору практики вживання професійно орієнтованої лексики, використання знань з граматики англійської мови, формує вміння працювати в команді, опрацьовуючи автентичні літературні джерела професійного характеру. Метод проєктів дозволяє відійти від односторонньої передачі знань студентам, роблячи їх активними учасниками процесу навчання.

Список використаних джерел

1. Антонюк М.С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи // Сучасні педагогічні технології у вищій школі: Науково-метод. зб. – К., 1995. – С. 1-157.
2. Горбатенко І.Ю., Івщина Г.О. Основи наукових досліджень: Підручник. - Херсон, 2001. – С. 1-92.
3. Доненко О. В. Створюємо колективний проєкт // Завуч. 2004. - №2. - С. 15-17.
4. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. London: Longman, 1983. – P. 2-27.

UDC 378.147:81'24

GRONIER T., professeur de FLE FEFU

L'ENSEIGNEMENT D'UNE LANGUE VIVANTE : APPROCHE INTERDISCIPLINAIRE

Résumé. Il s'agit de la particularité de l'approche interdisciplinaire, des principales disciplines qui peuvent intervenir au sein d'un cours de langue vivante étrangère. Les exemples de recours à l'interdisciplinarité sont présentés aussi bien que les avantages de l'interdisciplinarité.

Mots-clés. enseignement d'une langue, l'interdisciplinarité, discipline, la langue vivante.

Le recours à d'autres disciplines dans l'enseignement d'une langue. L'enseignement d'une langue étrangère et de la culture correspondante peut être grandement enrichi par le recours à d'autres disciplines : la géographie, l'histoire, la science politique, les beaux-arts, la gastronomie.

Une langue, ce n'est pas seulement de la syntaxe et de la grammaire. C'est aussi une culture, un pays. Parfois cela va au-delà d'un pays avec le monde francophone (Afrique, Canada).

Aussi peut-on s'interroger sur l'opportunité de décloisonner l'enseignement des langues et son ouverture aux autres disciplines. Une langue n'est vivante que si elle évolue dans le réel, si sa vocation première est la communication.

Les disciplines qui se prêtent à l'interdisciplinarité. Les principales disciplines qui peuvent intervenir au sein d'un cours de langue vivante étrangère sont, par ordre

décroissant, la musique pour plus de la moitié des formateurs, les arts visuels, la géographie et l'histoire, les mathématiques, l'éducation physique et sportive et le français. Un grand nombre d'enseignants proposent l'apprentissage de chants pendant le cours de langue, ce qui permet de lier éducation musicale et langue vivante étrangère. En arts visuels, il peut s'agir d'une étude des couleurs dans la langue étrangère ou plus spécifiquement de l'étude d'un peintre de nationalité étrangère. La géographie est très présente. Les enseignants peuvent par exemple travailler autour des fleuves du pays étudié. Le cours de langue permet également de travailler la numération et de proposer des exercices de calcul mental ou des jeux comme le bingo. Enfin, l'étude de la langue française est également mise en lien avec l'apprentissage du français à partir d'œuvres littéraires ou de comparaisons du fonctionnement des langues dans une optique métalinguistique.

Les manuels de Français Langue Etrangère font en général appel à divers aspects de la culture française. Cela reste souvent assez superficiel mais la tendance est de proposer de plus en plus de contenus émanant de différentes disciplines.

Exemples de recours à l'interdisciplinarité. L'interactivité doit être privilégiée : par exemple chercher une ville sur une carte de la France. Poser des questions sur cette ville : quel personnage célèbre y a vécu ? Orléans peut être rattaché à Jeanne d'Arc, Versailles au roi soleil, Charleville-Mézières au poète Arthur Rimbaud. A moins d'être un bon connaisseur du pays, les apprenants rencontreront souvent des difficultés pour répondre. Il s'agit pour le formateur de les mettre sur la voie. Par exemple, pour Jeanne d'Arc à Orléans : il s'agit d'une jeune femme célèbre au Moyen-Age. Elle voulait libérer la France des Anglais, elle a pris la tête d'une armée ... Il est possible aussi de demander aux étudiants d'entreprendre des recherches entre deux cours et de présenter le résultat au cours suivant. L'utilisation d'Internet simplifie grandement cette tâche.

Cette approche interdisciplinaire peut se doubler d'une approche comparative entre deux pays : parler de la Révolution française peut amener le formateur à demander si, dans le pays dont sont originaires les apprenants, un semblable événement a pu se produire, la France n'étant pas le seul pays à avoir entrepris des changements sociaux.

Les avantages de l'interdisciplinarité. Cette approche interdisciplinaire présente un certain nombre d'avantages. Tout d'abord, elle peut valoriser un élève qui saurait répondre à une question. Elle peut susciter l'intérêt, la curiosité de l'apprenant. Elle permet aussi de tisser des liens entre les différents apprentissages, éventuellement de faire émerger des perspectives plus générales et plus englobantes. La mise en lien des apprentissages permet de donner plus de sens à la langue apprise.

Un élève peut éprouver des difficultés à parler lorsque la langue n'est pas contextualisée. Hors enseignement, la langue est utilisée dans un contexte particulier, avec un interlocuteur réel et dans un but clair, lui aussi inscrit dans le réel. L'interdisciplinarité favorise la responsabilisation des apprenants par rapport à un processus d'apprentissage et renforce ainsi le sens donné aux contenus disciplinaires grâce à leur contextualisation.

Cette approche interdisciplinaire peut être utilisée à tous les niveaux (de A1 à C2) et pour tout type de public. On ne posera évidemment pas les mêmes questions à des enfants, à des étudiants ou à des adultes.

Les difficultés auxquelles peut se heurter le formateur dans l'usage de l'interdisciplinarité. Les formateurs peuvent tout d'abord se heurter à des difficultés liées au niveau des apprenants qui serait jugé trop bas. Mais ils peuvent ajuster leurs questions à leur public. Le recours à une langue intermédiaire peut être une solution (la plupart du temps l'anglais). Il faut cependant en limiter l'usage autant que faire se peut.

Ils peuvent se heurter à leur propre manque de connaissance dans les disciplines auxquelles ils auraient recours pour assurer un enseignement interdisciplinaire. Un manque de formation et d'information peut être la cause de la faible place accordée à l'enseignement interdisciplinaire des langues vivantes étrangères. Une bonne préparation peut permettre de surmonter cette difficulté. Il est vrai qu'un enseignement interdisciplinaire requiert une certaine motivation et/ou du temps supplémentaire pour préparer les séances.

L'apprenant au cœur de la démarche interdisciplinaire. Sans remettre en cause l'existence des disciplines, elle permet d'aborder la langue non seulement en tant que savoirs à acquérir, mais aussi en tant qu'outil linguistique pour communiquer. En contexte, la langue redevient un outil culturel de communication. Les élèves peuvent alors plus facilement prendre conscience des différents aspects qu'incarnent une langue et de la richesse qu'elle présente.

L'interdisciplinarité permet de décroisonner la langue. Grâce à ce décroisonnement, l'apprenant peut être acteur de l'usage qu'il fait de la langue en l'utilisant dans des domaines très variés. C'est à lui de trouver les stratégies paraissant le mieux convenir à la situation de communication.

La langue retrouve sa richesse, ce qui offre à l'élève la possibilité de prendre conscience de l'utilisation qu'il peut en avoir. Placée dans un contexte plus authentique, son utilisation apparaît comme plus naturelle. L'interdisciplinarité permet alors d'aborder les goûts des apprenants dans leur intégralité et dans leur diversité. Elle peut faire naître la motivation des apprenants ou bien la renforcer.

Les apprentissages se trouvent enrichis grâce à une telle approche qui consiste à aborder différemment l'enseignement des langues vivantes étrangères.

Sources

1. FOLLMANN A. (2012-2013) *L'approche interdisciplinaire des apprentissages en langue vivante étrangère : l'exemple d'un projet articulé autour du conte*, Mémoire de Master 2. IUFM Midi-Pyrénées. <https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-00910010/document>.
2. MAINGAIN, A. & DUFOUR, B., sous la direction de FOUREZ, G. (2006). *Approches didactiques de l'interdisciplinarité*. Bruxelles : Éditions De Boeck Université. MORIN, E. (1999). *La tête bien faite : repenser la réforme, réformer la pensée. L'histoire immédiate*. Paris : Éditions du Seuil.
3. REGE COLET, N. (2002). *Enseignement universitaire et interdisciplinarité – Un cadre pour analyser, agir et évaluer*. Bruxelles : De Boeck Université.
4. D'HAINAUT, L. (1986). « *L'interdisciplinarité dans l'enseignement général*. » Étude à la suite d'un Colloque international sur l'interdisciplinarité dans l'enseignement général organisé à la Maison de l'Unesco du 1er au 5 juillet 1985.

МАЙЄР Н.В., д-р. пед. наук, проф., професор кафедри педагогіки, методики викладання іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій
Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

ШЛЯХИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Визначено шляхи професіоналізації самостійної позааудиторної роботи з французької мови здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта спеціалізації 014.023 Французька мова і література. Наведено приклади професійно орієнтованих навчальних завдань для формування елементарних методичних умінь майбутніх вчителів французької мови.

Ключові слова: вчитель, завдання, професіоналізація, самостійна позааудиторна робота, професійно орієнтований, французька мова.

Професійно орієнтоване навчання французької мови майбутніх вчителів, зокрема в умовах *ранньої професіоналізації*, передбачає формування елементарних методичних умінь здобувачів вищої освіти і характеризується спеціальним добором змісту навчання (наприклад, тексти за фахом, лексичний матеріал) і ситуацій навчальної діяльності студентів, які моделюються у професійно орієнтованих навчальних завданнях та імітують професійно-методичну діяльність вчителя.

Спостерігаючи за методами, прийомами, засобами, які використовує викладач для формування окремих видів французькомовної комунікативної компетентності, зокрема для організації *самостійної позааудиторної роботи* здобувачів вищої освіти, а також аналізуючи власні труднощі самостійної роботи з оволодіння цільовими компетентностями в позааудиторний час, студенти спеціальності 014 Середня освіта спеціалізації 014.023 Французька мова і література набувають елементарних методичних умінь.

Для забезпечення професіоналізації практичних занять з іноземних мов Н.Ф. Бориско [1, с. 6-10] пропонує на різних етапах навчання використовувати професійно орієнтовані навчальні завдання, які поступово ускладнюються та набувають більшого практичного (з точки зору оволодіння методичними вміннями) значення для студентів – майбутніх вчителів / викладачів іноземних мов. Деякі із визначених Н. Ф. Бориско професійно орієнтованих навчальних завдань можуть використовуватися і в самостійній позааудиторній роботі студентів з французької мови [1, с. 6-10]: аналіз мети, ефективності, методичної доцільності вправ на основі власного досвіду вивчення іноземної мови; аналіз і рефлексія способів самостійної роботи над іноземною мовою в позааудиторний час; завдання, які ініціюють елементарну методичну рефлексію щодо організації викладачем практичного заняття (у нашому випадку – самостійної позааудиторної роботи з французької мови) (І курс); укладання студентами власних вправ для формування мовних компетентностей (ІІ курс) тощо.

Водночас, як ми вважаємо, вже на І курсі навчання можна пропонувати студентам такі види професійно орієнтованих навчальних завдань, як облік індивідуальних

стратегій і способів самостійної роботи з оволодіння французькою мовою в позааудиторний час; труднощів, помилок і їх причин; укладання постерів з рекомендаціями для тих, хто вивчає французьку мову, наприклад щодо оволодіння окремим мовним / мовленнєвим навчальним матеріалом; розроблення мовних ігор тощо. Наведемо приклад професійно-орієнтованого навчального завдання для укладання мовної гри.

Приклад 1. Ви – майбутній вчитель французької мови. Розробіть гру «Знайди правильну літеру», яку ви запропонуєте своїм «учням» на наступному практичному занятті з французької мови. Умови гри: «учні» отримують 2-3 речення, в яких в одному зі слів потрібно замінити одну літеру, щоб утворилося інше слово, адекватне змісту речення (наприклад, Mange cette **g**omme / Cette robe est **j**eune / Prends une feuille de **p**anier etc.). Виграє той, хто за визначений час правильно виконає завдання. *(Можна також запропонувати студентам проаналізувати / визначити практичну мету цієї гри з точки зору оволодіння французькою мовою).*

Систематичне і методично обґрунтоване використання викладачем французької мови інформаційно-комунікаційних технологій для організації самостійної роботи студентів розширює види професійно орієнтованих навчальних завдань в умовах ранньої професіоналізації (наприклад, підготовка до професійно орієнтованої рольової гри [4]). Наведемо приклад такого завдання.

Приклад 2. Починаючи з наступного практичного заняття, ви по черзі будете виконувати роль «вчителя» у своїй групі, зокрема будете проводити фонетичну зарядку. Проаналізуйте Інтернет-ресурс <http://phonetique.free.fr/> та виберіть скоромовку / скоромовки для тренування звуку [a], яку опрацюєте з вашими «учнями». Вдома, імітуючи диктора, навчіться її гарно вимовляти з тим, щоб Ваша вимова слугувала еталоном для Ваших «учнів».

Для формування елементарних методичних умінь майбутніх вчителів пояснювати навчальний матеріал пропонуємо використовувати професійно-орієнтовані методичні проекти [2, с. 334], а одним із кінцевих продуктів проєктної діяльності студентів може бути самостійно створений відеофрагмент уроку французької мови. Наприклад, у кваліфікаційній роботі магістра [2], виконаній під науковим керівництвом автора цієї публікації, запропоновано завдання зі створення відеофрагмента уроку з формування граматичної компетентності (пояснення різниці у вживанні Conditionnel présent і Futur dans le passé). Створені відеоролики студенти II курсу публікували у спеціально створеному чаті месенджеру Telegram, який використовувався в якості блогу [2, с. 55-56].

Виконуючи професійно орієнтовані навчальні завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, майбутні вчителі оволодівають методичними знаннями (наприклад, про Інтернет-ресурси навчального призначення, інструментальні програми тощо), елементарними методичними вміннями (наприклад, аналізу та добору навчального матеріалу, його презентація тощо) упродовж I-II курсів навчання, що сприяє також формуванню їхньої методичної самостійності.

Список використаних джерел

1. Бориско Н. Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку или сколько методики нужно будущему учителю? *Научно-методический журнал «Иноземні мови»*. 2010. № 2. С. 3 – 10.

2. Голячук С. М. *Контроль сформованості професійно-орієнтованої граматичної компетентності у майбутніх вчителів французької мови*. Кваліфікаційна робота магістра. Київський нац. лінгв. університет. 2022. 88 с.

3. Майер Н. В. *Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика*: монографія. Київ. Вид. центр КНЛУ, 2015. 471 с.

4. Майер Н. В. Професійно орієнтована рольова гра у формуванні методичних умінь майбутніх викладачів французької мови. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал*. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип. 1-2 (50-51). С. 61–65.

УДК649.068

МАРЧУК В.В., канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов

ХОМ'ЯК О. А., канд. с.-г. наук, доцент кафедри іхтіології та зоології

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ ВИДІВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ

Розвиток і формування ціннісних орієнтацій особистості залежить від спадковості, середовища та виховання. Специфіка конкретних видів ціннісних орієнтацій зумовлена природою тих суспільних відносин, всередині яких вони виникають і існують у своїй якісній визначеності. Різні види ціннісних орієнтацій постають під час структурного аналізу цінностей як елемента системи

Ключові слова: аналіз, цінності, ціннісні орієнтації, суспільні відносини, виховання

Співвідношення між фундаментальними ціннісними орієнтаціями та іншими видами ціннісних орієнтацій можна уявити як діалектичний зв'язок загального та окремого. Загальне існує в окремому та через окреме, але водночас не вичерпується окремим. Тобто фундаментальні ціннісні орієнтації – це підґрунтя всіх видів ціннісних орієнтацій; вони охоплюють ті спільні, найбільш значущі в соціальному плані аспекти і характеристики, які властиві окремим її видам. Специфіка конкретних видів ціннісних орієнтацій зумовлена природою тих суспільних відносин, всередині яких вони виникають і існують у своїй якісній визначеності. Різні види ціннісних орієнтацій постають під час структурного аналізу цінностей як елемента системи [3, с.5].

Ціннісні орієнтації поділяється на негативні (ретроспективні) – за вже здійснені в минулому протиправні дії та позитивні (активні) – ціннісні орієнтації за майбутні дії. Позитивні ціннісні орієнтації характеризуються корисною поведінкою суб'єктів суспільних відносин, що реалізуються шляхом виконання ними обов'язків, які приписуються соціальними нормами. Іншими словами, йдеться про соціально необхідний спосіб дій суб'єкта, тобто такий, за якого „не лише конкретні приписи (заборони, обов'язки або повноваження), а й більш загальні цілі, встановлені соціальними нормами, запроваджуються з максимальною адекватністю” [5, с.106]. Негативні ціннісні орієнтації породжуються асоціальною поведінкою, що виявляється через порушення приписів соціальних норм, відмовою від виконання обов'язків, встановлених цими нормами, деструктивність між особистісних відносин і

руйнування механізму, що регулює їх функціонування. Негативні ціннісні орієнтації обов'язково породжують нові (вторинні) правові відносини, в межах яких на правопорушника покладається обов'язок мінімізувати негативні наслідки своєї поведінки. Її своєрідність полягає в тому, що вона залучається в механізм регулювання суспільних відносин у зв'язку з фактами порушення встановлених правил поведінки або, якщо мати на увазі її попереджувальну, профілактичну роль, з можливістю такого порушення [4, с. 107].

У своїй внутрішній сутності фундаментальні ціннісні орієнтації характеризують соціальну типовість особистості, тобто її здатність дотримуватися у своїй поведінці і діяльності загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм та вміння об'єктивувати власні дії. Вони впливають на свідомість і дії людини, на переконання, вимагають напруження волі, активізують емоційну сферу особистості, спонукають її до пізнавальної, трудової, суспільної активності [1].

Вивчаючи особливості формування ціннісних орієнтацій студентів, В. Андрущенко та Ю. Замошкін пропонують розрізняти в її структурі такі взаємопов'язані компоненти: когнітивний (система засвоєних особистістю знань про ціннісні орієнтації, сутність прав та обов'язків, про норми і правила поведінки людини в соціумі, способи регулювання відносин між індивідом та суспільством); мотиваційний (мотиви формування ціннісних орієнтацій, моральні орієнтації у реалізації відповідальних вчинків, прагнення свідомо регулювати свою діяльність у соціально-професійній спільноті); діяльнісний (готовність особистості здійснювати свідомий вибір певної лінії поведінки, ухвалювати рішення, оцінювати їх наслідки, визначати необхідні обмеження в поведінці на засадах сформованого світогляду та розвиненої самосвідомості) [2, с. 34]. За кожним з названих компонентів закріплено відповідні функції, а саме: когнітивний компонент – сенсотворна функція (ціннісні настановлення та орієнтації); мотиваційний компонент – нормативно-регулююча функція (особистісне ставлення до відповідальності, прийняття її); діяльнісний компонент – перетворююча функція (перетворення наявних знань у переконання, систему поглядів на навколишній світ, саму себе та своє місце в цьому світі, відповідальний характер дій) [2, с. 35].

Список використаних джерел

1. Безпрозванна А. Формування соціальної відповідальності у студентів вищих навчальних закладів / Анастасія Безпрозванна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_7.pdf
2. Кавалеров А. А. Ціннісні орієнтації особистості у духовній культурі / А. А. Кавалеров // Автореф. дис.... канд. філос. наук: 09.00.03 / Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 1996. – 18с.
3. Рудковский Э. И. Ответственность как философская категория / Э. И. Рудковский. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/5217/t10pub127.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Балакірева О. С. Формування соціальної відповідальності у студентів-менеджерів у технічному університеті / О. С. Балакірева // Вісник НТУУ „КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2013. – № 2. – С. 69–70.
5. Тюрина В. А. Ценностные ориентации: Учеб. пособие. / В. А. Тюрина // К.: ООО «Международное финансовое агентство», 1998. – 30с.

РЄЗНІК В.Г., ст. викладач кафедри іноземних мов

НОСЕНКО М.М., ст. викладач кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Когнітивний підхід у системі методичних підходів та концепцій навчання іноземних мов є базовим для формування необхідного рівня іншомовної комунікативної компетенції. Питання про те, які когнітивні процеси лежать в основі навчання іноземної мови, є предметом різноманітних підходів і досліджень. Навчання, що спирається і враховує комплекс пізнавальних процесів, сприяє розвитку мовленнєвих здібностей студентів, зокрема, сприяє свідомому оволодінню ними іншомовною лексикою.

Ключові слова: когнітивний підхід, когнітивні стратегії, лексична компетенція, пізнавальні процеси

Вплив соціальних, політичних, економічних, психолого-педагогічних, культурологічних факторів на систему лінгвістичної освіти у ЗВО на сьогоднішній день викликає гостру необхідність у розробці новітніх методичних підходів, що сприяють, як максимальному розвитку інтелектуального та професійного потенціалу студентів, так й формуванню їхньої міжкультурної комунікативної компетенції у якості потенційного учасника міжкультурного спілкування.

Когнітивний підхід у системі методичних підходів та концепцій навчання іноземних мов є базовим для формування необхідного рівня іншомовної комунікативної компетенції, що враховує мовленнєву, соціокультурну, компенсаторну, навчально-пізнавальну компетенції. Формування названих компетенцій сприяє підвищенню продуктивності навчання німецької мови майбутніх перекладачів, забезпечуючи його цілісність завдяки активізації та розвитку когнітивних процесів у студентів (сприйняття, уваги, здатності до репрезентації знань, пам'яті, мислення тощо). Навчання, що спирається і враховує комплекс пізнавальних процесів, сприяє розвитку мовленнєвих здібностей студентів та актуалізацію їхнього особистісного потенціалу. Проте досягнення рівня сформованості лексичних навичок є можливим за умов розробки та використання конкретної моделі навчання [3].

Когнітивна модель навчання лексичному аспекту німецької мови є багаторівневою, поліструктурною й поліфункціональною єдністю. Ця єдність забезпечується механізмом взаємодії інваріантних компонентів, серед яких можна назвати наступні: цільовий, змістовний, процесуально-управлінський, результативний. Кожен із них, залишаючись елементом цілісності, має власне змістовне наповнення та функціональну своєрідність, зумовлене свідомим оволодінням іншомовною лексикою [6].

Під німецькомовною лексичною компетентністю майбутніх філологів-перекладачів ми розуміємо комплексну характеристику особистості майбутнього

спеціаліста, яка включає: знання загально прийнятої, спеціалізованої (аграрної) лексики; стійкі термінологічні звороти; професійні ідіоми; скорочення та акроніми, що використовуються в діловому мовленні; термінологічні неологізми, що відображають сучасні трансформації у сфері аграрних наук; числові та формальні показники, перетворені в словесні вирази; соціокультурні норми ділового спілкування; уміння та навички практичного використання німецької професійної лексики в умовах навчально-професійної іншомовної діяльності; здатність розуміти, свідомо відтворювати та самостійно виробляти професійно-орієнтовані вислови аграрної спрямованості з використанням усіх досліджуваних мовних засобів [2].

Когнітивний підхід має вузький фокус і скерований на виконання певних мовних завдань: використання фонового знання або контекстуальних ключів для визначення значення незнайомих слів; створення списків тематично пов'язаних слів з метою їх групування і швидшого запам'ятовування тощо [1]. Когнітивні стратегії тісно пов'язані з когнітивним підходом до навчання студентів іншомовної лексики і використовуються для переробки, зберігання і відтворення лексичної інформації, для аналізу, синтезу або трансформації навчальних матеріалів[4]. Когнітивний підхід до формування німецькомовної лексичної компетенції покликаний допомогти студентам здійснювати операції з аналізу лінгвістичної інформації, диференціації мовних явищ, узагальнення правил вживання певних структур або зразків мовлення, визначення позитивних і негативних можливостей інтерференції в умовах одночасного оволодіння лексичним складом кількох іноземних мов. Вивчення аграрної термінологічної лексики у межах когнітивного підходу рекомендується з використанням таких прийомів як лінгвістичні екскурси й паралелі, аналіз різних трактувань значення терміна, логічне оперування аграрними поняттями і категоріями, виявлення зв'язків і залежностей між термінологічними одиницями різних мов [4].

Список використаних джерел

1. Білоножка Н.Є . Стратегія як одна з основних категорій методики навчання іноземних мов // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка та психологія. – 2004. – Випуск 7. – С. 33.
2. Боднар С. В. Когнітивний підхід до формування англомовної лексичної компетентності студентів економічних спеціальностей. Наука і освіта. 2014. № 10. С. 34–37.
3. Борщовецька В. Д. Когнітивний аспект навчання іншомовної економічної лексики. Теоретичні питання освіти та виховання. Київ: Вид. центр КНЛУ. 2000. №9. С. 11–13.
4. Борщовецька В. Д., Семенчук Ю. О. Використання навчальних стратегій для оволодіння іншомовною лексикою // Іноземні мови. - 2009. - № 2. - С. 19-23.
5. Шандра Н. А. Розвиток когнітивних навичок у процесі формування іншомовної лексичної компетентності майбутніх ІТ-фахівців. Наукові записки: збірник наукових праць. Серія: Педагогіка. Тернопіль : Тернопільський педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2018. Вип. 2. С. 94–100.
6. Hufeisen, Britta; Riemer, Claudia: „Spracherwerb und Sprachenlernen.“ In: Krumm, Hans-Jürgen; Fandrych, Christian; Hufeisen, Britta; Riemer, Claudia (Hrsg.): *Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch.* (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft/HSK) Berlin/New York: de Gruyter, 2010, Bd. 1, 738–753.

ПЕРОВА О.С., студентка

Науковий керівник – **ГУЛЄВА Д.О.**, канд. філол. наук, доцент

*Національний Технічний Університет «Харківський Політехнічний Інститут»,
м.Харків, Україна*

ПОЛІЛІНГВІЗМ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Розкрито поняття полілінгвізму. Акцентовано увагу на проблему та важливість міжнародної академічної освіти в Україні.

Ключові слова: полілінгвальна освіта, міжнародна академічна освіта, мова, культура, навчання за кордоном.

Мова – культурний код нації, те, що відокремлює та єднає. Майже завжди людство було багатомовним. Таким чином, потреба у людях, що володіють не тільки рідною, а й мовами інших країн та народностей завжди існувала та буде існувати, оскільки такі сучасні процеси, як глобалізація, тільки сприяють поширенню полілінгвізму. Але не все так однозначно: деякі вважають, що багатомовність, як і сама глобалізація, лишає нас етнічної самотності. Однак історія показує, що навіть в умовах обмеження вживання рідної(першої) мови, тотальна відмова від неї спостерігається не часто, бо це – єдиний елемент нації, який вирізняється з-поміж інших. Саме тому багатомовність у сучасному світі є скоріш плюсом, ніж мінусом, адже вона відчиняє двері у світ, у пізнання інших мов і культур та допомагає боротися з проблемами комунікації. Наразі кваліфікованому фахівцеві вже не достатньо знати лише рідну мову спілкування. Потрібні міцні знання з багатьох іноземних мов, бо це сприятиме кращому взаєморозумінню між націями та культурами, через що гостро постає проблема опанування мов.

Петриченко Н.С вважає, що полілінгвальна освіта формує у студентів фонові знання про культуру, традиції іншої країни, народу, та сприяє розвитку мовної толерантності, формує позитивне сприйняття іноземних мов.

Вивчення іноземної мови має власну специфіку, оскільки основною метою навчання стає формування комунікативної компетенції студентів. Даною специфікою є те, що:

- Мова – засіб спілкування, а саме отримання та передачі інформації про оточуючу дійсність;
- При вивченні цього предмета відбувається розширення уявлення через мову про інші культури, чим самим відбувається розширення кругозору в цілому.

Мотивація відіграє ключову роль у вивченні іноземної мови, яка виражається в потребі організування професійної комунікації з її допомогою (з носіями мови в тому числі). Саме тому однією з особливостей цієї дисципліни є професійно-орієнтований характер, що має бути покладено у цілі та зміст навчання. Концепція іншомовної

освіти базується на інтегрованому навчанні мови та культури відповідних країн, на діалозі рідної та іноземної культур. За професором Гришковою Р.О, мета такої освіти – навчання мови через культуру, культури через мову, формування *homotogalis*: людини із совістю, що розрізняє добро і зло, має високі стійкі моральні орієнтири.

Повне заглиблення у лінгвістичне середовище є найдієвішим способом покращення знання іноземних мов. Оскільки партнерство— одна із основ глобалізації, то міжнародна академічна мобільність пропонує навчання поза межами України.

Таке навчання не тільки мотивує студентів, але й надає змогу більше дізнатись про культуру та життя країни, а також вивчити мову у всіх її напрямках, спілкуючись з носіями, що є надзвичайно важливим, в першу чергу, для фахівця-філолога.

За даними ЮНЕСКО, в той час, як у 2000 р. в світі налічувалося близько 2 млн студентів, що навчаються за кордоном, кількість у 2020 році сягнула аж 5,8 млн [5], що свідчить про зростання інтересу до міжнародної академічної мобільності. Мирончук Н.М вважає, що академічна мобільність є важливою для особистісного і професійного розвитку людини, оскільки ставить її в умови аналізу й вирішення життєвих ситуацій з позицій власної та іншої культури. Це сприяє розвитку в особистості здатності мислити в порівняльному аспекті; вміню обирати шляхи взаємодії з урахуванням особливостей іншої культури; готовності до міжкультурної комунікації; поглиблює знання про іншу культуру тощо.

На жаль, зараз ситуація з міжнародною академічною мобільністю все ще знаходиться на досить низькому рівні свого розвитку, оскільки стажування в провідних європейських університетах майже ніяк не координується й не фінансується українськими ВНЗ або державою.

Отже, академічна мобільність, результатом якої є полілінгвізм, – один із кроків до стертя мовних кордонів між народами, що відчиняє двері до Інтеграційних процесів та глобалізації суспільства. Таким чином міжнародна академічна мобільність є надзвичайно важливою не тільки для студентів, але й для держави та суспільства в цілому, оскільки навчання за обміном допомагає в поглибленні інтеграції в український та міжнародний освітньо-науковий простір, підвищення якості освіти та ефективності наукових досліджень, що є основними цілями академічної мобільності. Освіта за обміном передбачає міжкультурне і міжособистісне спілкування у процесі пізнавальної, професійної діяльності, що закладає соціально значущі якості, такі як комунікабельність, професіоналізм, відповідальність тощо, які є надзвичайно важливими для становлення кваліфікованого фахівця та гідного громадянина своєї держави.

Список використаних джерел

1. Петриченко Н.С. Полілінгвізм як фактор модернізації сучасної освіти в Україні / Н.С.Петриченко // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2012. № 4. С. 27-30.
2. Тарнопольський О.Б., З.М.Корнєва. Аспектний підхід до навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовних ВНЗ. Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2011. Вип. 18. С. 231– 239.

3. Matsneva, Y. (2016). Полілінгвізм у суспільстві: діахронічний аспект. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, 2(11), 126-137.
4. Бобришева О.К./ Теоретичні та практичні передумови впровадження мультилінгвального вивчення іноземних мов на економічних факультетах ВНЗ України / О.К. Бобришева // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць. – К., 2002. – № 23. – С. 122–126.
5. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: Монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.

УДК 378.147:811.111-057.8

DUCHENKO A.V., graduate student of the Department of Pedagogy and Professional Education and Management of Educational Institutions of Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University
Duchenko25school@gmail.com

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE ACADEMIC GROUP REGARDING THE FORMATION OF PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE ENGLISH TEACHERS

The psychological characteristics of the academic group regarding the formation of the professional culture of future teachers of the English language in a certain ratio is due to the consideration of the individual characteristics of each of the students of education, as well as the improvement of the technical equipment of the department and technical support for the effective use of interactive implementations. External conditions also became an integral part of such an educational process (in the form of ensuring a better material situation and standard of living, etc.).

Key concepts: professional and pedagogical culture, knowledge, skills, education seekers, individual characteristics.

Formulation of the problem. A modern future teacher must be comprehensively prepared for various aspects of the future work and demonstrate learning outcomes - "knowledge, skills, ways of thinking, skills, attitudes, values and other personal qualities that can be identified, planned, evaluated and measured and that a person is able to demonstrate after completion of the educational program (program learning outcomes) or individual educational components" [1-3].

The purpose of the article is the psychological and pedagogical characteristics of the academic group regarding the formation of the professional culture of future teachers of the English language.

Following R. Gurevich, we understand professional and pedagogical culture as the integral quality of a teacher's personality, which is a prerequisite for effective pedagogical activity, a generalized indicator of professional competence and the goal of professional self-improvement [2, p. 7].

The survey was conducted in the first semester of 2022–2023. among students of academic groups 1FA and 1FB of the Department of English Philology of Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University with the help of the Telegram Internet messenger, where respondents were able to choose their answer options in an

interactive form, as well as offer their own. This form of conducting the survey is quite comfortable, which made it possible to evaluate the results of the survey. 55 higher education students took part in the survey.

External and internal factors affect the attitude to learning in particular. In addition, its result is an important component of the formation of relations in the group. Postulates of mutual learning, the formation of a friendly atmosphere during practical classes and extracurricular activities have a positive effect on student motivation, their self-awareness, bias and attitude towards the performance of assigned classes and compliance with requirements. It is worth noting that the study of the reasons for a certain result of students in education involves a better understanding of the conditions and ways to overcome them. That is why the next question was a survey of what can be done to improve educational activities (Fig. 1).

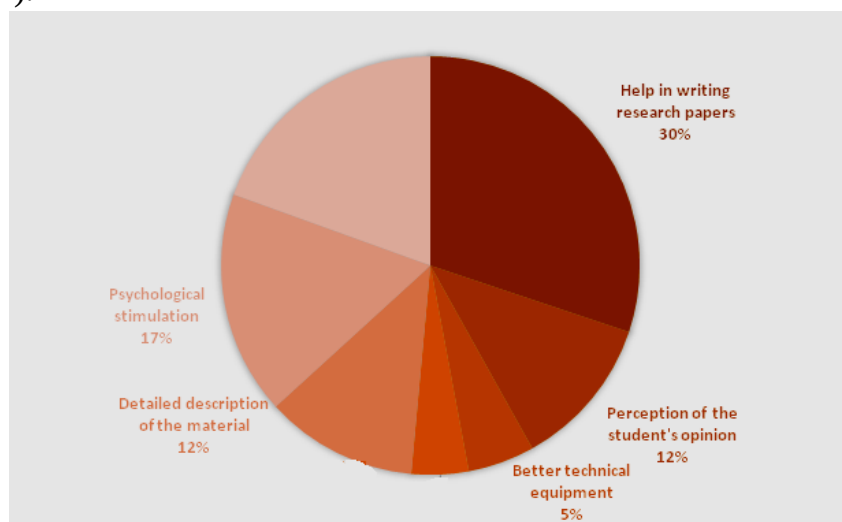

Fig. 1. Proposals of students to improve the quality of life in higher education institutions

Education seekers assure (Fig. 1) that sensitivity to suggestions and the value of perceiving one's own opinion dominate during education. They noted that in an educational institution it is very important to teach the material in an accessible way, as well as to encourage an increase in motivation for better assimilation of knowledge with words and support. They need such encouragement and motivation in writing papers of various research types, supervision and mentoring. In a certain ratio, consideration of the individual characteristics of each of them, better technical equipment of the department and better technical support for the effective use of interactive implementations were noted. External conditions also became an integral part of such an educational process (in the form of ensuring a better material situation and standard of living, etc.). Such support will contribute to the formation of the professional and pedagogical culture of future teachers of the English language and the possibility of applying the acquired skills, knowledge and skills in professional activities.

Conclusion. Thus, the level of development of students is quite high, all participants successfully interact with each other and jointly solve the tasks set before them. In the realities of today's life, students have the opportunity to communicate only through social networks and messengers, which in turn excludes personal contact, but kindness, courtesy and willingness to help create a positive atmosphere. In my opinion, members of the academic group should

introduce more internal traditions, be more active in solving various issues. In addition, during classes, it would be more appropriate to use work in groups and pairs more often. Compiling the psychological and pedagogical characteristics of the team of the academic group made it possible to analyze the relations between students, their common goals, motives, which in turn made it possible to choose the best methods and techniques for working in groups and pairs.

References

1. Voloshchuk A.M. Peculiarities of the formation of professional competence of the future foreign language teacher during pedagogical practice in primary school. Prospects of early learning of foreign languages in Ukraine and abroad: monograph. Zhytomyr: Publishing House of the Ivan Franko State University, 2012. P. 172–181.
2. Gurevich R.S. Theoretical and methodological foundations of the organization of training in vocational and technical institutions: monograph. Higher school, 1998. 286 p.
3. Yerokhin S.A., Nikitin Yu.V., Nikitina I.V. The concept of professional motivation of students as a factor of competitiveness in the labor market. Scientific legal journal. No. 1(1). Part II. Khmelnytskyi: Publishing House of the National Academy of the State Border Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi, 2011. P. 20–27.

УДК 378.147:37.017

РЕЙДА О.А., ст. викладач кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Окреслено концептуальні основи формування академічної доброчесності; досліджено суть поняття академічної доброчесності, його зміст стосовно формування особистісних та професійних характеристик компетентного фахівця; Європейський досвід з формування морально-етичної поведінки майбутнього фахівця у галузі освіти висвітлюється як зразок для України стосовно боротьби з терпимістю до проявів академічної недоброчесності в освітньому процесі.

Ключові слова: академічна доброчесність; етичний кодекс; морально-етична поведінка; прояви академічної недоброчесності; студент; університет.

У сучасному освітньо-науковому середовищі як в Україні, так і за кордоном, питання академічної доброчесності та довіри часто перетворюються на питання моніторингу, контролю та примусу як в онлайн, так і в офлайн форматах. В умовах запровадження великої кількості онлайн ресурсів, розвитку дистанційного навчання активного застосування набувають різноманітні програмні продукти, які виступають інструментами для вимірювання рівня доброчесності, моніторингу або перевірки здобувачів освіти та науковців.

Питання формування академічної доброчесності в академічному середовищі були досліджені у працях таких вчених, як: А. Є. Артюхова, А. Т. Добко, Д. Загірняк, Ю. Калиновською, Н. С. Кузнецову, І. В. Назарова, Л. В. Єфименка, А. Мельниченко, Є. Ніколаєва, В. Ромакіна, В. Садик, Д. О. Сопову, Я. О. Тицьку, Т. Фінікову, Т. Яворську, Т. Ярошенко А. Abraham, J. D. Adams, S. E. Ard, F. Ard, J. Cutri, S. E. Eaton, J. C. Hughes, Y. Karlina, D. McCabe, K. L. Turner, T. Fishman та ін.

Треба зазначити, що саме у 2005 році було сформовано новітню університетську мету, що знайшла своє закріплення у «Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти у Європі»: «У суспільстві знань, що розвивається завдання університетів не обмежуються розвитком і збереженням базової науки; вони беруть активну участь у тлумаченні, поширенні та практичному застосуванні знань» [1]. У зазначеному документі було визначено кілька значущих цінностей та принципів університетів третього покоління, зокрема і принцип академічної доброчесності у процесі викладання та навчання, який є вагомим складовою академічної культури. Історичний шлях до такого всебічного розуміння і досягнення знання та ролі університетів був довгим і складним, сповненим то протистоянням, а то взаємодоповненням раціональними та ірраціональними концептами, принципами індивідуалізму та соціально-орієнтованої поведінки. Основною метою (місією) вищої освіти в нашій країні визначено «інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудова ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя» [2]. В цілому вказане визначення перегукується з сучасними визначеннями, що містяться в нормативно-правових актах багатьох країн.

В Україні, хоч і дещо пізніше за інші країни, також напрацьовано великий масив нормативних документів, які стосуються питань академічної доброчесності. Достатньо повно вони проаналізовані в роботах [3–5].

Сьогодні в нашій країні відбувається впровадження і розбудова нового стандарту менеджменту якості ДСТУ ISO 9001: 2015 [6], який поширюється і на освітньо-наукову сферу. В Законі України «Про освіту» передбачено, що «система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати: систему та механізми забезпечення академічної доброчесності» [7]. При цьому «педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані: дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності» (ст. 54). Визначення академічної доброчесності наведено у ст. 42 зазначеного закону. В тій же статті перелічені і види порушення академічної доброчесності: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Слід враховувати, що «академічна доброчесність базується на синергії дій керівників, оцінювачів та рядових учасників наукового та освітнього процесів [8]. У 2019 році на виконання вимог закону «Про вищу освіту» почав свою діяльність орган

управління, уповноважений на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. «Одним з пріоритетних напрямків у діяльності НАЗЯВО стало сприяння академічній доброчесності як у безпосередній діяльності (зокрема, діяльність Комітету з питань етики), так і шляхом формування принципів та практик дотримання академічної доброчесності на рівні закладів вищої освіти, в тому числі здобувачами освіти, у процесі акредитації освітніх програм» [9].

Важливе значення у підтриманні культури академічної доброчесності в закладах освіти мала й Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації» від 26 серпня 2021 р. № 897 [10] та «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44. Можна в цілому зазначити, що у попередні роки академічна доброчесність розглядалася переважно як моральна, етична проблема, яка більше стосувалась характеру людини, а менше – вихідних причин, які призводять до академічної неправомірної поведінки. Наразі, в умовах активного використання онлайн навчання, розвитку ІКТ, застосування штучного інтелекту в процесах прокторінгу, запровадження STEM-, STEAM-, STREAM-освіти багато дослідників звертають увагу на необхідність зміни підходу до розуміння академічної доброчесності з негативного на позитивний, від вказівки «як не треба діяти» до вказівки «як необхідно діяти» у змінених освітніх умовах, які потребують формування соціально-технічної відповідальності [11–13], оновлення «суспільного договору між академічною громадою та її членами» [14]. Разом з тим, широкого поширення набули критичні дослідження щодо осмислення соціально-технічних механізмів академічної доброчесності та, зокрема, етики використання штучного інтелекту під час онлайнпрокторінгу, перевірки робіт на плагіат, принципів FATE [15; 16].

Оскільки використання онлайн-курсів, як очікується, продовжить розширюватися, викладачі та адміністратори стикаються з проблемою розробки методів адекватного оцінювання навчання студентів в онлайнсередовищі, зберігаючи при цьому академічний рівень чесності. Існує багато нових способів шахрайства, деякі є унікальними для середовища онлайн-курсів, а деякі також поширені і під час очного навчання: завантаження робіт з Інтернету та заява про них як про власну роботу, використання матеріалів без дозволу під час онлайн-іспиту, спілкування з іншими студентами через Інтернет для отримання відповідей або залучення іншої особи до складання онлайн-іспиту або завдання, а не студента, який надсилає роботу. Зокрема, як викладачі, так і студенти сприймають онлайн-тестування як таке, що передбачає більше можливостей для списування, ніж у традиційному навчальному середовищі під наглядом викладача. Головними проблемами є співпраця студентів і використання заборонених ресурсів під час іспиту.

Варто звернути увагу на ті новації, які містить Постанова КМ України від 12 січня 2022 року № 44 щодо порядку присудження ступеня доктора філософії в частині

використання електронного підписуздобувача, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису (з використанням кваліфікованої електронної позначки часу) при оприлюдненні дисертації поданої до захисту, а також розміщенні рецензій (відгуків) та в інших випадках. Саме використання сучасних технічних можливостей безпосередньо спрямоване не тільки на полегшення обігу інформації, а й забезпечення її прозорості, достовірності та відповідності умовам, визначеним в означеному нормативному документі. Це своєю чергою гарантує дотримання вимог академічної доброчесності всіх суб'єктів, залучених до процедури присудження ступеня доктора філософії або скасування рішення разової спеціалізованої ради про присудження ступеня доктора філософії.

Наразі означені норми передбачені в інституційних Порядках присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради багатьох ЗВО України. Наразі запровадження нових та вдосконалення вже існуючих дієвих механізмів запобігання академічним правопорушенням при очній та дистанційній формі освітньо-науково процесу, що є причиною академічної недоброчесної поведінки, потребує активної реалізації. Крім того, варто підтримати тих науковців, які наголошують на необхідності розробки окремого закону про академічну доброчесність [3; 17], який би враховував змінені умови здійснення навчального та наукового процесів.

Список використаних джерел

1. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region (), Higher Education in Europe. 2004. № 29(4). P. 503–507. DOI: 10.1080/03797720500083922
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>
3. Kuznetsova Natalia S., Nazarov Ivan V. , Yefimenko Leonid V. Areas of reforming the statutory regulation of academic integrity in Ukraine. Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 2021. Vol. 28. № 3. P. 176–185. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.176-185](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.176-185)
4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

УДК 378.147:811.133.1'36

СТОЛБЕЦЬКА С.Б., ст. викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

КОНТЕКСТНО-ОРІЄНТОВАНЕ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Дана публікація стосується проблематики викладання французької мови професійного спрямування з точки зору етнографії спілкування. Акцентується увага на перевагах використання граматики у контексті.

Ключові слова: комунікативний контекст, спеціалізована французька мова, організація діалогів, етнографія спілкування

Активне співробітництво України та Франції в аграрному секторі значно розширює можливості працевлаштування перекладачів, які знайомі з культурою спілкування фахівців аграрного сектору та спроможні здійснювати якісні переклади у цій галузідля національних та міжнародних компаній.

Тому сучасне викладання спеціалізованої французької мови все більше фокусується на формуванні у студентів комунікативної компетентності та все меншому використанні псевдопедагогічних діалогів. Адже здійснення таких простих мовленнєвих актів як привітання, запрошення, прийняття, відмова, отримання інформації вимагають не лише міцних лінгвістичних знань, але й уміння адаптуватися до свого співрозмовника. Зважаючи на це дуже корисно при підборі діалогів, граматичних та фонетичних вправ надихатися знаннями та навичками, описаними етнографією спілкування. Традиція виконання граматичних вправ на заняттях французької мови дуже давня. Вправи займають досить велику частину часу заняття, але не завжди приводять до бажаного результату. Проте мова не повинна знаходитися у вакуумі, вона є інструментом комунікації, створеним для виконання певної дії у певному контексті. Щоб відповідати цим вимогам граматичні вправи потребують суттєвих змін. Кращі результати дає вивчення граматики у контексті. Граматика французької мови у контексті дозволяє засвоїти те чи інше правило й водночас імітувати процес реального спілкування, тобто граматика вбудовується в комунікативну ситуацію або комунікативний контекст. Але така підготовка до занять вимагає від викладача значно більших зусиль, а, отже, часу. Можливо саме тому граматичні вправи в контексті зустрічаються на ринку значно рідше. Особливо це стосується контексту професійного спрямування, зокрема, аграрного.

Створення вправ з урахуванням етнології спілкування може дати цікаві переваги. Для студентів, які планують працювати в аграрному секторі можна, наприклад, запропонувати наступну вправу на засвоєння означених та неозначених артиклів.

Dans ____ région Midi-Pyrénées, ____ veaux sont «nourris sous ____ mère ».

Ils sont nourris avec ____ lait de la mère et ____ vaches sont nourris dans ____ prés. Ils mangent aussi ____ céréales. Ils ont ____ viande rose, persillée, délicieuse. Ce n'est pas ____ même chose dans toute ____ France.

J'achète souvent ____ bon morceau de veau.

У процесі виконання цієї вправи студенти не лише перевіряють рівень засвоєння ними французьких артиклів, але й знайомляться зі способом відгодівлі телят для отримання рожевого, мармурового та смачного м'яса в одному з південних регіонів Франції.

Співпраця в галузі тваринництва буде більш ефективною, якщо перекладач знайомий з головними елементами професійної культури працівників ветеринарної медицини та їх професійними моральними принципами. Наприклад, можна повідомити студентам, що це одна з небагатьох професій, де звертання на ти зустрічається досить часто та є своєрідним знаком згуртування.

Аналіз живих діалогів дає можливість виокремити певні ритуали початку та закінчення спілкування, певні ситуативні звороти, які допомагають впорядкувати

розмову, певною мірою зробити спілкування більш приємним. Треба підкреслити, що діалог це не лише відповідь на запитання або реакція на якесь заохочення. Іноді діалог може перериватися певною ситуативною подією та згодом відновлюватися. Однак подібні нюанси не завжди враховані в звичайних педагогічних діалогах. Попри намагання викладачів наблизитися до автентичності, не завжди вдається організувати діалог так, як він відбувається в реальному житті. Адже при організації діалогу в аудиторії часто більше уваги приділяється лінгвістичному та граматичному аспектам, тоді як можливість ситуативного втручання в бесіду залишається поза увагою. Тому важливо пояснити студентам, що продовжити діалог, залучити співрозмовника до мовленнєвої кооперації допомагають тон голосу й такі дискурсивні маркери, як «vous savez que», «je crois que», «vous voyez que», «en effet», «franchement».

Зробити комунікацію продуктивнішою, спокійнішою та ефективнішою, допоможуть, наприклад, такі фрази: «Aidez-moi à comprendre...», «Dites-m'en plus», «J'aime ce que tu dis à propos de...».

Отже, використання граматики в контексті допоможе майбутнім фахівцям спілкуватися більш ефективно й усвідомлено, досягати мети комунікації, оптимізувати двосторонній зв'язок та отримувати бажану якість спілкування.

Список використаних джерел

1. Les 8 phrases qui nous aident à communiquer plus efficacement – Режим доступу: <https://www.morganphilips.com/fr-fra/conseils-et-actus/les-8-phrases-qui-nous-aident-a-communiquer-plus-efficacement>

УДК 811.581'373.7

Саливоненко А. О., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА В КИТАЇ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Розглянуто питання про основні тенденції розвитку когнітивної лінгвістики в КНР. Серед учених Китаю існують різні погляди на теоретичні аспекти когнітивістики. Також наводяться думки та висновки найвідоміших китайських учених відносно дослідження комплексних парадигм когнітивного термінознавства та когнітивної лексикографії.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, когнітивне термінознавство, когнітивна лексикографія, термінологія.

Когнітивна лінгвістика – інтегральна наука про когнітивні процеси у свідомості людини, що забезпечують мислення та пізнання навколишнього світу. Когнітивістика досліджує моделі свідомості, пов'язані з процесами пізнання, з набуттям, виробленням, використанням, зберіганням, передаванням індивідом знань, а також з обробленням та трансформацією інформації, яка надходить до людини різними шляхами, з прийняттям рішень на основі цієї інформації, розумінням людської мови, побудовою логічних умовиводів, аргументацією та з іншими видами пізнавальної діяльності [1].

Когнітивну лінгвістику можна розділити на такі підрозділи:

1. Когнітивна семантика займається вивченням різних структур знань та виявленням ролі мови в їх репрезентації, розумінні й інтерпретації. Вона також аналізує організацію понятійного простору у свідомості людини, де понятійні структури розглядаються як носії базисних знань про світ, а лексичне значення – як когнітивна категорія. Когнітивна семантика вивчає концепти як засоби пояснення ментальних одиниць людської свідомості. Дослідження певного концепту передбачає вивчення семантичних полів та аналіз інших концептів, що мають синонімічні чи антонімічні значення.[3]

2. Когнітивна граматика займається аналізом синтаксичних та морфологічних структур з метою пояснення когнітивних аспектів мовних явищ.

3. Когнітивна фонологія займається вивченням вираження когнітивних структур за допомогою фонологічних засобів. Фонема є ментальною одиницею, саме тому процес фонетичної репрезентації мови тісно пов'язаний з процесами, що протікають у свідомості.

4. Когнітивна стилістика вивчає так звані «стилістичні стратегії», що виникають в процесах породження та розуміння тексту, які дають можливість носіям мови обирати між альтернативними способами вираження приблизно одного й того ж значення.[2] Когнітивна стилістика вивчає когнітивні процеси, пов'язані з використанням стилістичних маркерів для передачі різних емоційно-експресивних станів мовця або соціального контексту спілкування.

Класична теорія і концепції когнітивної лінгвістики в КНР здебільшого засновані на західних дослідженнях з лінгвістики. Як відомо, індоєвропейські мови є флективними, тоді як далекосхідні мови (у тому числі китайська) – ідеографічні. Інтеграція західних та східних мов передбачає нові аспекти та напрямки для наукового дослідження [4]. Когнітивні дослідження, засновані на глибокому вивченні китайської мови, у їх порівнянні з вивченням західноєвропейських мов дозволяють зробити цікаві висновки, виявити такі когнітивні особливості, які раніше вислизали з поля зору дослідників. Китайські вчені Чжан Цзяхуа, Шень Цзясуань, Лю Даньцзін та ін. проробили велику роботу в цьому напрямку. Корисним виявилось знайомство з теорією представників школи Ю. Д. Апресяна, когнітивною лінгвістикою американця Дж. Лакоффа. Су Дінфан доклав багато зусиль для розвитку лінгвокогнітології. Багато своїх робіт він присвятив вивченню феномену метафори. Наприкінці XX ст. ним було захищено дисертацію, присвячену теорії метафори та закладено основи нового підходу у вивченні традиційної стилістики [2].

Тож, було розглянуто основні розділи когнітивної лінгвістики. Також були окреслені напрями когнітивних досліджень та їх основні представники; особлива увага була присвячена лінгвоконцептології, одній з основних галузей когнітивної лінгвістики.

Список використаних джерел

1. Бульгіна Т.В., Шмелев А.Д. *Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики)*. 1997. С. 118–119
2. Селіванова О.О. *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. 2008. 712 с.

3. Ковбасюк Л.А. Сучасні лінгвістичні теорії : лекційні, практичні, самостійні модулі та тести. 2008. 96 с
4. Фаткуллина Ф.Г. Концепт как базовая категория лингвокогнитологии и лингвокультурологии. 2012. С. 506–511.

УДК 811.111'373:63

БІЛЧЕНКО А.М., канд. пед. наук, ст. викладач кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ВИВЧЕННЯ АГРАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

На основі аналізу наукових розвідок вітчизняних дослідників визначено особливості роботи студентів із іншомовною термінологією аграрного спрямування: використання контексту у ході перекладу слів, опрацювання спеціалізованих текстів, застосування термінів при виконанні практичних завдань, створення узагальнюючих тематичних презентацій тощо.

Ключові слова: аграрний термін, методи, комунікативний підхід, контекст

Питання необхідності опанування студентами іноземної мови не втрачає актуальності, особливо у вищих навчальних закладах аграрного спрямування. Сучасний ринок праці потребує кваліфікованих фахівців, здатних ефективно й професійно працювати, у тому числі й на міжнародному рівні. Тому одним із ключових завдань вищих навчальних закладів немовного спрямування є формування іншомовної професійної компетентності студентів, що передбачає, окрім іншого, роботу зі спеціалізованою лексикою на заняттях з англійської мови. Володіння англійською мовою є необхідною умовою набуття вищої освіти та подальшого підвищення професійного рівня».

Проблеми вивчення аграрної термінології, походження сільськогосподарських термінів та особливості їхнього перекладу досліджували такі науковці, як К. Тішечкіна [6]; Н. Тимошук (систематизація аграрних термінів за будовою) [7]; К. Войтенко[2], І. Мосій [5], Д. Капоровська Л. Козуб (способи та прийоми перекладу термінів) [4]; О. Свисюк (авторська система вправ із перекладу фахових текстів на основі перегляду тематичних фільмів) [8] та ін.

Науковці тлумачать поняття «аграрний термін», ґрунтуючись на його структурно-семантичному навантаженні, сфері вживання та перекладацьких особливостях. Так, К. Войтенко наводить таке визначення: «Під аграрним терміном розуміється емоційно-нейтральне слово (словосполучення), яке передає назву чітко визначеного поняття, яке відноситься до аграрної сфери»[2].

М. М. Гузинець і Л. С. Козуб подають власне узагальнення трактування цього поняття: «Термін – це спеціальне слово або словосполучення, що виражає чітко окреслене поняття – дефініцію певної галузі науки, культури, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя» [3, с.73].

Сучасні дослідники питань, пов'язаних із функціонуванням аграрної термінології та її використанням у галузі вищої освіти, зокрема, при вивченні студентами немовних університетів, розмежовують терміни сільськогосподарського спрямування в окремі групи. Так, Н. Тимошук систематизує аграрні терміни за будовою: прості (flax, wheat, soil), складні (sunflower, landownership) і терміни-словосполучення (arableland, soilformation) [7, с. 118].

Т. Вдовенко окреслює лексику аграрного спрямування у таких групах (галузі):

- слова, пов'язані з землею та її використанням;
- терміни, що відносяться до ґрунтів і ґрунтознавства в цілому;
- лексика, що відповідає сільськогосподарській діяльності (до цієї групи віднесена іншомовна лексика з рослинництва, тваринництва та кормовиробництва);
- лексичні одиниці, що відносяться до сільськогосподарської техніки;
- терміни для використання у технологіях виробництва [Вдовенко Т. Аграрна лексика в сучасній англійській мові].

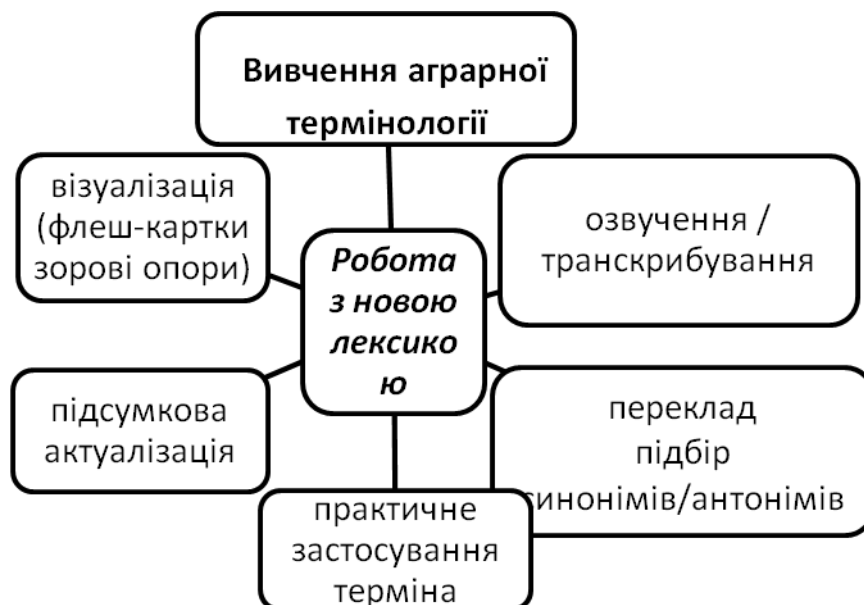
Для адекватного розуміння суті аграрного терміну багато науковців акцентують увагу на використанні таких методів і прийомів, як транскодування, калькування, опис значення, конкретизація, генералізація [2, с.1].

Студенти-агрономи нашого університету з самого початку свого навчання орієнтовані на вивчення англійської мови за професійним спрямуванням і, відповідно, опрацювання фахової термінології (*soil, agriculture, land, crops, fertilizers, plant, erosion, salinity, acidity, germination, irrigation, watersupply, tillage, storage, cultivation, weeds, herbicides, pesticides, nitrogencycle, farming*тощо.). Зміст навчального матеріалу охоплює такі фахові блоки, як «*Whatisagriculture? The discussion of agricultural professions*», «*The history of agriculture*», «*Organic farming*», «*Types of soils, soil horizons*», «*Soil conservation methods*», «*Plantdiseases*»тощо.

Практичне опрацювання аграрної лексики відображається у роботі студентів із відповідними завданнями: переклад речень українською мовою, встановлення відповідностей, підбір відповідних слів у тексті, пошук синонімів/антонімів, визначення «зайвого» слова у лексичному рядку, робота з незакінченими реченнями, побудова відповідних словосполучень, перегляд і обговорення тематичних відеороликів, створення узагальнюючих презентацій вивченого матеріалу, виконання лексичних квестів в онлайн режимі тощо.

На заняттях з англійської мови застосовуються комунікативний (рольові ігри, діалоги, ситуативні вправи, робота в парах, групах) та індивідуальний підходи у вигляді самостійних завдань, розрахованих на індивідуальний розвиток (проектні роботи, презентації, письмові лексичні вправи з різним рівнем складності).

Орієнтовна схема роботи з фаховою термінологією

Безумовно, вивчення студентами іншомовної фахової лексики – складний і тривалий процес, пов'язаний із певними труднощами й помилками, особливо у ході перекладу слів рідною мовою. Тому важливо відразу націлювати студентів на коректну роботу з термінологічними словниками, варіативність вибору найбільш адекватного відповідника з обов'язковим урахуванням ними тематичного контексту.

Список використаних джерел

1. Вдовенко Т. Аграрна лексика в сучасній англійській мові / Т.Вдовенко. // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2020. № 47. С. 18-22.
2. Войтенко К. Особливості перекладу аграрної літератури та загальні принципи щодо перекладу термінологічних запозичень галузі рослинництва / К.Войтенко // Матеріали конференції «Соціокультурні та етнологічні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції», 2010.
3. Гузинець М. Специфіка перекладу термінів в підмові аграрної галузі / М.М.Гузинець, Л.С. Козуб // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. 2015. Вип. 55. С. 73-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_55_27
4. Капоровська Д., Козуб Л. Способи досягнення адекватності перекладу англійських аграрних термінів. / Д.Капоровська, Л.Козуб. // Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету :зб. наук. праць. Вип.15/ [редкол.: Ж.В. Колоїз (відп. ред.), П.І. Білоусенко, А.З. Брацкі та ін.]. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2016. 318с. С.49-55.
5. Мосій І. Вивчення термінологічної лексики у курсі англійської мови професійного спілкування студентами лісотехнічного профілю / І. М. Мосій // Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.2. С. 384-388. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvntu_2013_23.2_62.
6. Тішечкіна К. Сільськогосподарська термінологія: етимологія та особливості перекладу / К. В. Тішечкіна // SCIENCEandEDUCATIONaNEWDIMENSION: міжнародний науковий журнал. Будапешт, 2016. С. 68-72. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/2162>.
7. Тимошук Н. Особливості перекладу аграрної термінології / Н.Тимошук // Інноваційні програми і проекти в психології, педагогіці, освіті: МатеріалиII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 13–14 березня 2020 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково -

навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2020. С. 117-120. URL: <http://repository.vsau.org/repository/getfile.php/24093.pdf>.

8. Свисюк О. Формування навичок перекладу фахових текстів з англійської мови на українську у студентів вищих навчальних закладів аграрного спрямування / О.Свисюк // Филология, социология и культурология. Теоретические и практические аспекты развития современной науки / Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki(30.03.2017 - 31.03.2017) Ченстохова / Czestoc. С. 97-100. URL: <http://конференция.com.ua/pages/view/1132>

УДК:[378:37.011.3-051]:78

ВРУБЕЛЬ Г.Ф., концертмейстер кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ПІДХОДІВ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У тезах виокремлені праксіологічний та компетентісний підходи як методологічна база професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Розкрито специфіку формування професійних знань й умінь студентів в умовах вивчення циклу диригентсько-хорових дисциплін.

Ключові слова: праксіологічний та компетентісний підхід, вчитель музичного мистецтва, адаптація, навчально-виховний процес.

Зміни в характері освіти, її спрямованості, цілях, змісті, характерні для початку ХХІ століття – все більш наочно орієнтують її на “вільний розвиток людини”, на творчу ініціативу, самостійність здобувачів вищої освіти, конкурентоспроможність, мобільність майбутніх фахівців. Зміни цілей освіти співвідносяться з глобальними завданнями забезпечення входження людини у соціальний світ, її продуктивної адаптації в цьому середовищі, викликають необхідність постановки питання забезпечення освітою більш повного, особистісно і соціально інтегрованого результату.

У процесі фахового розвитку студентів необхідно враховувати той факт, що сьогодення характеризується розвитком сучасного хорового мистецтва, насичення його великою кількістю хорової літератури, головною задачею викладачів стає формування у здобувачів вищої освіти вірного відношення до процесів, що відбуваються у суспільстві. З одного боку, це формування відчуття патріотизму до української хорової культури, намагання використовувати український пісенний фольклор, а також популяризація творчості хорових українських композиторів, з іншого – засвоєння світової хорової культури. О.Романова зазначає, що здатність приймати складні самостійні рішення у фаховій діяльності, уміння адаптуватися до умов навколишнього середовища з використанням інформаційних і комунікаційних технологій сьогодні постає основними вимогами до випускників вишів [3. с. 63].

Разом з тим, під час проходження педагогічної практики, типовою є ситуація, коли здобувачі вищої освіти в роботі зі школярами відчують скутість. Поруч із психологічними причинами стоять нерозвинені фахові володіння музичним інструментом, уміння належної демонстрації шкільної пісні під власний супровід, показ зрозумілого диригентського жесту (ауфтакт) тощо. І справа не лише в тому, чи систематично відвідувались заняття здобувачем, адже це не завжди гарантує якісного набуття ним фахових знань і навичок. Особиста зацікавленість, його вмотивоване прагнення практично застосувати набуті знання не відбувається підвищення індивідуального фахового рівня здобувача вищої освіти. в цьому контексті Л. Кондрашова зазначає: “Зміна функцій сучасного вчителя у зв’язку з соціалізацією шкільного життя і здійсненням особистісної спрямованості педагогічного процесу, створення освітнього середовища, який стимулює розвиток творчої особи, зумовлює пошук засобів, що позитивно впливають на подальше вдосконалення професійної позиції і активної позиції учнів” [2, с. 3].

Зміст означеної нами проблеми, суть якої полягає у визначенні змісту праксіологічного і компетентісного підходу до фахової підготовки вчителя музичного мистецтва складають саме виокремлені вище протиріччя.

Праці видатних науковців, таких як: О.Олексюк, Г.Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, О.Щолокової присвячені проблемі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва, в яких аналізуються методики фахового навчання майбутніх педагогів-музикантів; розглядаються розвиваючі, активізуючі способи організації педагогічного процесу; вивчаються механізми міждисциплінарних зв’язків. Так, А. Козир зазначає, що “особливістю музично-педагогічної діяльності є вирішення педагогічних завдань засобами музики, а художньо-творчі параметри стають головним складником діяльності педагога-музиканта” [1, с. 301].

Суттєвий внесок у вивчення питань практичної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва зробили такі дослідники, як А. Арчажникова, І. Бончарчук, В. Бриліна, Л. Булата, С.Гладка, Ж. Дебела, О. Єременко, Л. Ісаєва, Є. Карпова, Г. Кожевников, Л. Матвеева, Е. Печерська та ін. в їх дослідженнях розглядається необхідність набуття здобувачами фахових знань, умінь і навичок, аналізується процес фахової адаптації, творче самовиявлення вчителя музичного мистецтва під час роботи в загальноосвітній школі.

Аналіз наукової літератури свідчить про детальну розробку окремих елементів фахової підготовки педагога-музиканта, однак проблему оптимізації цієї підготовки з позиції праксіологічного та компетентісного підходів не було розглянуто, що й зумовило вибір теми визначеної нами проблематики.

Об’єктом навчання є диригентсько-хорова діяльність у таких видах: диригування, спів, гра на музичному інструменті. Кінцевою метою навчання стає формування і розвиток фахових компетентностей як діяльнісних характеристик, тобто готовність і здатність здобувача вищої освіти до практичного виявлення набутих фахових знань, умінь і навичок. Така практична зорієнтованість фахового навчання дозволяють студенту розв’язувати існуючі проблеми, а також проектувати свої дії.

Педагог має здійснювати спостереження за здобувачем під час навчальної діяльності, так і в позааудиторний час. Навчальні ситуації, в яких здобувач виявив свою самостійність, уможлиблює переосмислення викладачем педагогічних дій з метою попередження небажаної навчальної ситуації. Необхідним стає спрямування здобувача вищої освіти до самопізнання, вироблення потреби врегульовувати свою навчальну діяльність. Здобувач набуває фахові компетенції, які передбачають його певну активність, яка вирішується, насамперед, його особистою позицією, його вмінням використовувати свій життєвий та навчальний досвід.

Особистісну позицію здобувача розглядаємо як якість, що потребує розвитку, характеризує ціннісні, ініціативне, відповідальне ставлення до навчальної діяльності, її змісту, завдань та результатів; виявляється в умінні виявляти музичні здібності в навчальній діяльності, бажанні здійснювати самоаналіз, створювати умови для саморозвитку, оцінювати свої навчальні досягнення; проявляються в різних видах навчальної діяльності; є передумовою фахової компетентності.

Для нашого дослідження вирішальним є те, що в контексті компетентнісного та практиологічного підходів увага концентрується на важливості накопичення майбутнім педагогом-музикантом навчального досвіду, потребі пошуку інформацій та її перетворення; формуванні нових понять відповідно специфіки диригентсько-хорового навчання. Процес навчальної роботи здобувача над різноманітними музичними творами передбачає творчий характер цієї діяльності.

Все вищесказане дає змогу зробити наступні висновки, що застосування компетентнісного та практиологічного підходів у фаховому розвитку майбутніх вчителів музичного мистецтва передбачає врахування таких положень: необхідність спиратися на навчальний досвід здобувача вищої освіти в процесі набуття ним фахових знань і розвиток умінь; установка на самовдосконалення через рефлексивний аналіз власних дій та усвідомлення мистецьких цінностей; спрямування до практичного застосування в навчальній діяльності набутих фахових знань; створення проєкції щодо індивідуального фахового розвитку здобувача вищої освіти.

Проведене дослідження показало важливість впровадження компетентнісного та практиологічного підходів до підготовки мистецьких кадрів, але не вичерпує змісту проблеми, що вивчається. Надалі ми проєктуємо вивчати розробку принципів адаптивної готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності.

Список використаних джерел

1. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія / А.В. Козир. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 380 с.
2. Кондрашова Л.В. Професійна позиція учнів / Л.В. Кондрашова // педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / гол. ред. – проф. Буряк В.К. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – Вип. 21. – 498 с.
3. Романова О.В. Модель формирования профессиональной компетентности учителя / О.В. Романова // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / за ред. Доктора пед. наук, проф. З.П. Бакум. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2012. – Вип. 35. – 413 с.

КАМІНСЬКА С.В., аспірантка кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

КОГНІТИВНО-ГНОСТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Формування компетентності професійної іншомовної комунікації фахівця морського транспорту передбачає розвиток її структурних компонентів: змістово-процесуального (психолінгвістичного, міжкультурного, когнітивного та стратегічного аспектів), мотиваційно-цільового, морально-соціального. Тому труднощі можуть виникнути під час формування кожного з цих компонентів.

На нашу думку, когнітивно-гностичний аспект є важливим як для формування компетенції професійного іншомовного спілкування в процесі опанування програми навчання англійської мови, так і в процесі спілкування на борту під час плавальної практики.

Ключові слова: тривожність моряків, когнітивно-гностичний аспект, професійна іншомовна комунікація, емоційний інтелект штурманів та судномеханіків, схильність до ризику, мислення моряків.

У когнітивно-гностичному аспекті компетентності професійної іншомовної комунікації майбутніх фахівців морського транспорту особливу увагу приділяють таким процесам як: вивчення студентами процесу мислення та мовлення в контексті сприйняття ризику під час навчальної практики на судні; діагностиці загальної тривожності як чинника впливу на когнітивну та інтелектуальну діяльність майбутніх фахівців морського транспорту; діагностиці рівня емоційного інтелекту як фактора впливу на когнітивні процеси.

Професійне іншомовне спілкування має вирішальне значення для моряків (Kurshubadze, N., 2022) для безпеки судноплавства, але метою було показати значення когнітивно-гностичного компоненту в процесі викладання та вивчення іноземної мови.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що підвищена тривожність виникає і реалізується в результаті складної взаємодії когнітивних, афективних і поведінкових реакцій, спровокованих впливом на людину різноманітних факторів. Зрештою, «тривожність як риса особистості є найважливішим фактором ризику, що сприяє нервово-психічним захворюванням. Висока тривожність знижує ефективність інтелектуальної діяльності, гальмує її в стресових ситуаціях (наприклад, під час іспитів, заліків); Зниження розумової працездатності, що викликає невпевненість у своїх силах, є однією з причин негативного соціального статусу особистості, оскільки її поведінка характеризується емоційною неврівноваженістю, роздратованістю і може спричинити емоційне напруження (Arshava, I.F., Ronamariyeva, L.F., 2012).

Емоційний стан людини також впливає на перебіг ряду когнітивно-гностичних процесів, істотно змінюючи їх. Ці теоретичні основи когнітивних процесів пояснюють ефект впливу.

Крім того, емоції є важливою когнітивною функцією. Вчені кажуть, що позитивні та негативні емоції відіграють вирішальну роль у когнітивно-гностичних навичках (Ma Yuxia, 2022). У психологічній науці зберігається поділ на галузі між вивченням когнітивних процесів і емоцій, але емоції можуть бути продуктивними для дослідження пізнання.

Когнітивна природа феномену мислення моряка очевидна. Наше емпіричне дослідження дозволило виявити особливість когнітивно-гностичного характеру: мислення майбутніх фахівців морського транспорту спрямоване на попередження навігаційних ризиків. У контексті формування компетентності професійної іншомовної комунікації майбутніх фахівців морського транспорту змінюється ставлення до ризику, змінюється манера міжособистісного спілкування.

Спірне питання залишається теоретичним і полягає в тому, наскільки можна віднести тривожність і емоційний інтелект до когнітивно-гностичної сфери. Тому ми говоримо про тривожність та емоційний інтелект як фактори впливу на когнітивні процеси.

Незважаючи на це, можна стверджувати, що загальна тривожність моряка мало впливає на розвиток навичок іншомовної комунікації, але вимагає самокорекції. У будь-якому випадку загальна тривожність впливає на мовну тривожність, що важливо для професійного спілкування моряків. На нашу думку, здатність розрізняти емоції інших людей впливає на успішність міжособистісного спілкування.

Інші моменти для подальшого обговорення мають практичне значення для педагогів, і вони полягають у тому, як формувати, розвивати і впливати на мислення моряків у контексті безпеки судноплавства, як навчити їх контролювати свою тривожність і як навчити контролювати власні емоції та розрізняти емоції інших людей. Тож під час викладання гуманітарних дисциплін, на лекціях можна використовувати набір психотехнік, ситуаційних та рольових ігор. Крім того, під час навчання студентів можливе використання різних психотехнік, такі як аутотренінг, візуалізація та інші з надією, що вони зможуть використовувати їх під час плавання в морі.

Формувати пізнавальну обізнаність майбутніх фахівців морського транспорту можуть викладачі на заняттях і в процесі судової підготовки. Когнітивно-гностичні здібності можна розвивати, впливати на них і коригувати. Це частина формування компетентного моряка.

Під час дослідження ми перевірили припущення, згідно з яким після першого і особливо другого) досвіду реальних викликів подорожі студенти стають менш готовими ризикувати та стають більш поміркованими, що позитивно впливає на безпеку їхнього існування.

Навчання на борту судна стає ефективним чинником розвитку емоційного інтелекту як чинника впливу на когнітивно-гностичні процеси майбутніх фахівців морського транспорту. Враховуючи соціально-психологічні особливості міжособистісної взаємодії моряків та майбутні умови їх життя під час плавання,

актуальним є завдання формування належного рівня емоційного інтелекту для збереження здоров'я моряків та безпеки їх життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Arshava, I.F., Ponamariyeva, L.F.(2012) To the question of negative influence of language anxiety on the process of acquiring and usage of a foreign language. Actual problems of teaching foreign languages for professional communication: Materials of all-Ukrainian Scientific practical conference.
2. Kurshubadze, N., Dolidze, T., Vasadze, N. The Importance of ESP (Maritime English) in the Maritime Industry for Safety Maintenance Onboard and Ashore (2022) Proceedings of the International Association of Maritime Universities Conference, 2022-October,
3. Ma Yuxia, (2022) The triarchy of L2 learners' emotion, cognition, and language performance: Anxiety, self-efficacy, and speaking skill in lights of the emerging theories in SLA. [Frontiers in Psychology](#). Volume 1320. Doi 10.3389/fpsyg.2022.1002492

УДК 811.11 38+378.147

БОЙКО Г.А. докт. філ., доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ЧИТАННІ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Публікацію присвячено проблемі розвитку компетентності у професійно орієнтованому читанні здобувачів вищої освіти інженерних спеціальностей. Зосереджено увагу на складових цієї компетентності: лінгвістичній, соціокультурній та навчально-стратегічній.

Ключові слова: компетентність у професійно орієнтованому читанні; інженерні спеціальності; лінгвістична компетентність, соціокультурна компетентність, навчально-стратегічна компетентність.

До фахових компетентностей та вмінь, які повинен опанувати сучасний здобувач вищої освіти спеціальностей 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 142 Енергетичне машинобудування та 144 Теплоенергетика відповідно до освітньо- професійних програм відноситься

здатність знаходити необхідну інформацію в технічній літературі, наукових базах даних та інших джерелах інформації, критично оцінювати і аналізувати її, в тому числі іноземною мовою. Тому особливої актуальності набуває розвиток компетентності у професійно орієнтованому читанні у студентів цих спеціальностей.

Під компетентністю у читанні ми, слідом за С. Ю. Ніколаєвою, маємо на увазі здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів з різним рівнем розумінням [4]. Професійно орієнтовану читацьку компетентність Ю.В. Британ розуміє як складну динамічну сукупність знань, навичок і вмінь, які дозволяють читачеві знаходити, вилучати та усвідомлювати й оцінювати інформацію з різних джерел, в тому числі й з Інтернету, а також готовність застосування цієї інформації на практиці під час виконання навчальної і фахової діяльності [2: 23]. Г.В. Барабанова визначає професійно орієнтоване читання у вузькому розумінні як складову частину діяльності фахівця на підприємстві, а в широкому розумінні – як читання літературних джерел в

інтересах спеціальності, зумовлене необхідністю в одержанні фахової інформації та потребами в подальшому навчанні та самоосвіті фахівця [1, с. 60].

Відповідно до визначення І.В. Корейби компетентність читання – це складна динамічна сукупність знань, навичок і вмінь, що дозволяє вилучати. Розуміти та використовувати потрібну інформацію, яка буде застосовуватись у професійній діяльності майбутнього фахівця, компетентність мовленнєвої діяльності, пов'язана з лінгвістичною та соціокультурною компетентністю і базується на навчально-стратегічній компетентності. Таким чином, у складі компетентності у професійно орієнтованому читанні вирізняють три складові: лінгвістичну, соціокультурну та навчально-стратегічну. Лінгвістична складова – це сукупність лексичних і граматичних знань і навичок читання, особливо в галузі термінів і професійної лексики. Соціокультурна складова – це сукупність знань, навичок і вмінь розуміння побудови професійних текстів, та вилучення з них соціокультурної інформації. Навчально-стратегічна компетентність – це вміння вчитися, з максимальною користю застосовувати наявні засоби і форми навчання [3, с. 54].

Отже, розвиток компетентності у професійно орієнтованому читанні у студентів інженерних спеціальностей потребує розвитку лінгвістичної, соціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей. Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у визначенні жанрів і видів текстів, які слугують джерелом фахової інформації для здобувачів вищезначених спеціальностей та виокремлення лексичних і граматичних знань і навичок, необхідних для розвитку професійно орієнтованої компетентності читання.

Список використаних джерел

- 1.Барабанова Г.В.Мета навчання професійно-орієнтованого читання в немовних вищих навчальних закладах: Монографія / Галина Василівна Барабанова. – К.: ІНКООС, 2005. – 315 с.
- 2.Британ Ю.В. Формування професійно орієнтованої читацької компетенції у майбутніх викладачів англійської мови засобами Інтернет-ресурсів: дис. ...канд. пед. наук :13.00.02 / Британ Юлія Володимирівна. – К., 2014.
- 3.Корейба І. В. Методика навчання професійного читання майбутніх учителів німецької мови з використанням Інтернет-ресурсів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Корейба Інна Василівна. – К., 2010
- 4.Ніколаєва С.Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах // Іноземні мови. – 2010. – № 3. – С. 3 – 11.

УДК159.94

ХОМЧУК О.П., канд. психол. наук, ст. викладач кафедри психології
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Розглядаються особливості юнацького віку та фактори, що мають стресогенний вплив в цей період розвитку особистості. Описано рівні та ознаки стресових реакцій, означено шляхи подолання стресу та його наслідків в юнацькому віці.

Ключові слова: юнацький вік, стрес, стресостійкість, стресогенні фактори, адаптивність.

Юнацький вік розглядається дослідниками як період підготовки до самостійного життя, який характеризується інтенсифікацією процесів індивідуалізації, особистісним самовизначенням, стурбованістю майбутнім. В умовах соціальної невизначеності зростає вплив стресогенних факторів, що призводить до підвищення напруженості, тривоги та гальмує процес особистісного і професійного самовизначення юнаків та юнок, який є особливо значущим в цей період. Молода людина стає суб'єктом власного життя, бере на себе відповідальність, формує життєві плани і перспективи. Соціальна ситуація розвитку складається з глибшого пізнання себе, формування ціннісних орієнтацій з одного боку та з іншого боку – через випробування себе у різних соціальних ролях, визначенні громадянської позиції, бачення свого життя у перспективі.

Окрім напруги, пов'язаної з навчальною діяльністю, вступом до закладу вищої освіти або ж адаптацією до трудової діяльності, сучасні юнаки зазнають стресогенного впливу, пов'язаного з нестабільністю і невизначеністю соціального середовища в українському суспільстві [1, 2].

Стресові фактори, стрес-реакції – це широкий спектр психоемоційних і психофізіологічних станів, що виникають у відповідь на різноманітні впливи навколишнього середовища (стресори). В залежності від виду стресу і характеру його впливу на організм виділяють різні види стресу, які умовно можна розділити на дві групи: фізіологічні та психологічні.

1. Фізіологічний стрес – це реакція організму на вплив фізико-хімічної природи (на високу і низьку температуру навколишнього середовища, біль, більші фізичні та психоемоційні навантаження; різка зміна режиму дня, недосипання, фізичні та психічні травми, захворювання і т.д.).

Такі стани в організмі людини характеризуються фізіологічними зрушеннями і суб'єктивним відчуттям фізичного дискомфорту.

2. Психологічний стрес включає в себе інформаційні, емоційні, соціальні аспекти стресової реакції. Інформаційний стрес виникає в ситуації інформаційних перевантажень, коли студент не справляється з академічною програмою навчання, має складність з успішністю і т.д. Емоційний стрес з'являється в ситуації уявної або реальної загрози відрахування, нездачі іспитів, конфліктів. Соціальний стрес може бути викликаний несприятливими соціальними умовами проживання і відносинами в навчальній групі [1, 2, 5].

Організм юнаків реагує на будь-які стрес-фактори. Якщо фактори деструктивні (дисстрес), то можна визначити симптоми (ознаки) відповідної реакції на стрес.

Фізичні симптоми показують збільшення частоти серцевих скорочень, підвищення або зниження частоти дихання, поява болі в шлунку, посилення напруженості м'язового апарату (рук, ніг, тулубу, м'язів щелепи), сухість в роті, спрага.

Психологічні симптоми викликають нездатність зосередитись на освітньому процесі, складності в прийнятті простих рішень, зниження самооцінки, підвищення особистісної та особливо ситуативної тривожності, роздратованість, безпричинний страх, почуття самотності і непотрібності [2, 5].

Подолання стресу визначається як зусилля, спрямоване на зниження впливу стресу на стан індивіда [5]. Перевищення стресу, як і сам стрес, що відчувається в діяльності, є комплексним і динамічним процесом.

Серед методів подолання стресу ефективними є просвіта юнаків та навчання аутотренінгу, вивчення власного стилю поведінки, особливостей реагування на стресові ситуації [6]. В. М. Корольчук вказує на роль пошуку психологічних ресурсів у подоланні негативних наслідків стресових ситуацій [3].

Л. Б. Наугольник відмічає, що для нейтралізації та управління стресом необхідні, крім специфічних заходів психологічного впливу, і загальнозміцнюючі методи, які допоможуть зберегти здоров'я і попередити різноманітні захворювання[4].

Таким чином, подолання стресу в юнацькому віці включає просвітницькі, психодіагностичні та навчальні заходи, спрямовані на усунення наслідків стресу, підвищення стресостійкості та адаптивності особистості цього віку.

Список використаних джерел

1. Андреева А. А. Стресостійкість як фактор розвитку позитивного ставлення до навчальної діяльності у студентів. Орел. 2006. 141 с.
2. Галецька І. І. Психологічне здоров'я. Психологія здоров'я: теорія і практика. Львів, 2006. 338 с.
3. Корольчук В. М. Чинники формування та розвитку стресостійкості особистості. Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ. 2007. XII, ч.7. С. 252–261.
4. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2015. 324 с.
5. Dohrenwend B. P. The Social Psychological Nature of Stress: A Framework for Causal Inquiry / Journal Abnormal Social Psychology. 1966. Vol. 62. P. 294–302.
6. Mechanic D. Students under Stress. New York: Free Press, 1962.

УДК 378.147:811.111:61

ДУХНЯК І. В., викладач іноземної мови (англійської) за професійним спрямуванням
*Кременчуцький медичний фаховий коледж імені В. І. Литвиненка Полтавської
обласної Ради*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність поняття професійно-орієнтованого навчання іноземної мови, визначено мету навчання іноземної мови (англійської) за професійним спрямуванням. Проаналізовано особливості формування професійної іншомовної комунікативної компетенції студентів. Розглянуто критерії відбору лексичного і граматичного матеріалу, професійно-орієнтованих текстів для навчання іноземної мови (англійської) у медичному фаховому коледжі.

Ключові слова: іноземна мова, професійно-орієнтоване навчання, професійна іншомовна комунікативна компетенція, студенти медичних фахових коледжів, міжнародна академічна мобільність

Характерною ознакою сучасного етапу розвитку українського суспільства є зростаюча потреба і зацікавленість у вивченні іноземних мов. Суспільство чітко усвідомлює, що володіння іноземною мовою дає доступ до світових культурних цінностей та нових інформаційних технологій, це крок до мобільності та самореалізації. Повсякденною реальністю стає той факт, що для здійснення професійної діяльності від фахівця вимагається вільне володіння однією або кількома іноземними мовами, таким чином у спеціаліста збільшуються шанси на ринку праці і він має певні переваги у працевлаштуванні.

І на рівні особистості, і на рівні держави сьогодні визнається, що знання іноземних мов є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів у сучасному багатомовному, полікультурному, інформаційно розвиненому і мобільному світі.

Професійно-орієнтоване навчання це навчання, яке ґрунтується на врахуванні потреб студентів у вивченні іноземної мови, що диктується особливостями майбутньої професії або спеціальності. Сутність професійно – орієнтованого навчання іноземної мови (англійської) полягає в її інтеграції із спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань та формування професійно-значущих якостей особистості.

Вчені вважають, що сучасний професійно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування у конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення, при організації мотиваційно-спонукальної та орієнтовно-дослідної діяльності [2].

Вчені О.Б. Тарнопольський та З. М. Корнєва вживають досить влучний термін «професійна іншомовна комунікативна компетенція», яка на думку дослідників, складається з шести компонентів: лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної, формально – логічної, психологічної і предметної компетенцій. Ці шість складників формуються у студентів у межах чотирьох окремих навчальних аспектів (лінгвістичного, соціолінгвістичного, психологічного та предметного), які відповідають основним складовим загальної професійної іншомовної комунікативної компетенції [5].

Метою навчання іноземної мови у медичних фахових коледжах є досягнення рівня, достатнього для практичного використання іноземної мови (англійської) в майбутній професійній діяльності, тобто формування у студентів іншомовної професійно-спрямованої комунікативної компетенції. Важливу роль у цьому процесі відіграє мотивація вивчення іноземної мови, яка виражається в потребі організувати професійну комунікацію, у тому числі іноземною мовою. Однією з головних особливостей іноземної мови (англійської) за професійним спрямуванням є професійно-орієнтований характер, що має відображатися у цілях та змісті навчання.

Шляхи та методиформування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів – медиків.

Студенти медичного фахового коледжу імені В. І. Литвиненка вивчають дисципліну «Іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням» протягом двох–трьох років.

Студенти-медики повинні володіти лексичною компетенцією (професійно-орієнтований лексичний матеріал, який використовується в типових розмовних ситуаціях та в професійній діяльності), фонетичною компетенцією (особливості фонетики іноземної мови, інтонація та наголос), граматичною компетенцією (основні граматичні структури мови, необхідні для формування мовної та мовленнєвої компетенції).

Формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів-медиків можливе при вивченні тем медичного спрямування, анатомії, фізіології, патології та терапії англійською мовою. Студенти повинні знати основний термінологічний апарат тем, вміти розповідати про здоровий та хворий стан пацієнтів, спілкуватися з хворими з визначеною симптоматикою та діагнозом, оформлювати документацію щодо пацієнтів та лікування англійською мовою, спілкуватися із колегами з приводу медичного випадку, обговорювати лікування.

Основними видами роботи при викладанні іноземної мови (англійської) за професійним спрямуванням є робота в парах, групова та колективна робота.

Методи викладання, які водночас сприяють розвитку професійної компетентності це *комунікативні методи*, спрямовані на спілкування на фахові теми; *інтерактивні методи*, спрямовані на взаємодію та відтворення професійних ситуацій, рольові ігри з імітацією взаємодії з хворими, родичами, колегами; *метод проєктів*, як спосіб презентації власних професійних знань або результатів власного дослідження; *проблемне навчання*.

Дані методи впроваджуються із використанням наступних видів вправ: опрацювання нової лексики, вправи на засвоєння, закріплення та систематизацію граматичного матеріалу, опрацювання професійно-орієнтованих текстів з певної теми, вправи на розвиток монологічного та діалогічного мовлення, вправи на розвиток умінь та навичок письма: заповнення історії хвороби пацієнта, направлення, виписки з історії хвороби, написання наукової статті чи доповіді, вправи на сприйняття аудіо та відео матеріалів.

Широке використання професійно-орієнтованих текстів формує інтерес студентів – медиків до вивчення іноземної (англійської) мови за професійним спрямуванням. Такі тексти можна використовувати для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності під час практичних занять в аудиторії або у процесі самостійної роботи студентів [3].

Тексти професійного спрямування є джерелом для розширення лексичного запасу студентів, предметом читання та обговорення на заняттях, основою для використання в ситуаціях мовлення, аудіювання, тобто для цілеспрямованої і продуктивної мовленнєвої діяльності студентів – медиків.

Під час читання професійно-орієнтованих текстів важливе значення має опанування анатомічною, клінічною та фармацевтичною лексикою іноземної мови.

Володіння професійною лексикою є важливим компонентом професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності майбутнього медичного працівника і основою для плідної інтерактивної мовленнєвої діяльності.

Іншомовна професійна комунікативна компетентність студентів- медиків на практичних заняттях з іноземної мови (англійської) формується через оволодіння фонетичним, лексичним та граматичним матеріалом, під час виконання передтекстових та післятекстових комунікативних вправ, побудованих за принципом мовленнєвих ситуацій і спрямованих на вдосконалення орфоепічних норм англійської мови; заучування правильної вимови медичної лексики, розуміння текстів на медичну тематику, розвитку вмінь діалогічного спілкування та засвоєння мовного матеріалу, тобто всіх навичок, які необхідні медичному працівнику для виконання успішної, продуктивної професійної діяльності із застосуванням іноземної мови.

Професійно-орієнтоване навчання як двосторонній процес передбачає активну діяльність обох його учасників: викладача, який надає фахові знання та формує професійні навички та уміння, способи пізнавальної діяльності, та студента, який набуває фахових знань та оволодіває професійними навичками та уміннями, а також способами пізнавальної діяльності. Зростаюча кількість іншомовної інформації, її доступність та необхідність адаптування підвищує вимоги до професійної майстерності самого викладача в керівництві пізнавальною діяльністю студентів.

Поряд із навичками вільного спілкування іноземною мовою на побутову тематику фахівцям необхідні уміння та навички професійно спрямованого перекладу в певній галузі науки чи техніки, а також уміння користуватися іноземною мовою для обміну письмовими та усними повідомленнями із зарубіжними партнерами, ведення спонтанної бесіди на професійні теми з носіями мови. Такий рівень володіння мовою вимагає від фахівців не просто знання та розуміння закономірностей побудови форми іншомовного висловлювання, але й глибокого розуміння іншомовної культури та реалій.

Список використаних джерел

1. Кульчицький В. Особливості формування професійної компетентності особистості студента – медика. Молодь і ринок, 5 (88), 2012, с. 91 – 94.
2. Професійно орієнтоване навчання іноземних мов у старшій профільній і вищій школі: проблеми та перспективи: Колективна монографія/ Л. А. Сажко, Л. Я. Зєня, О. В. Бирюк та ін./ за заг.ред. Л. А. Сажко.- К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 225 с.
3. Радзівська І. Джулай О. Комплексний підхід до формування професійної компетентності майбутніх медичних фахівців /І. Радзівська, О. Джулай // Вісник Черкаського університету. -№19, 2012
4. Словник термінів і понять сучасної освіти/ уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. - 194 с.
5. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник/ О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. –Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019.-256 с.

ГРИЩЕНКО І.В., д-р. філол. наук, доц., доцент кафедри мовної підготовки

Київський національний університет, м. Київ, Україна

АРИСТОВА Н.О., д-р. пед. наук, проф., завідувачка відділу міжнародних зв'язків та наукової співпраці

Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

УВЕДЕННЯ МІЛІТАРНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО

Розглянуто питання залучення мілітарної (воєнної) лексики при навчанні англійської мови у вищих невійськових навчальних закладах. Аргументовано доречність та актуальність введення на заняттях з англійської мови цієї тематики.

Ключові слова: мілітарна лексика, освітній процес, англійська мова, вищі невійськові навчальні заклади, комунікація.

24 лютого 2022 року назавжди змінила життя українців, внесла незворотні корективи. Окупація частини території унаслідок повномасштабного військового вторгнення спричинила вимушену міграцію населення до інших регіонів України або і переміщення за межі країни. У таких складних умовах освітяни продовжили і продовжують виконувати свої обов'язки на високому професійному рівні шляхом організації освітньої діяльності в різних форматах (традиційному, змішаному, синхронному й асинхронному). Наявність в учасників освітнього процесу високого рівня тривожності від звуків повітряних тривог, обстрілів тощо, викликає цілком обґрунтоване бажання обговорити ситуацію, поділитися досвідом та емоціями і т. д., то ж не варто уникати таких розмов.

Специфіка викладання іноземної мови у закладах вищої освіти пов'язана з метою цієї навчальної дисципліни, а саме: з формуванням іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності студентів [2, 54]. Проте, у робочих програмах навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» у вищих невійськових навчальних закладах не передбачається виокремлення мілітарної тематики, оскільки відбувається акцент на професійному спрямуванні навчального матеріалу. Викладачі-практики також вказують, що значна частина сучасних навчальних видань з англійської мови не презентує навчальні матеріали, які висвітлюють мілітарну тематику. З огляду на це викладачі самостійно й активно долучаються до підготовки дидактичних матеріалів цієї тематики, пропонують актуальні теми для підготовки та проведення дискусій, дебатів, круглих столів, проектної роботи (питань особистої безпеки, волонтерська діяльність життя ВПО тощо), а також ознайомлюють студентів з новими лексичними одиницями воєнної лексики на заняттях з англійської мови задля їхньої активізації в іншомовному спілкуванні [1, 70]. То ж у пригоді можуть стати інтернет-ресурси, де розміщено мілітарну лексику, слова і словосполучення для опису сучасних подій, тексти для розвитку читачкої компетентності студентів. Безперечна перевага таких інтернет-ресурсів полягає в тому, що для зручності слова і словосполучення розподілено за

категоріями, наприклад, “At war: Generalvocabulary”, “Military weapon and gear”, “Describing military actions”, “Fleeing abroad” [3]. Враховуючи поточну ситуацію, постійна увага усіх верств населення українців (без прив’язки до місця перебування) зосереджена на ситуації на передовій і стимулює заглиблення у мілітарну тематику. Тому автори пропонують підбірки слів та фраз для опису ситуації в Україні та змалювання життя українців у різних сферах: “Information front”, “Diplomatic front”, “Volunteering front”, “Phrases and Quotes expressing support to Ukraine” [3], “Peopleandorganizations”, “NegotiationsandPeace” [4], “Slogansto Support Ukraine” [5], “Peopleinthear”, “Departments, InstitutionsandOrganizations” [6].

Отже, введення мілітарної лексики має на меті поповнити активний і пасивний словниковий запас студентів, розвинути навички іншомовного спілкування, а також залучити їх до обговорення актуальних проблем сьогодення. Розширення словникового запасу воєнної тематики англійської мови надасть українській студентській молоді змогу ширше та активніше спілкуватися з іноземцями, проводити просвітницьку роботу з метою донесення інформації про події в Україні та протидіяти російській пропаганді у соціальних мережах.

Список використаних джерел

1. Васильєва В.П. Особливості навчання англійської мови в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року, С. 68-70.
2. Грищенко І., Арістова Н. Специфіка викладання іноземної мови в умовах воєнного стану. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 21-22 вересня 2021 р. / за наук. ред. доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова; доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна. Київ : «Видавництво Людмила», 2022. 52-55. URL: <https://cutt.ly/h3vpUbe>
3. Львівська Л. Як говорити про війну в Україні англійською. *Green Forest Journal. Vocabulary*. URL: <https://cutt.ly/k4cDIDx>
4. Чорна Ю., Бочкарьова О. 100 англійських слів та фраз, що допоможуть розповісти світові про війну. *Grade Education Centre. Блог*. URL: <https://cutt.ly/I4cDji6>
5. Як говорити зі світом про війну в Україні? Словник англійських виразів. *CASES*. URL: <https://cutt.ly/J4FIr4Q>
6. War in Ukraine: англійська лексика у часи війни. *Just in Time*. URL: <https://cutt.ly/i4cD6sG>

Секція 3

Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної у контексті інтернаціоналізації вищої освіти

УДК 811.111.42

МОЛОШНА М.С., студентка3 курсу, факультет соціально-гуманітарних технологій
Науковий керівник – **ГУЛІЄВА Д.О.**, канд. філол. наук, доцент
*Національний Університет «Харківський Політехнічний Інститут», м. Харків,
Україна*

ДІАЛЕКТИЗМ ЯК АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМЦЯМИ

Діалекти є одним із важливих аспектів мови та спілкування. Тож їх слід враховувати у процесі вивчення мови. Кожен діалект є унікальною частиною мови. Для спілкування з іншими людьми на іноземній мові, нам потрібна гарне розуміння певного регіону, та широкий словниковий запас, щоб слухач міг зрозуміти, що ми маємо на увазі, і не було непорозуміння між мовцем і слухачем. В цій статті ми розглянемо як можна пояснити діалекти та наріччя для студентів-іноземців, які вивчають українську мову.

Ключові слова: діалект, наріччя, говірка, українська мова як іноземна, усне мовлення, носії мови.

Кожного року все більше і більше людей виявляють зацікавленість до вивчення української мови. Багато компаній, додатків та сайтів додають до свого арсеналу українську мову. Це сприяє не тільки розширенню діапазону користувачів для окремого бізнесу, але й збільшує об'єм українського інтернет-простору, підносить престиж української мови та й підвищує інтерес до її вивчення серед громадян різних країн.

Але починаючи використовувати мову на практиці, багато іноземців стикаються з проблемою діалектів та говірок. Мова є ключовим інструментом, за допомогою якого ми засвоюємо культуру нашої країни. Оскільки на культуру впливають різноманітні фактори, пов'язані з історією, традиціями тощо, мова також зазнає впливу цих явищ [1]. Діалект є одним із важливих аспектів у мові та спілкуванні. Він впливає на процес викладання мови, особливо на розуміння студентом усного мовлення.

Згідно з Oxford Advanced Learner's Dictionary, діалектом є форма мови, якою розмовляють в одній місцевості з граматиною, словами та вимовою, які можуть відрізнятися від інших форм тієї самої мови. Діалект – термін, який широко застосовується до того, що вважається підрізнимидами однієї мови. Діалект – це різновид мови, який впізнавано використовується в певному регіоні або (соціальний діалект) певним соціальним класом [2].

Сучасна українська літературна мова сформувалась на основі середньонаддніпрянського говору південно-східного наріччя на основі діалектів сучасної Полтавщини та Південної Київщини, ввібравши в себе деякі діалектні риси інших нарічч [4]. Саме ця мова викладається іноземцям, та вивчається ними. Але люди, які проживають на різних територіях України не розмовляють одним і тим самим шаблоном. Від області до області, від району до району, мова видозмінюється, та формується по-новому, це гнучка субстанція, яка розвивається в багатьох векторах одночасно. І в той час коли літературна мова відрізняється своєю наддіалектністю, люди формують своє власне живе побутове мовлення. З часом, воно доповнює літературну мову, та збагачує її.

В українській мові відбувається складний процес взаємодії між літературною мовою і діалектною лексикою, процес стирання відмінностей між літературною національною мовою і територіальними діалектизмами. Літературна мова не просто витісняє місцеві говори з мовної практики їх носіїв, а водночас убирає з них усе те, що може збагатити її новими засобами виразності, образності, експресивності; новими лексичними і граматичними елементами. Народ постійно створює власну мову. Згідно зі своєю історією, народна мова може мати місцеві відмінності, а в ході розвитку мова народу набула особливої форми літературної мови. Літературна мова, що базується на народній мові, часто забезпечується джерелом народної мови. Ось чому глибоке розуміння народної мови (принаймні одного з діалектів) надзвичайно важливо для творчого оволодіння літературною мовою.

Можна стверджувати, що для носіїв мови характерний білінгвізм (ділінгвізм) літературної і діалектної мови: залежно від комунікативної ситуації мовець обирає відповідний мовний варіант, часто природнім явищем є перемикання кодів спілкування. Звичайно, володіння українською літературною нормою – першорядне завдання, проте не можна ігнорувати той факт, що саме завдяки діалектному мовленню сформувалася та й існує українська літературна мова.

Зазвичай діалекти однієї мови вважаються взаємозрозумілими, а різні мови – ні. Проте зрозумілість між діалектами майже ніколи не буває абсолютно повною. З іншого боку, носії близькоспоріднених мов все ще можуть певною мірою спілкуватися, коли кожен використовує свою рідну мову. Таким чином, критерій зрозумілості діалектів навіть носіями мови досить відносний.

Підсумовуючи, можна сказати, що вивчення діалектів є невід’ємною частиною вивчення мови в цілому, і не можна просто опустити цю частину знання. Це і є красою людської мови, і перевага цього полягає в тому, що без чітких рамок вивчення тільки літературної мови, або тільки діалектів, ніхто не зможе сказати вам, що ви неправі. Кожна людина яка вивчає мову, може сама вирішити де провести межу між ними.

Список використаних джерел

1. М. Г. Железняк, Л. Т. Масенко. Діалект // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ.

Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. Т. 7. URL: <https://esu.com.ua/article-24450>.

2. «DilovaMova.com/Ділова Мова»: діалектна лексика. URL: <https://www.dilovamova.com/index.php?page=4&dmua=10&tdmua=%C4%B3%E0%EB%E5%EA%F2%ED%E0-%EB%E5%EA%F1%E8%EA%E0&list=1> (дата звернення: 19.02.2023).

3. Стадницька Н.В. Діалектна стилізація у мові сучасної української прози (на матеріалі творів О. Кузів): Львів, 2021. 4-5 с.

4. Williams S. The Difference Between Language and Dialect: Who decides and why does it matter? URL: <https://beelinguapp.com/blog/the-difference-between-language-and-dialect>. (дата звернення: 19.02.2023).

УДК 398.21

КАРПЕНКО С.Д., канд. філол. наук, доц., доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання
Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КАЗКОЗНАВСТВА

В тезах звернуто увагу на динаміку міждисциплінарних досліджень в українському казкознавстві. Обґрунтовано необхідність таких досліджень, що впливають на оновлення методів дослідження фольклористичних шкіл та усувають білі плями в розумінні етичності та поетики народної казки.

Ключові слова: українська народна казка, казкознавство, міждисциплінарні дослідження, генеза казки.

Прихильність сучасної науки до міждисциплінарних досліджень пояснюється пошуком незадіяних тем для вивчення. Погляд на предмет студій під новим кутом зору часто дозволяє помітити лакуни, заповнити їх новими аналітичними знаннями та правильно інтерпретувати те чи інше явище фольклору. Вже з 90-х рр. ХХ ст. міждисциплінарні аспекти у фольклористиці постають як поєднання філології з психологією та антропологією тощо. Такий підхід можемо побачити у студіях В. Давидюка (вивчення казкових сюжетів та образів відбувається із залученням археологічних артефактів), О. Тиховської (психоаналіз семантики персонажів українських народних чарівних казок), О. Івановської (казки розгортаються у площині пошуку інклюзії, яка є рефлексіями прадавньої звичаєво-правової культури), О. Олексів «Психологічна сутність простору в чарівній казці»[4], де визначено зовнішні та внутрішні локуси, обумовлені психоаналізом К.-Г. Юнга, О. Олійник «Шлюб з тотемною істотою як одна із форм ритуального переходу в українських народних чарівних казках»[5] та інші. Сучасне казкознавство також враховує методологічні напрацювання, що сприяють пошуку нових підходів до вивчення малої епіки (до прикладу, С. Грица «Фольклор у просторі і часі», М. Гримич «Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців: (Когнітивна антропологія)»),

В. Табачковський та С. Туслюк «Антропоцентризм і віталізм: сучасний синтез», К. Богданов «Повсякденність і міфологія: дослідження з семіотики фольклорної дійсності» та багато інших). Завдяки міждисциплінарним дослідженням, значного розвитку досягла сучасна міфологічна школа, що має досить різнобічні підходи для вивчення. Зокрема, перевагу методам міфологічної школи віддають М. та С. Мишаничі (праця «Міф, міфологія, міфологізм, міфокритика, міфопоетика: історія інтерпретації і розмежування понять»), В. Войтович «Українська міфологія», І. Зварич «Міф у генезі художнього мислення», Н. Лисюк «Три витоки міфу», де висвітлено теоретичний підхід до міфотворення.

Інші школи фольклористики також оновилися дослідженнями сучасних казкознавців. Умовами для цього стали публікації магістрів та аспірантів у матеріалах конференцій. Тезові обґрунтування нових експериментальних студій науковців суттєво розвинули науку про казку, зробили її популярною. Значна кількість сторінок наукових досліджень присвячена питанням генези, побутування казки, текстології, типології сюжетів, показчикам, школам фольклористики, дидактиці тощо. Динаміку зміни векторів вивчення народної казки можемо спостерегти упродовж 30 років. Так, тематика наукових досліджень про казку наприкінці ХХ ст. була зосереджена в площині вивчення генези, дидактики, культури, семіотики тощо. Дослідження 20-х рр. ХІХ ст. зосереджені на міждисциплінарних способах вивчення народної казки, її терапевтичних властивостях та впливу на формування життєвих цінностей особистості. Як приклад, Т. Менізе «Fairy tales between transformation and repetition»[1] (казки між перетворенням і повторенням), де автор обстоює думку, що поява нових казок не провокує забуття старих класичних сюжетів, а навпаки збуджує дискусію щодо їх інтерпретації у різних народів за допомогою екранізації, мультиплікації, комп'ютерних ігор тощо; І. Тимків «Fairy tale therapy: philosophical and educational reflection»[2] (казка як арт-терапія потребує спеціальних умов для проведення та передумов для розуміння ходу сюжету); В. Лисенкова «Philosophisation and elements of fairy tale therapy»[3] (філософські казки дитинства мають вплив на людину упродовж життя та дають можливості приймати правильні рішення); К. Степаненко «Семіотична природа тексту і типи знаків у чарівних казках»[5] та інші.

Зважаючи на те, що народна казка зберігає в собі історичні свідчення про соціум, його матеріальну та духовну культуру, можливості вивчення цього жанру у міждисциплінарному контексті досить великі. Універсальність її як матеріалу для вивчення підтверджується численними статтями, дисертаційними дослідженнями, монографіями, різними практичними курсами (наприклад, казкотерапія). Тому не варто упереджено ставитися до народної казки як до витвору хворобливої уяви, адже наше сьогодення потерпає від негативних емоційних та інформаційних впливів. Навпаки, варто професійно використати те, що віками зберігалось в пам'яті народу для своєрідної екологізації сучасного соціуму. Таким чином, українська народна казка, як складова традиційної культури, носій мови і світогляду, належить до одного з універсальних засобів вираження ментальності українців і є важливим чинником

формування національної самосвідомості, духовного світу особистості, її морально-естетичного розвитку, психологічної самодостатності.

Список використаних джерел

1. Menise Tatjana Fairy tales between transformation and repetition.// SignSystemsStudies (Дослідження знакових систем). – 47 (3-4). 2019. – С. 526-551. Режим доступу: <https://philpapers.org/rec/MENFTB>
2. Tymkiv Iryna Fairy tale therapy: philosophical and educational reflection // Filosofiya osvity (Філософія освіти). Philosophy of Education. – 27 (2), 2022. – С. 56-65. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-2-4>
3. Лисенкова Владлена. Philosophisation and elements of fairy tale therapy. // Вісник Харківського Національного Університету Імені В.Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки. – 2021. Вип. 62. – С. 86-90. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2020-62-11>
4. Олексів О. Психологічна сутність простору в чарівній казці // Матеріали II міжнародних науково-практичних читань «Українське народознавство: стан і перспективи розвитку на зламі віків». – К., 2002. – С. 184-188.
5. Олійник О.Г. Шлюб з тотемною істотою як одна із форм ритуального переходу в українських народних чарівних казках // Матеріали II міжнародних науково-практичних читань «Українське народознавство: стан і перспективи розвитку на зламі віків». – К., 2002. – С. 188-189.
6. Степаненко К. Семіотична природа тексту і типи знаків у чарівних казках // Держава та регіони. Серія гуманітарні науки – 2018. – №4(55) – С. 101-106.

УДК 811.161.2'243:378.147

ЛИНЧАК І.М., канд. філол. наук, доцент кафедри мовної підготовки

ННЦ «Інститут біології та медицини» Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МОВА-ПОСЕРЕДНИК ТА ЇЇ РОЛЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ УМІ

Акцентовано увагу на визначенні ролі і місця мови-посередника у викладанні української мови як іноземної. Автор окреслює функції, які виконує мова-посередник ваудиторії іноземних студентів, узагальнює лінгвометодичні рекомендації щодо її застосування на різних етапах вивчення мови.

Ключові слова: мова-посередник, рідна мова, українська мова як іноземна, лінгводидактика, комунікативні навички.

Незалежно від того, яка іноземна мова вивчається, опора на мову-посередник, якою володіють і студенти, і викладач, на нашу думку, дозволяє пришвидшити процес набуття іншомовних комунікативних навичок.

Мова-посередник – це мова, що використовується в міжетнічному або міжнаціональному спілкуванні [1]. У навчальному процесі мовою-посередником може бути або рідна мова студентів, або третя мова (як правило, одна з найбільш розповсюджених у глобалізованому світі сьогодення).

Відносно ситуації із викладанням УМІ такою мовою-посередником найчастіше виступає англійська, рідше – російська, насамперед коли йдеться про групи іноземних

студентів із країн пострадянського простору (наприклад, Туркменістану, Грузії, Узбекистану та ін.).

Варто зазначити, що методисти-практики мають різні думки щодо розуміння ролі та місця мови-посередника під час викладання іноземної мови. Так, прибічники комунікативної методики передбачають глибоке занурення в іншомовне середовище й цілковите уникнення використання рідної мови в якості мови-посередника у навчальному процесі. Але низка аналізованих нами розвідок, власний досвід викладання УМІ як у моноетнічних, так і різнонаціональних групах; ситуація із необхідністю залучати українських асистентів для допомоги дітям-біженцям з України у навчанні мови країни перебування у школах Європи (наприклад, у Фінляндії, ФРН, Іспанії, Чехії тощо), а також особиста поточна практика опанування нової мови переконливо свідчать, що використання мови-посередника є позитивним чинником у досягненні плідних навчальних результатів.

Порушена нами проблема для українських лінгводидактів є не новою. Науковому осмисленню вітчизняних дослідників піддаються різні аспекти застосування мови-посередника в іншомовній аудиторії: аналіз та зіставлення поглядів щодо її використання у викладанні української мови як іноземної; межі та форми раціонального уживання мови-посередника (експліковано чи імпліковано) у навчанні інофонів [2; 4-6]; роль, яку сучасна методика викладання УМІ відводить мові-посереднику у процесі перекладу, що виступає і засобом, і метою навчання [6]; питання забезпечення навчально-методичними матеріалами іноземних студентів різних національних спільнот із позиції урахування мови-посередника [3] тощо.

Мета нашої роботи полягає в осмисленні й систематизації функцій, які виконує мова-посередник в аудиторії іноземних слухачів, і з'ясуванні лінгвометодичних вимог щодо її використання на різних етапах вивчення мови.

Узагальнивши напрацювання із аналізованої проблематики та практики власного досвіду викладання УМІ, можемо назвати такі функції мови-посередника: 1) пояснення нового граматичного матеріалу, семантизації лексики; проведення аналогій між знайомою для студентів мовою та іноземною, яка опановується (що розвиває вміння розуміти логіку нової мови у цілому); 2) контроль розуміння студентами навчального матеріалу, а відповідно, правильності його засвоєння та подальшого використання; 3) прогнозування помилок і труднощів, можливість запобігти міжмовній інтерференції; 4) як компонент перекладу (у паралельному перекладі з мови-посередника на українську і навпаки); 5) ознайомлення іноземних слухачів із країнознавчою та лінгвокультурологічною інформацією; 6) керування навчальним процесом – вирішення організаційних моментів, економії аудиторного часу; збереження мотивації студентів, їх прогресу незалежно від пізнавальних здібностей та активності на занятті.

Щодо меж використання мови-посередника у навчанні інофонів української мови, підтримуємо позицію тих науковців, які стверджують, що це потрібно робити мінімізовано, методично виправдано.

Так, на підготовчому / початковому етапах вивчення УМІ застосування англійської (російської) мов є раціональним, що дозволяє подати навчальний матеріал, організувати роботу групи найшвидшим і найзрозумілішим для студентів способом. Однак, якщо етикетні вислови (*Доброго ранку! До побачення! Дякую! Вибачте!* та ін.), вказівки щодо виконання завдань (*Читайте. Перекладайте. Пишіть. Слухайте.* та ін.), поширені запитання (*Що означає слово «...»? Як сказати українською «...»? Вибачте, можна вийти?* та ін.), базові лексико-граматичні одиниці та конструкції уже були попередньо введені до роботи в аудиторію, то не слід підтримувати бажання студентів користуватися мовою-помічником. Навпаки, викладач має свідомо контролювати цей процес і усіляко заохочувати іноземців говорити мовою, що вивчається. Поступове скорочення застосування мови-посередника на занятті УМІ дозволить дійти результату, що на рівні A1+/A2 така потреба буде мінімальною.

На середньому і просунутому рівнях (B1 і вище за міжнародною класифікацією) інофони, як правило, використання мови-посередника майже не потребують (в окремих випадках). Її надмірне звучання на занятті УМІ часто чинить негативний вплив, розсіюючи увагу слухачів і «вибиваючи» їх із монологічного режиму.

На нашу думку, застосування мови-посередника на заняттях УМІ є помічним інструментом у руках викладача, ігнорувати який не варто. У дозованому форматі з тенденцією до скорочення використання рідної мови студентів або ж третьої мови, якою володіють усі учасники навчання, є абсолютно виправданим і дозволяє оптимізувати процес набуття іншомовних комунікативних навичок.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/m> (дата звернення 11.03.2023)
2. Василенко Н.В. Роль принципу урахування рідної мови іноземних студентів у процесі навчання української орфоєпії. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. Випуск 1.31. 2010. Педагогічні науки. С. 67-73. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/11_3.pdf (дата звернення 03.03.2023)
3. Смелянова М.В. Дослідження специфіки використання підручників з української мови як іноземної для навчання студентів з Туркменістану. *Філологічні науки. Scientific Journal «ScienceRise»*. №1/1(30)2017. С. 37-39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2017_1\(1\)__10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2017_1(1)__10). (дата звернення 03.03.2023)
4. Задорожня Л.В. Аспекти використання мови-посередника у викладанні української мови як іноземної. URL: <https://www.readcube.com/articles/10.26565%2F2073-4379-2019-34-04> (дата звернення 03.03.2023)
5. Шкурко О.В., Амічба Д.П., Клименко Т.А. Місце англійської мови в процесі навчання іноземних студентів української. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія. Педагогічні науки»*. 2021. № 2 (22). С. 301-305. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2021/2/34.pdf> (дата звернення 03.03.2023)
6. Янкова М.А. Англійська мова у викладанні української як допоміжний фактор формування комунікативної компетенції. URL: http://kmp.fl.kpi.ua/sites/default/files/yankova_multilingvizm_2015.pdf (дата звернення 03.03.2023)

Секція 4

Проблеми правового регулювання питань інтернаціоналізації вищої освіти в Україні

УДК 347.77;347.711

КОВАЛЬЧУК І.В., канд. юрид. наук, доцент
*Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВИВЧЕННЯ КУРСУ ІТ ПРАВА

Правове регулювання інформаційних технологій (ІТ право) стосується нормативно-правового регулювання інформаційних технологій, зокрема обчислювальної техніки та Інтернету. Ця галузь права пов'язана із правовою інформатикою та регулює цифрове розповсюдження як електронної інформації, так і програмного забезпечення, аспекти інформаційної безпеки та електронної комерції, і його описують як «паперові закони» для «безпаперового середовища». ІТ право порушує конкретні питання інтелектуальної власності в обчислювальній техніці та в Інтернеті, договірне право, конфіденційність, свободу слова та юрисдикцію.

Ключові слова: ІТ право, технологічний глобалізаційний розвиток, електронна комерція, інформаційно-комунікаційні технології, інтелектуальна власність.

Темпи та масштаби технологічного глобалізаційного розвитку останніх років були неймовірними. Роботи, штучний інтелект, віртуальна реальність і нейротехнології більше не є науковою фантастикою, і в багатьох частинах світу технології повністю впроваджені в повсякденне життя. В останні роки відбулося величезне розширення електронної комерції та розробка нових послуг в Інтернеті, які дедалі більше потребують нормативно-правового регулювання.

Ступінь інформаційних технологій фокусується на застосуванні комп'ютерних технологій і систем для задоволення індивідуальних і організаційних інформаційних потреб. Це дозволяє студентам отримати знання та навички, необхідні для ефективного використання ІТ, а також для використання, розробки та управління системами на основі ІТ.

Вивчення ІТ права забезпечує студентів знаннями, що дають змогу орієнтуватися та застосовувати на практиці концепції, процедури і міркування, що лежать в основі правової системи, а також поглибити дослідницькі, аналітичні та комунікаційні навички правничої професії.

ІТ-право не є окремою галуззю права, а охоплює специфічні аспекти договірного права, інтелектуальної власності, конфіденційності та захисту даних. Інтелектуальна власність є важливою складовою законодавства про ІТ, включаючи авторське право, правила добросовісного використання та спеціальні правила захисту від копіювання цифрових носіїв, а також обхід таких схем. Сфера патентів на

програмне забезпечення є суперечливою та все ще розвивається в Європі та інших країнах, а отже потребує правового регулювання.[1]

Правове регулювання суспільних відносин щодо ліцензії на програмне забезпечення, ліцензійні угоди з кінцевим користувачем, ліцензії на безкоштовне програмне забезпечення та ліцензії на відкрите програмне забезпечення можуть включати обговорення юридичної відповідальності за продукт, професійної відповідальності окремих розробників, гарантій, договірних прав, комерційної таємниці та інтелектуальної власності.

Глобалізаційні процеси визначають необхідність існування правил щодо використання комп'ютерів і комп'ютерних мереж, зокрема існують правила щодо несанкціонованого доступу, конфіденційності даних і спаму. Існують також обмеження на використання шифрування та обладнання, яке можна використовувати для подолання схем захисту від копіювання. Експорт апаратного та програмного забезпечення між певними штатами Сполучених Штатів також контролюється.[2]

Окремою специфічною низкою є закони, які регулюють торгівлю в Інтернеті, оподаткування ІТ компаній, захист прав споживачів ІТ, рекламу ІТ.

Уваги суспільства заслуговують також закони про цензуру проти свободи вираження поглядів, правила доступу громадськості до державної інформації та індивідуального доступу до інформації, що зберігається приватними організаціями. Нормативного врегулювання потребує визначення того, які дані потрібно зберігати для правоохоронних органів, а які заборонено збирати або зберігати з міркувань конфіденційності.

За певних обставин і юрисдикцій комп'ютерні засоби зв'язку можуть використовуватися як докази та для укладення контрактів. Нові методи прослуховування та стеження, які стали можливими завдяки комп'ютерам, мають дуже різні правила щодо того, як вони можуть використовуватися правоохоронними органами та як докази в суді.

Комп'ютеризована технологія голосування, від виборчих машин до голосування через Інтернет і мобільний телефон, породжує низку юридичних проблем. Вивчення потребує практика деяких країн, що обмежують доступ до Інтернету як законом, так і технічними засобами.

Закони різних держав про інформаційні технології забезпечують правову основу для збору, зберігання та розповсюдження електронної інформації на світовому ринку. Юристи, які практикують у цій галузі права, представляють фізичних осіб і компанії з різних галузей. Вони допомагають структурувати транзакції інформаційних технологій таким чином, щоб максимізувати економічну вигоду клієнта, одночасно забезпечуючи дотримання нормативних вимог. Велика увага також приділяється передбаченню потенційних джерел суперечок між сторонами угоди та складанню угод, які вирішують ці проблеми, тим самим зменшуючи ризик судового розгляду [3, с. 12].

Отже, у випадках виникнення в сфері інформаційних технологій суперечок, які неможливо вирішити поза судовою системою, юрист, що спеціалізується на таких

справах, безумовно матиме перевагу порівняно з юристом загальної практики. Юридичні фірми, що займаються інформаційними технологіями, як правило, наймають юристів із практичним досвідом роботи в галузі ІТ права до того, як приступити безпосередньо до юридичного розгляду спору. Маючи такий досвід, юрист ефективніше пояснює технічні концепції судді чи присяжним, і він чи вона, швидше за все, матиме контакти в галузі, що полегшить пошук консультантів і свідків-експертів.

Очевидно, що законодавство про інформаційні технології є нішевою практикою. Про це слід пам'ятати тим, хто хоче прагне спеціалізуватися у цій сфері. Міжнародне співробітництво, на основі якого можуть бути вироблені єдині підходи, принципи мирного, комфортного співжиття у цифровому середовищі, має тут визначальне значення. Уніфікація правових підходів до регулювання цифрового середовища особливо актуальна.

Список використаних джерел

1. Computer Law: Drafting and Negotiating Forms and Agreements, by Richard Raysman and Peter Brown. Law Journal Press, 1999–2008. ISBN 978-1-58852-024-1
2. «Everything You Need to Know About the California Privacy Rights Act». spark. 2022-10-13. Retrieved 2023-02-09.
3. ІТ право. за заг. ред. проф. О. С. Яворської. Львів: Видавництво «Левада». 2017. 470 с.

УДК 340

БРОВКО Н.І., д-р. юрид. наук, проф., завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Акцентовано увагу на особливостях формування правової культури здобувачів освіти в процесі викладання правових дисциплін. Доведено, що шлях до євроінтеграції вимагає підготовки не лише фахівців-правників, а й свідомих громадян, які є рушійною силою розбудови держави. Встановлено, що використання інформаційних технологій у поєднанні з практичною складовою у освітньому процесі буде сприяти кращому засвоєнню правових знань, буде сприяти підвищенню рівня правової культури здобувачів освіти.

Ключові слова: правова культура, підвищення правової культури, здобувачі вищої освіти, правові дисципліни, євроінтеграція.

В умовах євроінтеграції України та її розбудови як правової та соціальної держави питання підвищення правової культури здобувачів вищої освіти є актуальними, оскільки майбутні правники є рушійною силою державотворчих процесів. Освіта є чинником, який впливає на розвиток правової свідомості і правової культури, у загальному здатна формувати фундамент правової і соціальної держави, приводячи в дію Конституцію України і її національне законодавство.

Говорячи про формування правової культури варто вести мову як про правову культуру усього суспільства, так і про правову культуру окремих груп. Виходячи з цього, формування правової культури» необхідно розглядати як діяльність суб'єкта правової культури, результатом якої є прогресивний розвиток національної правової системи, зростання рівня інституційної правової культури кожного.

Питання підвищення рівня правової культури здобувачів освіти є важливим та необхідним на даному етапі суспільного розвитку. При цьому право повинно сприйматись і розумітись ними не як абстрактна цінність, а позитивно оцінюватись з чітким розумінням, усвідомленням та засвоєнням правових цінностей та в подальшому вжиттям заходів щодо запобігання проявам правового нігілізму – у цьому важлива роль правової освіти, зокрема під час викладання правових дисциплін.

Як відомо, формування правової культури не відбувається стихійно. Важлива роль в його здійсненні належить правовому вихованню. Україна потребує створення впродовж найближчого періоду загальної концепції формування правової свідомості й правової культури молоді та прийняття Державної програми формування правової культури громадян. Як слушно зауважує Дж. Елкінз, правове виховання та правова (юридична) грамотність є важливою ознакою рівня правосвідомості особистості та правової культури. Однак, раз по разу виникає проблема з легалізмом, як правовим світоглядом, що вимагає беззаперечного ретельного слідування правилам, незалежно від ситуації. Ця проблема полягає у тому, що соціальні та політичні погляди, імплементовані в правову освіту та право, нібито у прагненні до соціальної справедливості та є майстерно прихованими за фасадом показної нейтральності та об'єктивності. Йдеться про те, що, маскуючи у такий спосіб загальновизнані людські цінності, на яких формується правосвідомість, ті, хто розглядають правову освіту з переважно політичного боку, на відміну від тих, хто навчає або хоче навчатися справжньому закону у його філософсько-правовому розумінні, утворюють лише вузький коридор юридичного світогляду, що дедалі чіткішим стає очевидним на прикладі країн, які тяготять до авторитарної форми правління [1, с. 243].

Варто дотримуватись позиції, що формування світоглядної основи належного правового виховання ґрунтується на усталених суспільно культурних традиціях, сприйнятті загальновизнаних людських цінностей та морально-етичних норм [2, с. 312]. Зокрема основою громадянського та правового виховання громадянина у Сполучених Штатах Америки є філософські течії - екзистенціалізм, прагматизм, позитивізм, положення яких активно використовуються у навчальному і виховному процесі, що можна використати як досвід при викладанні правових дисциплін у закладах освіти в Україні.

У процесі викладання правових дисциплін варто приділяти увагу не лише правовій освіті (навчанню), тобто власне самому процесу передачі, накопичення та засвоєння правових знань, але й вдаватись до правової пропаганди, правової

агітації (шляхом колективних та індивідуальних співбесід, виступів, зустрічей в тому числі і за допомогою засобів масової інформації), наголошувати на необхідності правового самовиховання. Одночасно з цим варто використовувати сучасні інформаційні технології: правові бази даних, електронні видання на правову тематику, залучати здобувачів освіти до участі у Інтернет-конференціях з актуальних проблем правознавства, тощо. Активне залучення здобувачів до використання у процесі отримання знань інформаційних технологій зокрема дозволить впливати на розвиток правової свідомості здобувачів освіти, забезпечить нове сприйняття ними правових явищ і процесів, формування нових світоглядних і правових уявлень та знань [3, с. 66].

Правову культуру важко формувати без практичної складової, тому у процесі викладання правових дисциплін варто активно залучати здобувачів освіти до вирішення правових спорів, конфліктів у юридичній клініці, спільно вирішувати кейси, ситуаційні завдання на правову тематику, залучати до цього процесу практикуючих фахівців, які можуть поділитись практичним досвідом, які можуть розкрити практичну сторону певних явищ та процесів. До процесу правового виховання варто активно залучати представників громадських, волонтерських організацій, які мають авторитет та підтримку в суспільстві.

Правова освіта повинна поєднуватись із загальною середньою і професійною освітою, з урахуванням політичного, економічного, морального світогляду. Для її ефективності необхідним є відкритістю і доступністю інформації про державу, право, правові процеси у суспільстві. Така інформація повинна надаватись систематично і безперервно.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що рівень правової культури залежить від того, настільки достовірну, повну, достатню правову інформацію будуть отримувати здобувачі, а також від того, чи вистачить в їх свідомості цінностей, ідей, поглядів, для її правильної оцінки. Тому роль правових освітніх компонентів у цьому процесі є важливою.

Наразі перед українською державою постала нагальна потреба у розповсюдженні за допомогою засобів юридичної освіти та правового виховання новітньої правової ідеології, в основі якої знаходяться європейські ідеї поваги до права, верховенства права, знання і адекватне розуміння ролі права в регулюванні суспільних відносин, що дозволить підвищити рівень правової культури.

Список використаних джерел

1. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в умовах трансформації освітнього процесу в Україні: дис. д-р.а. юрид. наук: спец. 12.00.12. Київ: НАВС, 2019. 477 с.
2. Клімова Г. П. Основні шляхи формування правосвідомості і правової культури українських громадян в умовах розбудови правової держави. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін.; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2009. С. 307–324.
3. Макаренко Л. О. Особливості сучасного розвитку правової культури в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 1 (vol. 2). С. 64–69.

НІКІТЕНКО О. І., д-р. юрид. наук, проф., професор кафедри публічно правових дисциплін, академік Академії адміністративно-правових наук, Заслужений юрист України

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕАГУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Окреслено увагу на адміністративно-правовому реагуванні у сфері забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, адміністративне право, поліція, поліцейська держава.

В Україні діяльність поліції – врегульована в Конституції, де закладено її підстави та межі, а також в інших правових актах. Провідні конституційні принципи – повага і захист честі людини, основних прав та демократичної правової держави та забезпечення безпеки у прикордонних районах України визначають цілі та межі поліцейської діяльності. Відвернення внутрішніх та зовнішніх загроз у прикордонних районах є конституційно-правовим обов'язком держави та її невід'ємною функцією. Тому поліцейське право та право забезпечення безпеки володіє конституційною та організаційно-правовою легітимністю.

Конституційно-правовий обов'язок держави – забезпечувати захист поліцейських прав з одного боку та в адміністративному і адміністративно-процесуальному праві – з іншого, суттєво відрізняються напрямком захисту. Адміністративне право серед інших виконує загальне та спеціально превентивну функцію, яка реалізується при призначенні заходів виховання та забезпечення безпеки у прикордонних районах України. Поліцейське право має безпосередньо на меті усунення загрози, яка спрямовується на охорону конституційними та поліцейськими нормами правові блага. Через це поліцейське право має цінніший зв'язок з охоронною функцією правоохоронних органів держави, оскільки воно слугує відверненням конкретних внутрішніх загроз, а не покаранням за них.

Словосполучення «поліцейська держава» використовується в політичному спілкуванні тільки тоді, коли адміністративне право або правопорядок не мають одностайного, консенсуального схвалення. Якщо держава і право дістають широке розуміння з боку населення, при реалізації своїх функцій демократично-правова держава не потребує масованого використання поліції та водночас уникає небезпеки монополізації політичної влади. Однак такі процеси не повинні привести до відмови держави від безпеки та її гарантії. Це нова концепція гарантування внутрішньої безпеки базується на партнерських стосунках поліції та суспільства. Для гарантування внутрішньої безпеки у прикордонних районах України співпрацює з правоохоронними органами держави та з громадянами то підприємствами, що

займаються охоронною діяльністю, а також із соціальними службами державного чи суспільного походження.

Декларація про поліцію [1] прийнята 1979 р. Парламентською асамблеєю Ради Європи (резолюція №690) і розглядається як своєрідний еквівалент «Кодексу поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку» Генеральною асамблеєю ООН у 1979 р. [2]. Поліцейська влада багатьох країн Європи поклала декларацію в основу своїх професійних стандартів. Етика - це критична дисципліна, предметом якої є вивчення норм поведінки та етичних переконань. Європейський кодекс поліцейської етики - це сукупність принципів і напрямів для визначення цілей поліції, її функціонування та контролю над нею.

Конституція є не тільки основою поліцейської діяльності, а й водночас встановлює межі цієї діяльності. В поліцейському праві конституційні права і свободи набувають класичного змісту, адже саме вони підлягають захисту. Стосовно цього Білявський М. М. зазначив: поліцейське право розглядається у контексті таких питань як «наука про поліцію» «наука права внутрішнього управління», «адміністративного права» - поняттях, що мали широке застосування на рубежі XIX - XX ст., він писав, що «всі це різні назви тієї галузі юриспруденції, де йдеться мова про юридичні норми, які регулюють адміністрацію та про юридичні відносини [3, с. 304].

Словосполучення «поліцейська держава» використовується в політичному спілкуванні тільки тоді, коли адміністративне право або правопорядок не мають одностайного, консенсуального схвалення. Якщо держава і право дістають широке розуміння з боку населення, при реалізації своїх функцій демократично-правова держава не потребує масованого використання поліції та водночас уникає небезпеки монополізації політичної влади. Однак такі процеси не повинні привести до відмови держави від безпеки та її гарантії. Це нова концепція гарантування внутрішньої безпеки базується на партнерських стосунках поліції та суспільства. Поліцейське право та право забезпечення безпеки володіє конституційною та організаційно правовою легітимністю. Завдання поліції в Україні є забезпечення правового миру та внутрішньої безпеки, охорони державного кордону, охорона прав і інтересів громадян та правопорядку від зазіхань на їхню діяльність з боку зовнішніх та внутрішніх впливів. Саме в останній сфері держава має безліч обов'язків, які відповідають правам окремих осіб: захисту чистоти та гідності людини, її життя та здоров'я, шлюбу та сім'ї, забезпечення охорони правопорядку здійснення політичних прав, тощо, в прикордонних районах України[3, с. 254].

Отже, адміністративне право і поліцейське право - це управління у сфері діяльності правоохоронних органів, спрямована на межі забезпечення безпеки у прикордонних районах України, регламентоване чинним законодавством. Поліція - спеціалізований державою правоохоронний орган, що має спеціальні функції, здатний захищати права громадян і громадянське суспільство. Тому функції поліції, (як правоохоронного органу) регламентується широким комплексом правових норм різних галузей як публічного, так і приватного права.

Список використаних джерел:

1. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію»: Резолюція Ради Європи від 08.05.1979 р. № 690 (1979). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text (дата звернення: 09.03.2023).
2. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку»: Резолюція Орг. Об'єдн. Націй від 17.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text (дата звернення: 09.03.2023).
3. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право : навч. посіб. / за заг. ред. Р. С. Мельника. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.

УДК 001.891:378.4(045)

СИДОРЕНКО В.В., канд. юрид. наук, доц., завідувач кафедри права та соціально-поведінкових наук

*Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна»,
м. Біла Церква, Україна*

ІНДЕКСИ ЦИТУВАННЯ У ВИЗНАЧЕННІ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано роль індексів цитування у визначенні наукового потенціалу закладу вищої освіти. Досліджено важливість індексів цитування для визначення впливу наукових публікацій закладу вищої освіти на наукову спільноту та наукові досягнення. Окреслено окремі переваги та недоліки при використанні індексів цитування в контексті визначення наукового потенціалу закладу вищої освіти.

Ключові слова: індекс цитування, наукове дослідження, наукова публікація, науковий потенціал, заклад вищої освіти.

В середині ХХ століття в міжнародній науковій спільноті постало завдання щодо вирішення питання проведення оцінки рентабельності окремого науковця-дослідника з метою більш раціонального використання інтелектуального потенціалу людини при здійсненні інтелектуально-творчої діяльності для розвитку глобальної науки. Головним викликом було вирішення проблеми хто та за якими якісно-кількісними показниками зможе оцінити якість наукової праці, оригінальність ідеї та внесок безпосередніх виконавців. Відповідно, задля справедливості та об'єктивності, було вирішено, що основним джерелом інформації про поточні дослідження будуть публікації у спеціалізованих наукових журналах, а кількість цитувань і посилань на отримані дані слугуватимуть орієнтиром, що підтвердить їхню важливість, а також слугуватимуть розвитку конкретної наукової галузі та науки в цілому. З того часу саме індекс цитування став одним з ключових показників, що широко використовується в усьому світі для оцінювання якості роботи дослідників і наукових колективів. Він безпосередньо дає відповідь на ключове питання, скільки разів статті, написані певним автором, були процитовані в працях інших авторів за певний рік. Це дозволяє визначити рівень залученості дослідника у розвиток відповідного наукового

напрямку чи галузі. Сьогодні існують різноманітні бази даних, що індексують посилання, вказані в списках публікацій, і надають кількісні показники цих посилань, зокрема індекс Хірша (h-індекс), імпакт-фактор, показник SNIP (Source Normalized Impact per Paper), Index Copernicus, Google Scholar та ін..

Як слушно, зазначає В. Зінченко, «... використання індексів цитування – це все одно, що використання опитування дослідників у певній галузі про їхнє ставлення до робіт того чи іншого вченого. Важливим є те, що «замовити» незалежне міжнародне цитування робіт неможливо і тим самим виключається корупція та змова. Ще одним важливим аспектом використання індексів цитування є аргументація при конкурсному відборі дослідницьких проектів для фінансування. Якщо роботу повинен виконувати кращий, то цей індивідуум повинен мати докази своєї спроможності. Саме конкурентне середовище і постійна боротьба за фінанси у країнах з розвинутою освітою і наукою витворили знамениту фразу «публікуйтесь, або загиньте» («publish or perish»)[1, с.132].

Сучасні комп'ютерно-інформаційні технології дозволяють створювати та постійно оновлювати бази даних, які надають інформацію про кожну опубліковану наукову працю та кількість посилань на неї у інших наукових працях, роблячи цей аналіз доступним через мережу Інтернет для всіх зацікавлених сторін. Ці індекси були створені на основі того, що всі види таблиць активності конкретних дослідників, дослідницьких груп та спільнот, дослідницьких центрів, університетів і навіть держав були побудовані, таким чином, що відображають не тільки кількість, але й якість інтелектуального продукту, розробленого даними суб'єктами науково-дослідницької діяльності. Саме кореляція кількісних та якісних показників визначених за допомогою індексів цитування дозволяє здійснювати відносно об'єктивну оцінку наукового потенціалу в межах визначених параметрів. Індекси цитування виступають певною платформою для визначення напрямків наукових пошуків в усьому світі. Позитивний вплив використання індексів цитування, які хоча і не є абсолютним і єдиним показником якості наукових досліджень, але все ж таки є досить корисним критерієм для визначення рівня дослідницького та наукового потенціалу суб'єктів, які оцінюються за їх допомогою.

Тут також слід погодитись з тим, що відповідно до намірів інтеграції у світове та європейське освітнє середовище сучасний етап розвитку України характеризується системними, докорінними трансформаціями в освітній сфері, а стратегічним завданням вищої освіти в Україні є необхідність суттєвого оновлення змісту освіти, якості викладання, пошук і застосування новітніх, інноваційних форм і методів навчання з метою забезпечення високої якості компетентностей сучасного фахівця, в тому числі з урахуванням того, що процес інтеграції має відбуватись на основі особливостей національної освітньої і культурної ідентичності та не має супроводжуватись нівелюванням власної національної освітньої системи, яка акумулювала вагомі досягнення вітчизняної та світової науки [2, с.15].

На сьогодні проведення наукових досліджень також передбачає зміну парадигми визначення традиційних складових наукового дослідження

(першочерговість напрямом, пов'язаним з отриманням грантів; визначення кількості осіб, яким дане дослідження буде корисним; узгодження теми, завдань, порядку здійснення наукового дослідження з тематикою наукової роботи студентів, магістрів, аспірантів і докторантів). Визначені сучасні особливості та можливості публікації результатів наукового дослідження повинні використовуватись для визначення рівня наукової та професійної активності науково-педагогічних працівників у виданнях міжнародних наукометричних баз даних [3].

Відповідно, ми можемо стверджувати, що індекси цитування відображають лише відносні показники якості публікацій. Індекси цитування є важливим показником наукового впливу дослідника, оскільки він враховує як кількість наукових публікацій, так і кількість цитувань, які вони отримали. Він допомагає визначити, наскільки важливі публікації дослідника в порівнянні з іншими науковцями в тій же галузі. Індекси цитування також використовується для оцінки окремих дослідників, а також університетів та дослідницьких установ, оскільки він може вказувати на рівень наукової активності та впливу в цій галузі. Проте, ці показники мають значення лише у порівнянні з іншими учасниками науково-дослідницької діяльності. Поруч з професійною експертизою (реферуванням) принципи відкритості і доступності є додатковими необхідними елементами для контролю за достовірністю даних, що публікуються.

Таким чином, якісними перевагами використання індексів цитування для визначення наукового потенціалу закладу вищої освіти, можна вважати: вимірювання наукового впливу, зокрема індекси цитування надають можливість вимірювати науковий вплив окремих науково-педагогічних працівників та закладів вищої освіти, вони дають оцінку кількості цитувань, що отримали публікації, та дозволяють порівняти вплив дослідників у різних галузях та сферах; індекси цитування є об'єктивними, оскільки вони базуються на кількості цитувань, які отримали публікації, що означає, їх незалежність від особистих оцінок або вподобань індивідуальних дослідників та відображення реального впливу наукових публікацій; виступають стимулятором наукової продуктивності дослідників, оскільки більшість дослідників прагнуть до підвищення свого індексу цитування, що може сприяти більшій кількості наукових публікацій, які в свою чергу можуть збільшити вплив закладу вищої освіти в цілому; дозволяють більш чітко орієнтуватися при плануванні здійснення наукової діяльності в межах закладу вищої освіти, вони допомагають науковцям орієнтуватися в своїй діяльності та визначати напрямки досліджень, які можуть бути найбільш важливими в межах стратегії розвитку відповідного закладу вищої освіти.

Незважаючи на те, що індекси цитування наукових публікацій мають багато переваг, є кілька недоліків, які також потрібно враховувати: недостатня репрезентативність, індекси цитування можуть бути нерепрезентативними, оскільки вони можуть бути залежні від того, хто цитує публікацію. Деякі науковці можуть бути більш активними у цитуванні, ніж інші, тому деякі публікації можуть отримувати більше цитувань, ніж це відповідало б їхній науковій

важливості; несприятливий вплив відомості та авторитету дослідника в науковій спільноті, індекси цитування можуть не відображати справжнього наукового впливу нових досліджень, оскільки більш відомі науковці часто отримують більше цитувань, ніж інші, незалежно від того, наскільки важливі є їхні дослідження; індекси цитування можуть мати небажані наслідки для науковців, оскільки можуть створюватися нездорові стимули для публікації та цитування, що може спричинити появу низькоякісних наукових публікацій; для дослідників у галузях гуманітарних наук використання індексів цитування має обмежене застосування тому, що кількість оригінальних знахідок і відкриттів у цих галузях є значно менша порівняно з природничими науками.

Отже, хоча індекси цитування є корисним інструментом для оцінки наукової роботи, вони мають обмежену соціальну релевантність і повинні використовуватись у поєднанні з іншими методами оцінки наукового потенціалу закладу вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Горбунова Л., Дебич М., Зінченко В., Сікорська І., Степаненко І., Шипко О. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації. Київ: ІВО НАПН України, 2016. 158 с.
2. Інтеграція освіти та науки в Україні на базі моделі університету майбутнього : монографія / за заг. ред. В. Є. Хаустової. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 424 с.
3. Павловська Л. Д. Особливості проведення наукових досліджень викладачами вузів. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_1_16 (дата звернення 10.03.2023).

УДК-352

ПОЛЯРУШ-САФРОНЕНКО С.О., канд. юрид. наук, доц., доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Правове регулювання питань інтернаціоналізації об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в умовах війни в Україні слід розглядати не лише з перших годин широкомасштабного вторгнення росіян в Україну, а значно раніше, починаючи з 2014 року, коли відбулася анексія Автономної Республіки Крим та частини територій Луганської і Донецької областей. Теоретичне і практичне значення щодо дослідження названого правового регулювання виникає після затвердження законом указу Президента України про об'явлення воєнного стану на території України. Особливості названого правового регулювання на місцях проявляються в діяльності ОТГ. Першочергові завдання покладаються на територіальні громади та органи місцевого самоврядування з метою забезпечити їх максимальну ефективність в публічному управлінні та фінансуванні територій. Для досягнення поставленої мети слід вирішити деякі завдання: а) дослідити останні наукові праці з питань ОТГ; б) сформулювати ознаки та дати визначення правового регулювання інтернаціоналізації ОТГ в умовах війни в Україні; в) запропонувати висновки і рекомендації щодо предмету дослідження.

Ключові слова: Інтернаціоналізація, правове регулювання, війна в Україні, об'єднана територіальна громада, місцеве самоврядування та ін.

З метою формулювання ознак та визначення правового регулювання з питань інтернаціоналізації діяльності ОТГ зупинимося на характеристиці окремих праць авторів з названої проблематики. Одним з напрямків стратегії розвитку місцевого самоврядування в умовах війни в Україні є сприяння підприємницькій активності жителів ОТГ шляхом створення міською владою сприятливого бізнес-клімату та підтримки тих, хто вирішив розпочати власну справу з огляду на розумну спеціалізацію місцевих громад. Так, Т.Арбузова вважає, що відповідно до чинного законодавства дискримінація органів публічної, в тому числі місцевої, влади може виявлятися в забороні чи обмеженні можливості створення нових підприємницьких структур у будь-якій сфері функціонування, лімітування провадження окремих видів діяльності, на продукування конкретних товарів з метою стримування конкуренції [1, с. 12].

Отже, Т.Арбузова вбачає необхідність удосконалення чинного законодавства щодо максимальної конкретизації обмежень і заборон підприємництва при створенні нових підприємницьких структур на певній території ОТГ в умовах воєнного часу.

Р. Буга вважає, що реалізація заходів щодо захисту населення і територій від негативних наслідків надзвичайних ситуацій (НС) згідно Кодексу цивільного захисту України покладено на виконавчі органи місцевого самоврядування. При реформі місцевого самоврядування та децентралізації влади, яка відбувається в Україні передбачається передача більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад та їх об'єднань [2, с. 14-15].

Отже, в умовах війни в Україні як НС та децентралізації влади на місцевому рівні значна частина повноважень та матеріальних ресурсів передаються об'єднаним територіальним громадам і забезпечується їх інтернаціоналізація.

О. Мірошник підкреслює, що з початку війни в населених пунктах на територіях активних бойових дій були створені військові адміністрації. Попри воєнний стан, місцеве самоврядування продовжує свою роботу. Органи місцевого самоврядування (ОМС) усіх рівнів співпрацюють з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а за потреби погоджують між собою окремі повноваження. Додаткові функції, які випали на долю місцевої влади у перші дні війни, стосувалися великого напливу внутрішньо переміщених осіб, в тому числі і за межами України. ОМС організували реєстрацію відповідного статусу, видачу довідок і за допомогою членів громад налагодили процес розміщення людей, які покинули свої оселі [3].

Отже, в умовах децентралізації на ОТГ в умовах війни в Україні покладаються додаткові функції щодо великого напливу внутрішньо переміщених осіб, їх розміщення і працевлаштування.

І. Куропась пропонує звернути увагу на проблеми релокації бізнесу та переміщення цивільного населення зі східних регіонів країни в її центральну та західну частини. Саме тут перед органами місцевого самоврядування постає найбільше пов'язаних з війною викликів. Передусім мова йде про необхідність налагодження злагодженої роботи з обласними та районними військовими

адміністраціями щодо забезпечення тимчасового розміщення релокованих підприємств і внутрішньо переміщених людей. У найближчій перспективі до цього може додатися створення належних умов для довгострокового перебування тих, хто вирішить залишитися в місцях релокації на тривалий період або й назавжди[4].

Отже, в наукових дослідженнях не виключається можливість довгострокового перебування в місцях релокації підприємств і внутрішньо переміщених людей, включаючи їх знаходження і за межами України.

У зв'язку з потребою сформулювати ознаки та визначення правового регулювання інтернаціоналізації ОТГ в умовах війни в Україні слід проаналізувати міжнародне і національне законодавство. Міжнародне законодавство щодо правового регулювання діяльності ОТГ в умовах війни в Україні в першу чергу пов'язане з забезпеченням прав і свобод людини. Серед міжнародних нормативних договорів по даній тематиці слід назвати: а) Загальну декларацію прав людини від 10 грудня 1948 року; б) Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.; в) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р.; г) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року та інші.

Національне законодавство, що регулює діяльність ОТГ в умовах війни в Україні характеризує: а) Конституція України від 28 червня 1996 р.; б) Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 грудня 2022 р.; в) Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015; г) Про затвердження порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р.; г) Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17 травня 2012 р. [5]; д) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави : Закон України від 28 липня 2022 р. та інші.

Зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб урегульовані Законом України від 12 травня 2015 р. Правовою основою введення воєнного стану урегульовано [Конституцією та законами](#), також указом Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затвердженого законом Верховної Ради України[6].

Ознаками правового регулювання інтернаціоналізації ОТГ в умовах війни в Україні є: а) міжнародні і національні правові норми і джерела; б) об'єднані територіальні громади і їх діяльність; в) правове регулювання інтернаціоналізації; г) війна в Україні; г) гарантії реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Підводячи підсумок дослідження можемо запропонувати такі висновки і рекомендації.

Правове регулювання інтернаціоналізації об'єднаних територіальних громад в умовах війни в Україні – це урегульована нормами міжнародного і національного права інтернаціоналізація діяльності об'єднаних територіальних громад в умовах воєнного стану та гарантії забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Міжнародне і національне законодавство щодо правового регулювання діяльності ОТГ в умовах війни в Україні включає: а) Загальну декларацію прав людини від 10 грудня 1948 року; б) Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.; в) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року; г) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року; ґ) Конституцію України 1996 р.; б) Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 грудня 2022 р. (остання редакція від 6 лютого 2023 р.); в) Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015; г) Про затвердження порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р.; ґ) Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17 травня 2012 р.; д) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави : Закон України від 28 липня 2022 р. та інші.

Запропоновані по тексту рекомендації сприятимуть удосконаленню інтернаціоналізації об'єднаних територіальних громад в умовах війни в Україні.

Список використаних джерел

1. Арбузова Т. В. Роль місцевого управління у формуванні та реалізації заходів антимонопольної політики держави. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 червня 2021 р., Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 12-14.*

2. Буга Р.Р. Реформування місцевого самоврядування з питань захисту населення і територій від негативних наслідків надзвичайних ситуацій, як гарантована безпека людині. *Там же. С. 14-17.*

3. Місцеве самоврядування в умовах війни / <https://uplan.org.ua/analytics/mistseve-samovriaduvannia-v-umovakh-viiny-pidsumky-za-period-vid-24-liutoho-do-30-kvitnia/>

4. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку/ <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechty-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priorytetiv-povojennoho-rozvytku>

5. Василюк Н., Потапова Л. Права людини і громадянина під час дії воєнного стану / <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/05/06/prava-lyudyny-i-gromadyanyna-pid-chas-diyi-voennogo-stanu/>

6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. Поточна редакція від 29.09.2022.*

ПАХОМОВА А.О., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ПРАВНИКІВ В УМОВАХ РОБОТИ ДИСТАНЦІЙНИХ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Проаналізовано питання практичної підготовки магістрів спеціальності «Право» в умовах дистанційної освіти шляхом залучення їх до консультативної діяльності у роботі дистанційних юридичних клінік. Окреслено позитивні та негативні риси цифровізації надання консультативних послуг здобувачами вищої освіти в умовах загальної діджиталізації освітнього процесу в Україні.

Ключові слова: практична підготовка, дистанційне навчання, юридична клінічна освіта, онлайн консультування, діджиталізація освіти.

Основним запитом роботодавців, у тому числі і зарубіжних, є формування у випускників-магістрантів готовності до самостійного вирішення питань та завдань правового характеру у різних галузях економіки та професійної діяльності. На це також орієнтують стандарти освіти, згідно з якими у ЗВО має бути передбачено застосування інноваційних технологій навчання, що розвивають навички консультативної роботи, прийняття рішень, міжособистісної комунікації, лідерські та інші необхідні юристові особистісні та професійні якості. Крім того, важливо враховувати, що основним методом навчання здобувачів навичкам практичної роботи в умовах дистанційної освіти є систематична самостійна робота під керівництвом викладачів-кураторів (тьюторів). При проведенні занять у дистанційній формі можлива лише демонстрація навичок, знайомство та первинне освоєння елементів професійної роботи, формування деяких умінь та компетенцій. Одне з можливих рішень зазначеної проблеми – створення у ЗВО дистанційних юридичних клінік та організація на їх базі навчання здобувачів, а також використання принципів та методів юридичного клінічного (практичного) навчання при викладанні основних дисциплін [1, с.192].

Робота в клініці ставить перед магістрантом реальну життєву ситуацію, вирішуючи яку студент починає розуміти, яких знань йому недостатньо, і звертається до теоретичних основ, а потім знову повертається до практичної діяльності – вже на вищому рівні [2]. Отже, можна дійти висновку, що клінічне юридичне навчання допомагає магістранту самореалізуватися, вдосконалювати свої вміння і знання, сприяє розвитку у ньому ділових якостей, формує моральні та етичні підвалини, що у подальшому допоможе якісно здійснювати свою професійну діяльність. Варто відзначити, що функціонування юридичних клінік на основі електронних технологій повністю відповідає вимогам сучасного законодавства. У разі застосування електронного навчання, дистанційних освітніх технологій допускається заміна спеціально обладнаних приміщень їх віртуальними аналогами, що дозволяють освоювати вміння та навички, що вивчаються.

У свою чергу, дистанційну роботу юридичної клініки можна визначити як консультування та правове інформування громадян (та інші форми взаємодії), які здійснюються без безпосередньої зустрічі з ними, з використанням Інтернету. При цьому технічно дистанційна робота може виконуватися, зокрема, 1) шляхом обміну електронними повідомленнями з громадянином електронною поштою; 2) через віртуальну приймальню – інтернет-сторінку, що містить форму, заповнення якої особою дозволяє йому відправити до юридичної клініки електронне звернення, у тому числі щодо надання безкоштовної юридичної допомоги, та/або інтернет-сторінку, на якій публікуються відповіді на звернення громадян; 3) змішаним шляхом (наприклад, звернення може надходити через віртуальну приймальню, а відповідь надсилатися електронною поштою) тощо.

З іншого боку, електронне звернення до дистанційної юридичної клініки тягне за собою низку проблем. Саме складність дистанційного надання юридичної допомоги є причиною неухильного дотримання правила щодо вивчення правовстановлюючих документів для вжиття заходів щодо вирішення проблемної ситуації. Нерідко правова непоінформованість громадян викликає проблеми при постановці питання, що створює труднощі для недосвідченого консультанта при розумінні і, як наслідок, казусу при вирішенні. Важливим є той факт, що клінічні заняття вимагають значної теоретичної підготовки, що притаманна для магістрантів.

Специфіка виключно дистанційного спілкування із заявником передбачає встановлення певних вимог також і до стилю, змісту та структури відповідей, що готуються. Стиль та зміст відповіді мають відрізняти повнота, точність, лаконічність, юридична бездоганність, бездоганна грамотність, логічність та послідовність викладу. Стиль викладу можна охарактеризувати як «пом'якшений» офіційно-діловий. Відповідь у рамках правового консультування може бути умовно поділена на такі частини: привітання, коротка відповідь на поставлене запитання, юридичне обґрунтування відповіді, розгорнута відповідь на запитання, рекомендації щодо вирішення правової проблеми.

Отже, попри безліч проблем, спираючись на сучасні освітні технології компетенції магістра передбачені стандартом, майже в повному обсязі підтримуються та розвиваються в умовах дистанційної юридичної клініки, яка виступає як інноваційна складова дистанційного освітнього простору ЗВО, що доповнює традиційні освітні технології у способах формування професійних навиків магістрів правників.

Список використаних джерел

1. Кравчук О. Сучасні практики дистанційного навчання юристів. Юридичний бюлетень, 2021, Випуск 19, с. 190-196.
2. Капліна Г.А. Дистанційне навчання в процесі підготовки юристів. URL: [file:///C:/Users/dorokhinava/Downloads/026-029%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/dorokhinava/Downloads/026-029%20(1).pdf) (дата звернення: 08.03.2023).

МАКАРЧУК В.В., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН СТОСОВНО СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В тезах аналізується досвід зарубіжних країн стосовно системи підготовки та перепідготовки фахівців для забезпечення національної безпеки України.

Ключові слова: національна безпека, кадрова політика, Європейський Союз, заклад вищої освіти.

Демократична держава має гарантувати рівність прав і свобод людини та громадянина незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, належності до громадських об'єднань, інших обставин. Досвід зарубіжних країн стосовно системи підготовки та перепідготовки фахівців для забезпечення національної безпеки України є актуальним для нашої держави в умовах постійного пошуку моделі вітчизняної кадрової політики, що відповідала сучасним викликам національної безпеки.

В умовах європейської інтеграції ефективність національного законодавства набуває важливого теоретичного та практичного значення. Нормативно-правова база стосовно асоціації України і ЄС закладена у Конституції України та законах України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1] і «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [2]. Проте ці акти мають загальний характер, враховуючи правовий статус України як кандидата на вступ до ЄС.

Стосовно актуальності визначення критеріїв національної безпеки в освітній сфері, то на думку А. Ю. Іщенко: «дана проблема належним чином не розроблена, попри очевидну взаємопов'язаність освітньої та безпекової царин. Таке становище він пояснює, у тому числі, недостатньою увагою до міжнародного досвіду» [3, с. 1]. Як пише О. В. Банчук-Петросова: «Формування та реалізації кадрової політики у безпековому секторі провідних країн світу, а саме: Сполучених Штатах Америки, Великої Британії, Канаді, Німеччині, Іспанії, Франції, Італії, а також в країнах – сусідах України: Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії, свідчить, що стратегічні пріоритети кадрової політики сектору безпеки цих країн передбачають: запровадження дієвої системи стратегічного управління кадровими процесами в секторі безпеки, яка спрямована на раціональне використання наявного кадрового потенціалу, а також вжиття системних заходів щодо його відтворення в інтересах захисту національної безпеки кожної держави; встановлення уніфікованих стандартів

та процедур для кадрової політики сектора безпеки, в інтересах забезпечення потреб національної безпеки; забезпечення раціонального використання кадрових ресурсів, шляхом встановлення чітких, відкритих та прозорих процедур управління службовою кар'єрою персоналу; професіоналізація кадрової політики шляхом модернізації системи базового і професійного навчання» [4, с. 72].

Разом з тим потрібно пам'ятати, що світовий досвід не може бути механічно перенесений на український ґрунт. Він буде корисним за умови адаптації його кращих практик до сучасного етапу українського державотворення та з урахуванням української ментальності, традицій, уже наявної законодавчої урегульованості низки кадрових питань тощо. Звичайно, кадрова політика кожної держави в сфері забезпечення національної безпеки має свою специфіку та особливості, але є і загальні положення, що відображають загальносвітові тенденції в її формуванні і здійсненні в сучасних умовах [5, с. 395].

Без сумніву привнесення зарубіжного досвіду формування стратегій національної безпеки буде цінним для України, тому що він збагатить її стратегію, і разом з тим, дозволить врахувати позитивні та негативні наслідки, які сприятимуть адаптації цього міжнародного досвіду до умов нашої країни. Але необхідно врахувати важливий нюанс – Україна є наріжним каменем європейської безпеки. Її унікальне географічне розташування зумовлює роль своєрідного посередника, який повинен не лише імпортувати та трансформувати зарубіжний досвід, а й генерувати ефективну законодавчу базу своєї стратегії, а головне організувати управління розробкою, реалізацією та контролем виконання практичних заходів в процесі її реалізації [5, с. 403].

Отже, упродовж усього процесу модернізації системи підготовки та перепідготовки фахівців для забезпечення національної безпеки України та її адаптації світового досвіду необхідно проводити експертний аналіз та контроль, залучаючи партнерів з різних сфер. Зокрема для цього доцільно залучати як відомчі національні, так і закордонні науково-дослідні установи та заклади вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 р. № 228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text> (дата звернення: 28.02.2023).
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV : станом на 4 листоп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 28.02.2023).
3. Іщенко А. Ю. Критерії національної безпеки в освітній сфері : зарубіжний досвід та висновки для України : аналітична записка. URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16114.034.pdf (дата звернення: 28.02.2023).
4. Банчук-Петросова О. В. Загальна характеристика кадрової політики сектору безпеки провідних країн світу. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління»*. 2014. Вип 1. С.69-76.
5. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія / Криштанович М. Ф., Пушак Я. Я., Флейчук М. І., Франчук В. І. Львів : Сполом, 2020. 418 с.

ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Акцентовано увагу на аналізі особливостей правового регулювання захисту культурні цінності та історичні пам'ятки від пошкоджень та розграбувань під час збройного конфлікту, що видається досить актуальним у сучасній ситуації ведення війни в Україні. Окреслені проблеми реалізації покарання за руйнування та пошкодження вказаних об'єктів під час збройних конфліктів спираючись на приклад попередньо прийнятих рішень трибуналів, що створили правовий прецедент.

Ключові слова: збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, культурні цінності, історичні пам'ятки, витвори мистецтва, наукові колекції, пам'ятки архітектури, музеї.

Витоки міжнародних правових норм, що захищають культурні цінності та історичні пам'ятки від пошкоджень та розграбувань, походять ще від часів Громадянської війни у США. Події цієї війни призвели до появи у 1863 році «Кодексу Лібера», що забезпечив захист бібліотек, наукових колекцій та витворів мистецтва [1]. Дія цього Кодексу розповсюджувалась тільки на американські війська, але він вплинув на цілу низку міжнародних угод, що стали основою для укладення у 1954 році Конвенції про захист культурних цінностей [2-3].

Те визначення поняття культурних цінностей, яке міститься в Конвенції вважається широким за змістом. Воно включає в себе важливі пам'ятки архітектури, витвори мистецтва, книги та рукописи, що мають вагоме історичне значення, музеї, великі бібліотеки, місця де здійснюються археологічні розкопки, а також історичні будівлі.

У 1977 році положення Конвенції про захист культурних цінностей були підкріплені та значною мірою підсилені положеннями Додаткового протоколу I, стаття 53 якого забороняє «скоювати будь які ворожі дії, спрямовані проти тих історичних пам'яток, витворів мистецтва або місць відправлення культа, що становлять культурний та духовний спадок народів» [4]. Важливо зауважити, що протоколи встановлюють захист від руйнувань й для інших типів цивільної власності, що не пов'язані із здійсненням військових дій та не використовуються в них.

Стаття 53 також забороняє використання культурних цінностей «для підтримки військових зусиль» - наприклад, використання національної історичної будівлі в якості командного центру. У таких випадках руйнування та пошкодження культурних цінностей не обов'язково може кваліфікуватись як військовий злочин. У Конвенції про захист культурних цінностей 1954 року йдеться про те, що зобов'язання не спричиняти шкоду культурним цінностям може бути порушено «тільки у тому випадку, якщо військова необхідність вкрай буде потребувати такого порушення» [2-3].

Недоліком Конвенції 1954 року я вважаю відсутність в ній поняття «військова необхідність». Залишається тільки «читати її між рядками». Скоріш за все до такої ситуації можна застосовувати, скажімо випадок, коли, наприклад, під час нанесення бомбового удару по об'єкту військової інфраструктури була пошкоджена церква, що знаходилась поруч або було зруйновано музей, що використовувався як склад для зберігання озброєння противника.

Після закінчення Другої світової війни Нюрнберзький трибунал вперше прийняв рішення, яке можна вважати прецедентом, що за військові злочини у сфері культури повинна нести відповідальність конкретні особи. За рішенням цього трибуналу декількох нациських посадових осіб було засуджено до смертної кари за сукупністю злочинів, до числа яких вперше було включено в тому числі й знищення культурних цінностей.

Спираючись на цей прецедент, трибунал по військовим злочинам у колишній Югославії був уповноважений переслідувати у судовому порядку осіб, що повинні були відповідати за захоплення, руйнування та навмисне знищення культурних, благодійних, учбових, художніх та наукових установ, історичних пам'яток, художніх та наукових творів. Ще одним недоліком, прогалиною можна вважати те, що конвенції, які стосуються військових злочинів у культурній сфері, не вказують танепередбачають покарання, що повинні застосовуватись для таких порушень.

Список використаних джерел

1. Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code): dated April 24th, 1863. URL: - Електронний ресурс. – режим доступу: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/110>(датазвернення: 14.02.2023).

2. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу:https://ips.ligazakon.net/document/view/mu54k01u?an=2&ed=1954_05_14(дата звернення: 14.02.2023).

3.Другий протокол до Гаазької Конвенціїпро захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року від 26 березня 1999 рокуURL: – Електронний ресурс. – режим доступу:<https://ips.ligazakon.net/document/MU99311?an=2>(дата звернення: 14.02.2023).

4.Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (ПротоколI), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text(дата звернення: 14.02.2023).

МАЛИШКО І.В., ст. викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В тезах здійснено аналіз нормативних актів, які врегульовують питання реформу юридичної освіти в Україні. Акцентовано увагу на взаємозв'язок стану обороноздатності країни та забезпечення посиленого соціального захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних або резервістів.

Ключові слова: реформа, юридична освіта, професійна діяльність.

На сьогоднішній день реформа юридичної освіти спрямована на підготовку управників відповідно до професійних стандартів правничої діяльності, що передбачає модернізацію змісту юридичної освіти з урахуванням сучасних вимог ринку праці та завдань професійної діяльності правників у різних сферах економіки. Проблема підготовки висококваліфікованих юридичних кадрів актуалізує питання якості юридичної освіти.

Юридична освіта має на меті формування компетентностей, необхідних для розуміння природи і функцій права, змісту теоретичних засад (доктрин), принципів і основних юридичних інститутів, застосування права, а також меж юридичного регулювання різних суспільних відносин [1].

Особливість юриспруденції як сфери професійної діяльності полягає в тому, що теоретичні знання та практичні навички в ній взаємопов'язані і тісно переплітаються.

Однак результати різних аналітичних досліджень показують, що головними проблемами випускників юридичних вузів України є нерозуміння професійних цінностей; невміння застосовувати на практиці набуті теоретичні знання; брак практичних умінь і навичок [2].

Правознавці переконані, що основними чинниками, які негативно впливають на формування ключових компетентностей правника та ускладнюють його адаптацію до практичної роботи, є відірваність сучасної правничої освіти від реальних потреб суспільної практики та диспропорція між теоретичною і практичною базами на користь першої [3, с. 47; 4, с. 116].

Нині в Україні функціонує академічно-прикладна модель юридичної освіти, що поєднує фундаментальні засади юридичної освіти та практичні аспекти юридичної діяльності. Питання приведення змісту юридичної освіти у відповідність до сучасних вимог юридичної практики вперше було порушено в «Програмі розвитку юридичної освіти на період до 2005 року», затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2001 р. № 344 [5]. Програмою передбачалося запровадження нових спеціалізацій відповідно до потреб соціальної практики, розроблення стандартів для освітньо-кваліфікаційних рівнів, визначення необхідного обсягу підготовки юристів для різних сфер юридичної практики, удосконалення механізму практичної підготовки студентів-юристів.

Конституційно-правова політика України у питанні реформування юридичної освіти цілком виправдано формує тенденцію посилення практичних аспектів сучасних компетентностей майбутнього фахівця-юриста з метою його конкурентоздатності на ринку праці та забезпечення всіх секторів економіки і державного управління висококваліфікованими юристами. Разом із тим модернізація змісту навчально-методологічного комплексу не повинна відбуватися за рахунок максимального зменшення обсягу загально-теоретичних знань у системі вищої юридичної освіти.

В Україні має залишатися академічно-прикладна модель юридичної освіти, фундаментальність якої повинна забезпечуватися шляхом інтеграції базових фахових і вузькоспеціалізованих знань майбутніх спеціалістів, оскільки це сприятиме підвищенню якості їхньої професійної підготовки. Такий підхід дозволить забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих кадрів у сфері юридичної діяльності, що мають сформовану систему професійних правових знань, високий рівень правосвідомості та професійної правової культури для належного здійснення державного управління, судочинства та державної служби, а також захисту прав і свобод людини, забезпечення правового супроводу діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку юридичної освіти : проєкт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/>
2. Аналітичний звіт за результатами проєкту «Залучення громадськості до формування рамки кваліфікацій правничої професії шляхом проведення аналізу обсягу знань, переліку навичок і вмінь, якими має володіти випускник юридичного вищого навчального закладу, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці» / Козьяков С.Ю., Лирик С.В., Лирик І.В., Пирогова Д.І., Красновський О.В. Київ : ВГО «Українська Асоціація Маркетингу», 2015. 131 с. URL: https://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2018/05/zvit_sait-1.pdf
3. Пацурківський П., Гаврилюк Р. Ціннісні виклики українській юридичній (правничій) освіті. Право України. 2017. № 10. С. 38–55.
4. Кот О.О., Міловська Н.В., Єфіменко Л.В. Методологічні засади реформування юридичної освіти в Україні: наукова парадигма та сучасний контекст. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. № 2. С. 114–122.
5. Програма розвитку юридичної освіти на період до 2005 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2001 р. № 344. Офіційний вісник України. 2001. № 15.
6. Тернавська В. М. Державознавчі дисципліни у системі юридичної освіти: проблеми викладання. Удосконалення викладання галузевих юридичних дисциплін : науково-практичний посібник / Н.С. Кузнєцова, М.М. Хоменко, А.Б. Гриняк та інші. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 230–247.

АРГАТ Я.П., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Акцентовано увагу на дистанційній освіті як виклик сьогодення у ВНЗ незалежно від місця їх знаходження.

Ключові слова: дистанційне навчання, вища освіта, ВНЗ, Господарське право.

Запровадження в Україні воєнного стану внесло суттєвих коректив не лише в повсякденне життя, а й в усі галузі соціально-гуманітарного сектору, зробивши їх військово адаптованими [1]. Суттєва автономія навчального закладу, забезпечена Законом України «Про вищу освіту», дозволяє своєчасно та динамічно адаптувати навчальний процес до умов сьогодення [2]. Ми вже мали змогу в цьому пересвідчитись під час пандемії коронавірусної інфекції, коли вищі навчальні заклади переходили на дистанційну чи змішані форми навчання. Саме завдяки набутим протягом цього періоду напрацювань і попрацювавши за таким графіком роботи, зараз більшість вузів може забезпечити виконання навчальної програми. Дистанційні чи змішані форми навчання в умовах воєнного стану стали не альтернативою, а виробничою необхідністю [3].

Вивчення господарського права у вищих навчальних закладах є суспільною необхідністю. Тому що велика кількість нашого населення, незалежно від місця проживання чи перебування займається підприємницькою діяльністю і для подальшого її розвитку потрібні навички і знання.

Об'єктом дослідження господарського права як науки є правове забезпечення суспільних відносин у сфері організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами й іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Господарське право як навчальна дисципліна – це сукупність знань і навичок правового регулювання господарської діяльності та використання відповідних правових норм у практиці господарювання при здійсненні професійної юридичної діяльності. Навчальна дисципліна «Господарське право» ґрунтується на надбаннях господарсько-правової науки (щодо історії становлення, правових засобів функціонування господарського права, тенденцій його розвитку та вдосконалення тощо), передбачає аналіз і вивчення основних засад правового регулювання господарських відносин і практики застосування актів господарського законодавства [5].

Система норм господарського права та законодавства, юридична практика й наукові надбання у цій сфері. Обсяг і зміст господарського права як навчальної дисципліни залежить від профілю підготовки (для нотаріусів, суддів, слідчих – у загальному вигляді, для юрисконсультів, адвокатів-господарників, суддів господарських судів – максимально широко). Основні риси навчальної та науково-

творчої діяльності, необхідні для успішної роботи фахівця, а також характер навчально-пізнавальних проблем і завдань, що сприяють формуванню цих рис забезпечить майбутнім правникам глибинне підґрунтя для збагачення загальної юридичної культури та уможливить розуміння ними сучасної правової системи України [5].

Повномасштабне військове вторгнення з окупацією частини областей та регулярними повітряними обстрілами всієї території України спричинили вимушене переміщення мешканців не лише в межах держави, а й поза нею. Тому частково, а деяких вузів і повністю, не лише студенти, а й навчально-педагогічний колектив змінив місце перебування. За даних обставин дистанційне забезпечення навчального процесу буде залежати лише від наявності онлайн доступу до мережі інтернет. Даний підхід дозволить зберегти кадровий потенціал, зв'язок зі студентами, а головне, максимально убезпечити його учасників.

Із-за бойових дій по всій території України, що тривають з лютого 2022 р. породили цілу низку проблем у сфері вищої освіти, одна з яких – забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу. Встановлено, що особливість стану території стосовно перебігу військових дій, стала відігравати ключову роль як для тих, хто навчає (ВНЗ), так і для тих, хто навчається. Вибір форми навчання безпосередньо пов'язаний з можливостями забезпечення збереження життя суб'єктів освітнього процесу. Тому домінуючою формою навчання стає дистанційна. Попри всі переваги дистанційної форми навчання, в умовах війни вона не здатна в повній мірі забезпечити стабільність та безперебійність навчання. Основними ризиками в момент проведення занять є: відсутність доступу до мережі інтернет; відсутність світла; повітряні тривоги та необхідність переміщення в укриття; відсутність доступу до комп'ютера [4].

Таким чином, слід відмітити, що воєнний стан суттєво впливає на рівень забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу залежно від місця територіального перебування суб'єктів освітнього процесу вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/219987.html>.
2. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. С. 2004
3. Біляков А. М Особливості викладання судової дисципліни в умовах воєнного стану. URL: <http://ir.librarynmu.com/bitstream/123456789/5197/1/%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0.pdf>.
4. Будзяк О.С. Сучасна вища освіта в умовах війни. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/45275/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D0%B0%202021.pdf>.
5. Господарське право як наука та навчальна дисципліна. URL: <https://studfile.net/preview/5704219/page:5/>.

МЕЛЬНИК В.О., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Теперішній рівень вищої освіти знаходиться у вкрай конкурентному середовищі, чому сприяли процеси євроінтеграції. Це відображається в першу чергу на доступності і якості освіти, що здебільшого вирішується засобами сучасних телекомунікаційних технологій, чому сприяло поширення пандемії COVID-19, а тепер ще і повномасштабне російське вторгнення.

Ключові слова: інтернаціоналізація, освіта, європейський простір, вища школа.

Інтернаціоналізація вищої освіти – відносно новий феномен, який може мати різні трактування. Процес інтернаціоналізації вищої освіти розвивається завдяки динамічно еволюціонуючим політичним, економічним, соціокультурним та академічним факторам [1, с.161].

Дж.Найт трактує поняття інтернаціоналізації як процес інтеграції міжнародних, міжкультурних і глобальних елементів в освіті (педагогічні), наукові й адміністративні функції окремо взятої організації [2].

В умовах посилення конкурентоздатності якості вищої освіти на європейському просторі, а також у світі загалом, значної потреби набуває надання сучасним знанням і навичкам фахівців-випускників ознак інтернаціональної придатності, оскільки соціальна мобільність, викликана в Україні війною, зумовлює гарантії застосовуваності компетентностей та визнання документів про вищу освіту у зарубіжних країнах зокрема.

Досвід США, зокрема Уряду США: маючи достатні підстави та важелі управління у вигляді бюджетних коштів та державних органів контролю за ефективністю їх використання, воно не вводить директивного контролю за діяльністю вузів, які отримують таке фінансування, але намагається дотриматися балансу інтересів і зберегти демократичні інститути управління на основі принципів саморегуляції, незалежності, об'єктивності та прозорості процедур оцінки якості освіти [3]. Можливо, саме це є однією з причин того, що найкращими університетами світу є приватні американські університети.

Паризька Міністерська конференція ЄПВО (2018 р.) стала можливістю зміцнити співпрацю між країнами для кращого майбутнього вищої освіти. Для формування фундаментальних цінностей, що формують основу європейського простору вищої освіти (ЄПВО) і зазначені в Паризькому Комюніке, мають бути створені та набути розвитку механізми публічного управління інтернаціоналізацією вищої освіти в Україні, які б уможливили та забезпечили: структуровану колегіальну (експертну) підтримку (Structuredpeersupport) І раунду (моніторинг та аналіз результатів), 3-циклової системи вищої освіти, Лісабонської конвенції про визнання, QA відповідно до ESG; інновації у навчанні та викладанні: інноваційні та інклюзивні

практики, європейський форум з викладання та навчання (ЄАУ), розвиток ініціатив, що базуються на кращих практиках, студентоцентроване навчання та відкрита освіта у контексті «Навчання впродовж життя», підтримка ЗВО (інституційні стратегії, міждисциплінарні ОП, дуальне навчання, інтеграція ВО, досліджень та інновацій), Digitalisation (цифрова та змішана освіта, відповідні компетентності у студентів і персоналу, відповідні освітні дослідження та прогнозування), підтримка інституційних, національних та європейських ініціатив (професійний розвиток викладачів, визнання якісного та інноваційного викладання) [4].

Список використаних джерел

1. Вербицька А.В. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти. Молодийвчений. 2017. № 11 (51).
2. Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges // International Higher Education. – 2008. – N50. – P. 6-7. American Assotiation for Public Opinion Research. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/5/9/9/4/pages59945-17.php.
3. Accreditation Handbook. In accordance with 34 CFR Part 602. The Secretary's Recognition of Accrediting Agencies. Revised June 2019. URL: <https://www2.ed.gov/admins/finaid/accred/accreditation-handbook.pdf> (дата звернення: 18.05.2021).
4. Програма Європейського Союзу - ERASMUS+. Паризька Міністерська конференція ЄПВО [Електронний ресурс] / Програма Європейського Союзу - ERASMUS+ // 2018 – Режим доступу до ресурсу: <https://erasmusplus.org.ua/erasmus/54-materiali-here/2144-paryzka-ministerska-konferentsiia-yepvo-ehea-ministerialconference-paris-2018-za-pidtrymky-yek-23-240518-paryd-frantsiia.html>.

УДК 349.42

РОСАВІЦЬКИЙ О.О., ст. викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО ДОСВІДУ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Акцентовано увагу на міжнародному досвіді правового регулювання аграрного сектору економіки в провідних аграрних країнах світу.

Ключові слова: аграрний сектор, правовий досвід, державна політика, державне регулювання, сільське господарство.

Коли ми ведемо розмову про актуальні питання інтернаціоналізації освіти, то зазвичай маємо на увазі освітній процес, його організацію, програму того чи іншого курсу, тощо. Так припадає на згадку ініціатива экс-міністра освіти запровадити навчально-освітню програму в галузі права використовуючи досвід провідних вузів США, Великої Британії, при цьому нехтуючи або не розуміючи того, що наші країни відносяться до різних правових систем світу... Про те, є більш актуальні і доцільні питання в аспекті правового досвіду інших розвинутих країн світу, які слід було мати

на увазі розбудовуючи Україну. Особливо в сьогоденний період, коли перед нами стоїть скільки викликів. Так, серед них заслуговує детального вивчення питання іноземного правового досвіду в побудові державної політики в сфері розвитку АПК.

Активне регулювання аграрного сектора з боку держави в розвинутих країнах світу почалося ще з 30-х років XX ст., майже в усіх країнах з ринковою економікою. Практично є загальновизнаною теза, що сільське господарство не може ефективно функціонувати без державного регулювання та підтримки. Сьогодні в аграрному секторі економіки розвинутих країн основним завданням державного регулювання є: недопущення перевиробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, яке б призвело до зниження рівня продовольчої безпеки держави; обмеження монополізму в суміжних із сільським господарством галузях промисловості; розширення експорту основних видів продовольчих товарів і підвищення прибутковості сільського господарства.

Характерною особливістю аграрної політики США останніх років є виваженість і послідовність при прийнятті рішень. Значною мірою це зумовлено тим, що головною аграрною установою країни є Міністерство сільського господарства США, яке не тільки формує основи державної аграрної політики, але і затверджує програми та механізми на основі аналізу попередніх результатів розвитку аграрного сектора економіки країни. В США проводиться цілеспрямована активна державна політика щодо підтримки аграрного сектора. Більше 60 років держава регулює процеси відтворення в сільському господарстві та здійснює його фінансово-кредитну підтримку по багатьох напрямках. Серед них підтримка паритету цін міжресурсними галузями, що виробляють основні й оборотні засоби для аграрного сектора та на продукцію сільського господарства, дотації на податки, на процентні ставки за кредит, страхові платежі, наукове забезпечення тощо. Так, у 1990 році розмір дотацій становив 42,4 млрд. доларів, з них відповідно на стабілізацію доходів сільськогосподарських товаровиробників – 13,7 млрд. доларів і наукове забезпечення – 2,1 млрд. доларів [1, с. 145]. Сьогодні аграрний сектор економіки США інтенсивно розвивається, вирішуючи три основні стратегічні завдання: забезпечення продовольчої безпеки країни, розширення економічних і торговельних можливостей для сільськогосподарських товаровиробників, раціональне використання природних ресурсів.

При цьому держава дотримується того принципу, щоб будь-які форми державного втручання не повинні перешкоджати розвитку економічних структур і одночасно сприяти соціальній стабільності аграрних районів. На сьогоднішній день в аграрному секторі США існує чітко визначена структура державного регулювання, основою якої є програми, прийняті урядом в різний час [2, с. 23].

Список використаних джерел

1. Балян Ануш В. Наукове узагальнення зарубіжного досвіду в сільському господарстві / Балян Ануш В. Київ.: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2017. 221 с.
2. Аграрний сектор України у 2005 році / За ред. Ю.Ф. Мельника. К., 2006. 88 с.

ТЕРЕЩУК М.М., канд. юрид. наук, ст. викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОСВІТУ УКРАЇНИ, ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ЄС

У статті проведено порівняльний аналіз законодавства про освіту України, окремих європейських країн та ЄС. Описані ключові аспекти законодавства, такі як структура освіти, регулювання, доступність і якість освіти, включаючи вищу освіту. Стаття також звертає увагу на деякі виклики, з якими стикаються країни у галузі освіти, і розглядає деякі зрушення та реформи, які були запроваджені.

Ключові слова: освіта, законодавство, доступність освіти, якість освіти, вища освіта, освітні реформи.

Останнім часом Україна активно розвивається в галузі інтернаціоналізації освіти. Для досягнення цієї мети Україна використовує найкращі практики країн-членів Європейського Союзу. Однак, важливим фактором успіху є виконання правових засад, що визначаються в Європейському законодавстві.

Одним з найважливіших документів, що визначає правові засади імплементації європейського законодавства в інтернаціоналізацію освіти в Україні, є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Цей документ, який набув чинності з 2014 року, містить широкий спектр вимог та норм, що стосуються освітньої політики України [3].

При порівнянні законодавства про освіту України, окремих європейських країн та ЄС можна виділити декілька спільних тенденцій, таких як:

1. Забезпечення загальної доступності до освіти для всіх груп населення.
2. Встановлення загальнообов'язкової термінової освіти.
3. Розвиток системи професійної освіти та підвищення якості навчання.
4. Розвиток технологічної бази та інформаційних технологій у навчальному процесі.

Однак, кожна країна має свої особливості та специфічність, які відображаються в її законодавстві про освіту. Наприклад, в Україні встановлено децентралізовану систему управління освітою, що передбачає, що відповідальність за надання освітніх послуг несуть місцеві органи влади. У Польщі обов'язковою є 8-річна початкова школа, у Швеції система освіти спрямована на розвиток творчих здібностей та індивідуальних здібностей учнів.

Також, законодавство Європейського Союзу (ЄС) визначає загальні принципи, які повинні бути враховані в законодавстві про освіту країн-членів ЄС. Одним з головних завдань є забезпечення якості освіти та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян ЄС. Зокрема, ЄС активно сприяє розвитку міжнародної співпраці у

галузі освіти, створенню спільних програм навчання та визнанню документів про освіту.

Наприклад, в рамках Європейського вищого освітнього простору було запроваджено систему кредитів ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System), яка дозволяє уніфікувати процес визнання курсів та оцінок, отриманих студентами в різних країнах [4]. Крім того, було запроваджено сертифікат мовної компетентності для викладачів та студентів, що сприяє розвитку міжкультурної комунікації та співпраці між університетами з різних країн.

Крім того, в ЄС існує спільна програма Erasmus+, яка сприяє міжнародному обміну студентів та викладачів між країнами-членами ЄС та іншими країнами світу. Ця програма сприяє розвитку міжкультурного діалогу та зміцненню співпраці між країнами в галузі освіти [6].

Законодавство про освіту в кожній країні є важливим інструментом для забезпечення якісної та доступної освіти для всіх громадян. При порівнянні законодавства про освіту України, окремих європейських країн та ЄС можна виділити деякі спільні тенденції, такі як забезпечення загальної доступності до освіти, встановлення загальнообов'язкової термінової освіти, розвиток системи професійної освіти та підвищення якості навчання, розвиток міжнародної співпраці та забезпечення визнання документів про освіту.

Проте, кожна країна має свої особливості у законодавстві про освіту. Наприклад, в Австрії система освіти має велику кількість рівнів, включаючи загальну початкову, основну та середню школу, вищу освіту та професійну освіту. В Німеччині, крім загальної освіти, існує система професійної освіти з двома рівнями: навчання в професійних школах та навчання в підприємствах.

У Франції загальна освіта є безкоштовною та обов'язковою для всіх дітей від 6 до 16 років. Також у Франції існує велика кількість вищих шкіл, які спеціалізуються на різних галузях знань.

В Швеції система освіти має три рівні: початкову, середню та вищу освіту. Загальна освіта є безкоштовною та обов'язковою для всіх дітей від 7 до 16 років. Також у Швеції існує система вищої професійної освіти, яка дає можливість отримати практичні навички у різних галузях[5].

В Україні, крім загальної освіти, існує система професійної освіти з двома рівнями: середня професійна освіта та вища професійна освіта. Також в Україні діє система дистанційного навчання, яка стала активно розвиватися під час пандемії COVID-19.

У порівнянні з Європейськими країнами, законодавство про освіту в Україні має свої особливості та проблеми. На думку експертів, однією з основних проблем є недостатня фінансова підтримка освіти. Наразі, витрати на освіту в Україні становлять близько 3% ВВП, що є нижчим за середній рівень в країнах ЄС. Також, законодавство про освіту не завжди відповідає сучасним вимогам та потребам ринку праці.

У той же час, Україна активно працює над реформуванням системи освіти з метою підвищення її якості та конкурентоспроможності на міжнародному рівні[2]. Також у 2014 році було прийнято Закон України "Про вищу освіту", який передбачає підвищення рівня якості вищої освіти та забезпечення її відповідності міжнародним стандартам [1].

Отже, можна зробити висновок, що законодавство про освіту у країнах Європи та ЄС має свої особливості та спільні риси. Важливо зазначити, що система освіти не є статичною та постійно розвивається, враховуючи потреби сучасного світу. Україна, як і більшість країн, має свої проблеми та виклики, проте вона активно працює над їх вирішенням та підвищенням якості освіти на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 22.02.2023).
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 22.02.2023).
3. European Commission, "The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report". URL: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/2018-implementation-report_en.pdf. (дата звернення: 22.02.2023).
4. European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) User's Guide. URL: <https://ugent.be/ps/en/exchange/ects-users-guide.htm>. (дата звернення: 22.02.2023).
5. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)" (2015), URL: https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf. (дата звернення: 22.02.2023).
6. Association of Universities of Europe (EUA), "The Role of Universities in the Bologna Process" (2017). URL: eua.eu/downloads/publications/the-role-of-universities-in-the-bologna-process.pdf. (дата звернення: 22.02.2023).

УДК 378.22(073):005.591.452(4/.477)

ТИМОЩУК О.Г., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МАГІСТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗВО: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Дослідження присвячено особливостям реалізації магістерських програм у європейських країнах, як досвід для України у період інтеграції і трансформації вітчизняної вищої школи у європейський і світовий освітній простір.

Ключові слова: євроінтеграція, інтернаціоналізація, магістратура, заклад вищої освіти, педагогічна освіта.

Процес євроінтеграції передбачає, в першу чергу, прийняття основних ідей у напрямку наближення та гармонізації систем освіти європейських держав. В даному контексті, для держави важливо створити конкурентоспроможну систему освіти,

насамперед вищої, яка має ключову роль у поширенні основоположних і професійних знань, суттєво сприяє науковим дослідженням та розвитку сучасних технологій. Теперішня вища освіта України перебуває в стані вдосконалення та постійних змін. Здійснюючи аналіз системи вищої освіти європейських країн, відзначаємо, що для них характерні нові спільні риси, серед яких впровадження загальноєвропейських освітніх стандартів, підвищення мобільності студентів і викладачів, полегшені можливості запозичення сучасних зарубіжних освітніх досягнень, також, не менш важливо потійне розширення ринку праці [3, с.76].

Сучасна загальноєвропейська педагогічна освіта характеризується такими рисами, як: прагнення відповідати запитам сучасного суспільства з урахуванням інтеграційних процесів у Європі; врахування ринку праці; наявність принципу автономії; розвиток методичної бази педагогічної освіти з метою пошуку перспектив розвитку. Є кілька способів отримати ступінь магістра в Європі. Залежно від програми захист дисертації може знадобитися або не знадобитися [2, с.240]. . Характерною особливістю магістерських програм є їх профільна спеціалізація та тривалість навчання, яка визначається державними вимогами та системою організації навчання. Розрізняють такі види магістратури: - магістр конкретної сфери діяльності: можна отримати на основі ступеня бакалавра; - магістр адміністрування: використовується у сфері бізнесу та менеджменту. З одного боку, це магістри наук, магістри мистецтв, магістри комерції. Для таких програм не дуже часто потрібні досвідчені професіонали. З іншого боку, є магістри ділового адміністрування, підготовка яких вимагає щонайменше двох-трьох років професійного досвіду та відкрита для людей з академічними знаннями в будь-якій галузі. Різниця між цими сферами полягає в їхній репутації, кар'єрних цілях студента та платі за навчання. Таким чином, магістерська програма навчання триває від одного до шести років. Це вищий, на відміну від освітнього ступеня «бакалавр», рівень вищої освіти, який передбачає поглиблене засвоєння теоретичних аспектів галузі підготовки та орієнтує студента на науково-дослідну діяльність. Після закінчення магістратури випускнику видається диплом про вищу професійну освіту з присвоєнням ступеня «магістр» з правом викладання у вищій школі.

Фінансовим центром Євросоюзу вважають Німеччину, тут розташовано багато університетів, працює величезна кількість професіоналів своєї справи, зосереджена культура і мистецтво всієї Європи. Це приваблює майбутніх студентів, у тому числі магістрантів. Тривалість магістерських програм у Німеччині залежить від обраної спеціальності – 1,5-2 роки. Як не дивно, але на більшості магістерських програм навчання ведеться лише англійською мовою. Якщо і є німецькомовні програми, то найчастіше це все-таки друга мова навчання. Лекції, семінари, курсові та інші види робіт проходить англійською мовою і додаткового знання німецької не вимагають. Основні вимоги: диплом про вищу освіту із середнім балом не нижче чотирьох, відмінне знання німецької мови. Відмінною рисою німецької освіти є те, що магістратура в державних університетах безкоштовна. Українці та інші іноземці, які закінчили вищий навчальний заклад на батьківщині та бажають продовжити навчання

за кордоном у німецькій магістратурі, мають переконатися, що їхній ВНЗ чи принаймні отримана спеціальність має державну акредитацію. Якщо ані навчальний заклад, ані курс не акредитовані, ваша ситуація буде подібна до ситуації випускника середньої школи. Ще одна обов'язкова умова для вступу на магістратуру в Німеччині – гарне знання німецької чи англійської – залежно від мови навчання в Німеччині. І навіть якщо більшість курсів викладаються німецькою, англійська або якась інша мова може знадобитися як додаткова іноземна мова. Тому без належних сертифікатів, які підтверджують ваші знання, ви не зможете вступити.

Одним із основних критеріїв вступу до магістратури у Франції є диплом про вищу освіту та успішне складання іспиту на знання мови. Залежно від обраного абітурієнтом університету та спеціальності конкурс і вартість навчання можуть відрізнятися. Франція є однією з найпопулярніших країн, куди їдуть навчатися за магістерськими програмами студенти з усього світу. Що необхідно для вступу на магістратуру у Франції? Майбутні студенти надають диплом, сертифікат про знання французької мови та мотиваційний лист. Якщо студент подає документи на навчання у магістратурі з англійської мови у Франції, необхідно також надати відповідний сертифікат про знання англійської мови. Система вищої освіти Франції максимально орієнтована на потреби студентів. У Франції є кілька типів навчальних закладів, що суттєво відрізняються один від одного, в першу чергу умовами вступу, також пропонують навчання за різними напрямками. Університети працюють за Болонською системою трьох циклів: бакалавр – ліцензія, магістр – магістр, PhD – докторат. Це навчальні заклади з багатьма напрямками, де студенти можуть отримати освіту в багатьох областях від інженерії до медицини. Для вступу до французького університету українському студенту необхідно зібрати повний пакет документів і надіслати його до обраного навчального закладу до кінцевого терміну прийому документів. Кожен університет має свої вимоги щодо документів, які вимагають від іноземних студентів, зазвичай мова йде про такі документи як з резюме, мотиваційний лист, навчальний проект та інформація про попередньо отримані оцінки з дисциплін.

Італійські університети пропонують освітні програми загальноєвропейської системи вищої освіти, а саме: ступінь бакалавра – 3-4 роки навчання, ступінь магістра – 2 роки. Єдиний цикл навчання медицини та права становить 5-6 років. Навчання в Італії приваблює тисячі студентів з усього світу, які хочуть отримати освіту англійською чи італійською мовами. Майже всі вищі навчальні заклади країни двомовні. Звичайно, вибір спеціальностей державною мовою країни значно ширший. Державні італійські університети відносяться до розряду недорогих. Багато з них мають безкоштовні програми, які потребують щорічної реєстраційної плати від 3500 до 4000 євро. У приватних університетах Італії вартість навчання залежить від конкретного курсу, але в середньому студенту доведеться заплатити від 8 000 до 30 000 євро на рік.

Таким чином, реалізація магістерських програм у європейських країнах відрізняється методикою відбору претендентів на навчання (конкурсний відбір,

співбесіди, наявність практичного досвіду тощо), але має практичну спрямованість, розвиває навички самостійного навчання, творчий потенціал, розвиває навички самостійного навчання, творчий потенціал, формує навички самостійного навчання, формує навички самостійного навчання. готовність до самоосвіти, професійного розвитку та навчання впродовж життя [1, с.56]. Важливо сказати, що в європейських країнах існують проекти, які дають можливість отримати ступінь магістра зі знижкою як одразу після закінчення закладу вищої освіти, так і через багато років. Досвід професійної підготовки магістрів у провідних країнах Європи є важливим для творчого запровадження у вищу освіту України.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Досвід формування та розвитку професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти у провідних країнах Західної Європи. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: збірник наукових статей / За заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми, 2022. 440 с. С. 53– 58.
2. Проценко О.Б. Професійна підготовка викладачів вищої школи в магістратурі: досвід європейських країн. Освітологічний дискурс, 2015, 3: 238-247.
3. Савченко Н.С. Порівняльна характеристика магістерських програм у закладах вищої освіти в Україні та за кордоном. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2022, 206: 74-81.

УДК 349.6

ОБІЮХ Н.М., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття правової культури та екологічної освіти. Розглянуто основні завдання та напрями розвитку еколого-правової культури в освітньому середовищі як необхідної умови розвитку професійної спрямованості майбутніх правників.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна освіта, правова культура, природоохоронна діяльність.

Правова культура – це частина культури суспільства як історичної сформованої системи духовно-моральних цінностей. Вона виражається у поглядах людини, окремих спільнот людей, суспільства загалом на право та мораль, формує правосвідомість. Правова культура полягає в розумінні громадянами правової поведінки, усвідомленні своїх прав та обов'язків, дотриманні вимог юридичних норм.

Правова культура – різновид соціальної культури. Вона являє собою доволі складне і багатопланове поняття, яке складається з правової культури особистості та правової культури суспільства.

Правова культура особистості – це знання і розуміння права, а також дії відповідно до нього. Правова культура особистості тісно пов'язана з правосвідомістю,

спирається на неї. Але вона ширша від правосвідомості, оскільки включає в себе не тільки психологічні та ідеологічні її елементи, а й юридично значущу її поведінку [1, с. 107].

Одним з найважливіших факторів, що впливають на становлення духовного світу молоді, є формування екологічного мислення, екологічного світогляду та екологічної культури. Сучасна цивілізована людина має усвідомлювати себе частиною природи, відчувати органічний зв'язок з нею, нести відповідальність за збереження навколишнього середовища.

Розвиток і формування екологічної свідомості студентів ВНЗ всіх спеціальностей є досить важливою проблемою сьогодення, що пов'язано з їх майбутньою професійною діяльністю. Екологічна освіта, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання, екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту [2].

Глибоким опануванням екологічними знаннями, формуванням екологічного мислення, свідомості і культури мають бути охоплені громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності.

Метою реалізації Концепції екологічної освіти в Україні має стати різнобічна підготовка громадян, здатних розуміти й оптимально вирішувати екологічні та соціально-економічні проблеми регіонів проживання на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, здорового глузду, загальнолюдських досвіду й цінностей.

Екологічна освіта громадян у соціально-культурному розвитку передбачає формування та розвиток особистих екологічних цінностей. Екологічна освіта як складова соціалізації є засобом організації освітнього середовища в університеті.

Слід зазначити, що правова культура та екологічна освіта визначають можливості успішної соціалізації студентів у професійному середовищі. В умовах загострення екологічної кризи необхідно підвищувати інтерес суспільства, особливо молоді, до проблеми охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів. Особливий акцент потрібно зробити на застосуванні еко-орієнтованого підходу до навчання та залученні молоді до громадських екологічних заходів.

На думку окремих науковців, формування екологічного світогляду має відбуватись як процес набуття екологічних цінностей з розвитком екологічної компетентності за допомогою включення особистості в екологоорієнтовані види діяльності [3, с. 26].

Екологічна та правова культура є особливою системою соціальних відносин, цінностей, норм і способів взаємодії між індивідом та навколишнім середовищем, спадкоємності, сформованої у свідомості та поведінці студентів у процесі навчання, культури, дозвілля та практичної діяльності. Еколого-правова культура формується на

основі екологічних знань та цінностей, а також правових знань, принципів, ідей, теорій, що впливають на майбутній розвиток особистості.

Як стверджує Дущечкіна Н.Ю., одним із потужних засобів формування екологічного світогляду є природоохоронна діяльність – системне утворення, що є діяльнісною реалізацією екологічних знань, умінь, навичок, здобутих студентами під час навчально-виховного процесу в університеті і передбачає морально-етичну поведінку особистості в довкіллі, накопичення досвіду у сфері охорони навколишнього середовища [3, с. 61].

На нашу думку, позитивний вплив на розвиток еколого-правової культури майбутніх спеціалістів правничих спеціальностей є проходження практики та стажування в громадських екологічних організаціях, які покликані захищати екологічні права та законні інтереси людини і громадянина. Сучасними напрямками діяльності громадських екологічних організацій є організація та проведення добровільних екологічних акцій, що стосуються прибирання зелених зон та благоустрою територій, протидія знищенню та пошкодженню дерев, забрудненню водою тощо.

Висновки. Правова культура та екологічне виховання становить собою невід’ємну складову соціально-культурного розвитку особистості. Правова культура та екологічна освіта повинна розглядатись як єдине ціле – еколого-правова культура, яка формується у процесі навчання та в подальшому проявляється у практичній професійній діяльності. Екологічне виховання допомагає розвинути в собі ціннісно-орієнтовані підходи до проблеми збереження навколишнього середовища та покращення якості життя загалом, сформувавши відповідальне ставлення до навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Хомишин І.Ю. Роль правової культури у забезпеченні порядку в суспільстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. Вип. 810: Юридичні науки. С. 105-109.
2. Про концепцію екологічної освіти в Україні : рішення колегії Міністерства освіти і науки України № 13/6-19 від 20 грудня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (дата звернення: 12.03.2023).
3. Дущечкіна Н.Ю. Формування екологічного світогляду у закладах вищої освіти : монографія. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 213 с.

Секція 5

Дистанційна освіта: виклики сьогодення

УДК 37.013.73

ТЕРЕПИЩИЙ С.О., д-р. філос. наук, проф., професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Розглядаються виклики та можливості надання дистанційної освіти в контексті війни в Україні. Фізична безпека учнів і вчителів, доступ до технологій, якість освітнього контенту та доступність ресурсів є одними з основних проблем, які необхідно вирішити для впровадження ефективних програм дистанційної освіти. Незважаючи на ці проблеми, дистанційна освіта пропонує можливості надати освіту учням, які інакше можуть мати обмежений доступ до навчання. Розробляючи україномовний контент і використовуючи технології, програми дистанційної освіти можуть сприяти побудові більш стійкого та освіченого суспільства в Україні.

Ключові слова: дистанційна освіта, українська освіта, війна в Україні

Війна в Україні має руйнівний вплив на багато аспектів соціального життя, включно з освітою. Проте, незважаючи на виклики війни, освіта залишається надзвичайно важливою, адже є не лише ключовим рушієм економічного розвитку, але й основою соціальної згуртованості та людського прогресу, і це особливо важливо в час випробувань. Освіта може створити відчуття стабільності, безпеки та нормального життя для дітей і сімей, які постраждали від війни, і може допомогти розвинути знання, навички та стійкість, необхідні для відновлення громад після перемоги [4, с. 35].

У попередніх публікаціях ми з колегами досліджували сучасні проблеми освіти в тому числі після початку війни, але повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року змушує переосмислити і розширити деякі напрацювання [3-8]. Ось чому я хочу в цих тезах підняти тему потенціалу дистанційної освіти для підтримки навчання під час війни. У той час як доступ до традиційних шкіл і університетів у постраждалих від війни районах може бути складним або неможливим, дистанційна освіта може запропонувати гнучке, адаптивне та ефективне рішення. Програми дистанційної освіти можуть забезпечити високоякісне навчання, освітні ресурси та можливості для розвитку, водночас використовуючи потужність технологій для подолання труднощів фізичної відстані.

За даними звіту ЮНІСЕФ «від початку ескалації війни 24 лютого 2022 року в Україні було вбито або поранено 1148 дітей, близько 5,9 мільйона людей стали внутрішньо переміщеними особами... Навчання близько 5,7 мільйони дітей було перервано, а 1,5 мільйони дітей стикнулися з проблемами психічного здоров'я» [2].

Дистанційна освіта стала одним із можливих шляхів вирішення проблеми навчання поза традиційними школами. Використовуючи технології та гнучкі моделі навчання, дистанційна освіта може допомогти забезпечити дітям і молодідоступ до освіти.

Однак реалізація програм дистанційної освіти в таких контекстах не позбавлена ряду проблем. Однією з найбільш серйозних проблем дистанційної освіти в Україні під час війни є відсутність належної інфраструктури для підтримки онлайн-навчання. Багато шкіл і університетів були пошкоджені або зруйновані під час конфлікту, а в деяких районах немає надійного підключення до електрики чи Інтернету. Це створює серйозну перешкоду для реалізації програм дистанційної освіти, оскільки студенти та викладачі можуть не мати доступу до технологій і ресурсів, необхідних для участі в онлайн-навчанні.

Ще однією проблемою дистанційної освіти під час війни в Україні є брак якісного освітнього контенту. Програми дистанційної освіти повинні бути розроблені з урахуванням унікальних потреб учнів. Дистанційні курси, які розроблені для ситуації пандемії COVID-19 не завжди можуть бути застосовані у випадку війни, адже учні могли зазнати психологічної травми, переміщення та інших проблем, які вплинули на їхню здатність вчитися, що не враховувалось під час пандемії. Важливо, щоб навчальний зміст був чутливим до цих факторів і розроблений таким чином, щоб задовольняти потреби учнів. Окрім того, деякі учні одного класу є внутрішньо переміщеними особами (в межах України), а інші – перебувають за кордоном, що також вимагає врахування під час проведення спільного навчання.

Загалом, незважаючи на те, що дистанційна освіта пропонує потенційне вирішення проблем, пов'язаних із наданням освіти в умовах війни, важливо визнати, що впровадження цих програм у контексті війни в Україні представляє певний ряд проблем. Інфраструктура, технологія, доставка контенту, психологічні травми мають бути ретельно розглянуті при розробці та впровадженні програм дистанційної освіти як для дітей, які залишились в Україні, так і тих хто вимушено виїхав за кордон.

Список використаних джерел

1. «Діти війни», державний портал розшуку дітей <https://www.facebook.com/photo/?fbid=507987538099553&set=a.263825502515759>
2. Україна. Гуманітарна ситуація. Звіт №24 ЮНІСЕФ, <https://www.unicef.org/ukraine/media/29831/file/Ukraine-Humanitarian-SitRep-December-2022+.pdf>
3. Терепищій С. О. Проблема універсальної картини світу в структурі розуміння сучасної людини. 2015. Вища освіта України, №3. С. 19-25.
4. Терепищій С. О. Сучасні освітні ландшафти. К.: «Фенікс», 2016. 309 с.
5. Терепищій С. О. Тенденції розвитку освітніх ландшафтів в епоху індустріального суспільства. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди "Філософія". 2019. Т. 2. №. 45. С. 139-150.
6. Svyrydenko D., Terepyshchyi S. Media Literacy and Social Responsibility of Educators in the Conditions of Information War: The Problem Statement. *Studia Warmińskie*. 2020. Т. 57. С. 75-83.
7. Terepyshchyi S. Educational Landscape as a Concept of Philosophy of Education. *Studia Warmińskie*. 2017. Т. 54. С. 373-383.
8. Terepyshchyi S. Modern Theories and Models of Decision Making at Education Policy. *Gileya: Scientific Bulletin*, 2015, Т. 96, 334-339.

ДАНИЛЕЙЧУК І. М., вихователь, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
*Івано-Франківський спортивний ліцей Івано-Франківської обласної ради,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розкрито поняття булінгу та надано вичерпні його характеристики в системі загальної середньої освіти, обґрунтовано причини поширення кібербулінгу в системі дистанційного навчання. Визначено різні форми медіаосвіти та формування медіакультури як основні шляхи протидії булінгу серед учнівської молоді при дистанційному навчанні.

Ключові слова: булінг, протидія булінгу, кібербулінг, дистанційна освіта, медіаосвіта, загальна середня освіта.

Булінг (цькування), згідно нормативно-правових актів України, це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1].

Створення мирного, незагрозливого середовища як умови встановлення демократичних цінностей є орієнтиром для розбудови держави. Проте часті випадки насильства, булінгу та високий рівень конфліктності серед однолітків, учасників освітнього процесу не дозволяють повною мірою досягти поставленої мети. За дослідженнями ЮНІСЕФ, з фактами шкільного булінгу в Україні мали справу 67 % дітей у віці 11 – 17 років. Також, 24 % дітей стали жертвами, а 48 % з них нікому не розповідали про ці випадки [2]. Дещо частіше за інших дітей піддаються цькуванню сором'язливі, зі зразковою поведінкою діти, а також діти, які через різні життєві обставини є замкнутими в собі або діти з бідних сімей. Причинами цькування дитини може бути зовнішність, вимова, поведінка, успіхи в навчанні, статки родини та інше.

В умовах значного поширення дистанційної освіти в Україні, особливо з 2020 року, зростає поширення такого явища, як кібербулінг. Це обумовлене тим, що часткове переведення учнів загальноосвітніх закладів на дистанційну форму навчання в період введення обмежень та карантинних заходів, викликаних, наприклад, воєнними діями, спричиненими агресією російської федерації та повномасштабними вторгненням 24.02.2022 року, чи, з 2020 року – поширенням вірусу SARS-CoV-2, зумовлює те, що значну частину освітнього процесу діти проводять вдома з використанням електронних засобів.

ЮНІСЕФ визначає кібербулінг як цькування із застосуванням цифрових технологій. Кібербулінг може відбуватися в соціальних мережах, платформах обміну повідомленнями (месенджерах), ігрових платформах та мобільних телефонах, зокрема через: поширення брехні або розміщення фотографій, які компрометують когось у соціальних мережах; повідомлення або погрози, які ображають когось або можуть завдати комусь шкоди [3].

Суб'єктами булінгу (в тому числі й кібербулінгу) є учасники освітнього процесу, які поділяються на учасників, які вчиняють булінг, і на тих, відносно яких він вчиняється (потерпілі особи). Обов'язковою ознакою булінгу є потерпіла сторона, якою може бути виключно малолітня чи неповнолітня особа. Суб'єктами, які вчиняють булінг, є всі учасники освітнього процесу.

У випадку, коли насильство над дитиною здійснюється в межах освітнього закладу чи освітнього процесу, що здійснюється в дистанційній формі, це діяння буде кваліфікуватись як булінг, аналогічно таке діяння слід кваліфікувати як булінг, коли воно буде вчинятись поза межами освітнього закладу під час перебування дитини в спортивній, музичній, образотворчій секції чи школі незалежно від форми її власності, наприклад, у випадку булінгу тренера відносно дитини, якій не вдається виконувати програму навчання (тренування). Таким чином, однією із ознак діянь, які кваліфікуються як боулінг, є місце його вчинення: при булінгу – це освітній заклад та прирівняні до нього інші заклади освіти, а також освітнє середовище дистанційної форми навчання, в яких основним контингентом є малолітні та неповнолітні особи.

Важливою ознакою булінгу є вчинення психологічного насильства, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій (соціальних мереж, телефонних дзвінків, надсилання SMS-повідомлень), що поширюється сьогодні з розвитком інформаційних технологій і комунікаційного спілкування, особливо при дистанційній формі навчання. Кібербулінг є досить поширеним явищем, особливо коли відбувається систематичне, а іноді і масове цькування дитини, наприклад, на соціальній сторінці навчальної групи, коли така інформація відома всім її учасникам, що принижує людську гідність цієї дитини, призводить до нервових її зривів, поганого харчування, поганого фізичного відчуття, а гірше, коли провокує формування в дитини суїцидальної поведінки, що переростає в кримінально каране діяння – доведення особи до самогубства (ст. 120 Кримінального Кодексу України) [4].

За вчинення булінгу ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) передбачена відповідальність у вигляді штрафу або громадських робіт, або виправних робіт. Щодо ефективності даних заходів відповідальності зазначимо наступне: вони є досить ефективними, коли булером є доросла особа, яка потенційно спроможна сплатити штраф чи може бути залучена до громадських робіт. Однак коли булером є неповнолітня особа, яка не досягла віку настання адміністративної відповідальності, тоді у відповідності до ч. 3 та 4 ст. 173-4 КУпАП за вчинення булінгу малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, у тому числі вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, або громадські роботи.

Ознаками булінгу є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); насильство завжди здійснюється з попереднім наміром, тобто умисно; дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння шкоди; дії кривдника порушують права і свободи особи. Можна визнати, що булінг має такі важливі риси: влада та контроль над жертвою; намір нашкодити, тобто кривдник навмисно завдає емоційного або фізичного болю потерпілому; погроза подальшої агресії.

Наслідки булінгу для потерпілих – цехронічні проблеми зі здоров'ям, фізична інвалідизація, психічні порушення (такі, як депресія, наркоманія, тривожні розлади та інші). Діти, які зазнають боулінгу в освітньому процесі, з раннього віку виявляють психологічні проблеми, такі, як надчутливість до загроз, неконтрольована агресія, що призводять до вторинної травматизації.

Вищезначене потребує формування медіакультури серед учнівської молоді та системного розвитку медіакомпетентності суб'єктів освітнього процесу в навчальних закладах задля протидії таких явищ як кібербулінг, грумінг, тролінг, цифрова деменція тощо. Відтак, медіаосвіта є важливою складовою модернізації освіти, яка сприятиме розбудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки, становленню громадянського суспільства. Доцільними формами впровадження медіаосвіти є: включення окремих змістових модулів або освітніх компонентів; підготовка і видання для учнів навчально-методичних посібників і рекомендацій; організація і проведення конкурсів і фестивалів з медіаторчості; підтримка учнівських медіаосвітніх ініціатив, акцій, рухів; проведення систематичного моніторингу розвитку медіакультури суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2019. № 5. Ст.33.
2. Закон про булінг: відповідальність за цькування у школі. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/zakon-pro-bulinh-vidpovidalnist-za-tskuvannya-u-shkoli>.
3. Кібербулінг – що це та як це зупинити? 10 фактів, які підлітки хочуть знати про кібербулінг. Офіційний сайт UNICEF Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/cyberbullying>
4. Кримінальний кодекс України від 4 квітня 2001 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.

УДК 378.147+811.581.11

ЛЮБИМОВА Ю.С., канд. філол. наук, доц., завідувач кафедри китайської філології, директор Інституту Конфуція КНЛУ
Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ІНСТИТУТУ КОНФУЦІЯ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Акцентовано увагу на особливостях провадження дистанційної освіти в умовах дії воєнного стану й карантинних обмежень в рамках функціонування Інституту Конфуція Київського національного лінгвістичного університету. Проаналізовано виклики сьогодення, які постають перед українськими китаєзнавцями в рамках провадження освітнього процесу й окреслено перспективи використання інформаційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, Інститут Конфуція, китайська мова, інформаційно-комунікаційні технології, електронна освіта.

Інститут Конфуція Київського національного лінгвістичного університету (КНЛУ) розпочав свою діяльність у вересні 2013 р. і цьогоріч святкуватиме 10 річницю свого існування. За цей час Інституту Конфуція КНЛУ вдалося отримати нагороду «Найкращий Інститут Конфуція у світі» (2015 р.) і «Найкращий директор Інституту Конфуція з китайської сторони» (2016 р., д. політ. н. Ши Яцзюнь). Щороку слухачі Інституту Конфуція КНЛУ, які брали участь у всесвітньо відомому конкурсі знавців китайської мови «Китайський міст», гідно представляли Україну на міжнародній арені, виборюючи призові місця або входячи до 15-ки чи 30-ки найпотужніших знавців китайської мови у світі.

На початку 2020 р. Інституту Конфуція КНЛУ так само, як і іншими освітніми організаціями по всьому світу, довелося стикнутися з викликом повного переходу на роботу в онлайн-режимі і швидкому опануванню усіх необхідних для цього технологій дистанційної електронної освіти. Безумовно, початок цього непростого процесу супроводжувався певними труднощами, як-от: обрання підходящої онлайн-платформи для провадження освітнього процесу й проведення культурно-освітніх заходів, підбір дієвих методик для опанування нового матеріалу, використання сучасних технологій для презентації нового матеріалу, пов'язаного з вивченням китайської мови. Окреслені виклики отримали новий поштовх навесні 2022 року з початком війни, у зв'язку з чим довелося вкотре реформувати навчальний процес в Інституті через вимушену евакуацію викладачів-носіїв китайської мови, переселення українських викладачів і слухачів Інституту, «випадання» з освітнього процесу окремих слухачів, проблеми з електропостачанням тощо.

Утім, Інституту Конфуція вдалося пристосувати навчальний процес до викликів сьогодення у такий спосіб:

- активне використання онлайн-платформ для проведення навчання і культурно-освітніх заходів (наприклад, Microsoft 365, включаючи застосунок MicrosoftTeams, платформа Zoomі китайська навчальна онлайн-платформа 雨课堂YuKeTang);

- підлаштування розкладу занять під потреби слухачів, враховуючи безпекову ситуацію;

- збагачення віртуального середовища;

- орієнтація на індивідуальні потреби слухачів;

- використання моделі «викладач-інструктор», що дозволяє скерувати індивідуальну траєкторію кожного зі слухачів, проконсультувати і скоординувати діяльність у відповідному напрямку;

- використання моделі «blendedlearning», яка дозволяє ефективно проводити культурно-освітні заходи у змішаному форматі.

Таким чином, до перспектив провадження дистанційної освіти в Інституті Конфуція КНЛУ належать такі:

- підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу в контексті використання smart-технологій і розробки інтерактивного навчально-методичного забезпечення;

- активне залучення стейкхолдерів до освітнього процесу і культурно-освітніх заходів;
- активне долучення до міжнародного співтовариства і збагачення глобального освітнього простору.

УДК 378.147

КЛОЧКО А.О., д-р. психол. наук, доц., завідувач кафедри психології
СКУЛОВАТОВА О.В., канд. психол. наук, доц., доцент кафедри психології
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Констатовано, що в умовах цифрових викликів важливого значення набуває формування та розвиток цифрової компетентності у здобувачів освіти. Встановлено, що здобувачі освіти потребують розвитку цифрової компетентності, пов'язаної з роботою інструментів гейміфікації, візуалізації контенту для вирішення освітніх цілей практичного, професійного і загального спрямування.

Ключові слова: дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології, цифрове суспільство, цифрова компетентність.

Насичення реального світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними призводить до цифровізації освіти, як складової цифровізації суспільства в цілому. Для реалізації мети цифровізації важливу роль має відігравати саме система освіти. В умовах соціального дистанціювання єдиною можливою формою освітньої діяльності стало дистанційне навчання. Необхідність продовження освітнього процесу в нових умовах актуалізувало питання швидкої інтеграції технологій дистанційного навчання до традиційних форм провадження освітньої діяльності.

Ефективність використання цифрових технологій в освітньому процесі доведено практикою організації дистанційного навчання під час пандемії COVID-19. Вони стали тим інструментом, який забезпечив можливість збереження безперервності освітнього процесу.

Дослідженнями підтверджено, що створення та використання інформаційно-освітнього середовища забезпечує ефективну взаємодію під час освітнього процесу та організації спільної продуктивної діяльності, сприяє формуванню стійкої мотивації до навчання та результативності освіти в цілому [3].

Для впровадження в освітній процес технологій дистанційного навчання доцільно сформувати у здобувачів освіти навички використання цифрових інструментів.

Результати опитування здобувачів освіти щодо особливостей використання цифрових інструментів в освітньому процесі показали зацікавленість у володінні цифровими інструментами та вмінні їх ефективно використовувати. Одержані результати свідчать, що здобувачі освіти більш зацікавлені у розвитку таких навичок,

як робота з сервісами для створення інфографіки (14,3%), володіння засобами візуалізації контенту (13,6%), використання інструментів для здійснення оцінювання (16,7%), створення відеоматеріалів (15,9%), подкастів (9,6%) та 3D візуалізації (8,5%), використання інструментів гейміфікації (17,5%). Увагу також привертає низький відсоток зацікавленості здобувачів освіти до використання спеціальних інструментів пошуку інформації (1,5%) та проведення тестувань, опитувань (2,4%). Це свідчить про те, що в навчальний матеріал необхідно включати роботу з інструментами гейміфікації, візуалізації контенту для вирішення освітніх цілей практичного, професійного і загального спрямування.

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій розширює спектр компетенцій майбутнього, серед яких володіння цифровими технологіями дозволяє швидко адаптуватися до умов цифрового світу, що змінюються [2].

Вчені зауважують, що сучасні цифрові технології сприяють створенню «розумного» простору – цифрового середовища, де відкрито взаємодіють люди та технологічні системи, детехнології стають невід’ємною частиною повсякденної життєдіяльності кожного [1].

Цифрова компетентність є багатофункціональною, належить до трансверсальних, здатних забезпечувати «трансфер навчання» через інтеграцію знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості задля вирішення ситуацій реального життя, та орієнтує на безперервне навчання ([4].

Цифрові технології грають ключову роль організації освітнього процесу. Їх можна використовувати як інструмент спільної роботи, організації активної пізнавальної діяльності. Цифрові компетентності сьогодні мають універсальний характер і надають учасникам освітнього процесу механізми адаптації до цифровізації економіки, а цифрова компетентність здобувачів освіти стає основою для повноцінної їх участі у цифровому суспільстві.

Таким чином, розвиток цифрових компетентностей здобувачів освіти сприятиме налагодженню взаємодії з учасниками освітнього процесу, подоланню цифрового розриву між ними, розвитку цифрової грамотності, усвідомленому використанню ними цифрових технологій для власної реалізації в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Panetta K. Gartner Top 10 Strategic Technology Trends for 2019. 2018. UTR: <https://www.gartner.com>.
2. Racko G., Oborn E., Barrett M. Developing collaborative professionalism: an investigation of status differentiation in academic organizations in knowledge transfer partnerships. *The International Journal of Human Resource Management*. 2017. 30(3). 1-22.
3. Semenets-Orlova I., Klochko A., Tereshchuk O., Denisova L., Nestor V., Sadovyi S. *Special aspects of educational managers' administrative activity under conditions of distance learning. Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol.11. No 1. Special Issue. 286-297.
4. Tolochko S., Bordiug N., Knysh I. Transversal competencies of innovative entrepreneurship professionals in lifelong education. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Volume 6. Number 3. 156-165.

СИМАНОВА С.І., канд. юрид. наук, доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зосереджено увагу на здобутті дистанційної освіти в умовах воєнного стану в Україні. Акцентовано на сутність та позитивні сторони здобуття вищої освіти дистанційно та підготовці висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця у галузі права.

Ключові слова: дистанційна освіта; здобувач вищої освіти; науково-педагогічний працівник; воєнний стан; право.

Протягом 2021 та 2022 р.р. пандемія коронавірусу вже змусила всі заклади вищої освіти України перелаштувати свою роботу на дистанційний режим. Про те, війна в Україні принесла нові виклики – руйнування закладів вищої освіти, вимушено переселені здобувачі вищої освіти та науково-педагогічні працівники, повітряні тривоги, бойові дії та інші причини, пов'язані з війною в Україні. Незважаючи на низку проблем, які виникають під час підготовки фахівців у галузі права варто пам'ятати, що основною метою, яка стоїть перед науково-педагогічним працівником – це підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців у галузі права шляхом надання освітніх послуг відмінної якості, дотримання високих стандартів у викладанні, науковій і професійній діяльності, зокрема і під дистанційного навчання.

Дистанційне навчання в Україні це - один із напрямів реформування та модернізації системи вищої освіти, який активно розвивається, вдосконалюється, та функціонує.

За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [1].

Жевакіна Н.В., у своїй праці за темою : «Технологія дистанційного навчання: сутність та особливості» вказує, що дистанційне навчання – це цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії викладача та здобувача вищої освіти, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дозволяють здійснювати навчання на відстані, а отже, надає можливість отримувати освіту у процесі виробничої діяльності, за місцем проживання, можливість організації процесу самоосвіти, планування та здійснення індивідуальної освітньої траєкторії залежно від власних можливостей і потреб, поширює коло людей, яким доступні всі види освітніх ресурсів поза віковими, соціальними обмеженнями, станом здоров'я, підвищує соціальну та професійну мобільність населення [2, с. 70].

Дистанційна освіта на сьогодні набуває все більшої популярності, адже дистанційна освіта не вимагає від здобувача вищої освіти присутності в аудиторії, студент може навчатися у зручний час, у зручному, цікавому форматі, та в будь-якій точці земної кулі. Такий формат здобуття освіти дає можливість науково-педагогічним працівникам підвищувати свій професійний рівень, опановувати нові методики

викладання використовуючи новітні наукові платформи під час викладання, а здобувачам вищої освіти дає можливість успішно закінчити заклади вищої освіти, та стати висококваліфікованим фахівцем у галузі права.

Міністерство освіти і науки України докладає максимум зусиль для забезпечення безперервності навчання в Україні, надання доступу до знань та можливості навчатися кожному учаснику освітнього процесу, в цьому також і допомагають міжнародні партнери.

Так, міжнародний фонд «Відродження» долучився до допомоги університетам в освоєнні цифрового навчання та розвитку освітніх цифрових сервісів, сприяв створенню команди підтримки й промоції дистанційного навчання серед закладів вищої освіти. Разом із МОН команда фонду працює над технічною складовою підтримки університетів у частині доступу до різноманітних платформ, проводить вебінари для представників закладів вищої освіти, відповідальних за цифровий компонент навчання [3, с. 299].

У межах вступної кампанії 2022 р. до закладів вищої освіти за підтримки Постійного представництва ЮНЕСКО в Україні розроблено прототип системи для проведення національного мультипредметного тесту. Технічне завдання на зазначену систему розроблено за підтримки швейцарсько-українського проєкту «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (DECIDE) [3, с. 299].

Наразі закладах вищої освіти існує важлива проблема на шляху до успішного здійснення дистанційного навчання – це те, що не всі науково-педагогічні працівники вмiють застосовувати інноваційні методи навчання, працювати з науковими платформами, та сайтами. Ось чому варто науково-педагогічним працівникам прийняти виклики, які існують для кожного з нас, підвищувати свій професійний рівень, опановувати новітні технології, приймати участь у круглих столах, конференціях, підвищеннях кваліфікації. Проблеми у всіх викладачів закладів вищої освіти є схожими, а тому обмін досвідом допоможе їх подолати, та підготувати висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця з певної галузі знань.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
2. Жевакіна Н.В. Технологія дистанційного навчання: сутність та особливості. Вісник Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. № 4. 2003. С. 68–73.
3. Освіта в умовах воєнного стану інформаційно-аналітичний збірник. Київ. 2022. Електронне джерело. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>.

ГУЛІЄВА Д. О., канд. філол. наук, доцент

БАКАНОВА Д. С., студентка 3 курсу факультету соціально-гуманітарних технологій
*Національний технічний університет Харківський політехнічний інститут,
м. Харків, Україна*

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Розглянуто вирішення проблем з якими стикаються студенти та викладачі на дистанційному навчанні у наш час. Підкреслено способи для кращого засвоєння матеріалу та прояву ініціативи від учнів.

Ключові слова: дистанційне навчання, студенти, війна, сервіси, колектив.

У сучасному світі в умовах війни та пандемії дистанційна освіта набуває широкого значення. Також постає питання ефективного пошуку корисної інформації та використання соціальних мереж або сайтів для удосконалення знань.

Отже, згідно Закону України «Про освіту» дізнаємося, що дистанційна форма – «це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1]. Дистанційне навчання визначає виконання певних завдань та опрацювання нового матеріалу згідно інструкцій викладача. Для покращення занять можна запропонувати студентам цікаві онлайн ресурси.

По-перше, викладач має визначитись де саме проводити лекції та практичні заняття. Для цього рекомендується розглянути такі сервіси як:

- Google Meet (<https://meet.google.com/>);
- Zoom (<https://zoom.us/>);
- Microsoft Teams (<http://365.sumdu.edu.ua/>).

На початку лекції викладач повинен надати доступ до онлайн-лекцій на будь-яку мережу, визначену разом зі студентами. Також можна розмістити запис лекцій на доступному сайті. На жаль, війна ускладнює та відключення світла ускладнюють можливість присутності на парах, тому такий сайт допоможе студентам зі складними умовами прослухати пропущене заняття у зручний для них час. На наступній парі можна провести бліц-опитування на тему минулої лекції або студенти можуть зробити доклад чи презентацію[2].

Для мотивації виконання домашнього завдання та покращення мовленнєвих навичок, студентам можна запропонувати:

- створити запитання до певної теми, для того щоб студент навчиться не просто відтворювати інформацію, а опрацювати її. Сервіс: Learningapps (<https://learningapps.org/>);
- записувати відео і фактично спілкуватися між собою на певну навчальну тему. Сервіс: Flipgrid (<https://info.flip.com/>);

- зробити графічні об'єкти та різноманітні публікації на тему пари. Сервіс: Canva (https://www.canva.com/uk_ua/);
- вести щоденник вражень, записуючи іноземною мовою враження за день, не важливо чи будуть це прості речення, чи великі тексти. Сервіс: Blogger (<https://www.blogger.com/about/?bpli=1>).
- розповісти історію за мотивами того, що прочитав у параграфі. Або “оживити” персонажів, про яких ідеться в літературному творі. Таке завдання дозволить учню на довго запам'ятати матеріал. Сервіс: MakeBeliefsComix (<https://makebeliefscomix.com/>)[3],
- пройти тести на будь яку тему для відповідного учню рівню англійської мови. Сервіс: Flo-joe (<https://www.flo-joe.co.uk/>),
- подивитися коротенькі відео, які допоможуть у вивченні англійської мови. Сервіс: TED (<https://www.ted.com/>)[4].

Після початку війни багато світових та українських компаній підтримують українців у різний спосіб. Наприклад, багато застосунків та платформ відкрили безкоштовні доступи до своїх функцій, аби ми мали можливість вивчати іноземні мови, спілкуватися по відеозв'язку, читати книги. Nachasi(<https://nachasi.com/tech/2022/03/30/free-apps-for-ukrainians/>) підготував список таких застосунків і платформ та розбив їх для зручності по категоріям [5].

Також у наш час відбувається процес зростання ролі студентського колективу у вихованні студентів. Основною функцією студентського колективу на сучасному етапі можна вважати особистісно зорієнтоване виховання, яке включає різнобічний розвиток особистості кожного студента, створення умов для реалізації його здібностей і можливостей через участь у різних видах діяльності, виховання позитивних якостей особистості, яке має переростати у самовиховання [6]. Наприклад, П.Г. Лузан вважає, що під впливом діяльності і системи взаємин, опосередкованих змісту колективу, в ньому виникає специфічне новоутворення - “колективний мотив” чи “груповий соціально-психологічний ефект”, який збільшує зусилля індивідів, спрямованих на зміст, цілі і задачі діяльності [7]. Тобто, викладачу буде доречно створити групові завдання чи доповіді. Групи мають складатися з декількох осіб. Така робота студентів має декілька позитивних моментів:

По-перше, за певний час навчання відбувається диференціація студентів і вони можуть працювати і засвоювати матеріал з різною швидкістю. При такій роботі більш здібні студенти можуть швидше опанувати матеріал, допомогти колегам, бо працюють в групах, і піти далі. А викладач може приділити увагу більш слабким студентам.

По-друге, робота в групах розвиває в студентів уміння працювати в колективі, що дуже необхідно в професійній діяльності будь-якої людини.

Якщо на початкових етапах навчання викладач може порадижити студентам групи, як розподілити обов'язки між собою при виконанні спільного завдання, щоб результат для всіх був найкращим, то на старших курсах студенти такі рішення приймають самостійно [8].

Не варто забувати про здоров'я. Під час пари треба виділити п'ять хвилин для гімнастики. Сидячи за комп'ютером виникає навантаження на очі, значно більше, ніж при читанні паперової книги чи навіть перегляду телебачення. Це пов'язано з тим, що при навчанні та роботі перед екраном доводиться з близької відстані зосереджено читати дрібний текст, розглядати малюнки, цифри та динамічні зображення. Саме тому потрібно зробити гімнастику для очей[9].

- моргання протягом 1.5-2 хвилин - воно стимулює кровообіг;
- "малювання" очима вісімки або геометричних фігур - тренує м'язи очей;
- масаж очних яблук кінчиками пальців - знімає напругу, знижує внутрішньоочний тиск;
- кругове обертання очима (10 разів на кожну сторону);
- переводити очі з предмета, розташованого поряд (можна наклеїти або намалювати маркером крапку на склі) на предмет видалення - тренує кришталік очей;
- закрити очі, розслабитися і посидіти кілька хвилин, повторити вправу 3-5 разів, даючи відпочинок очам [10].

Підсумовуючи викладене, видається доречним висновок про те, що дистанційна форма ефективний метод навчання сьогодні, але він буде занадто складним та нудним без ініціативи викладача та студента, а використання новітніх сайтів сприятиме дотриманню певного балансу для створення оптимального навчального середовища.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38–39. – 380 с.
2. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка – Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 337 с.
3. Як технічно організувати дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nus.org.ua/articles/yak-tehnichno-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-pokrova-instruktsiya/>.
4. 10 great websites for learning English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eltlearningjourneys.com/2015/05/19/websites-for-learning-english/>
5. Добірка застосунків і сервісів, які стали безкоштовними для українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nachasi.com/tech/2022/03/30/free-apps-for-ukrainians/>
6. Мося' І.А. Формування колективу студентської групи вищого аграрного навчального закладу. Науково-методичні рекомендації. - К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2011. - 33 с.
7. Лузан П.Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти: Дис... докт. пед. наук: 13.00.04. - К., 2004. - 498 с
8. Організація самостійної роботи студентів в невеликих групах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://vuzlit.com/444202/organizatsiya_samostiynoyi_roboti_studentiv_nevelikih_grupah?ysclid=ldhn6sihsx478997509
9. Як зберегти зір під час дистанційного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/news/yak-zberehty-zir-pid-chas-dystantsiinoho-navchannia-korysni-vpravy-ta-porady-47127.html>

10. Гімнастика для очей: ефективні вправи та як правильно їх робити [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://lens.com.ua/ua/goods_for_know/gimnastika-dlya-glaz-effektivnye-uprazhneniya-i-kak-pravilno-ikh-delat/

УДК 37.01/.09

НЕЖИВА О.М., д-р. філос. наук, доц., доцент кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

INSTAGRAM ЯК ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті автор розглядає особливості використання соціальних мереж як інструмент навчання іноземної мови на прикладі Instagram. Автор показує деякі основні функції Instagram, які може використовувати викладач у навчанні іноземної мови. Цей креативний підхід до вивчення англійської мови, є доволі мотивуючим фактором в опануванні та вдосконаленні знання іноземної мови студентами.

Ключові слова: Instagram, соціальні мережі, аккаунт, хештег, іноземна мова

Сьогодні створено інформаційно-освітнє середовище для підтримки викладання навчальних предметів у закладах освіти, де широко використовують інструменти ІКТ і соціальні медіа (зокрема соціальні мережі).

Соціальні мережі, відомі багатьом із нас, котрі дозволяють користувачам створювати і ділитися дописами з фото та відео. Як тільки ви завантажите програму на телефон і створите обліковий запис, додасте короткий опис каналу, для занять, які викладаєте, ви відразу зможете почати застосовувати як інструмент у вивченні мови.

Однією з найбільш поширених соціальних мереж серед молоді є Instagram. Ця соціальна мережа має більш ніж 500 мільйонів активних користувачів на день, і більше половини з них молодше 30 років, котрі діляться різними фото, інформацією, майже, щосекунди. Втім, дана соціальна мережа може стати корисною для сучасних викладачів та педагогів у викладанні іноземної мови. А саме для освітян будуть корисні такі функції як:

- використання фото. Оскільки, викладач може вибрати кілька фотографій, пов'язаних із темою, яку на разі вивчають студенти, та завантажити їх для інтегрування у навчальний процес. Наприклад, студенти проходять тему “Подорож”, щоб перевірити словниковий запас по даній темі, викладач може відібрати декілька фото різних країн, котрі студенти можуть вибрати за вподобанням для написання описового абзацу або зняти власне відео селфі, описуючи вибране фото. Крім того, це надає можливість вдосконалювати різні граматичні аспекти в іноземній мові, так як при описі фото, викладач може поставити задачу використовувати певний граматичний час чи конструкцію;

- використання коротких відео. Викладач може зафіксувати частину он-лайн заняття, яку він вважає актуальною і завантажувати, щоб студенти могли передивлятися це відео для засвоєння певного матеріалу, а також, коли студенти

слухають відео, то розвиваються навички розуміння та слухання. Це дуже актуально при сьогоденних умовах в Україні. Крім того, викладач може поставити завдання зняти відео на певну тему у якому студенти розповідають про щось відповідно до заданої тематики. Це буде розвивати їх слухові, розумові, лексичні та граматичні навички, одночасно посилюючи їх взаємодію;

- використання INSTASTORY. Наприклад, викладач поширює щодня відео на актуальні теми чи на різні історичні факти. Відповідно студенти повинні будуть подивитися і послухати, а потім, провести дослідження з запропонованої тематики. Крім того, вони можуть написати огляд про найважливіші факти, опис чи есе, де висвітлити свою думку щодо питання, якому присвячене дане відео;

- використання ХЕШТЕГІВ. Використовуючи цю функцію, коли викладач хоче, щоб студенти дізналися про когось чи щось відповідно до тематики проходження на занятті, або класифікувати свій допис з фото чи відео за відповідною темою. А також, хештеги зручно використовувати для швидкого пошуку дописів на актуальну тему за вказаними хештегами. Наприклад, на занятті студенти вивчають роман Джоан Роулінг «Гаррі Поттер», тому викладач може додати до свого допису наступні хештеги: #ДжоанРоулінг #книга #ГарріПоттер #хогвартс #Англія і т.д.;

- використання інших АККАУНТІВ. Доповненням наведеному вище варіанту, обравши вільну тему, є можливість її дослідження в різних аккаунтах Instagram, а потім написати доповідь висвітлюючи це у презентації із зібраною інформацією.

Таким чином, Instagram справді сучасний та корисний інструмент, який допоможе викладачу йти в ногу із сучасними технологічними досягненнями, як усередині, так і поза аудиторією. Це робить вивчення англійської мови веселою та значущою мотивацією для студентів, тому що це два основних інгредієнти в успішному рецепті викладання.

Список використаних джерел

1. Нежива О. М. Smart – освіта у навчальному просторі сьогодення. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2021. (194), 37-40. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-37-40>
2. Нежива О. Сучасні підходи викладання іноземної мови у закладах вищої освіти// Сучасні методики навчання іноземної мови і перекладу в Україні та за її межами: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Переяслав 3 грудня 2021 р. / Міністерство освіти і науки України, Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав, 2021.
3. Нежива О. Сучасні цифрові інструменти для викладання іноземної мови // Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Кропивницький, 21 лютий 2022 р. / Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2022. 159-161.

МАЙБОРОДІНА Н.В., канд. філол. наук, доц., доцент кафедри природничо-математичних та загальноінженерних дисциплін

ГЕРАСИМЕНКО В.П., канд. техн. наук, ст. викладач кафедри електроенергетики, електротехніки та електромеханіки

ВП НУБІП України "Ніжинський агротехнічний інститут", м. Ніжин, Україна

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ GOOGLE

В даній роботі досліджено використання інструментів Google в умовах дистанційної освіти в Україні. На прикладі додатку Google Диск досліджено оптимальний вибір функцій та опцій додатку під час проведення на занять. Розглянуто варіант застосування додатку Google Диск з використання персонального комп'ютера.

Ключові слова: інформаційні технології, інструменти Google, дистанційна освіта, Google Диск.

В умовах сьогодення в Україні поширена дистанційна форма освіти. Для забезпечення якісної освіти сучасні освітяни активно використовують у своїй професійній діяльності інноваційні цифрові технології. Матеріали даної роботи допоможуть освітянам опанувати інструменти Google, на прикладі додатку Google Диск.

Додаток Google Диск – це цифровий інструмент, який кожному користувачеві безкоштовно надає 15 ГБ на зберігання даних. Працівники освіти можуть завантажувати на Google Диск документи, зображення, аудіо та відео, які необхідні для викладання своєї дисципліни [1, 2].

Основною перевагою даного інструменту є те, що викладач має постійний доступ до матеріалів занять, незалежно від місця, де перебуває і часових обмежень. Завантажувати матеріали на Google Диск можна з комп'ютера, а переглядати і ділитися доступом до матеріалів, можна не лише з комп'ютера, а й з мобільних телефонів, смартфонів та планшетів з операційними системами Android та iOS.

В сучасних умовах дистанційної освіти, мобільними повинні бути не лише освітяни, а також і здобувачі освіти. Створивши на Google Диску папку з матеріалами навчальної дисципліни, викладач може налаштувати спільний доступ до неї для своїх студентів [3, 4]. Важливо звернути увагу на налаштування спільного доступу. Викладач може дозволити студентам лише переглядати, коментувати або редагувати файли та папки (рис. 1).

Обов'язково потрібно зосередити увагу на тому, яким саме ресурсом викладач хоче поділитися зі студентами. Надати доступ до всієї папки з матеріалами дисципліни, чи лише до окремого файлу в папці. Наприклад, матеріал лекційних занять можна лише переглядати. А створений документ з модульними чи контрольними роботами студенти можуть редагувати, щоб мати можливість обрати чи записати правильну відповідь для свого варіанту. Також викладач має можливість

встановити термін дії доступу. Але потрібно пам'ятати, що функція керування терміном дії доступна лише для робочих та навчальних облікових записів.

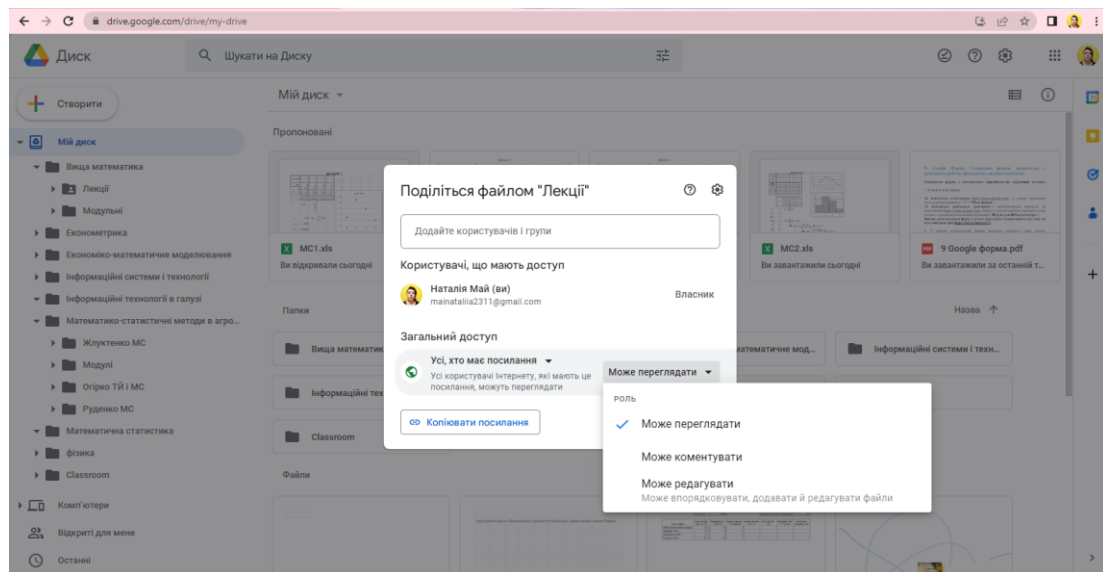

Рис. 1. Вікно Google Chrome (налаштування спільного доступу)

Однією з особливостей документів, які зберігаються на Google Диску є те, що можна запрошувати колег до спільного створення (редагування) документу.

Важливо пам'ятати, що файли у Google Документах, Таблицях або Презентаціях можна одночасно відкрити для редагування на сотні вкладок або пристроїв, але не більше. Якщо це обмеження буде перевищено, то працювати з файлом зможуть лише його власник та деякі користувачі з дозволом на редагування. Щоб залучити до роботи широку аудиторію, то потрібно відкрити файл у Google Документах, Таблицях або Презентаціях. У верхній частині сторінки натиснути Файл / Поділитися / Опублікувати в Інтернеті (рис. 2). Потрібно обрати варіант публікації: всю таблицю або окремі аркуші, а також вибрати формат. Натиснути Опублікувати. Скопіювати посилання та надіслати його користувачам або додати файл на свій сайт [1].

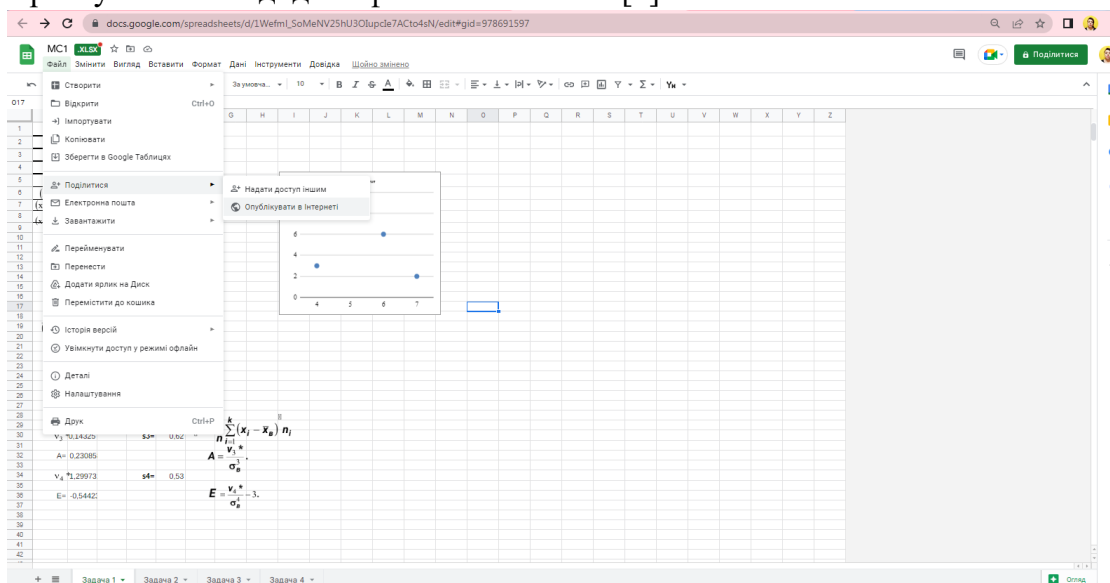

Рис. 2. Вікно Google Таблиць (публікація в Інтернеті)

Якщо потрібно скасувати публікацію файлу, то знову відкрити файл у Google Документах, Таблицях або Презентаціях. У верхній частині сторінки натиснути Файл / Поділитися / Опублікувати в Інтернеті. Натиснути Опубліковані матеріали та налаштування та обрати Скасувати публікацію [1].

Під час роботи з Google Дискон необхідно бути дуже уважним і постійно контролювати яким файлам, яким користувачам і який саме доступ надає власник Google Диска.

Ще однією перевагою створення та збереження документів на Google Диска є можливість, відкривати та редагувати файли при відсутності підключення до Інтернету в наступних сервісах: Google Документи; Google Таблиці; Google презентації. Для цього потрібно ввімкнути офлайн-доступ в Налаштуваннях (рис. 3).

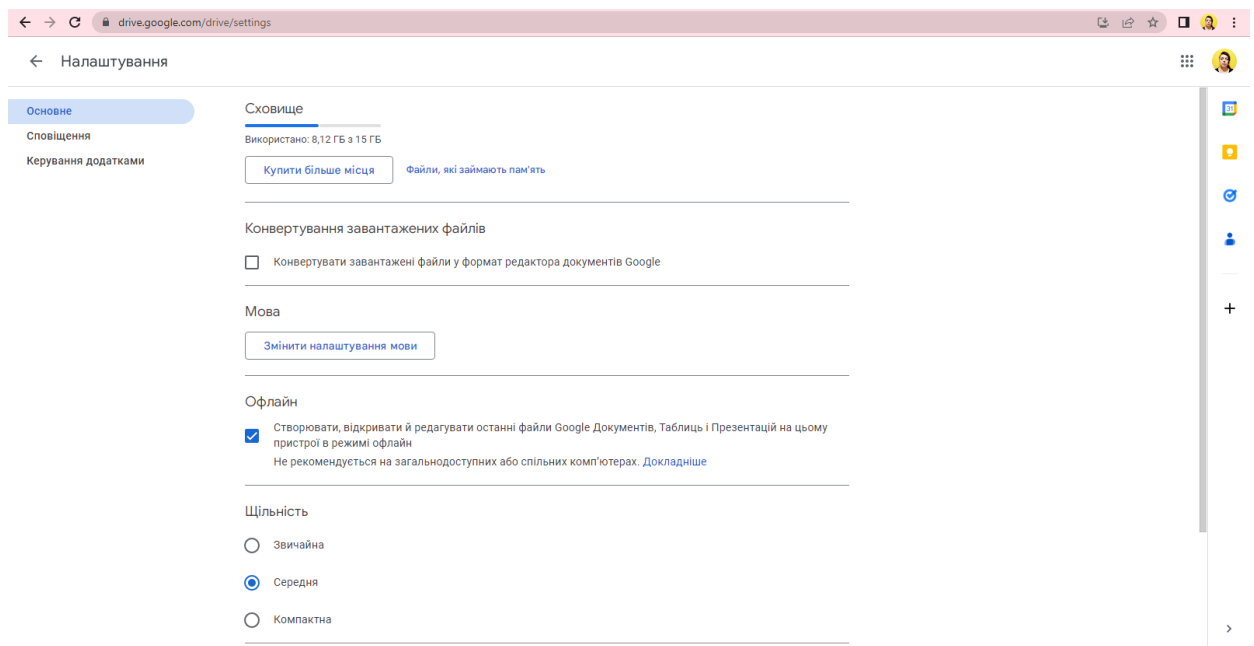

Рис. 3. Вікно Налаштування (ввімкнення офлайн-доступу)

Навчання стає більш ефективним, коли студент має доступ до всіх матеріалів, а не витрачає час на пошук необхідної інформації. Тому під час викладання дисциплін сучасні викладачі активно повинні використовувати інноваційні цифрові технології в своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Google Диск Довідка. <https://support.google.com/drive>.
2. Уроки онлайн. Керування файлами. Робота з Google Дискон. <https://youtu.be/w86zjfmsZcM>.
3. Уроки онлайн. Як налаштувати доступ до об'єктів Google Диска? <https://youtu.be/5Nb4zIa7tRM>.
4. Навчайте, де б ви не були. <https://teachfromanywhere.google/intl/uk/#for-teachers>.

СИДОРЕНКО Ю.В., викладач психолого-педагогічних дисциплін, голова циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін

*КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»,
м. Біла Церква, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Розглянуто можливості інтерактивних технологій у вирішенні завдань освітньої практики – розвитку інтелектуальних та творчих здібностей, стимулювання пізнавальної мотивації здобувачів освіти. В умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану дистанційне навчання, що дозволяє здобути освіту на відстані, незалежно від географічних та фізіологічних обмежень, стало ефективним способом реалізації навчального процесу за допомогою нових технологій навчання, серед яких провідне місце посіли інтерактивні технології, що передбачають активну комунікаційну взаємодію здобувачів освіти між собою та педагогом та підвищення заученості здобувачів освіти до освітнього процесу.

Ключові слова: інтерактивне навчання, технологія інтерактивного навчання, дистанційне навчання, здобувачі освіти, педагог, платформи для електронного навчання.

Сучасна освіта намагається конкурувати зі світом соціальних мереж, віртуальної реальності та інших інтерактивних винаходів сучасного світу. Зміна ставлення та використання потенціалу сучасних технологій в освіті дає освітянам нові можливості. Підготовка цікавого, захоплюючого заняття вимагає від педагога великого творчого потенціалу для праці. Незалежно від того, чи роблять вони перші кроки в професії, чи є досвідченими педагогами особливо в сучасних умовах пандемії та воєнного стану.

В освіті використовують три методи навчання: пасивний, активний та інтерактивний. Пасивний метод передбачає одну дійову особу – педагог, який керує ходом занять, а здобувачі освіти виступають у ролі слухачів. При активному методі педагог та здобувачі освіти взаємодіють один з одним протягом заняття. І третій варіант – інтерактивний. Інтерактивне навчання раніше розглядали як різновид активного навчання, який поступово було виокремлено в окремий метод, в процесі якого взаємодія відбувається не лише між педагогом і здобувачами освіти, а й між групами чи окремими здобувачами освіти. Також визначено в літературі інтерактивні форми, які допомагають педагогу захопити здобувачів освітніми заняттями, мотивувати їх на активну участь, досягненню результатів та колективну роботу. В процесі такого навчання важливо дотримуватись наступних принципів, згідно яких інтерактивне навчання передбачає: активності та взаємозв'язок, завдяки яким і педагог, і здобувачі освіти залучені до процесу та шукають рішення; рівність у спілкуванні, що допомагає відкрито обговорювати можливі результати; дослідницький та творчий підхід.

Технологія інтерактивного навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть у процесі пізнання: кожен здобувач освіти має конкретне завдання, за виконання якого він повинен публічно прозвітувати; від діяльності кожного здобувача освіти залежить якість виконання поставленого перед групою

завдання. Технологію від методики відрізняють два «принципових» моменти: гарантія кінцевого результату; проектування майбутнього освітнього процесу [4].

Засоби навчання – це об’єкти, які педагог використовує в освітньому процесу та презентації матеріалів. Відповідно основа інтерактивного навчання – це наочність, оскільки 80% інформації сприймається здобувачами освіти саме з допомогою зору. До таких засобів відносять: інтерактивні дошки; інтерактивні проектори, дисплеї; робототехніку та конструктори LEGO; інтерактивний стіл; бездротовий планшет; документ–камеру – прилад, під який кладеться підручник та його зображення проектується на комп’ютер та інтерактивну дошку; комп’ютери та оргтехніку тощо [1].

При підготовці до кожної конкретної теми або предмета можна використовувати різні форми інтерактивного навчання або їх комбінацію: Майстер–класи; Інтерактивні вебінари – традиційна лекція разом із дискусією, розбором, демонстрацією слайдів чи фільмів; Кейси – вирішення конкретної ситуації; голосування, опитування; Мозковий штурм – спільне генерування ідей та пошук нестандартних творчих рішень; Проєкти – самостійна робота над поставленим завданням; Тренінги – спільний пошук вирішення проблеми з подальшим обговоренням; Мікрофон – висловлювання одного здобувача освіти щодо поставленої проблеми, інші не коментують; Броунівський рух – хаотичне обговорення, висловлювання пошуку рішення; Дебати – обґрунтування та аргументування висловлювання двох сторін; Ділові ігри – обігравання ситуацій; Акваріум – різновид ділових ігор, де учасники, яких не задіяли у процесі, коментують те, що відбувається; Ротаційні трійки – робота у групі із трьох, у якій склад змінюється при кожному наступному завданні; Робота в пари чи малих групах; Дерево рішень – робота з ватманами: гурти записують рішення ситуації, а потім змінюються ватманами, додаючи свої ідеї на ватман сусідів; Створення портфоліо, що передбачає накопичення здобувачами освіти комплексу практичних результатів роботи в рамках навчального курсу, що підтверджує його успішне освоєння; Підготовка презентації на задану тему; Написання РАФТ–текстів (РАФТ – це абревіатура, яка складається з чотирьох слів: Р – роль; А – аудиторія; Ф – формат; Т – тема. Основне завдання здобувача освіти, як письменника, вжитися у відповідну роль та описати, розповісти чи висловити міркування від імені обраного персонажа, враховуючи особливості аудиторії); Евристичний діалог як «кероване відкриття»: питання–відповіді спосіб оволодіння матеріалом, в ході якого педагог вміло поставленими питаннями спонукає здобувачів освіти відкривати нові поняття та знання на основі вже наявних знань та досвіду; Візуалізаційні методи структуризації інформації: «фішбоун», «кластер», «логіко–смысловая модель»; Занурення у тему через асоціативні ряди, створювані здобувачами освіти, їх аналіз та рефлексія, тощо [5].

Отже, маємо можливість відзначити, що сучасні інтерактивні методи навчання неможливі без застосування мультимедійного контенту (презентації, цифрові навчальні матеріали, сайти, відеоролики, зображення та графічна інформація тощо). Підготовка здобувачів освіти в Україні реалізується за допомогою різноманітних

платформ, серед найбільш розповсюджених і популярних є: Google з додатками, Moodle, Zoom, месенджери Viber та Telegram, що дозволяють інтегрувати дидактичні, методичні, психолого–педагогічні компоненти навчання, проводити контроль за ходом засвоєння знань та облік прогресу у формуванні умінь та навичок здобувачів освіти.

Перехід на дистанційне навчання як вид діяльності, який вимагає більше гнучких моделей навчання та викладання, першорядними з яких стали інтерактивні технології, що передбачають активну комунікаційну взаємодію здобувачами освіти між собою та педагогом. Дистанційне навчання можливе завдяки освітнім платформам і додаткам, останнім часом багато нових платформ почали пропонувати свої послуги. Тобто, великий вибір платформ, ставить педагога перед вибором, але найголовніше, щоб педагог, вирішуючи використовувати одну із них, повинен думати про зручність спілкування, а також про адаптацію до віку здобувача освіти та про власну безпеку та безпеку здобувача. Дистанційне навчання має багато переваг як для організатора, так і для учасника.

Саме тому, ми спостерігаємо в практичній діяльності певні переваги та недоліки використання інтерактивного навчання під час дистанційного навчання. Переваги: самостійність, оскільки потрібно шукати інформацію у різних джерелах; розвинені навички спілкування обміну досвідом; критичне мислення; творчі навички; психічне здоров'я, оскільки допомагає зняти підвищене розумове та навчальне навантаження; легке засвоєння матеріалу; розширені пізнавальні можливості тощо. Недоліки, або навіть певні складнощі: збереження балансу між грою та навчанням; адаптація методів та засобів до характеру та поведінки дітей; високий рівень організаторських здібностей; боротьба з тривожністю та дискомфортом здобувачів освіти та педагога при введенні нового формату; одна тема витратніша за часом вивчення порівняно з пасивним та активним методами; енерговитратність; недостатня кваліфікація педагогів; високі фінансові витрати на обладнання тощо.

Отже, технології інтерактивного навчання можуть бути корисні в дистанційній освіті для покращення ефективності та забезпечення активної участі здобувачів освіти в освітньому процесі. Пандемія та військовий стан показала нам, що дистанційне навчання можливе без шкоди для якості, хоча, в цьому відношенні в Україні ще багато чого потрібно зробити. А згідно з проведенням опитуванням лише 10% педагогів хотіли б у майбутньому навчати здобувачів освіти лише онлайн. Хоча серед здобувачів панує інша точка зору, 68% з них виявляють бажання навчатись дистанційно. Та сподіваємось, що у найближчі роки сучасні технології в навчанні, стануть актуальними та поширеними не лише серед здобувачів освіти та педагогів, а й батьків.

Список використаних джерел

1. Мультимедійні технології та засоби навчання : навчальний посібник / за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 556 с.

2. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.

3. Парасюк І. Застосування технології РАФТ для написання оригінальних текстів на уроках читання. *Наука. Освіта. Молодь*. Ч. 2, 2022. С.87-89

4. Технології інтерактивного навчання. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/> (дата звернення: 10.03.2023)

5. BialikM.

Zdalnenauczaniejakoelementpracyzuczniamiwszkołachwczasiepandemiikoronawirusawpolsce. *Zeszyty naukowe wsg, t. 40. seria: Edukacja– Rodzina – Społeczeństwo*, nr 7. 2022.

6. Кучай О., Дем'янюк А. Сучасні технології дистанційного навчання. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. (2). 2022. С. 77–85. URL: <http://gsip.wunu.edu.ua/index.php/gsipua/article/view/52> (дата звернення: 10.03.2023)

УДК378.018.43:81'243

БОНЬКОВСЬКИЙ О.А., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Розглядаються основні стратегії та виклики онлайн-навчання іноземних мов в умовах пандемії та війни.

Ключові слова: стратегії, виклики, онлайн-навчання, пандемія, навчальна платформа, синхронний метод, асинхронний метод.

Хоча онлайн-технології вже давно використовуються у професійно-орієнтованому навчанні іноземних мов, практика онлайн-викладання не позбавлена проблем. Стратегії, які використовують викладачі в онлайн-навчанні, серед іншого були наступними: забезпечення навчання з використанням різних навчальних платформ, віртуальне групування, використання автентичних матеріалів тощо. Оптимізація участі студентів в онлайн-навчанні здійснювалася шляхом оцінювання активності, виконання завдань, використання більш асинхронного, ніж синхронного методу тощо. Проблеми онлайн-навчання були наступні: непослідовне підключення до Інтернету, технічні проблеми якості зв'язку, труднощі з моніторингом успішності студентів тощо. Висновки свідчать про необхідність серйозної уваги з боку вищих навчальних закладів до проведення онлайн-викладання, оскільки це вимагає не лише технічної готовності, а й, найголовніше, людського аспекту, пов'язаного з цим.

Онлайн-викладання іноземних мов в умовах пандемії та війни змушене проводитися за посередництва різних навчальних онлайн-платформ. Ефективність онлайн-навчання залежить від багатьох факторів, серед найголовніших можна назвати наступні: готовність викладачів, студентів та установ до онлайн-навчання. Можна виділити наступні стратегії викладачів щодо оптимізації проведення онлайн-навчання:

- надання чітких інструкцій студентам та забезпечення належного розуміння інформації. В онлайн-навчанні англійської мови як іноземної можливість неправильного розуміння інформації стає вищою, отже важливо, щоб студенти чітко розуміли навчальний матеріал;

- використання різних навчальних платформ. Жодне цифрове навчальне середовище не є ідеальним. Не всі види електронних навчальних засобів вписуються в середовище ЗВО та активно використовуються викладачами і студентами. Більше того, не всі засоби навчання можуть полегшити всі види діяльності, розроблені викладачами, тому вибір відповідної навчальної платформи – важливе питання;

- робота зі студентами в менших групах під час віртуальних занять у прямому ефірі. Поділ великої групи студентів на підгрупи дає змогу зробити проведення заняття більш ефективним і дати більше можливостей для взаємодії з студентами.

Стратегії, які використовуються викладачами для оптимізації проведення уроків під час їх онлайн-навчання, в основному стосуються мінімізації нерозуміння студентами матеріалів, які, ймовірно, відбуваються через відсутність прямого спілкування. Не всі ці стратегії можуть використовуватися викладачами, наприклад, різні синхронні та асинхронні навчальні платформи, віртуальне групування студентів, тощо. Для оптимізації онлайн-навчання викладачі вибирають навчальну платформу, яка дозволяє найкраще спілкування з студентами. Для підвищення ефективності та мотивації навчання важливо також ставити завдання з реалістичним ступенем складності та завдання, які сприяють співпраці студентів з викладачем. Більше використання асинхронних, ніж синхронних методів теж показує себе виправданим в умовах онлайн-навчання.

Онлайн-навчання створило нові виклики для викладачів у вищих навчальних закладах та змусило змінити способи проведення занять оптимізації участі студентів.

Список використаних джерел

1. Cole, A., Anderson, C., Bunton, T., Cherney, M., Fisher, V. C., Featherston, M., & Allen, M. Student Predisposition to Instructor Feedback and Perceptions of Teaching Presence Predict Motivation toward Online Courses. *Online Learning Journal*, 2021. p. 245-262.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження положення про дистанційне навчання URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13/print1389899592029395>.
3. Making a European area of lifelong learning a reality URL: <http://ec.europa.eu/education/>.
4. Changing Course: Ten Years of Tracking Online Education in the United States URL: <http://www.onlinelearningsurvey.com/reports/changingcourse.pdf>
5. Lim, F. P. An Analysis of Synchronous and Asynchronous Communication Tools in e-Learning. *Advanced Science and Technology Letters*. p. 143, 230-234.

ЖУКОВА Г. В., канд. пед. наук, ст. викладач кафедри психології і педагогіки
БУЛГАКОВА Т. М., канд. пед. наук, ст. викладач кафедри психології і педагогіки
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ

Зважаючи на євроінтеграційний курс України, надзвичайно важливим є вивчення існуючого досвіду розвинених країн щодо забезпечення рівності освітніх можливостей. Навчання протягом життя стає необхідним і все більш значущим елементом сучасних освітніх систем, де все більшу роль відіграє позаакадемічна освіта, що реалізується за рахунок дистанційної освіти та самоосвіти громадян.

Ключові слова: освіта дорослих, інформаційні технології, позаакадемічна освіта.

Інформаційна революція носить загальнонауковий характер і, завдяки їй, формується нова парадигма у розвитку світи. Інформація може бути зведена до розуміння інформаційної парадигми як основоположної теорії, концептуальної основи, на базі якої будуються нові цінності. Тому основну роль в забезпеченні економічного зростання України буде мати своєчасна і якісна підготовка фахівців для задоволення потреб економіки, науки, суспільства в цілому і окремих громадян [4]. В умовах стрімкого накопичення знань і оновлення технологій актуальним завданням стає забезпечення безперервності освіти.

Для України інформатизація стає напрямом виробництва засобів постачання інформації, зниженням їх вартості, збільшенням об'ємів регулювання механізмів з'єднання. Існують такі необхідні напрями процесу інформаційної педагогіки як відкритість, багатоаспектність, розширення рамок освіти протягом життя. Освітою дорослих є частина неперервної освіти, тривалий процес і наслідок, які спрямовані на акомодацию сформованої особистості до соціально-економічних та інформаційних змін суспільства [1; с. 113]. Невід'ємною складовою системи неперервної освіти є післядипломна освіта, яка забезпечує потреби громадян у постійному підвищенні професійного рівня та суспільства у висококваліфікованих фахівцях [3]. Позаакадемічна освіта є незалежною від державних програм освітою, що допомагає людині за короткий термін перевести мрію у професійну площину [2].

Отже, в епоху глобалізації перед світом виникають не тільки нові перспективи, але й нові виклики. Поряд із соціально-економічними зрушеннями, політичними змінами в умовах військового стану формується економіка знань з її новим робочим середовищем, формами організації суспільства і сучасними каналами комунікації. Позаакадемічна освіта є парадигмою, ключовим компонентом цілісної і всеосяжної системи навчання протягом усього життя за допомогою дистанційних технологій.

Список використаних джерел

1. Кивлюк О. П. Інформаційна педагогіка: філософія, теорія, практика: монографія. Київ: Вид-во UAN VIR, 2011. 336 с.

2. Кивлюк О. П., Мордоус І. О. Забезпечення якості вищої освіти в контексті теорії інституціоналізму. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2020. № 22(4), С. 98–110.
3. Куцепал С. STEM/STEAM/STREAM-освіта – новий тренд в українському освітньому дискурсі. *Освітні ландшафти*. 2018. № 1, С. 11–14.
4. Попова О. В. Гуманізація інноваційних освітніх процесів як умова розкриття образу Я дитини. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. 2015. Вип. № 50, С. 56–64.

УДК 378.018.42:316.662.5

ПОНОМАРЕНКО Т. І., доктор філософії в галузі психології, доцент кафедри права та соціально-поведінкових наук

Білоцерківський інститут економіки та управління Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», м. Біла Церква, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Світова пандемія COVID–19 та запровадження воєнного стану на всій території України у зв'язку зі збройною агресією Росії створили максимально складні умови для забезпечення освітнього процесу на території України. Вони поставили всю систему освіти в кризове становище, коли МОН, адміністрації навчальних закладів у екстреному порядку приймали складні організаційні рішення щодо подальшого їх функціонування в умовах повної невизначеності. Утім, досвід, який ми отримали з початком пандемії допоміг нам не лише трансформувати та розвинути дистанційну освіту в країні за останні 3 роки, а і швидко мобілізуватися з початком повномасштабного вторгнення та дати відсіч ворогу по всім фронтам, у тому числі і на освітньому також.

Ключові слова: дистанційне навчання, студенти, заклади вищої освіти, умови невизначеності, світова пандемія COVID–19, війна.

Україна, останні роки, перебуває в умовах невизначеності, що детермінують зміни в усіх сферах життя суспільства. Все це зумовлено розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, світовою пандемією COVID–19 та широкомасштабним вторгненням Росії 24 лютого 2022 року. У зв'язку з цим, ми все частіше спостерігаємо системне впровадження в наше життя інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та перехід на дистанційну форму роботи. Не є виключенням і сфера надання освітніх послуг).

Висвітленням проблем дистанційної освіти займалось багато як вітчизняних так і зарубіжних науковців, але виходячи із тематики дослідження, цікавими для нас є напрацювання українських колег: А. Алексюк, В. Биков, І. Блощинський, П. Воловик, Ю. Жук, В. Колос, В. Кухаренко, С. Мигович, В. Олійник, О. Овчарук, І. Підласий, Є. Полат, О. Собаєва та ін.

Ще весною 2020 року українські виші перейшли на дистанційне навчання, переважна більшість з яких до нього не були готові. Навчання в такий спосіб вимагає належного технічного і програмного забезпечення та високого рівня ІК-компетентності викладачів і студентів університету. Згодом, в лютому 2022 року ситуація погіршилась і викладачі були змушені працювати будучи в окупації, в

умовах війни і постійних повітряних тривог та надавати не лише освітні послуги, а і психологічну підтримку студентам.

Разом з тим, всі зміни змусили викладачів опанувати ІКТ, самостійно розробляти дистанційні курси, записувати відео-лекції, проводити онлайн-тренінги, семінари та конференції, працювати з бомбосховищ та у період відключень світла, маючи поганий інтернет та обмеженість у доступі до робочих інструментів. Відтак, діяльність в такий спосіб змусила їх бути більш гнучкими, підвищила стресостійкість, навчила «рухатися в ногу з часом», працювати зі студентами в будь-якій точці світу та в будь-яких умовах.

Наразі, ЗВО відносно звикли працювати в умовах невизначеності, а дистанційне навчання забезпечується переважно за допомогою платформ Zoom, MicrosoftTeams, GoogleClassroom та GoogleMeet. А Moodle є безкоштовною відкритою системою для організації навчання, яка забезпечує в умовах світової пандемії та воєнного стану освітній процес.

Цікавим для нас є також надбання колег із Саудівській Аравії (яка перебуває у стані затяжного воєнного конфлікту з єменськими хуситами) [2, С. 6783]. Автори зазначають, що дистанційне навчання є ефективною системою надання освіти в кризових районах. Воно не вимагає від студентів щоденної присутності на заняттях і передбачає створення архівних сховищ з матеріалами дисципліни, які студенти можуть опанувати у безпечний час.

Варто зазначити, що дистанційне навчання в умовах війни значно відрізняється від роботи під час карантинних обмежень. Воно супроводжувалось новими викликами для адміністрації закладів, викладацького складу, який був змушений, перш за все, зібратись та опанувати свої емоції та переживання та надавати студентам не лише освітні послуги, а і психологічну підтримку. Студенти також стикнулися з необхідністю працювати в екстремальних умовах. А отже, викладання в умовах воєнного стану супроводжується рядом викликів: психологічні – напруженість ситуації, високий рівень стресу та тривожності, хвилювання за своє життя, рідних та близьких тощо; просторові – робота в окупації, з бомбосховищ, з інших міст та країн; фінансові – необхідність купувати зарядні пристрої, замовляти додатковий мобільний інтернет; організаційні – у зв'язку з постійними повітряними тривогами та відсутністю світла досить складно запланувати освітній процес та свій час.

Нами було проведено емпіричне дослідження на базі УДУ ім. М. П. Драгоманова та Білоцерківського інституту економіки та управління у якому взяли участь 60 студентів 3 і 4 курсів. Результати онлайн-опитування показали, що 100% студентів задоволені якістю надання їм освітніх послуг в умовах невизначеності. Досліджуваним було запропоновано оцінити якість надання освітніх послуг на початку світової пандемії (в 2020 році) та під час війни (початок 2023 року). Результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз надання освітніх послуг на початку світової пандемії та під час війни в ЗВО України

Якість надання освітніх послуг	На початку пандемії (березень 2020 року)	Під час війни (березень 2023 року)
Низький рівень	56%	15%
Середній рівень	34%	27%
Високий рівень	10%	58%

Отже, з таблиці ми бачимо, що на початку світової пандемії ЗВО були не готові до надання якісних освітніх послуг через брак такого досвіду, але зараз показники якості вищої освіти значно зросли і вже з початком повномасштабної російської агресії викладачі вже мали необхідні знання та сформовані компетентності для викладання в такий спосіб.

Також ми дізналися, що відновити та організувати навчальний процес в умовах воєнного стану було досить складно. Лише 14% студентів стверджують, що навчання в їхніх ЗВО відновилося в березні частково, 21% повністю. Переважна більшість – 36% відповіли, що повністю приступили до навчання лише в квітні. Але були і такі респонденти (29%), які повідомили нам, що частково та повністю приступили до навчання лише в травні.

Разом з тим, 73% студентів запевнили нас, що викладачі надавали їм психологічну допомогу на високому та середньому рівні на початку світової пандемії. При цьому 60% зазначили, що отримували психологічну допомогу від викладачі на початку воєнного стану і зараз на середньому та високому рівні. Ми припускаємо, що такі показники зумовлені тим, що самі викладачі опинились в умовах невизначеності і тому їм, перш за все, потрібно піклуватися про себе та свою родину, а потім вже про студентів.

Також ми дізналися у студентів, що на їхню думку може вплинути на якість надання викладачами освітніх послуг. З огляду на відповіді студентів, ми встановили наступну ієрархію причин. На першому місці – низька заробітна плата викладачів (60%), а на другому – низький рівень мотивації викладачів до роботи (40;), що ми припускаємо зумовлено, причиною номер один. Третє місце між собою розділили: низька ІК-компетентність викладача, мотивація до навчання студентів та неможливість проводити заняття через відключення світла та повітряні тривоги (7%). Отримані результати значно відрізняються від нашого попереднього дослідження проведеного в 2020 році [1].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що однією із нагальних задач системи освіти є підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, які будуть готові працювати в умовах невизначеності. Таким чином, актуальним є дослідження покликані становити шляхи покращення якості дистанційної вищої освіти в сучасних українських реаліях, в чому ми і вбачаємо перспективи подальшої роботи.

Список використаних джерел

- 1.Ponomarenko T. I. Implementation of Information and Communication Technologies in the Process of Future Psychologists' Training in Consideration of Their Learning Motivation / T. Ponomarenko, V. Zelenin. // International Journal of Information and Education Technology. – 2022. – №12(4). – P. 352–358. DOI: 10.18178/ijiet.2022.12.4.1626
- 2.Rajab K. D. The Effectiveness and Potential of E-Learning in War Zones: An Empirical Comparison of Face-to-Face and Online Education in Saudi Arabia / Rajab. // IEEE Access. – 2018. – №6. – С. 6783–6794.

УДК 378.018.43

БІЛОУС С.М., викладач іноземної мови (англійська)

Київський національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Дистанційна освіта здійснюється через застосування технічних засобів, що має як певні переваги так і недоліки. Переваги дистанційного формату відкривають нові можливості для освітян, даючи змогу використовувати різні інструменти і проявляти креативність, недоліки надання освітніх послуг дистанційно в свою чергу спонукають до пошуку рішень, які б відповідали викликам сьогодення. Дистанційна освіта в усіх своїх проявах сприяє розкриттю інтелектуального потенціалу, пізнанню своїх можливостей, покращенню самодисципліни як тих, хто надає освітні послуги, так і тих, хто їх отримує.

Ключові слова: нові горизонти, свідоме ставлення, урізноманітнення процесу навчання, психологічне загартовування, технічні негаразди.

Дистанційне навчання можна сміливо віднести до нових реалій в системі освіти і воно швидко набуває актуальності. Розгубленість, яку переживали як вчителі так і студенти тоді, коли дистанційне було вимушеним карантинним, вже пройшла і адаптувавшись ми намагаємося розглядати його як ефективний інструмент. Зрозуміло, що в форматі змішаного навчання ми маємо можливість перемикатися в інші режими онлайн- або офлайн- і в такий спосіб урізноманітнити освітній процес та значно підвищити якість освіти.

Як відомо, процес навчання включає в собі інформаційно-цифрову складову і саме дистанційний формат активізує її наповну. Технічне забезпечення безперечно полегшує, спрощує і дає навіть, в якійсь мірі, естетичне задоволення споживачам освіти. Тоді як освітянам відкриваються нові можливості вийти за рамки усталеного, обрати різні моделі для викладу матеріалу, напрацювати свою стратегію, застосовуючи ресурс згідно зі своїм баченням та відповідно до можливостей. Тобто дистанційне навчання по суті відкрило новий горизонт, де масово з'являються навчальні траєкторії: сміливі, оригінальні, інноваційні.

Застосовуючи їх вчитель має чудову можливість розвивати свою професійну компетентність, творчий підхід.

Кажучи відверто, вчителям було дано право реалізувати процес навчання з позиції власного бачення. Це, свого роду, свобода у виборі зручних методів через онлайн-інструмент, яка спонукає відійти від звичного нам, спробувати себе в чомусь новому. До того ж сервіси для онлайн-навчання будуть і надалі

видозмінюватися, роблячи виклик нам провідникам знань. А це з свою чергу підігріватиме наш інтерес до роботи в межах нашої професійної діяльності.

Інтеграція дистанційного навчання в освітню програму урізноманітнить процес навчання, дасть можливість оптимізувати час, привчить отримуючих освіту до самодисципліни.

Дистанційне навчання, як новий освітній досвід, також дуже цінний завдяки інтерактивній взаємодії студентів і викладачів в процесі навчання, можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу, якщо такий пропонується. Особливу роль дистанційне відіграє в наданні допомоги в підготовці до єдиного державного іспиту (ЄДІ), завдяки максимальному обсягу знань, які не можуть бути включені в звичні класно-урочні форми та форми підготовчих курсів.

Також є необхідність вказати на психологічний аспект, оскільки перебуваючи вдома як студенти так і викладачі знаходяться в більшому комфорті, що емоційно підіграє кращому засвоєнню знань, сприяє задоволенню від їх отримання. Інтернет-ресурс поєднує використання як навчальних посібників так і аудіо- та відео-матеріалів, сеанси відеоконференцій, перевіірочні завдання різного типу.

Все разом це сприяє більш якісному засвоєнню знань, то ж, вочевидь, дистанційне навчання є просто навіть економічно вигідним варіантом як для студентів, так і для вчителів.

Звичайно, що не без труднощів. Саме вони стоять на перешкоді і не сприяють якісному навчанню, ще призводять до втрати часу й сил. Наприклад, технічне забезпечення не у всіх хороше, можуть траплятися якісь технічні затримки через електромережу чи перезавантаження технічних засобів. Проте такі непередбачувані моменти вчать нас опановувати себе в емоційному плані, вміти швидко і раціонально діяти. І оскільки такі технічні негаразди трапляються як у студентів так і в вчителів, то обидві ці категорії паралельно з освітою проходять етап психологічного загартування.

Слід відмітити і наступне, що під час взаємодії онлайн контроль за сприйняттям матеріалу серйозно ускладнений, оскільки відповіді студентів через мікрофон дещо спотворюються і викладачам доводиться приймати деякі речі на віру або ж додумувати, що то було. Є нагальна потреба постійно нагадувати студентам говорити голосніше і чіткіше. Для викладача напружувати голос є звичним, безумовно студенти чують його добре. Та все одно, в звичайному форматі очного навчання, словесний контакт вчитель-студент відбувається на порядок чіткіше, то ж вже маючи досвід і оцінивши обидва способи, більше цінуватимемо очне навчання на фоні живого спілкування.

В продовження теми негараздів, варто зазначити, що за наявності великої кількості матеріалу, який викладається на платформі, викладачі, як категорія тих, хто зацікавлений в самоосвіті, витрачають більше часу на підготовку, якщо порівнювати з

аудиторними заняттями. Вартим уваги є ще той факт, що, згідно аналізу проведеного освітньою агенцією міста Києва, рівень навчальних досягнень у певної частини отримувачів освіти погіршився, а є навіть ті, хто відверто заявив про втрату інтересу до навчання.

На рахунок всякого роду погіршень, слід зауважити, що в форматі дистанційного навчання вирішальним фактором лишається свідоме ставлення до оволодіння знаннями, ще й з акцентом на самодисципліну. Можливо з причини формального підходу до навчання дистанційно, яке виникло як "карантинне, тимчасове" і має такі невтішні факти.

Навряд чи знайдеться той, хто сумнівається в перевагах очної форми навчання, однак і нехтувати можливостями, які пропонує нам дистанційний формат, було б нерозумно. Саме воно, дистанційне, розкриває нам нові горизонти на нашій освітній ниві і спроможне відповісти викликам сучасності.

Список використаних джерел

1. Варзар Т. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності // Українознавство. 2005. № 1. С. 116–119.
2. Дмитренко П. В., Дистанційна освіта / П. В. Дмитренко, Ю. А. Пасічник. – К.: НПУ, 1999. 25 с.
3. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/Vyvchennya-stanu-dystantsijnogo-navchannya-1.pdf>
4. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2020/Dstantsiynne%20navchannya/Orhanizatsiya%20dystantsiynoho%20navchannya.pdf>
5. <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/distsantsijka-ne-prichina-problem-v-osviti-a-jikh-indikator.html>

УДК378.018.43

ВЕЛИКА К.І., асистент кафедри психології

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Роль та завдання дистанційної освіти є одним із ключових питань, що привертають увагу. Переваги та недоліки такої форми навчання потребують значного аналізу. Дане питання є актуальним і необхідним в умовах COVID пандемії та війни в Україні. Воно зумовлене можливостями усіх сторін навчання за дистанційних умов. Дослідження привертає увагу до сучасних тенденцій світу та застосування ІКТ в даних реаліях.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології навчання, дистанційне навчання, мовні компетенції, навчання іноземної мови, вища школа.

Дистанційне навчання є одним із суттєвих досягнень людства, яке дозволяє отримувати знання студенту у будь-якому куточку світу, у будь-який час, не знаходячись поруч з викладачем. Взаємодія між суб'єктом і об'єктом процесу навчання відбувається як за допомогою відеозв'язку онлайн, так і за допомогою навчальних платформ. Процес дистанційного навчання іноземної мови нічим не

відрізняється від загальноусталених норм. Однак, нетрадиційна форма навчання, залишаючись актуальною, має свої переваги та недоліки.

Каталізатором у застосуванні нових технологій і зміни традиційних форм навчання іноземної мови є глобальні процеси у світі. В останні роки дистанційна форма освіти вже отримала певне визнання і показала свою продуктивність за умов COVID пандемії та війни в Україні. Навіть при частковій відсутності світла та інтернету вдається підтримувати зв'язок із студентами, а саме: розміщати завдання на навчальних платформах і у хмарних технологіях, давати оцінку виконаним завданням та відповідати на запитання.

Завдяки дистанційній формі освіти, на заняттях з іноземної мови з'явилося більше можливостей у застосуванні спеціальних навчальних комп'ютерних програм та мобільних застосунків, які дозволяють ефективніше демонструвати наочність, показувати відео та відтворювати аудіо записи із носіями мови [5].

Вважається, що використання інформаційно-комунікативних технологій є якісно новими засобом поширень знань. ІКТ допомагають розвивати усі важливі навички мовлення онлайн, стимулюють та підвищують інтерес до навчання, формують інформаційну культуру студентів [4].

Розробка самостійних робіт за допомогою ІКТ дозволяє створити оптимальні, поетапні та рівневі завдання для кожного [4]. Студентам пропонуються індивідуальні завдання, проекти, презентації. За такої умови, вони навчаються працювати з цими технологіями самостійно або у групах, набуваючи потрібних навиків.

Дистанційна освіта приділяє значну увагу розвитку навичок самостійної роботи. Більшість завдань виконуються самостійно і покладені на відповідальність студентів. Це потребує самоконтролю та значної мотивації, що готує спеціаліста для подальшої роботи в професії.

Разом з тим, дистанційне онлайн навчання можливе за умов наявності потрібного обладнання і стабільного інтернету. Під час проведення онлайн занять, або кваліфікаційних іспитів виникає проблема із зв'язком та ідентифікацією особистості. У такому випадку, студент змушений бути в аудиторії [3].

Розвиваючи мовні компетенції студентів онлайн, потрібно звернути увагу на розвиток фізичного здоров'я. Адже постійна робота з комп'ютером під час дистанційної форми освіти негативно впливає на весь організм в цілому.

Зменшення рухливості суб'єктів і об'єктів навчання призводить до захворювань опорно-рухового апарату, центрально-нервової і серцево-судинної системи. Відзначається специфічна зорова втома та перенапруження ЦНС користувачів комп'ютерів [2].

Доведено, що фізичні вправи покращують мозкову активність і знімають напругу центрально-нервової системи. Застосування методу релаксації призводить до гальмування ЦНС, що дозволяє відновитися роботі мозку та працювати далі [2].

Пам'ятаючи про фізичне і як наслідок розумове здоров'я на заняттях з іноземної мови, використовуються різні форми рухливої діяльності студентів у вигляді ігор, квестів чи роботи у групах. Таким чином, студенти можуть рухатися в

аудиторії. В дистанційному навчанні така форма проведення заняття неможлива. Звичайного дотримання розкладу перерв недостатньо, оскільки, збільшена тривалість проведення занять у вищій школі. Потрібно шукати інші рухомі завдання, які можна виконувати за комп'ютером з урахуванням вікових особливостей студентів. У вигляді релаксації можна запропонувати загадку, показати вправи для очей, або верхньої частини тіла, виконати гру «Пантонім». Супровід та пояснення відбуваються іноземною мовою. Для залучення більшості у рольову гру, студенти виконують роль ведучого по черзі.

За допомогою КІТ є можливість використовувати з інтернету доступні навчальні сервіси, платформи та портали (Kahoot, Genial.ly, H5P, Duolingo, Edmodo), що допомагають відволікти студента і переключити увагу, запустивши механізми гейміфікації під час дистанційного навчання[1].

Отже, дистанційна форма освіти має як позитивні, так і негативні сторони в процесі навчання. Заняття організовуються з урахуванням сучасних тенденцій та можливостей обох сторін навчального процесу. Головним завданням викладача є дотримання усіх традиційних вимог проведення заняття з використанням сучасних ІКТ, розвитком потрібних мовних компетенцій студента та його самостійності. Особливої уваги та винахідливого підходу потребує пропозиція фізично-активних завдань та моменту релаксації при роботі з комп'ютером.

Список використаних джерел

1. Березова Л.С. Роль ігрових технологій навчання у викладанні іноземних мов в умовах дистанційної освіти в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. *Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов: матеріали міжвузівського науково-методичного семінару*, м. Київ, 15 – 20 лютого 2022р. / Вісник Київського торговельно-економічного університету. Київ. С. 10 – 12. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/109664606dc6a9db927e7ec06f000e5a.pdf>.
2. Карпукіна Ю.В., Тарасова О.О. Вплив фізичного навантаження та релаксації на працездатність головного мозку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2009. №2. С. 66 – 70. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-08/09kivrcc.pdf>.
3. Миронов Ю.Б., Миронова М.І. Переваги та недоліки дистанційного навчання. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. URL: kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya.
4. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посіб. / Г.Г. Швачич, В.В. Толстой, Л.М. Петречук, Ю.С. Іващенко, О.А. Гуляєва, О.В. Соболенко. URL: https://nmetau.edu.ua/file/ikt_tutor.pdf.
5. Штихно Л.В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку: *Молодий вчений*. 2016. № 6 (33). С. 489 – 492. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/121.pdf>.

КРАСНОПОЛЬСЬКА М.І., викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

НЕДОЛІКИ ТА НЕГАТИВНІ ВПЛИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Розглянуто проблеми дистанційного навчання у закладах вищої освіти в умовах карантинних обмежень через спалах COVID-19 та воєнного стану в Україні. Досліджено недоліки дистанційної освіти, а також труднощі, з якими зіткнулися ЗВО в процесі організації навчання під час загальнонаціонального карантину та війни в державі.

Ключові слова: освітній процес, дистанційне навчання, негативні впливи, недоліки дистанційного навчання, онлайн-заняття.

Пандемія на COVID-19 та повномасштабна війна з РФ зумовили зміни в організації навчального процесу в Україні, змушуючи всі заклади освіти підлаштовуватись під нові реалії. Відповідно до нормативних документів Міністерства освіти і науки України всі вищі навчальні заклади вимушені були перейти на дистанційний або змішаний формат навчання, який передбачав зміну звичного режиму дня та розкладу. І звісно ж, це мало свої наслідки: як позитивні, так і негативні впливи на учасників освітнього процесу – викладачів та студентів.

До недоліків дистанційної освіти в першу чергу варто віднести дефіцит спілкування. Ні відеозв'язок, ні телефонні розмови, ні листування в соціальних мережах не можуть замінити живого спілкування. Дистанційна форма освіти унеможливорює безпосередньо живу комунікацію між студентами і викладачами, між студентами та їхніми одногрупниками, між викладачами та їхніми колегами, а також будь-яку командну роботу.

Неабиякий негативний вплив дистанційне навчання має на фізичне здоров'я учасників освітнього процесу. Довготривала (від 5 годин і більше) робота з електронними девайсами – стаціонарними комп'ютерами, ноутбуками, планшетами або смартфонами – може призвести до головного болю, втоми та почервоніння очей, сухості слизової оболонки ока, болі в спині та шиї, погіршення гостроти зору. Значно зменшився рівень фізичної активності як викладачів, так і студентів, а також їхній час перебування на свіжому повітрі, що безпосередньо впливає на режим сну та викликає відчуття сонливості та втоми. Гіподинамія може бути й чинником ризику виникнення як захворювань внутрішніх органів, так і опорно-рухового апарату.

Не можна оминати увагою і той факт, що в рази збільшилося навантаження на викладачів: оволодіння навичками користування цифровими технологіями в освіті, створення чи перенесення завдань до систем дистанційної освіти, їхнє регулярне оновлення та доповнення, а також постійна письмова комунікація зі студентами значно збільшують робочий час викладачів. Ще однією причиною ненормованого

робочого часу стала потреба у розробленні занять у новому форматі та пошуку додаткових матеріалів. Окрім цього, у викладачів від 60 років і вище часто спостерігається комп'ютерна тривожність, страх роботи з новітніми гаджетами. Такі викладачі мають багатий методичний досвід застосування у своїй роботі традиційних методів навчання, але більшість із них ніколи не вивчала комп'ютерні технології. Опанувати всі тонкощі роботи з комп'ютером у такому віці вже дуже важко – і це часто призводить до звільнення за власним бажанням. Заклади освіти втрачають досвідчених та висококваліфікованих працівників.

Не варто забувати і про матеріально-технічне забезпечення як студентів, так і викладачів, адже якісне дистанційне навчання потребує наявності вдома повноцінного робочого місця, де ніхто не буде заважати чи відволікати від онлайн-навчання, а також персонального гаджета, який не потрібно ділити з іншими членами родини. Але сучасна дійсність така, що більшість студентів використовує під час навчання мобільні телефони, які ускладнюють сприйняття матеріалу та погіршують або й зовсім унеможливають якісне виконання завдань. А житлові умови дуже частоне дають можливості сконцентруватися на сприйнятті матеріалу та брати участь у дискусіях на онлайн-заняттях. Через це знижується концентрація уваги та осмислення навчального матеріалу. У свою чергу викладачі, які мають дітей шкільного віку, також зазнають труднощів в організації онлайн-викладання.

Відсутність електроенергії, нестабільне інтернет-покриття та повітряні тривоги – все це також має негативний вплив на якість дистанційного навчання.

Узагальнюючи все вищезазначене, можна стверджувати, що дистанційна освіта може призводити до розладів психічного здоров'я як викладачів, так і студентів. Наслідками недостатності спілкування, ізоляції, а також стресових ситуацій можуть бути дратівливість, тривожність, почуття самотності, поганий настрій, зниження працездатності, поява психосоматичних захворювань, депресія, апатія, синдром хронічної втоми, емоційне вигорання, виникнення страхів.

Дистанційна форма навчання – це вимушений крок для продовження навчання в умовах воєнного стану, адже безперервне функціонування та адаптація освітнього процесу в умовах воєнного часу є критично важливими як для розвитку суспільства, так і для економіки країни загалом. Тому всі учасники освітнього процесу повинні зважати на недоліки, з якими вони стикаються під час дистанційної форми навчання, намагатися усувати їх та покращувати освітній процес заради кращого майбутнього України та її розбудови після перемоги над рф.

Список використаних джерел

1. Шевчук Г. Й. Дистанційне навчання у вищій школі: переваги, недоліки, перспективи. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 79 том 2'2021 С.205-209. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34659>.
2. Пітулей В. В. Особливості впливу дистанційного навчання на психіку студента та викладача. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, січень 2021. № 12. С. 64–68. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/3069>.
3. Галадза, М., Прядка, В., Коляденко Н. (2022). Вплив переходу на дистанційну форму навчання на психічні стани студентів медичних спеціальностей. Сучасна медицина, фармація та

психологічне здоров'я, (2(7), 55-63. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/psych-health/article/view/1258/1756>.

4. Лепканич, А. О. (2022). Вплив дистанційного навчання під час суворих карантинних обмежень на самооцінку стану здоров'я студентською молоддю. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України, (2), 16–19.

URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/view/13302/12393>.

УДК 378.018.43:78.087.15

МЕРЖЕВА Л.Ф., викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь, Україна*

ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СЬОГОДЕННЯ З ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У тезах розкриваються засоби використання інформаційних технологій в музичній освіті дисциплін диригентсько-хорового циклу, спрямованих на покращення якості навчання та на розвиток професійно-творчого потенціалу здобувача вищої освіти в умовах сучасної реальності. Особлива увага приділяється необхідності раціональної взаємодії традиційних та інноваційних методів навчання на прикладі впровадження в початковий процес інформаційних навчальних технологій (на прикладі роботи з віртуальним хором).

Ключові слова: музична освіта, інформаційні технології, інноваційні методи, віртуальний хор, дистанційне навчання.

Розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі не підлягає сумніву, оскільки спочатку світова пандемія (Covid-19), а надалі війна в Україні внесли свої корективи в організацію освітнього процесу. Тому, заклади вищої освіти України переорієнтували свою діяльність на дистанційний навчальний процес та адаптували програми та індивідуальні плани, організувавши контроль за якістю освітніх закладах.

Вітчизняні та зарубіжні науковці (Д. Андерсон, А. Андреев, Ч. Ведемеєр, А. Белозубов, В. Бондаренко, А. Дабагян, Р. та ін.) досліджують різні аспекти дистанційного навчання, вивчають психологічні, правові, методичні, технічні проблеми дистанційного онлайн викладання дисциплін мистецького спрямування, комунікативні властивості й можливості інтернету, перспективи застосування мультимедійних технологій навчання.

У Положенні про дистанційне навчання вказується, що метою дистанційного навчання є «надання освітніх послуг шляхом застосування в навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу в навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників» [2].

Метою тез є аналіз проблем та переваг дистанційного навчання, обґрунтування доцільності використання тієї чи іншої технології навчання в процесі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва на практичних заняттях з дисциплін диригентсько-хорового циклу.

В силу специфіки музичного мистецтва можливість переходу педагогів-музикантів на дистанційне навчання в закладах вищої освіти є доволі складним і неоднозначним процесом, оскільки переваги останнього – мобільність, доступність – втрачають такі його сторони, як відсутність безпосереднього спілкування педагога та здобувача, орієнтованого в першу чергу на практичну діяльність. Можливість експериментувати та випробувати нові форми навчання, допомагати здобувачам їх опановувати, привчає майбутніх педагогів-музикантів до більшої самостійності, а сам викладач проявляє креативність мислення [1].

В процесі віртуального спілкування на різних інтернет-платформах виникає питання якості навчання здобувача елементам диригентської техніки, засвоєння теоретичних основ диригентсько-хорового виконавства. Спираючись на досвід роботи останніх років ми дійшли висновку про те, що технічні можливості мережі Інтернет та програмного забезпечення не дозволяють домогтися синхронного виконання та безпосередньої взаємодії між викладачем, концертмейстером та здобувачем вищої освіти, оскільки затримка звуку при передаванні через Інтернет негативно впливає на формування смаку диригентського мистецтва.

Для досягнення позитивного кінцевого результату (загальний естетичний вигляд диригента, що зі свого боку справляє певне враження на хоровий колектив і слухачів, так і на художню інтерпретацію твору), викладач повинен постійно контролювати діяльність усієї опорно-рухової системи під час музикування. «Поєднання традиційного підходу до навчання та використання інтерактивних й проблемних методів і прийомів сприяють виконанню навчальних цілей дистанційних занять та досягненню необхідного результату – засвоєння студентом диригентських знань, оволодіння технічними вміннями і навичками» [3].

На нашу думку, проведення групових занять для виконавських дисциплін, зокрема хорового класу є, доволі складним процесом при дистанційному навчанні: обмеження практичного колективного контролю за вокально-технічною стороною виконання, спотворений звук зв'язку з уповільненням його передачі через різні швидкості Інтернету, відсутність єдиного способу співацького дихання із звукоутворення тощо. Тому для вирішення цих проблем викладачі шукають нові форми та методи, щоб досягти ансамблевої взаємодії між усіма учасниками хорового колективу. Створення віртуального хору може бути альтернативою, як кінцевий результат художньо-виконавської інтерпретації хорового твору. Учасники таких колективів перебувають поза навчальним закладом та не контактують один з одним. Репетиції здійснюються на цифровій платформі ZOOM. Заняття класифікуємо як відео-урок, що складається зі вступу, змістовної частини, питань-відповідей та домашнього завдання. Можливість постійної дистанційної взаємодії здобувачів вищої освіти викладачів у мережі в зручний для них час забезпечує

безперервність навчального процесу. Віртуальна група (хор), створена в соціальній мережі, може бути доступна для суб'єктів навчального процесу в будь-якому місці й у будь-який час.

Робота над створенням віртуального хору складається з наступних етапів, а саме: ознайомлення з хоровим твором через прослуховування відео запису; аудіо-запис гри концертмейстера окремо кожної хорової партії; аудіо-запис виконання хорової партії кожного окремого співака під метроном; збір, синхронізація, та обробка аудіо-файлів виконання кожної партії в хоровий ансамбль; запис відео-файлів та робота над монтажем за допомогою професійного редактору для створення відеороликів.

Опанування комплексу знань, умінь та навичок роботи в аудіоредакторах та відеопрограмах дозволить керівнику хорового колективу записувати, редагувати, компонувати, обробляти цифровий звук, а також створювати цілі відеоспектаклі або відеокліпи, як-от віртуальний хор.

Таким чином, використання різноманітних інноваційних форм та методів навчання сприятиме високому рівню самоорганізації здобувачів вищої освіти й мотивувати його до успішного засвоєння матеріалу. Поглиблення інтеграції мистецтва й освіти засобами віртуальних комп'ютерних технологій можна вважати перспективним напрямом подальших досліджень. Проте, така форма освіти, може носити тимчасовий (підготовчий) характер та потребує нагальної необхідності у розробки навчально-освітніх цифрових платформ з урахуванням специфіки мистецької галузі та сучасних методів музично-педагогічної роботи.

Список використаних джерел

1. Васильєва Л. Досвід формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання / Л. Васильєва // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми, 2017. № 7. С. 48–58.
2. Положення про дистанційне навчання // Наказ МОН 25.04.2013 No 466. 2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
3. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі: автореф. дис. д-ра пед. наук: за спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Павло Вікторович Стефаненко; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2003. 42 с.

УДК 342

САМОЙЛОВИЧ А. А., ст. викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СУЧАСНЕ ТА МАЙБУТНЄ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У тезах даної конференції приділено уваги позитивним та негативним моментам дистанційного навчання та визначається роль майбутнього використання телекомунікацій у дистанційній освіті.

Ключові слова: телекомунікація, дигіталізація, дистанційна освіта, викладач, студент.

Введення Україною воєнного стану передбачає обмеження конституційних прав та свобод людини й громадянина. Тому для належного функціонування військово-цивільних адміністрацій можуть бути обмежувальні рішення стосовно здобування вищої освіти, що є гарантованим державою конституційним правом людини і громадянина.

З початку пандемії covid-19, а пізніше початок війни та введення воєнного стану змусили Україну змінити підхід до інших форм навчання, а використати дистанційну форму навчання. Дана форма навчання не покликана бути заміною для денної чи заочної форми навчання. Науково-педагогічні працівники повинні володіти безпосередньо аудиторними формами проведення занять, а зараз на нашу думку постає питання, чи є дистанційна форма навчання як факт крайньої необхідності у навчальному процесі? Швидше ні, оскільки законом передбачено використання дистанційної форми навчання, тому дистанційна освіта не вважається з точки зору права обмеженою чи не здатною для свого вдосконалення. Воєнний стан лише розширив кількісні показники використання дистанційної освіти.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» – дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Критичними моментами дистанційної освіти вважають, що під час дистанційного навчання значно збільшується частка самостійної роботи студентів, а це у свою чергу призводить до зміни змісту, форм і методів навчання. Суть роботи викладача в даних умовах полягає не в читанні лекцій, а в створенні учбово-методичного забезпечення дисципліни в електронному вигляді, у постійній роботі над внесенням необхідних змін у навчальний матеріал, підборі кольорових ілюстрацій, графіків, створенні Flash-анімацій, тестів для самоконтролю [2, с. 143].

Використання дистанційної форми навчання потребує нових технологічних знань науково-педагогічних працівників. У теперішній час у навчальному процесі широко використовуються Google-інструменти, після яких у викладача значно підвищується майстерність у подачі матеріалу здобувачам освіти.

Серед важливих проблем та недоліків дистанційної форми освіти в Україні варто також виділити недостатній безпосередній контакт між персональним викладачем та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів. Студенти закордонних дистанційних курсів можуть отримувати відповіді на свої листи вже через кілька годин, оскільки викладачів в країнах зі значним досвідом впровадження дистанційної освіти набагато більше, ніж студентів. На жаль, в Україні склалася протилежна ситуація – бажаючих отримати дистанційну освіту у нас багато, а досвідчених викладачів, знайомих з новітніми технологіями дистанційного спілкування, обмаль [3, с. 35].

Але потрібно відзначити позитивні моменти існуючого питання.

Так, проведене державною службою якості освіти опитування 12-19 грудня 2022 року керівників, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів вищої освіти міста Києва, показало, що результати опитування вказують на забезпечення освітніх послуг належної якості у складних умовах війни: абсолютна більшість

респондентів як із числа керівництва (98%) та викладачів (92%) закладів вищої освіти, так і студентів (78%) позитивно оцінили організацію освітнього процесу порівняно з минулим періодом, що в цілому підтверджує лояльне ставлення учасників освітнього процесу до роботи в нинішніх умовах, а також розуміння ситуації. Більше половини респондентів з числа студентів (51%) та викладачів (59%) вважають, що рівень якості освітніх послуг не змінився порівняно з попереднім періодом навчання (II півріччя 2021/2022 навчального року), а кожен третій з них вважає сьогочасний рівень організації освітнього процесу кращим, ніж навесні 2022 року. На погіршення якості організації освітнього процесу в осінньому семестрі 2022/2023 навчального року вказали кожен п'ятий здобувач освіти та кожен десятий викладач[1].

Треба визнати, що не дивлячись на будь-які як позитивні так негативні сторони дистанційного навчання з використанням інтернет-технологій ми спостерігаємо, що за цим видом навчання майбутнє, а інструменти для використання будуть вдосконалюватися. Тому потрібно вибудувати систему спілкування у тандемі «викладач-студент» в дистанційному навчанні з використанням систем телекомунікації.

Список використаних джерел

1. Електронний ресурс: <https://sqe.gov.ua/yakist-nadannya-osvitnikh-poslug-stoli/>
2. Коханська Т. В. Переваги та недоліки дистанційної освіти в умовах розвитку інформаційних технологій та телекомунікацій / Т. В. Коханська, Н. В. Ключникова // Проблемы использования информационных технологий в сфере образования, науки и промышленности : 10-ая международная конференция, 30-31 января 2013 г., Днепропетровск: сб. науч. тр. - 2013. - С. 142-144.
3. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України // В.М. Прибилова. – Проблеми сучасної освіти – 2013. – Вип. 4. – С. 27-36.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004).

UDC 378.091

DIAHYLEVA O., PhD, Associate Professor, Vice-Rector on Academic Work

SVIRIDA V., AD, senior lecturer of Department of Health and Safety, Professional and Applied Physical Training

BOHDANOVA A., head of Sports Club, Professional and Applied Physical Training

YURZHENKO A., PhD, senior lecturer of English language department for maritime officers (abridged programme), head of International Affairs Department

Kherson State Maritime Academy, Kherson, Ukraine

DIGITAL TECHNOLOGIES IN MARITIME

EDUCATION AND TRAINING IN TERMS OF MARTIAL LAW

This paper explores the role of digital technologies in maritime education and training during times of martial law. The article analyzes the impact of martial law on the development of digital technologies in maritime education and training, as well as the role of these technologies in ensuring the safety and security of maritime operations during times of crisis. The study further explores the challenges and opportunities associated with the adoption of digital technologies in maritime education and training during martial law. The research findings suggest that the integration of digital technologies in maritime education and training can provide significant benefits to the marine industry, such as improving efficiency, reducing costs, and

enhancing safety and security. Overall, this study highlights the importance of digital technologies in preparing maritime professionals for the challenges of the future, especially during times of martial law.

Key words: seafarers, e-learning, online courses, LMS Moodle, simulators

With the increase of global security concerns and maritime conflicts, the need for highly skilled maritime professionals has become more critical than ever. Digital technologies have become an essential tool for maritime education and training institutions to enhance the competency and effectiveness of future maritime professionals [1].

During times of crisis, the demand for highly skilled maritime professionals increases due to the heightened security concerns and the need for safe and secure maritime operations. Maritime transportation is critical for the global economy, and disruptions to maritime operations can have severe consequences, including economic losses and threats to national security. In times of martial law, there is an increased risk of piracy, smuggling, terrorism, and other maritime security threats that require highly skilled professionals to mitigate and respond to these risks effectively [2].

Furthermore, the maritime industry is constantly evolving with the advancement of technology and the implementation of new regulations and standards. Highly skilled maritime professionals are needed to keep up with these changes and ensure that maritime operations are safe, efficient, and environmentally sustainable [3]. Therefore, the need for highly skilled maritime professionals is critical, particularly during times of crisis and martial law.

Digital technologies have become an essential tool for maritime education and training for several reasons:

1. Enhancing the quality of education: Digital technologies can help enhance the quality of education by providing students with interactive and engaging learning experiences. The use of multimedia tools, simulations, and virtual reality can make learning more effective, interesting, and memorable.

2. Improving the efficiency of training: Digital technologies can help maritime training institutions to deliver training more efficiently by providing online learning resources, remote training, and automated assessments. This can help save time, reduce costs, and increase the effectiveness of training.

3. Enhancing safety and security: Digital technologies can play a crucial role in enhancing the safety and security of maritime operations. For example, simulators can be used to train maritime professionals in emergency response procedures and to prepare for potential security threats.

4. Keeping up with technological advancements: The maritime industry is constantly evolving, and new technologies are being implemented regularly. Digital technologies can help maritime professionals keep up with these advancements and ensure that they are equipped with the necessary skills and knowledge to operate and maintain modern vessels.

Overall, the use of digital technologies in maritime education and training is becoming increasingly essential to prepare maritime professionals for the challenges of the future and ensure the safety and efficiency of maritime operations.

References

1. Ensuring sustainable development of maritime education and training under the conditions of martial state / A. Leshchenko et al. Problems of sustainable development of the marine industry : Materials of the II international scientific and practical conference, Kherson, 7 December 2022. Kherson, 2022. P. 115–118.
2. Voloshynov S., Yurzhenko A. The use of digital technologies while formation of professional competencies of future seafarers by means of LMS MOODLE. MoodleMoot Ukraine 2021 : Materials of the IX international scientific and practical conference, Kyiv, 17 June 2021. Kyiv, 2021. URL: <https://2021.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=10> (date of access: 28.02.2023).
3. Engaging future ship engineers in distance STEM education. *Information Technologies in Education*. 2020. No. 45. URL: <https://doi.org/10.14308/ite000729> (date of access: 28.02.2023).
4. Competency-based approach in the design of English learning course for ship engineers / Y. Bevzenko et al. Odessa. Odessa, 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XPkSIrYAFRoiGZYgE7qaggoVkMTifq2h/view> (date of access: 28.02.2023).

УДК 070:378.02:001.895

САЗОНОВА Ю. О., канд. наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ В КОНТЕКСТІ НОВИХ ВИКЛИКІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Обґрунтовано необхідність модернізації та інформатизації навчального процесу у вищій школі для студентів філологічних спеціальностей, запропоновано інваріанти проведення семінарських занять для філологічних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Змодельовано класифікацію форматів проведення семінарських занять з імплементацією інноваційних технологій крізь призму елементів гейміфікації, зокрема: заняття у форматі інтерактивних вікторин та брейн-рингів та форматі інтерактивного образотворчого мистецтва (майндмеппінг та представлення робіт студентами у вигляді креативних презентацій з анімаціями).

Ключові слова: дистанційна освіта; інформаційно-комунікаційні технології; інваріанти занять; інтерактивні форми; гейміфікація.

У наш час одним з найбільших актуальних питань гуманітаристики є проблема оптимізації вищої освіти. Філологічна освіта наразі потребує значної модернізації, використання інновацій у підготовці кваліфікованих кадрів. Модернізація системи освіти ЗВО відповідно до європейських стандартів змушує викладача філологічних дисциплін постійно вдосконалювати методику проведення занять, змінювати підходи до їх проведення відповідно до нових викликів сучасної освіти. Усе це актуалізує звернення до цієї теми, оскільки сьогодні для викладача є необхідним вміння зацікавити студентів, занурити в навчальний процес, зокрема з використанням гаджету як важливого атрибуту навчального процесу, поглибити мотивацію учнів, що

потребує від викладача трансформації видів занять, варіативності педагогічного інструментарію.

Проблеми модернізації сучасної освіти розглядаються в працях Р. Colás-Bravo та J. Conde-Jiménez [3], де пропонується модель розвитку цифрової компетентності викладання на основі соціокультурного підходу, G. Parodi та T. Moreno-de-León [4], де аналізується сучасне покоління студентів, яке позиціонується як перехідне покоління «Gutenberg-Google», що надає перевагу симбіозу паперових форм та цифрових технологій, F. Rigo та J. Mikuš [5], де аналізується використання Edmodo та Google Meet як інструментів для дистанційного навчання у викладанні англійської мови, визначаються можливості асинхронного (Edmodo) та синхронного дистанційного навчання (Google Meet та Edmodo).

Мета наукової розвідки – запропонувати шляхи оптимізації процесу підготовки студентів філологічних спеціальностей у вищій школі через імплементацію інноваційних технологій в навчальний процес та визначити інваріанти проведення семінарських занять з філологічних дисципліни з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Методологія дослідження. Використано такі методи, як: *емпіричні* (добір та систематизація першоджерел, вивчення наукової літератури), *традиційно-педагогічний* (педагогічне спостереження, узагальнення педагогічного досвіду); *метод моделювання* (для вияву запропонованих інваріантів проведення семінарських занять), *метод прогнозування* (завдяки якому ми визначаємо накопичений педагогічний досвід та робимо поточні припущення щодо продуктивності тих чи інших інноваційних технологій).

Важливою інноваційною технологією в процесі навчання студентів-філологів є використання різних типів гри як форми проведення семінарських занять. Зазвичай викладачі ставляться до навчального процесу з академічною серйозністю, ігноруючи важливість фактору гри. Це відбувається через те, що гра розуміється як іманентна властивість дітей, що недоречна для навчального процесу. Але в широкому розумінні гра є соціокультурним феноменом. Важливою тут є думка Й. Гейзинги [1] про те, що гра перетворюється на серйозне та здатна повністю поглинути людину. Вельми значущим чинником виступає її змагальний характер. Тому цілком доречним виявляється вміщення до ігрового простору філологічної освіти. Тобто йдеться про використання ігрових методик на семінарських заняттях при викладанні філологічних дисциплін. Імплементація гейміфікації для проведення семінарських занять вбачається нам доволі ефективною та дієвою технологією, що сприятиме підвищенню позитивної мотивації та реалізації змагального чинника між студентами, а, отже, поглибить рівень та якість знань студентів.

Отже, розглянемо інваріанти проведення семінарських занять з використанням гейміфікації.

1. Проведення семінарських занять у формі **інтерактивних вікторин та брейн-рингів**. Для цього можна застосувати мобільний додаток – програму Kahoot!, що дозволяє реалізувати ігрову форму навчання та опитати студентів за темою

семінару у вигляді вікторини як індивідуально, так і поділити студентів на команди для перевірки колективної роботи. У цій програмі гра відбувається на час (викладач може задати параметри від 5 секунд до 1 хвилини) та встановити очки за кожну правильну відповідь (таким чином, програма оцінить кожного студента індивідуально або командно та розподілить місця, визначивши при цьому трійку переможців на віртуальному подіумі серед студентів, що набрали найбільшу кількість балів). У програмі Kahoot! можна використовувати для створення вікторини не лише текст, але й фотоілюстрації, малюнки, відеоматеріали та анімаційні матеріали.

Також можна використовувати для проведення інтерактивної вікторини на семінарському занятті програми Survey Monkey, myQuiz.ru, EasyTestMaker, ProProfs, Quibblo, Learningapps. Ці програми дають можливість оперативно отримати відповіді студентів за темою заняття та проаналізувати отримані результати в режимі реального часу. У інтерфейсі більшості з цих програм є можливість для викладача відстежити у відсотках, на які питання студенти переважно надавали правильні відповіді, а які питання виявилися складними для більшості студентів, вмикати мотиватори у вигляді подіуму чи медалей та музичний супровід. Завдяки імплементації даних програм в навчальний процес у студентів розвиватиметься критичне мислення, швидкість мислення, загальний інтелект.

Ще одним різновидом інтерактивної вікторини може бути розміщення на платформах Google Classroom, Moodle та програмах iSpring Converter Pro і iSpring Cloud презентацій, створених в програмах PowerPoint, Prezi, Powtoon, Sway, Google Slides, LibreOffice Impress, Keynote у вигляді вікторини «Найрозумніший», де можна створити ігрове поле, обрати категорії тем семінару та бали від найменш складної категорії до найбільш складної і до кожної лунки вставити гіперпосилання на наступне питання, причому можна подавати як текстові питання, так і фото- і відео-питання. До подібної вікторини можна додавати декілька турів та фінал, а також вставляти тригери та аудіотригери зі звуками поразки та перемоги.

2. Проведення практичних занять у **форматі інтерактивного образотворчого мистецтва**, представлення концептуальних термінів та ключових аспектів семінару у вигляді інтелект-карт, діаграм, схем через програми Coggle та Inspiration. Технологію майндмепінгу в цих програмах студенти можуть реалізовувати як індивідуально, так і колективно з використанням вербального та візуального компонентів. Проведення занять у форматі інтерактивного образотворчого мистецтва для студентів сприяє розвитку уяви, креативного та критичного мислення, систематизації матеріалу, допомагає реалізувати творчий потенціал, а також отримати критичні зауваження до власних карт розуму через опцію коментарі та чат в програмах. Як відзначає А. Кобися [2], майндмепінг може застосовуватися для генерації студентами нових ідей, колективного розв'язання складних завдань, ухвалення зваженого і продуманого рішення. Створення карт розуму як формату семінарського заняття є доволі дієвим, оскільки дозволяє ефективно відновлювати інформацію, генерувати і фіксувати нові ідеї, робити висновки та встановлювати зв'язки між ними. Також формат інтерактивного образотворчого мистецтва передбачає створення та демонстрація

студентами презентацій з теми семінару у програмах PowerPoint, Prezi, Powtoon (для створення анімаційних презентацій з методом скрайбінгу), Sway, Google Slides, LibreOffice Impress, Keynote.

Висновки. У результаті проведеного дослідження ми визначали шляхи оптимізації філологічної світи, що полягають в інваріативності семінарських занять та імплементації інноваційних технологій, що є запорукою підвищення дієвості та ефективності навчального процесу та робить його цікавішим, жвавішим, багатогранним, полегшує сприймання та запам'ятовування матеріалу, поглиблює мотиваційний чинник опанування дисципліни студентами. У ході дослідження ми змодельовали класифікацію форматів проведення семінарських занять з імплементацією інноваційних технологій крізь призму елементів гейміфікації, зокрема: заняття форматі інтерактивних вікторин та брейн-рингів та інтерактивного образотворчого мистецтва (майндмеппінг). Проведення семінарських занять у формі гри є для студента ефективним мотиваційним чинником, до того ж інформація у вигляді інтелектуальної гри сприймається набагато краще, активізує критичне та емоційне мислення студентів, сприяє розвитку їх креативності, дозволяє інтегрувати всіх студентів до продуктивної пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

- 1.Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури / Пер. з англ. О.Мокровольського. Київ: «Основи», 1994. 250 с.
- 2.Кобися А. П. Використання технологій майндмеппінгу у педагогічній діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців*. 2015. Вип. 41. С. 346-351.
3. Colás-Bravo P., Conde-Jiménez J., Reyes-de-Cózar S. El desarrollo de la competencia digital docente desde un enfoque sociocultural. *Comunicar*, 2019. № 61. P. 21-32.
- 4.Parodi G., Moreno-de-León T., Julio C., Burdiles G. Generación Google o Generación Gutenberg: Hábitos y propósitos de lectura en estudiantes universitarios chilenos. *Comunicar*. 2019. № 58. P. 85-94.
- 5.Rigo F., Mikuš J. Asynchronous and Synchronous Distance Learning of English as a Foreign Language. *Media Literacy and Academic Research*. 2021. № 1. P. 89-106.

УДК 1174/372.881.1

ВУКОЛОВА К.В., канд. філол. наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОНЛАЙН - КУРСИ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті присвячено увагу розробці онлайн курсів, що є вкрай важливим для навчання у сучасних умовах. Автор представляє стратегію, що може бути корисною для викладачів, які готують онлайн курси для викладання дисциплін. Робота містить покроковий план розробки та імплементації онлайн курсів.

Ключові слова: дистанційне навчання, онлайн курс, АДРІО модель, розробка та імплементація, навчання.

Сучасний світ вже неможливо уявити без використання новітніх технологій. Протягом останньої декади українська освіта вийшла на новий рівень та дистанційна форма навчання є не тільки тією, що «на слуху», а тією, на якій знається не тільки студент, а й учень будь-якої школи.

Нові реалії внесли не тільки свої корективи, а й завдали нові вектори представникам освіти. Зараз є поширеним використання різних он-лайн курсів для вивчення будь-якого предмету, зокрема іноземної мови. Для викладачів іноземних мов є потужний та широкий вибір ресурсів та платформ для застосування протягом навчання, проте не багато хто наважився створити свій курс, адже викладач стикається з проблемою, з чого почати.

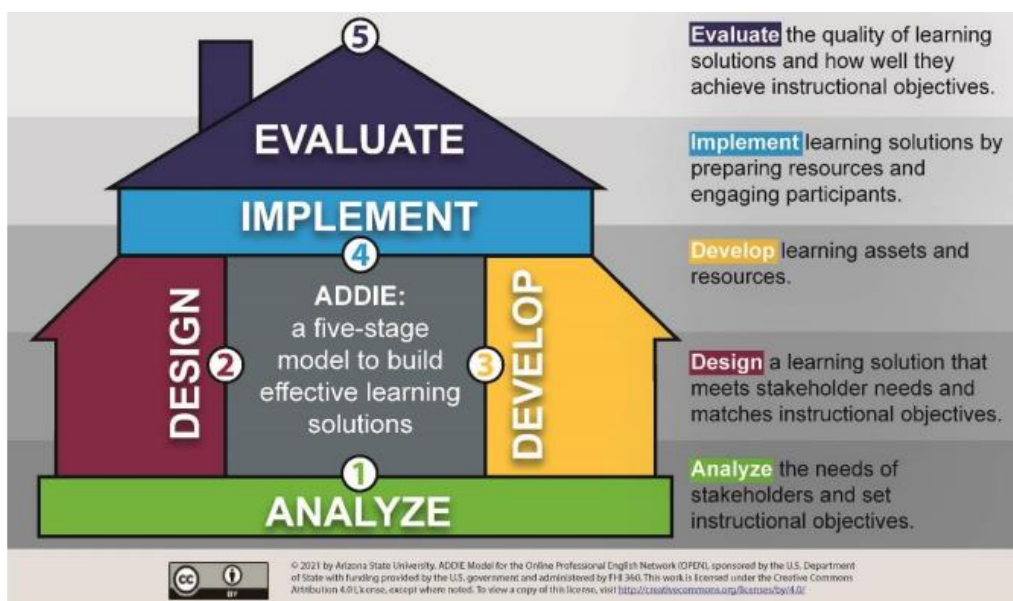
Дана роботи висвітлює ключові моменти щодо інструментів та саме процесу створення та імплементації он-лайн курсів.

В американській освітній традиції є таке поняття як АДРІО модель (ADDIE model) [1], яка була розроблена у якості поступового написання та введення у роботу будь-якого освітнього курсу. АДРІО являє собою аббревіатуру, що містить покрокову інструкцію для розробки он-лайн курсу:

А (A - analyze); Д (D - design); Д (D - develop); І (I - implement); О (E - evaluate). (див. Рис.1) [2].

Розглянемо кожен з етапів окремо.

Аналіз (A - analyze). На даному етапі розробник курсу збирає інформацію щодо вимог до курсу та його цілей. Для виконання поставленої задачі перш за все необхідно зробити так званий аналіз потреб, який допоможе дізнатися про слухачів курсу і їх очікування. Більш того, такий інструмент може бути у нагоді не лише слухачам, а й викладачам. Адже іноді до курсу можуть бути задіяні декілька викладачів.

Другим етапом у розробці курсу є дизайн (D - design), який є дуже важливим, адже вважається основою будь-якого он-лайн курсу. У даній фазі розробники

працюють над змістом курсу. План курсу допомагає продумати теми, які будуть складовими у курсі, а також збудувавши певну структуру, розробник зможе визначити, де саме будуть розташовані тести або будь-які інші перевірочні завдання, для того, щоб визначити прогрес слухачів протягом проходження курсу. За допомогою такого проектування можливо переконатися, що курс є збалансованим та навантаження розподілено рівномірно.

Розробка (D - develop) є наступним етапом. Ця стадія характеризується саме розробкою завдань для он-лайн курсу. Саме під час цього етапу приймається рішення щодо того, чи міститиме курс синхронне чи асинхронне навчання, і вже виходячи з того, та з використанням плану курсу, розробник починає підбір та розробку завдань. Більш того, даний етап складається ще з одного не менш важливого завдання – оцінювання знань слухачів. Саме тут розробники опрацьовують такі види оцінювання як формуюча оцінка та підсумкове оцінювання та, у свою чергу, відповідно до обраного типу оцінювання розробляють певні завдання.

Четвертий етап – це імплементація (I - implement). На даному етапі розробниками виконується пошук підходящих платформ та ресурсів, які можуть бути задіяні протягом проведення навчання. Для того, щоб оптимізувати процес обирання ресурсів та інструментів, як традиційних так і он-лайн, можна використовувати стратегію BRIDGE. Дана стратегія містить низку критеріїв, за допомогою яких вибір інструментів може бути швидший та ефективніший. Критерії даної стратегії можна віднести до наступних: B (BuildLanguage), який перевіряє інструмент на предмет того, чи дійсно програма або завдання є зрозумілим для студентів щодо термінології та допомагає розвинути мовні навички); R (Research) можливість студентами використовувати нову інформацію; I (Innovate) можливість слухачами зробити (розробити) щось нове у рамках за планового курсу; D (DevelopCriticalThinking) розвиток навичок критичного мислення; G (GetTogether) можливість комунікації між студентами та обговорення надбаних знань; E (ExpanctanceTechnologySkills) можливість поліпшити технічні навички [2]. Отже після проведення такого роду аналізу стає зрозумілим, чи є підбір завдань дійсно ефективним.

Останнім етапом є оцінка (E – evaluate). Хоча етап оцінки є останньою частиною розробки он-лайн курсу, експертні розробники мають провести оцінювання всього курсу з самого початку. Як правило, під час роботи на даному етапі створюється план оцінювання, який включає інструменти оцінювання курсу, які будуть використані.

Тож, зрозумілим є той факт, що розробка он-лайн курсів є дуже ретельною роботою, проте має ефективні результати, та, що є також важливим, відповідає вимогам сьогодення у нашій країні та у світі в цілому.

Список використаних джерел

1. Arizona State University. URL: <https://teachonline.asu.edu/2018/04/instructional-design-models-theories-instructional-design-theories-next-course> (дата звернення: 15.03.2023)
2. Online Professional English Network. URL: <https://www.openenglishprograms.org/CIOC> (дата звернення: 19.07.2022).